

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

XXIX Міжнародна науково-практична
конференція молодих вчених і студентів

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ

Том 1

30 листопада – 1 грудня 2020 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*XXIX Міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених і студентів*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ

Тези доповідей

Том 1

30 листопада – 1 грудня 2020 р.

Електронне видання

Дніпро
2020

Організаційний комітет:

А.О. Задоя, доктор економічних наук, професор – голова оргкомітету;
О.П. Кошулько, кандидат економічних наук, доцент – заступник голови оргкомітету;
О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент – відповідальний секретар;
С.В. Кузьмін, доктор економічних наук, професор;
Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент;
А.С. Магдич, кандидат економічних наук, доцент;
І.С. Шкура, кандидат економічних наук, доцент;
О.К. Котко, кандидат економічних наук, доцент;
Р.М. Ключник, кандидат політичних наук, доцент.

Є 24 Свроінтеграційний вибір країни та проблеми економіки: Матеріали XXIX Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів [Електронне видання], Дніпро, 30 листопада – 1 грудня 2020 р. Т.1. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. – 345 с.

ISBN 978-966-434-499-6

Збірник містить матеріали доповідей учасників XXIX Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів «Свроінтеграційний вибір країни та проблеми економіки». Молоді науковці та студенти з України, Великої Британії, Польщі, Республіки Білорусь, Азейбарджану, Республіки Казахстан та інших країн наводять свої оцінки сучасного процесу глобалізації та перспектив світових інтеграційних тенденцій. Досліджуються економічні суперечності та шляхи їх вирішення у різних країнах. Предметом особливого дослідження став вплив пандемії на світові економічні процеси.

УДК 339.92

Відповідальний за випуск: *А.О. Задоя*, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри глобальної економіки.

ЗМІСТ

Доповіди

<i>Hrybkova M.</i> The relevance of the implementation of hedge funds in Ukraine.....	7
<i>Guluzada E.M.</i> The role of the digital economy in Azerbaijan in the post-pandemic period.....	15
<i>Huseynzade E.</i> Behavior of the Bank of England and the pound sterling in the conditions of brexit uncertainty	23
<i>Дукиєл М., Бієнія В., Крохмаль-Марчак В., Шлусарczyk В.</i> Regional and traditional food market in Poland.....	34
<i>Dubis D., Cybowicz S.</i> SWOT analysis as a tool for assessing the environment of organization in the aviation industry.....	41
<i>Kessei S.K.</i> Analysis of integration and disintegration in the digital age	48
<i>Киян С.</i> Оцінка інвестиційного клімату Республіки Казахстан.....	58
<i>Kurova M.</i> The impact of the governmental ecological control on the export to the EU and the total budget of Ireland.....	70
<i>Мамбетайсаєва К., Жодатбекова С.</i> Показатели экономики КР в условиях пандемии COVID-19.....	79
<i>Masiuk V.</i> Problems of Ukrainian enterprises during the economic crisis caused by the pandemic	85
<i>Padmore Wilfred Osei</i> Using the achievements of Nobel laureates for stabilizing macroeconomic processes.....	94
<i>Пильщик С.</i> Місце і роль інтеграційних і дезінтеграційних процесів у сучасному світі	100
<i>Sasinovich H.</i> Globalization impact on waste management in the European Union	108
<i>Sikalo D.</i> Estimation of pollution levels under impact of the environmental externalities using IT	114
<i>Трифоновна Л.</i> Інтернаціоналізація вищого образования Республіки Молдова на сучасному етапі розвитку інтеграційних процесів: проблеми і перспективи.....	119
<i>Shirinizada L.A.</i> Integration of Ukrainian higher education into the European educational system.....	131

Тези доповідей

<i>Андрєєва А.</i> Аналіз існуючих видів конкурентоспроможності та шляхи її підвищення на підприємствах.....	142
<i>Антоненко І.</i> Можливості страхування валютних ризиків в Україні.....	147
<i>Арутюнянц М.</i> Проблема безробіття в Іспанії	149
<i>Vabenko P.</i> Unemployment among young people in 2020.....	151
<i>Бабич В.</i> Мотивы накопления	154
<i>Бабич В.</i> Экономические организации стран Азии, Африки, Америки.....	156
<i>Барабанчик М.</i> Проблема та шляхи запобігання «відтоку мізків»... ..	159
<i>Бегларян М.</i> Україна та Польща: аналіз впливу економічних факторів на розвиток економіки країн	161
<i>Беспалова К.</i> Особливості експортрозширюючого виробництва в Україні.....	163
<i>Білоус А.</i> Стан і перспективи світового ринку нафтопродуктів.....	165
<i>Бобкова Е.</i> Роль підприємницького фактора в соціально-економічному розвитку республіки Беларусь.....	168
<i>Борванова Е.</i> Роль транснаціональних корпорацій в економіці України.....	175
<i>Борисова А.</i> Вплив розміру країни на рівень її економічного розвитку.....	180
<i>Босняк С.</i> Наслідки вступу до ЄС Чеської Республіки	182
<i>Браславская А.</i> Основные виды международных расчетов.....	185
<i>Буаїта С.</i> Місце освіти та науки в постіндустріальній економіці.....	188
<i>Будилина В.</i> Основные причины активного изменения экспорта зерновых культур Украины в 2020 году	192
<i>Бучин В.</i> Причины бедности африканских стран	195
<i>Ванян С.</i> Наслідки ухилення від сплати податків в Україні.....	196
<i>Vasik O.</i> Water scarcity: a major future problem	199
<i>Ващенко І.</i> Деякі проблеми економіки України в умовах пандемії та перспективи подолання світової кризи.....	206
<i>Вебер Г.</i> Беларусь и Украина: страны, которые пошли по разному пути	212
<i>Віннікова Е.</i> Роль транснаціональних корпорацій у розвитку економіки країни.....	213

<i>Vladimirova K.</i> Forms of international economic cooperation and the main trends of their development.....	216
<i>Войтенко О.</i> Управління ризиками у зовнішньоекономічній діяльності	219
<i>Воротилова В.</i> Аналіз тіньової економіки в Україні	224
<i>Галаган Р.</i> Управління прибутком підприємства під впливом інтеграційних процесів у сучасному економічному просторі ..	226
<i>Гапоненко Е.</i> Економіка агропромисловості України	237
<i>Голик Є.</i> Реальний ВВП України: динаміка та причини економічних коливань	240
<i>Головко Д.</i> Масштаби, причини та наслідки міжнародної трудової міграції в Україні.....	241
<i>Головко Д.</i> Система соціального захисту в Україні	244
<i>Horbliuk S.</i> Współczesne kierunki zarządzania strategicznego miastem.....	246
<i>Горенко С.</i> Хто буде правити світом: роботи чи люди?.....	251
<i>Grebenuk P.</i> The problem of depletion of natural resources in the world economy	253
<i>Григор А.</i> Вплив карантину на наповнюваність бюджету України	257
<i>Грицук Ю.</i> Банкрутство: види та причини	259
<i>Гудакова О.</i> Виграє чи програє суспільство від безробіття? ...	261
<i>Гуржий Я.</i> Аналіз стану фондового ринку та динаміки портфельних іноземних інвестицій в Україну.....	263
<i>Денисюк Д.</i> Безробіття в Україні: різниця між розрахунками МОП та офіційними даними	264
<i>Дідківська Ю.</i> Сутність адапційних процесів у зовнішньоекономічній діяльності	267
<i>Дима Ю.</i> Роль нових індустріальних країн у міжнародній торгівлі.....	271
<i>Довгалюк Б.</i> Влияние Covid-19 на проблемы малого и среднего бизнеса	274
<i>Donets V.</i> Food crisis.....	276
<i>Донцов В.</i> Аналіз соціально-економічного стану України у 2014–2019 роках	280
<i>Донченко В.</i> Причини технологічного розриву між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються	282
<i>Дроботун В.</i> Цикличність розвитку економіки и пути выхода из кризиса.....	284

<i>Другова С.</i> Невідповідність системи освіти запитам ринку праці: причини та перспективи.....	287
<i>Дудка А.</i> Офшорний бізнес і його роль в Україні.....	292
<i>Dziura B., Mahdich A.</i> Overview of selected green infrastructure projects of the European Union	294
<i>Слізаренко К.</i> Економічна стратегія Чехії як країни – члена ЄС... ..	300
<i>Єрмоленко Д.</i> Ефективність діяльності міжнародних організацій в Україні.....	307
<i>Живага В.</i> Використання криптовалюти як міжнародного платіжного засобу	310
<i>Живага В.</i> Порівняльний аналіз основних макроекономічних показників Польщі та Чехії	312
<i>Журко А.</i> Основні види кредиту в міжнародній торгівлі і шляхи їх застосування.....	315
<i>Zagorulko D.</i> Why Ukraine has the status the poorest country in Europe, despite it was one of the most developing republics in the USSR?	319
<i>Задоя О.</i> Ефективність використання інструментів стабілізації української економіки в період пандемії і економічної кризи... ..	323
<i>Zayats T.</i> Implications of globalization for the US economy	326
<i>Зімен О.</i> Участь КНР у проектах освоєння Арктики в умовах посилення геополітичної конкуренції в світі.....	332
<i>Зінковська Т.</i> Інтеграція і дезінтеграція в сучасному світі	336
<i>Зорин Н.</i> Современные маркетинговые стратегии и пути их реализации.....	339
<i>Іванішина А.</i> Динаміка та причини безробіття в США	342

Доповіді

M. Hrybkova

gribkova@email.ua

Ludwig-Maximilians-University Munich (Germany)

Supervisor PhD, Assoc. prof. Iryna Shkura

THE RELEVANCE OF THE IMPLEMENTATION OF HEDGE FUNDS IN UKRAINE

JEL Category: G20

Modern alternative investments represent a diverse group of investment opportunities and asset classes. They differ significantly from classical traditional assets in terms of their characteristics of profitability and risk, as well as liquidity and market efficiency.

The most attractive alternative investment vehicles are hedge funds. These are investment funds with a high level of return and a high level of risk.

Taking into account the high profitability of alternative investment and loyalty from the regulatory authorities, the issue of the functioning of hedge funds in the world financial practice is quite relevant. Today the investment climate in Ukraine is not attractive enough and there are no investment mechanisms that would have the required level of trust. The issue of alternative investment is quite relevant for the Ukrainian investor.

This article shows the geographical distribution, considers investment strategies and presents the largest hedge funds in the world. The main directions of implementation of the practice of hedging investment in Ukraine are outlined to determine the minimum threshold for entry of legal entities and individuals at a level acceptable for Ukrainian investor. It is proposed to harmonize the regulatory legal acts regulating the derivatives market and additionally develop loyal regulatory acts on the functioning of hedge funds.

Key words: alternative investments, traditional assets, investment opportunities, profitability, investment climate, regulatory authorities

1. Introduction

Modern alternative investments provide a diverse group of investment opportunities and classes. They differ significantly from classical investment funds in terms of their profitability and risk, as well as liquidity and market efficiency. Traditional investments are bonds and financial derivatives, as well as structured products, which are based on stocks and financial derivatives. According to this fact, alternative investments are also sometimes called non-traditional investment assets. Alternative investments have a low correlation with traditional asset classes. This makes them a good addition to diversify investment portfolios, that otherwise only contain stocks or bonds (Meier and Mostowfi, 2013).

2. Methods

As to alternative investment products, the distinction may be primarily between hedge funds, private equity, and investments in physical assets or

real goods. Hedge funds and private equity are the most common investment alternatives. Peter Mayer and Mehdi Mostowfi divide alternative investment products into two groups in their book. The first is alternative investment strategies, which include hedge funds and private equity. The second, respectively, is real assets, including raw materials, real estate and collectibles (art, wine, antiques and precious stones) (Meier and Mostowfi, 2013).

The most attractive alternative investment vehicles are hedge funds. In order to maximize the return on investment, Hedge Funds use pooled funds and sophisticated strategies to protect investment portfolios from market uncertainties. Hedge Funds adjust their exposure to the influence of various micro – and macroeconomic, as well as market factors (Fung and Hsieh, 1999). Considering the high profitability of alternative investment, the issue of investing in hedge funds is quite relevant.

As of the end of 2019, there were 15,000 hedge funds in the world (Global Hedge Fund Database, 2020). These hedge funds manage approximately \$ 3 trillion in assets. Despite the significant amount they manage, hedge funds are not that much observed by regulatory institutions. That makes them different from banks and other financial institutions (Shukla, 2020).

Hedge fund legislation is now flexible in most countries. At the legislative level, hedge funds do restrict neither the choice of assets for investment, nor the methods of capital management. This approach to these investment organizations allows hedge funds to make good money in the financial market (Maxdileev). In modern investment practice, alternative investments, including hedge funds, are not quite popular, unlike traditional investment funds. However, given the high profitability of alternative investment and loyalty from the regulatory authorities, the issue of the functioning of hedge funds in the world financial practice is quite relevant.

The high profitability of hedge funds implies a significant interest in this issue from both practitioners and researchers. Today, the investment climate in Ukraine is not attractive enough and there are no investment mechanisms that would have the required level of trust. Citizens of Ukraine in the matter of investment, in particular, alternative investment, are insufficiently active participants in the global financial market. In Ukraine, to date, investment mechanisms that are successfully working in the world have not been introduced, and a national investment toolkit has not been created.

There are two problems that Ukrainian investors face when it comes to alternative investment. First of all, in the practice of the Ukrainian stock market, transactions with securities are not transparent enough, since, as a

rule, they take place outside the exchange. Secondly, hedge funds invest their assets not only in stocks and bonds, but also in derivatives (forwards, futures, options). Unfortunately, in Ukraine, the normative-legislative acts regulating the market of derivatives are not coordinated with each other and have some errors. There are also problems with the taxation of derivative securities (Hedge funds: profitable and risky). Despite the existing problems, the issue of alternative investment is quite attractive for the Ukrainian investors. Considering this fact, it is necessary to think about introduction into practice of the Ukrainian financial market of such a specific and highly profitable investment instrument as hedge funds. So, as a consequence, it is necessary to develop clear rules for hedge funds functioning in Ukraine.

3. Results and discussion

Despite the existing problems, the issue of alternative investment is quite attractive for the Ukrainian investor. Considering this fact, it is necessary to consider the introduction into the practice of the Ukrainian financial market of such a specific and highly profitable investment instrument as Hedge Funds and, as a consequence, develop clear rules for their functioning in Ukraine.

The purpose of the article is to outline the main directions of implementation of the practice of hedging investment in Ukraine.

Classically, hedge funds are investment funds with a high level of return and a high level of risk. The high level of profitability is due to the ability to receive dividends even if the stock market falls. This is due to the fact that hedge funds invest not only in alternative assets (traditional securities), but also in derivatives, and sometimes operate in other, in particular, commodity markets. For example, European funds specialize in emerging market securities, while Russian funds make money on the difference between stock prices and ADR (Hedge funds: profitable and risk.

From the Fig. 1 below we can see that hedge funds have a fairly simple structure.

Experts in the field of the functioning of hedge funds believe that it is most profitable for commercial banks to create them, since this is a rather expensive procedure.

Hedge funds are not available to everyone, but only to accredited investors, as they require less SEC regulation than other investment industries. One of the most important advantages of hedge funds is the fact that hedge funds face less regulation than mutual funds and other investment vehicles.

Traditionally, the minimum entry threshold in USA for hedge funds is \$ 500,000 and above. At the same time, hedge funds charge quite high fees (rewards) for money management. This fee is approximately 2% of the asset value. Also, hedge funds participate in profits and their share is usually 20%.

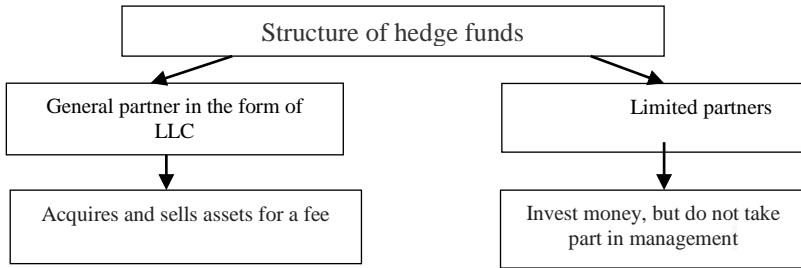

Fig. 1. Structure of hedge funds
(Fung and Hsieh, 1999)

For example, American hedge funds are legally entitled to serve only qualified investors with an initial contribution of at least \$ 5 million for private investors and \$ 25 million for institutional qualified investors (Wikipedia).

Hedge funds are an invention of American financiers. For this reason, most of them are located in the USA (Fig. 1, 2), most in New York and its environs.

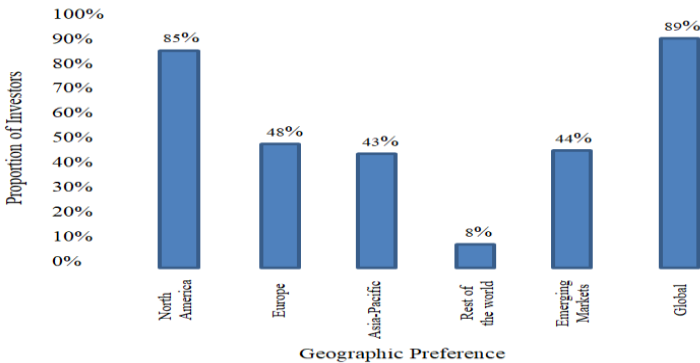

Fig. 2. Geographic preferences for investing in hedge funds
(HEDGE FUNDS IN THE US – SPECIAL REPORT, 2018)

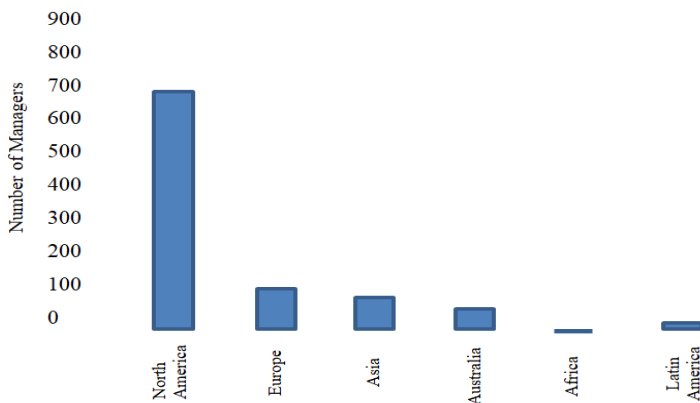

Fig. 3. Distribution of hedge fund managers in the world (2015)
(Malik et al., 2016)

Among hedge fund managers, the majority are located the United States (57, 31%). The number of managers from Europe is around 2.5 times fewer than in US (22.94 %). In Caribbean the amount of hedge fund managers is a bit less than in Europe, precisely 17.22%. The last 2.53% of all hedge fund managers are distributed around the rest of the world (Global Hedge Fund Database, 2020).

The 10 largest hedge funds in the world are illustrated in Table 1 (Top 10). It is seen that Citadel was named the best hedge fund of the year at the Institutional Investor Awards 2019.

Table 1

The biggest hedge funds in the world for 2019

Hedge fund	Assets worth, year 2019	Hedge Fund Strategies or Techniques
Davidson Kempner Capital	around 30.8 billion \$	<ul style="list-style-type: none"> - long / short shares, - problem investments, - merger arbitrage, - arbitrage of convertible bonds - long / short loans
Citadel	32.24 billion \$ in AUM	<ul style="list-style-type: none"> - stocks, - instruments with fixed income - products, - credits - quantitative strategies
BlackRock	7.4 trillion \$ 32.9 billion hedge funds	- world's largest shadow bank
Elliott Management	37.7 billion \$	- distressed securities
Millennium Management	40 billion \$	<ul style="list-style-type: none"> - shares - currencies

		– futures – asset-backed securities
Two Sigma Investments	42.9 billion \$	– Artificial Intelligence – machine learning – distributed computing
AQR Capital Management	60.8 billion \$ in AUM	– quantitative analysis – computer models
Man Group	62 billion \$	use absolutely all markets, maximally distributing risks across various instruments and investment strategies.
Renaissance Technologies	68 billion \$	complex mathematical models for analysis and execution of transactions
Bridgewater Associates	132 billion \$	global macro investment strategy based on economic trends

Source: Ovsianikov, 2020

From Fig. 4 we can clearly see the most popular strategies that hedge funds.

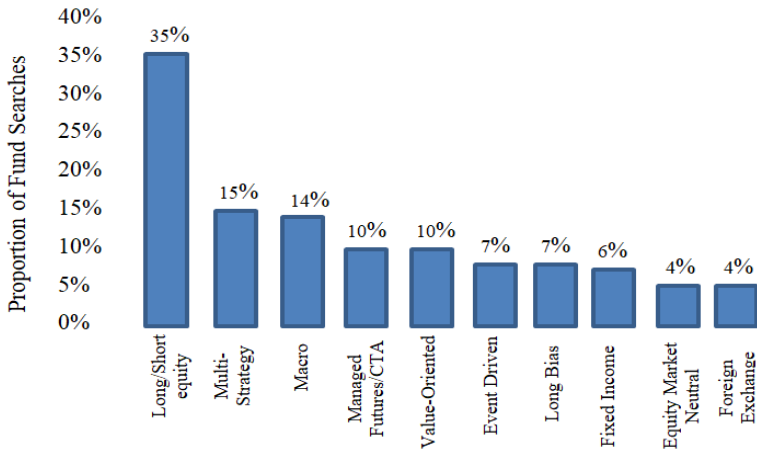

Fig. 4. Hedge funds' strategies
(HEDGE FUNDS IN THE US – SPECIAL REPORT, 2018)

4. Conclusion

Analyzing the information presented above, we come to the conclusions:

- Hedge funds are not very widespread, but rather powerful investment tool. The prevalence of hedge funds in the world is not uniform and most of them are located in the USA. This is due to two factors. First of all, hedge funds were formed in the United States. Secondly, in other economically developed countries the investment market is well developed and there are other investment instruments;

- Hedge funds use rather risky strategies. This allows them to increase their level of profitability;

- Hedge funds should be introduced into the practice of the Ukrainian financial market. In order to do this, it is necessary to adapt the foreign experience of alternative investment to the potential of Ukrainian investors. First of all, to determine the minimum investment limit for legal entities and individuals at a level acceptable for a Ukrainian investor. This will allow hedge funds to attract more investors;

- It is necessary to agree on the regulations governing the derivatives market. This will simplify the procedure for the functioning of hedge funds in Ukraine;

- The government should develop loyal regulations on the functioning of hedge funds. This will help them to determine their high profitability.

References

1. Abdou K. and Nasereddin M.(2010) The persistence of hedge fund strategies in different economic periods: A support vector machine approach, *Journal of Derivatives & Hedge Funds*.

2. Amin G. S. and Kat H. M., 2003b, Stocks, bonds, and hedge funds, *Journal of Portfolio Management* 29(4): 113–120.

3. Capocci D., 2008, The persistence in hedge fund performance: extended analysis, *International journal of finance & economics*.

4. Fung W. and Hsieh D. A., 1999, A primer on hedge funds, *Journal of Empirical Finance* 6 1999 309–331.

5. Global Hedge Fund Database as of March-26-2020 <https://www.barclayhedge.com/databases/global-database>

6. Hedge funds: profitable and risky https://www.prostobank.ua/finansovyy_gid/investitsii/stati/hedzh_fondy_dohodnye_i_riskovanye

7. HEDGE FUNDS IN THE US – SPECIAL REPORT (2018) <https://www.valuewalk.com/2018/08/hedge-funds-in-the-us/>

8. Maliky, S., Mihmz, M., Murray, A (2016). Hedge Fund Activism and Tender Offers: The Effect on the Acquiring Firm

9. Maxdileev. Investments in the worlds' and Russian hedge funds <https://equity.today/xedzh-fondy>.

10. Meier, P., Mostowfi, M. (2013) *Alternative Investments. Analysis and Due Diligence*.

11. Novozilov D., Voinkov, V. Features of the development of hedge funds in Russia. XI International Conference "Russian Regions in the Focus of Change" https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/48176/1/rrfp_2016_2_095.pdf

12. Ovsianikov (2020) P. *Top 10 biggest hedge funds in the world*. Retrieved from <https://vsatrader.ru/top-10-hedzh-fondov-mira/>

13. Shukla, V. (2020) *Top 10 biggest hedge funds in the world*. Retrieved from <http://www.profinance.ru/news/2020/02/05/bwab-top-10-krupnejshikh-khedzh-fondov-v-mire.html>

14. Wikipedia <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

THE ROLE OF THE DIGITAL ECONOMY IN AZERBAIJAN IN THE POST-PANDEMIC PERIOD

JEL Category: E6, F3, F36, F6

The COVID-19 pandemic has necessitated the emergence of new trends in the world economy. The new technology-based services are being introduced in many countries, and markets are getting accustomed to working with modern requirements. The digitalization in the global economy is accelerating during the pandemic. Nowadays, some traditional ideas are changing. New business models and management culture are emerging. The digitalization of the economy is fundamentally changing the way trade is managed, optimized, shared, and deployed worldwide, and new "smart" digital networks are emerging.

This process increases productivity, encourages companies to switch to new ideas, technologies, new management, and business models, and creates new access channels to markets. All of this comes at a relatively low cost. Firms are increasingly relying on artificial intelligence to cope with more complex tasks.

The potential benefits of the digital economy are significant. It is because digital products and services that help optimize processes and production reduces operating costs, and change supply chains create opportunities to increase competitiveness and productivity substantially. Decreasing prices in information and communication technologies (ICT) encourage investment and the adoption of digital technologies.

The benefit for consumers is obtaining a more comprehensive range of goods and services at competitive prices. Furthermore, digitalization creates new opportunities for entrepreneurship and job creation. The digital economy helps governments provide broader and better public services, improve governance, and achieve better overall results.

Key words: *Digital economy, information and communication technology, ICT, innovation development, development index, ASAN service.*

Introduction

The digital economy began to develop in the late 50s of the last century. Since the 1960s digital innovations began to spread actively in the world. The first stage of digitalization is directly related to the automation of existing business processes and technologies. In 1960, IBM and American Airlines introduced the SABER system (was operated until the early 2000s), with which the process of booking airline tickets and hotels became automated. The British Videotext system spurred the development of electronic trading in the 1970s. The creation of the Internet on January 1, 1983 was one of the main stages in the development of the digital economy. (Alekseenko, O.A., & Ilyin, I.V. 2018)

The second stage of digitalization began around the mid-1990s, at that time the global spread of the Internet and mobile communications to all spheres of public life. (Kapranova, L.D.2018) The Stanford Federal Credit

Union Bank began to operate an online banking system in 1994. At the same year, the book of “Digital Economy” was published by professor D. Tap Scott of the University Toronto.

According to the opinion of Tap Scott, innovation, virtualization, globalization contribute to the development of the digital economy, thereby changing the traditional interaction between the consumer and the manufacturer, improving the quality of equipment, as well as creating a “smart” urban infrastructure. Therefore, it is so important to use new technologies in the education system, which is also expanding. Today practically every educational institution has an access to Internet as well as to its own website. Online education is also gaining popularity on the sites such as Coursera, Udemy, Khan Academy, etc. The user can take any training course at the convenient time for him. Higher Educational Institutes are becoming active consumers of new technologies. This aspect is also important in the field of increasing the financial literacy of the population of Azerbaijan, especially in the light of on-going reform of the pension system.

In principle, the digital economy consists of three levels:

- the environment in which conditions are created for the development of highly efficient technologies;
- technologies and platforms;
- sectors of the economy and markets in which service providers and consumers interact directly.

The digitalization process is not possible without the availability of platforms, appropriate infrastructure and technologies. The program of the digital economy of Azerbaijan is mainly focused on the first two levels, the priority tasks for the state are: creation of the information environment and ensuring information security, as well as the formation of technological institutions (Pichkov O.B., Ulanov A.A. 2017).

In modern times, the process of digitalization in the world economy is accelerating. The programs are being developed in various states to ensure this rapid integration into the socio-economic sphere. The large corporations are generating big data using high-tech to preserve their competitiveness, and the usage of digital technology among the general population continues to grow. The rapid growth in the number of mobile devices and data centers, the fact that social media has turned into a part of people’s lives, the storage of information mainly in "cloud technologies" instead of physical devices all serve as indicators of large-scale digitalization.

Digitalization leads not only to economic growth at the national level but also at the international level. The McKinsey Global Institute, one of the world’s leading consulting firms, estimates that digitalization and the use of

digital technology will increase global GDP by \$ 3-6 trillion by 2025. The company forecasts this growth to happen mainly due to mobile Internet, robotization, cloud technologies, and other high technology.

Nowadays, different continents and countries of the world have different positions on the level of digitalization. It can be noted that the European region is the third-largest purchaser of transformation technologies in the world after the United States and China. According to IDC and Citrix, the 2018 global data sphere size amounted to 33 zettabytes. By contrast, by 2025, this figure is expected to increase more than five times to 175 zettabytes due to digitalization. Currently, China ranks first, Asia-Pacific second, and Europe, the Middle East, and Africa third in annual growth in global information.

Methods

The following paper aimed to explore the under-researched topic of digitalization in the Azerbaijan Republic. This work has employed the qualitative research methods, precisely, investigating, and analyzing secondary sources. The quantitative techniques such as statistical analysis or numerical measurements were not used during the research. The study has explored the instanced of transformation towards digitalization worldwide, compared their cases with conditions in Azerbaijan, and forecasted possible outcomes of digitalization transformation in Azerbaijan. Specifically, the findings and conclusions arrived in this paper are based on the existing case study of Strategic Roadmaps adopted by Azerbaijan in the year of 2016.

Results

The formation and development of the digital economy create new opportunities for consumers, states, and society as a whole. Therefore, creating a digital economy is currently the main direction of development in developed and developing countries. The expanded application of digital technologies creates broad opportunities for Azerbaijan as well. Considering its favorable geographical location, rich natural reserves, and human resources, Azerbaijan can apply new digitalization trends quickly.

The above-mentioned necessitates the construction of new infrastructure and the application of modern technologies in information and communication. It stems from the fact that the development of information and communication technologies (ICT) is the basis for digitalization implementation. Significant steps to develop the ICT sector in our country have been taken by the public and private sectors in recent years. Precisely, the Republic head has adopted a series of state programs serving sustainable industry development and issued significant orders. At

present, important initiatives are being put forward in our country to build the necessary infrastructure of the ICT sector's digital economy and sustainable development. Among these initiatives, the special place is held by the on-going Azerbaijan Digital Hub program, which ensures Azerbaijan's status as a modern Energy and Transport Center, aims to transform the country into a Regional Digital Center. This program can substantially accelerate the digitalization in Azerbaijan and construct a new backbone infrastructure in telecommunications. Implementation of the Digital Hub program will provide the following opportunities or advantages for Azerbaijan shortly:

- becoming a Regional Digital Center for the surrounding regions (CIS, Middle East, Central, and South Asia);
- inclusion of Baku to the world internet map as a new Internet Exchange Center
- opening the representative offices of major content producers, such as Amazon, Alibaba, Facebook, Apple, Google, Netflix və Tencent;
- creation of various digital services (solutions) and their export under the brand "Made in Azerbaijan."

The implementation of the "Digital Hub" program likewise creates new opportunities for the development of the state economy. With this, the establishment of the digital economy envisages:

- ✓ contribution to the state GDP growth;
- ✓ Laying of 380-400 km long main fiber-optic cable line along the bottom of the Caspian Sea;
- ✓ Establishment of "digital Silk Road" corridor between Europe and Asia;
- ✓ connection of main infrastructure networks of neighboring countries in Azerbaijan;
- ✓ construction of new telecommunications and digital architecture.

Besides, the fulfilment of the Digital Hub program is expected to create new opportunities for the development of the national economy without spending public investment and create additional jobs in the sight of the non-oil sector development. It should also be noted that, according to preliminary estimates, one new workplace in the digital sector will create 3-4 new jobs in related economic sectors. It likewise can prevent the "brain drain" from the country, create opportunities for the development of e-services network, build an advanced digital infrastructure that will allow Azerbaijan to take the leading positions in international rankings.

Digital revolution – embraces the impact of information and communication technologies on all spheres of society. Society witnesses the simultaneous development of big database, artificial intelligence, data

science, block chain, robotics and other rapidly evolving technologies. These influence on all spheres – from food chain to water supply and sewerage, energy supply, education, health and social care – and strengthen them and determine the directions of economic development. Obviously, integration of automatization and the involvement of ICT into economic processes has eased e-services and contributed to cut down operation and production costs and burgeoned it shortly.

Nowadays, “e-services” are fed by ICT applications a lot. Sustainable development concept of the Republic of Azerbaijan promotes to diffuse the employment of the modern technologies and international experience. Evidently, “e-service” and “e-government” has been shaped and developed in our country. Recent years, several decrees, such as “State Program on development of communications and information technologies in the Republic of Azerbaijan in 2010– 2012 (Electron Azerbaijan)”, “About Some measures for provision of electronic services in public bodies”, “About e-government development and measures related to transition to e-government” and “On Additional Measures to Improve Management in the Field of Employment, Labor, Social Protection and Guarantee”, have been adopted by the President of the Republic of Azerbaijan. The progress of e-government is regularly monitored by EGDI (e-government development index) issued by Social and Economic Development department by UNO. Azerbaijan is in the 70th place among 193 countries in 2018.

Table 1

Comparison between Azerbaijan EGDI and EPI

Name/years	2018	2016	2014	2012	2010	2008
E-government development index	70	56	68	96	83	89
E-participation index	79	47	77	89	68	49

The Digital Economy and Society Index (DESI) [Electronic resource] // 2018 <http://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.

The shaping of “e-government” attains great importance in the country and endeavors to minimize the distance in communication between a citizen and a state servant through IT solutions and meantime it serves to eliminate bureaucratic barriers in relationships.

“E-gov” portal (<https://www.e-gov.az/>) is already active. The access for portal is either via electron or asan signature and all kind of electron services are supported. Currently, all e-services of public entities joined to “E-government” are presented to the people based on “single window” principles. Besides, a new state agency named State Agency for Public Service and Social Innovations under the President of the Republic of

Azerbaijan and its affiliated entity “ASAN Service” was established by the decree N685 dated July 13, 2012 in order to organize services in a single place applying new and innovative methods. “ASAN service” centers ensure the mutual integration of public database and accelerate the organization process of e-service. “ASAN service” is the best example for the improvement of management services and some foreign countries has expressed their interest in it.

Since 2018, “E-government Development Centre” attached to State Agency for Public Service and Social Innovations under the President of the Republic of Azerbaijan collaborates all government agencies in order to provide e-services both for locals and foreign people: e-visa, state service, digital payment and etc. All these services are done through “e-gov” portal. It facilitates public awareness and storage of social and economic services and their transfer as well as using other e-services in real time. Moreover, the Ministry of Transport, Communications and High Technologies, the Ministry of Labor and Social Protection of People, The Ministry of Health, The Ministry of Justice, the Ministry of Internal Affairs, State Customs Committee and other authoritative entities provide people with more convenient and easier access to electronic services through their portals.

The digitalization of financial services and the increase of information capacity hold a special place among the strategic goals. Observations show that the expansion of technological capabilities in recent years has formed a qualitatively new relationship between financial institutions and customers and created conditions for forming new markets by creating additional incentives to improve traditional business models. The extended usage of the Internet and mobile communications has made it possible to offer financial services through alternative channels. It also provides access at a lower cost and higher speeds. It can be demonstrated that social networks with a broad audience deliver platforms that allow users of financial services to access direct sources of funding.

Discussions

The transition to the standardization of financial services in Azerbaijan helped increase financial revenues in the pre-pandemic period. A similar situation was observed in 2003 in China. Thus, during that period, the SARS epidemic accelerated the introduction of digital payments and e-commerce in China. Consequently, the COVID-19 pandemic, in turn, is accelerating the use of digital financial services. It can also make a significant difference in financial services because consumers (clients) can benefit more from online banking development.

In the budget and financial system of Azerbaijan, especially in the banking sector, starting from 2018, electronic and digital development tendencies have begun to expand rapidly. In the banking sector, the transition to the Internet and mobile banking is exceptionally rapid. Adopting the law "On electronic signatures" has contributed to the development and digitalization of banking in the country. Currently, there is significant progress in the application of digitalization.

Accelerating digitalization has its specific risks. Thus, fierce competition in the banking sector will encourage leading banks to introduce new electronic products. As a result, rapid digitalization due to competition and other demands may lead the country's banking sector to offer more risky products. This, in turn, can expose banks to information security threats. Taking the necessary measures in the banking sector to prevent cyber threats is a matter that requires some time and resources.

Ultimately, the current application and rapid development of digitalization in the country's budget and finance, including the banking sector, is commendable, but also a matter of time. However, in the future, it is necessary to take into account the risks and obstacles associated with digitalization in the light of existing realities. Under such systematic approaches, digital development will yield better results in the near future. The process of regulating technology and managing algorithms on computers, rather than most services in the financial sector, will continue rapidly.

Conclusion

The digitalization of financial services is not just a technological phenomenon but, in fact, part of a successful business strategy. Digitalization causes faster and more efficient operations in the financial sector, enhances the experience between economic agents and clients, as well as maintains competitiveness. The bottom line is that the digitalization of almost all sectors of the economy is one of the new challenges of our time. Nevertheless, it is a reality that the problems associated with the transition to rapid digitalization will be resolved over time. In general, the digitalization of the country's economy depends on its availability of modern information resources and technologies, as well as the extent of their usage.

It can be concluded that the expansion of technological capabilities in recent years has formed a qualitatively new relationship between financial institutions and customers and created conditions for the formation of new markets by creating additional incentives to improve traditional business models. The broader usage of the Internet and mobile communications has

made it possible to offer financial services through alternative channels. It also ought to provide access at a lower cost and higher speeds. It can be seen that social networks with a broad user base provide platforms that allow users of financial services to access sources of direct funding.

References

Alekseenko O.A., Ilyin I.V. Digitalization of the global world and the role of the state in the digital economy // Information Society. 2018. No. 2. From 25-28.

Kapranova L.D. Digital economy in Russia: state and development prospects // Economics. Taxes. Right. 2018. No. 2. P. 58-69. DOI: 10.26794 / 1999-849X-2018-11-2-5-5-69

Pichkov O.B., Ulanov A.A. Risks and imperfections in the development of the digital economy at the present stage // Insurance business. 2017. No. 11. S. 3-8.

Approved by Decree of the President of the Republic of Azerbaijan. (2016a, December 6). Strategic Roadmap for Development of Financial Services in the Republic of Azerbaijan. Retrieved November 9, 2020, from <https://monitoring.az/assets/upload/files/341d38252da8a7e7094a62c6da919144.pdf>

Approved by Decree of the President of the Republic of Azerbaijan. (2016b, December 6). Strategic Roadmap for Development of Telecommunications and Information Technologies in Azerbaijan Republic. Retrieved November 9, 2020, from <https://monitoring.az/assets/upload/files/6683729684f8895c1668803607932190.pdf>

Approved by the Decree No. 508 dated 26.09.2018 of The President of the Republic of Azerbaijan. (2018, September 26). "STATE PROGRAM ON EXPANSION OF DIGITAL PAYMENTS IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN FOR 2018-2020." Retrieved November 9, 2020, from <https://monitoring.az/assets/upload/files/eea155986deceec851611c23f.pdf>

The Digital Economy and Society Index (DESI) [Electronic resource] // 2018 European Commission. – Mode of Access: <https://http://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>.

Chamber of Accounts of the Republic of Azerbaijan. (2019). Opinion of the Chamber of Accounts of the Republic of Azerbaijan on the draft law "On the state budget of the Republic of Azerbaijan for 2020." Baku, Azerbaijan: Author.

E-government. (2014, August 14). European Union Digital Agenda and E-Government Work Plan. Retrieved November 9, 2020, from <https://www.e-gov.az/az/news/read/44>

E. Huseynzade
huseynzadehemin@gmail.com
*Azerbaijan State University of Economics (Azerbaijan),
Supervisor PhD, Assoc. prof. Emin Garibli*

BEHAVIOR OF THE BANK OF ENGLAND AND THE POUND STERLING IN THE CONDITIONS OF BREXIT UNCERTAINTY

JEL Category: E31, E43, E58, J64

The list of sectors affected by the Brexit process includes the pound sterling and including the decisions of the Bank of England, which is its regulatory body. Impacts on the Brexit process have largely occurred since the 2016 referendum. This gives us reason to believe that the main indicator influencing monetary policy in 2016-2020 is the economic and political uncertainties created by the information caused by Brexit. The purpose of the study is to analyze the fluctuations in the national currency due to the Brexit effect and the reactions of the Bank of England to this process. We can consider the Brexit process as the peak of Euroscepticism in the United Kingdom. This issue has also been discussed in the European Union for years. Although the Brexit process actually took place on January 31, 2020. However, Brexit uncertainty is having an impact on the economy after certain announcements. Between 2016 and 2020, the pound and the Bank of England experienced a number of historic lows.

Key words: Inflation, Interest, Target rate, Monetary policy, Unemployment rate

Introduction

The Bank of England has mainly used interest rates to prevent the negative effects of the Brexit process. The bank last intervened in 2009, when the global financial crisis hit. The number of interest rate interventions of the bank is three in 2016-2020, when Brexit-related processes are more intense. In the first of these cases, the interest rate was reduced, and in the others the interest rate was increased. When the bank mentioned the reason for the change in interest rates, Brexit was mentioned only in the first case as the main reason. In other cases, Brexit is not the main reason. As for the pound sterling, the national currency has experienced historic lows with the news of Brexit. Brexit news also caused fluctuations on the pound.

Methodology

The research methodology is based on a detailed analysis of content. The article was tried to define the effect of information on the decision of Bank of England and exchange rate for GBP. For this goal, news article and annual report of Bank of England are analysed. Exchange rate is analysed according to USD. The correlation coefficient, determination coefficient

and regression equation are calculated between CPI and unemployment rate, are applied formulas:

$$\rho = \frac{\text{cov}(X_{\text{unemployment}}, Y_{\text{CPI}})}{\sqrt{\text{var}(X_{\text{unemployment}}), \text{var}(Y_{\text{CPI}})}}; R^2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2}{\sum_{i=1}^n (y - \bar{y})^2}; \hat{y}_x = b_0 + b_1 x$$

Result

1. Markets do not like uncertainties. In particular, the prolongation of this type of uncertainty can lead to more negative effects. We have seen this in the example of the pound sterling. The reason is the long-term uncertainty of people's behavior and psychology, update this information over time and it is a negative analysis of new negative statements each time.

2. We have seen the politicians of the Kingdom evade "Hard Brexit" information. This is the case with the Bank of England. For example, the pound lost value after T.May's "Hard Brexit" announcement in 2016. However, the Bank of England has avoided such statements, and in its reports, as well as in the speeches of bank officials, said that even when a "No-deal Brexit" is on the agenda, the bank is ready for it, or a soft Brexit.

3. The Bank of England's interventions were primarily to protect the economy from the effects of Brexit. In the following steps, Brexit was seen as a secondary and tertiary issue. Thus, it is a bit difficult to stimulate the economy with high interest rates. In this case, the bank can achieve inflation under the influence of Brexit, as well as achieve its goals by regulating this process with interest rates and other instruments.

4. The bank relied on the Phillips curve effect felt in recent years in the UK economy to address the minimum unemployment rate. This attempt was unsuccessful at 0.50%. At 0.75%, the decline in the unemployment rate was relatively stable. But it did not increase. The main reason that hindered this process was the behavior of the population. After the last increase in interest rates, there was a stabilization of only around 4.0%. In the following period, there was an increase in the unemployment rate due to Covid-19. At now, the bank has taken certain steps to protect jobs and wages.

Discussion – Impact of Brexit information on 2016

2016 has gone down in history as a year of practical steps towards Brexit. The Brexit referendum was held on June 23, 2016. Earlier, D.Cameron raised Brexit in his election campaign, but said he was opposed to Brexit, especially after gaining some concessions at the Brussels meeting. However, as a result of the referendum, 51.9% of the population supported Brexit (EU referendum result, 2016). This process was also marked by a

historic decline for the pound. Thus, while on June 23 the pound gained + 1.16% against the US dollar, on June 24 it lost -8.06% and settled at \$ 1.37. This was the largest loss of value since 1985 (Bank of England, 2016). At the same time, the euro suffered the largest depreciation in its history against the dollar (-3.3%). M.Carney of the Bank of England said the bank would fulfill its obligations to ensure financial stability (Rodinova, 2016). The main intervention of the bank in this matter was on August 4, reducing the interest rate from 0.50% to 0.25%. It was the lowest level in the bank's 322-year history.

The bank also planned to buy assets worth 60 billion pounds or 80 billion under the stimulus package. The bank said it would buy £ 10bn worth of securities from non-financial companies next month. The interest rate decline and the program developed were aimed at preventing the crisis that Brexit could cause and ensuring economic recovery. A number of experts (for example, L.O. Carol) have argued that monetary policy alone would be ineffective. In this case, we think that there is a need for a mixture of policies (Chu, 2016). As for economic indicators, the bank previously announced that the economy will grow by 2.3%, but current situation it has reduced it to 2% in 2016 (Bank of England, 2017). This was the lowest level since 1993. Inflation is forecast to rise to 2.4% from the target of 2%. The reason is imported goods. At the same time, M.Carney said a lower interest rate was possible. On October 11, T.May announced that he would promote Article 50 by the end of March 2017, and the news caused the pound to depreciate (\$ 1.21) (Wearden, 2016). This increased the likelihood of a Hard Brexit, and since September 28, the total value loss has been -7%.

Impact of Brexit information on 2017

On January 16, 2017, the pound lost -1.08% to \$ 1.20 after T. May's pessimistic statements about Brexit. On April 18, T. May announced the parliamentary elections, and with this news the pound appreciated (between 1.27-1.32 US dollars). The pound traded at \$ 1.36 in September amid reports of Soft Brexit. On November 2, 2017, the Bank of England raised interest rates from 0.25% to 0.50% for the first time since 2007. M.Carney said growth is expected in the future. He should be noted that he had previously announced that a low interest rate could be reached. With this step, 45 mln. depositors and people planning to retire got better terms. However, the main loss is expected to be experienced by households with variable interest rates. In a statement, M.Carney said the British were cautious and preferred fixed-rate loans. This covers about 2 million people. (What Is The Impact Of A Bank Of England Interest Rate Hike?, 2017). Interest rate growth was justified by the effects of record low

unemployment, rising inflation, slowing economic growth, and Brexit (Bank of England, 2017). Unemployment fell to a 42-year low. Due to rising inflation and the depreciation of the pound and rising import prices, there were some difficulties in the business sector.

The pound lost -1.14% against the dollar and -1.7% against the euro on November 2 following an increase in interest rates. However, it had the highest exchange rates in 2017 on November 30 (\$ 1,353) and December 29 (\$ 1,352) (Bank of England, 2016). Overall, the pound did not lose value in 2017. Markets do not like uncertainties as Brexit. However, such steps by the Central Banks, and in particular the positive information provided by the authorities, ultimately have a positive effect on the markets. Following these steps, the pound sterling continued to rise until mid-April 2018.

Impact of Brexit information on 2018

On August 2, 2018, the Bank of England raised the interest rate from 0.50% to 0.75%. This was the highest level since 2009. This step was expected. M.Carney had said this in previous statements. As for the reasons given – The slowdown in the global economy, the achievement of the 2.0% inflation target, and the minimization of the effects of Brexit uncertainty (Bank of England, 2019). M.Carney notes that there are different scenarios for Brexit, and in each of these scenarios the interest rate should be at least 0.75% (BBC news, 2018). The report also said that the bank could further raise interest rates to reach the 2.0% inflation target. But this can happen gradually. It should be noted that the Bank also notes the impact of weakening global development on the UK in two ways: (Bank of England, 2019)

1. Decrease in demand for the Kingdom's exports due to the slowdown in economic development;
2. Decrease in investments as a result of the slowdown in economic processes;

It is clear that these two effects can be linked to Brexit in different ways. These effects may also be exacerbated by the Brexit effect. For example, the difficulties of legal regulation of trade relations with the countries of the Union with the decision to secede from the Union, and so on. The pound rose to a record high (\$ 1.4288) after a referendum on April 17. In August, there were losses due to the resignations of a number of officials (B. Johnson and D. Davis) and the news that increased the probability of a No-deal Brexit. In November, with the resignation of Raab and the rejection of the "White Paper" by the European Union, it became clear once again that Brexit would not be easy (Centre for European

Reform, 2020). The pound fell to \$ 1.26-1.30 and ended 2018 with a declining trend.

Impact of Brexit information on 2019

Although 2019 was not marked by major interventions by the Bank of England, it was marked by a number of events. On May 15 and March 12, May put the Brexit agreement to a vote in parliament, but lost each (BBC news, 2017). The pound depreciated by about -0.60%. It lost -0.73% after the decision to extend the date of Article 50. On May 24, T. May gained + 0.45% (\$ 1.27) with the news of his resignation (Heather, 2019). T. May's failures annoyed the population and investors. With Johnson becoming prime minister on July 24, it lost value from \$ 1.2407 to \$ 1.2037. We think that the pound, which rose + 1.94% (\$ 1.2443) on October 10, rose due to the meetings on the Irish border (Proctor, Boris Johnson and Leo Varadkar say they 'see pathway' to Brexit deal, 2019). Extraordinary parliamentary elections were held in England on December 12, and Johnson was re-elected Prime Minister. On December 16, Johnson announced that he would amend the Withdrawal Agreement (Proctor, Boris Johnson will amend Brexit bill to outlaw extension, 2019). The amendment would formalize the end of 2019 as a transition period, raising the likelihood of Hard Brexit and No-deal Brexit, which would lose value over time, even though it was \$ 1.3331 by that date. However, in 2019, the pound sterling was remembered with a rising trend.

Impact of Brexit information on 2020

It can be said that 2020 is a very difficult year for the pound. Because with the advent of Brexit, it gained + 0.81% on January 31 (\$ 1.3201). However, in March, under the influence of Covid-19, there was a rapid loss of value and once again historical lows. On March 11, 2020, the Bank of England reduced interest rates (0.25%; 0.10%). This time the reason was to minimize the effects of Covid-19. A project called the Term Funding Scheme with additional incentives for SMEs has been developed to provide assistance to businesses through bank reserves. Since the spread of the virus, the rapid growth of risky assets and the yield on government bonds has fallen to its lowest level ever (O'Carroll, 2019). "The core of the financial crisis was the financial system. At present, there is no reason for the processes to lead to the crisis of 2008" M.Carney said (Williams-Grunt, 2020) (Bank of England, 2020).

The impact of the Bank of England's intervention on interest rates on the Consumer Price Index (CPI)

One of the reasons for the Bank of England's interest rate change was the 2.0% inflation rate. Inflation in the United Kingdom has been steadily declining since 2013, reaching 0.20% in 2015 and 0.90% on the eve of the referendum. Inflation rose to 2.8% in September 2017 following the decision to raise interest rates by 0.25%. In this case, it was 0.4% higher than the forecast of 2.4% for 2017. On November 2, 2017, there was a decrease in inflation in response to the 0.50% interest rate. In April 2018, the inflation rate fell to 2.2% (Office for National Statistics, 2020). (Figure 1) However, as a result of the uncertainty caused by Brexit, the pound's exchange rate fluctuated, and inflation began to rise again. On August 2, 2018, the Bank of England raised interest rates again (0.75%). Following this decision, the inflation rate decreased. According to the bank, this threshold can be considered successful for the economy. Although the inflation rate was 2.4% in August 2018, in the following months it was stabilizing in the range of 2.2-2.0% in September-December 2018, 1.8% in January-March 2019, and 2.0-1.9% in April-May 2019. In its report, the bank predicted that inflation would remain stable at around 2.0%. However, the inflation rate began to decline in August 2019. In December 2019, it fell to a two-year low of 1.4% (Office for National Statistics, 2020). No-deal Brexit information can be cited as the reason for these declines. Optimism about Brexit led to a rise in the exchange rate, which in turn reduced inflation. In January 2020 alone, it rose to 1.8%. The effects of Covid-19 were especially felt in March. In this case, the bank substantially reduced interest rates, at the same time there was decreased inflation (Figure 1).

Impact of Brexit information and related decisions on the UK unemployment rate

One of the reasons for the bank's adjustment of interest rates was the unemployment rate. The decision to increase interest rates in 2017 stated that the unemployment rate is at the lowest level for the last 42 years. For this reason, a number of economists have noted that the economy is in a state of stagnation (Banks, 2020). If we look at the unemployment rate by years: 7.6% in 2013; 6.2% in 2014; 5.4% in 2015; 4.9% in 2016; 4.4% in 2017; 4% in 2018; 3.83% in 2019 (Office for National Statistics, 2020). This is not normal for the economy, and they are trying to address this trend, which has continued since 2013, by raising interest rates. In recent years, the economy is experiencing an employment boom and 3 mln. More than a dozen people have been employed (Office for National Statistics, 2020) (Cunliffe, 2017). This situation is constantly growing. Although there is uncertainty about Brexit.

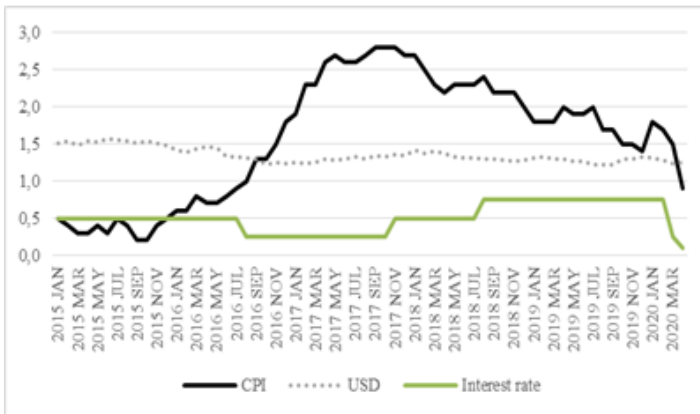

Fig. 1. CPI, Pound Sterling USD and Bank of England interest rate (April 2015-2020)

Source: Bank of England

To illustrate this point, consider a thesis we have encountered. During the 2008 global financial crisis, wages fell. However, there was no significant return on wages in the post-crisis period (Figure 2) (Cunliffe, 2017). The population’s income did not increase as expected. There were two ways in which the population responded rationally: the number of people working in the family had to increase or they had to work longer hours (Elliot, 2019). Torsten Bell and Laura Gardiner offer three options to prove this thesis (Bell, 2019). The first was to stop the decline in working hours that lasted from 1980 to 2008. Between 1980 and 2008, the average working hour per week fell from 35 to 33 hours. However, if this downward trend had continued after the crisis, it would have been reduced by more than an hour now.

Second, although women’s employment remained stable before the crisis, it rose from 65% to about 72% after 2010. As a third indicator, they cite the same behavior in other developed countries to prove their thesis. In other words, the labor market of other high developed countries’ showed a similar reaction to the income shock.

One of the possible reasons for the unexplained increase in labor may be an increase in labor supply and, as a result, a decrease in the price of labor supply. The reason for this may be uncertainty, such as Brexit. In this case, we propose Brexit as the fourth reason. Because during the 2008

crisis, people lost their jobs. At present, a new crisis threat has arisen. In this case, people try not to lose jobs at all, rather than demanding an increase in wage. Apparently, the Bank of England assumes that the Phillips curve has an effect on the economy. To analyze this, let's look at the inflation and unemployment rates for January 2010 – June 2016. The graph shows that the Phillips curve effect is not observed:

$$\rho = 0,90 ; y = 0,8728x - 4,0672 ; R^2 = 0,8278$$

If we look at the period after the Brexit referendum until August 2018 (when the rate of 0.75% was adopted), we can see the effect of the Phillips curve. The correlation coefficient for the corresponding period is:

$$\rho = -0,92 ; y = -1,7227x + 9,7682 ; R^2 = 0,6348$$

It seems that the bank was able to determine the effect of the Phillips curve on the economy, and based on this, decided to raise interest rates. If we analyze these two indicators in the period from August 2018 to February 2020 (until Brexit day), we see that the Phillips curve was going to disappear ($\rho = 0.69$): (in this case we suffered from lack of data)

$$\rho = 0,69 ; y = 1,7778x - 5,0556$$

However, the increase in unemployment caused by the Covid-19 virus in the following period shows that the economy is once again on the Phillips curve. In general, when looking at the UK economy, it is possible to observe the Phillips curve when there is uncertainty and crisis in the economy. Confirmation of this can be seen during the 2008 financial crisis. We suppose that in the case of ($\rho = 0.69$), as Milton Friedman once pointed out (Friedman, 1968), the Phillips curve effect was due to external influences and disappeared for the 4 reasons mentioned above.

Fig. 2. Growth in unemployment and wage, since 1971

Source: Bank of England and Office for National Statistics

During 2019, it ranged between 3.8-3.9%. At the end of 2019 and 2020, the unemployment rate will be 3.9% in December 2019, 4.0% in January, February and March 2020, 4.1% in April and May, 4.3% in June and 4.5% in July. (Office for National Statistics, 2020) We assume that the increase in growth after March was due to the Covid-19 virus.

Conclusion

Uncertainty could be used to achieve macroeconomic results. Because one of the main targets the bank needed was a 2.0% inflation rate. This required the depreciation of the pound and Brexit has done it. The question is how the population would react to the reduction of the "expensive" pound, which has already become a "tradition"? At the moment, the "culprit" is Brexit.

References

Bank of England. (2016). *GBP exchange rates*. Retrieved from www.bankofengland.co.uk:

<https://www.bankofengland.co.uk/boeapps/database/Rates.asp?Travel=NixAZx&into=GBP>

Bank of England. (2017). *Annual Report and Accounts 1 march 2016 – 28 february 2017*. London.

Bank of England. (2017). *Monetary policy summary and minutes*. London.

Bank of England. (2019). *Inflation report 2019 august*. London.

Bank of England. (2020). *Monetary policy summary and minutes 2020*. London.

Banks, A. (2020, March 31). *UK economy stagnates in fourth quarter of 2019 – EY ITEM Club comments on UK GDP*. Retrieved from EY press release: https://www.ey.com/en_uk/news/2020/03/uk-economy-stagnates-in-fourth-quarter-of-2019-ey-item-club-comments-on-uk-gdp#:~:text=The%20Office%20for%20National%20Statistics,the%20weak%20performance%20since%202012.

BBC news. (2017, march 29). *Article 50: UK set to formally trigger Brexit process*. Retrieved from [www.bbc.com: https://www.bbc.com/news/uk-politics-39422353](https://www.bbc.com/news/uk-politics-39422353)

BBC news. (2018, August 2). *Bank of England raises UK interest rates*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/business-45043776>

Bell, T. G. (2019, November). *Feel poor, work more: Explaining the UK's record employment. Resolution Foundation*, pages 3,17-20. Retrieved from [Resolution Foundation: https://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2019/11/Feel-poor-work-more.pdf](https://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2019/11/Feel-poor-work-more.pdf)

Centre for European Reform. (2020). *Brexit timeline*. Retrieved from [www.cer.eu: https://www.cer.eu/brexit-timeline](https://www.cer.eu)

Chu, B. (2016, August 4). Retrieved from [Independent.co.uk: https://www.independent.co.uk/news/business/news/interest-rate-cut-decision-brexit-eu-referendum-bank-england-mark-carney-a7171596.html](https://www.independent.co.uk/news/business/news/interest-rate-cut-decision-brexit-eu-referendum-bank-england-mark-carney-a7171596.html)

Cunliffe, J. (2017). *The Phillips Curve lower flatter or in hiding? Oxford Economics Society, Bank of England*, pages 1-15. Retrieved from <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/speech/2017/the-phillips-curve-lower-flatter-or-in-hiding-speech-by-jon-cunliffe.pdf>

Elliot, L. (2019, November 17). *Why is UK unemployment still low: We are working longer*. Retrieved from [The Guardian: https://www.theguardian.com/business/2019/nov/17/why-is-uk-unemployment-still-low-we-are-working-longer-hours](https://www.theguardian.com/business/2019/nov/17/why-is-uk-unemployment-still-low-we-are-working-longer-hours)

EU referendum result. (2016). Retrieved from [BBC news: https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results](https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results)

Friedman, M. (1968). *The Role of Monetary Policy. American Economic Review(58(1))*, pages 1-17.

Heather, S. (2019, May 24). *Theresa May announces she will resign on 7 June*. Retrieved from [The Guardian: https://www.theguardian.com/politics/2019/may/24/theresa-may-steps-down-resigns-tory-leader-conservative-brexit](https://www.theguardian.com/politics/2019/may/24/theresa-may-steps-down-resigns-tory-leader-conservative-brexit)

O'Carroll, L. (2019, October 10). *BoE measure to respond to the economic shock from Covid-19*. Retrieved from [The Guardian: https://www.theguardian.com/business/2019/oct/10/boe-measure-to-respond-to-the-economic-shock-from-covid-19](https://www.theguardian.com/business/2019/oct/10/boe-measure-to-respond-to-the-economic-shock-from-covid-19)

<https://www.theguardian.com/politics/2019/oct/10/boris-johnson-and-leo-varadkar-say-they-see-pathway-to-brexit-deal>

Office for National Statistics. (2020). *Customer Price Index*. Retrieved from [www.ons.gov.uk: https://www.ons.gov.uk/economy/inflationandpriceindices/timeseries/155o/mm23](https://www.ons.gov.uk/economy/inflationandpriceindices/timeseries/155o/mm23)

Office for National Statistics. (2020). *Unemployment rate (aged 16 and over, seasonally adjusted)*. London.

Proctor, K. (2019, December 17). *Boris Johnson and Leo Varadkar say they 'see pathway' to Brexit deal*. Retrieved from The Guardian: <https://www.theguardian.com/politics/2019/oct/10/boris-johnson-and-leo-varadkar-say-they-see-pathway-to-brexit-deal>

Proctor, K. (2019, December 17). *Boris Johnson will amend Brexit bill to outlaw extension*. Retrieved from The Guardian: <https://www.theguardian.com/politics/2019/dec/16/boris-johnson-will-amend-brexit-bill-to-outlaw-extension>

Rodinova, Z. (2016, June 24). Retrieved from Independent.co.uk: <https://www.independent.co.uk/news/business/news/mark-carney-says-bank-england-ready-inject-ps250bn-economy-keep-uk-afloat-after-eu-referendum-a7100486.html>

Wearden, G. (2016, October 11). *Pound falls under \$1.21 as Brexit fears hit sterling – as it happened*. Retrieved from The Guardian: <https://www.theguardian.com/business/live/2016/oct/11/pound-pressure-city-fears-hard-brexit-bank-of-england-business-live>

What Is The Impact Of A Bank Of England Interest Rate Hike? (2017). Retrieved from FXCM.com: <https://www.fxcm.com/uk/insights/impact-bank-england-interest-rate-hike/#footnote-4>

Williams-Grunt, O. (2020, March 11). *Mark Carney: Coronavirus won't be as bad as 2008 financial crisis*. Retrieved from Yahoo Finance: <https://uk.finance.yahoo.com/news/coronavirus-covid-19-bank-of-england-mark-carney-2008-crisis-104945239.html>

M. Dykiel, PhD Eng
magdalena.dykiel@kpu.krosno.pl
B. Bienia, PhD Eng
bernadetta.bienia@kpu.krosno.pl
B. Krochmal-Marczak, PhD Eng
barbara.marczak@kpu.krosno.pl
Carpathian State University in Krosno (Poland)
B. Ślusarczyk, dr hab, prof
boguslaw.slusarczyk@gmail.com
Carpathian State University in Krosno (Poland)
University of Rzeszów (Poland)

REGIONAL AND TRADITIONAL FOOD MARKET IN POLAND

JEL Category: M31, O18

Regional and traditional food production protects our culinary heritage, integrates local communities and leads to the development of the region, and provides consumers with food products of the highest quality (Woźniczko and Piekut, 2015).

Culinary traditions belong to the cultural heritage of a given region or country. A consumer, especially a tourist, expects that regional or traditional products and dishes will be the domain of regional restaurants. This type of food is popularized during numerous fairs, festivals or taste festivals organized in different regions of Poland, which additionally increases the demand for it. Regional and traditional products, which are available on the Polish market, especially those included in the EU and National List of Traditional Products, make up the Polish culinary heritage, which is rich and varied due to regional diversity, history and influence of neighboring countries.

The aim of the article is to present regional and traditional products on the Polish market, which are inscribed on the List of Traditional Products in Poland. In Poland, 1982 products and dishes are registered on the List of Traditional Products. Most of the traditional products come from the Podkarpackie, Małopolskie and Lubelskie provinces.

Key words: food market, traditional and regional products

Introduction

The Community policy for the promotion of high-quality agricultural and food products developed in the early 1990s, as part of the reform of the Common Agricultural Policy, aimed at supporting a less productive model of agriculture, better adapted to consumer needs in terms of food quality, authenticity of origin and specific food production methods (Kapala 2017, Grzybek and Szopiński 2017).

The quality of agricultural products is supposed to be a competitive advantage for European agro-food products that meets "consumer expectations", and "quality products" are those "that offer the consumer something more than meeting the basic requirements of food safety, whether because of their specific characteristics such as taste, origin, etc., or

because of the method of production" (Green Paper 2008). These characteristics are the result of agricultural production in certain specific places or according to a specific method that gives the product an additional unique "value" that the consumer depends on when making a choice (Germanò 2009; Kapala 2017, Dąbrowska 2018). Diversification of agricultural production and promotion of quality products are among the most important elements of rural development. The consumer, who has access to a higher quality product, is at the same time familiarized with the producer and the natural and cultural environment in which the product was made.

In Poland as well as in other European Union countries there is a growing interest of consumers and producers in regional and traditional food, which is distinguished by its special quality. The food market is dominated by mass-produced products, while regional and traditional food constitutes a small market segment. Products from mass industrial production in their composition contain additional substances, improving taste, smell, color and preservatives that prolong their durability. These substances, although approved by food law, reduce consumer confidence in these foods (Gulbicka 2014). As a result, there is a growing demand for products with characteristics related to geographical origin and traditional production methods.

Traditional food is, according to European consumers, food with taste, which is obtained by taking into account the customs of the local culture of the region. In the production of traditional food, high quality and unique raw materials are exposed (Gąsiorowski 2005, Grzybek and Szopiński 2017, Dąbrowska 2018). Consumers characterize this food as beneficial in their opinion and safe, and even pro-healthy and original in terms of taste (Grzybowska-Brzezińska and Klepacka 2015): manufactured in a specific way according to the gastronomic heritage, processed in a natural way, distinguished and known for its sensory properties and related to a certain local area, region or country (Guerrero et al. 2009; 2010). According to consumers, traditional food products express the identity of the region. They are perceived as fulfilling food functions and additionally they have an impact on strengthening the bonds of local communities (Byszewska 2009).

In addition, traditional and regional food is produced primarily from proven recipes handed down from generation to generation. Traditional food is a product filling a market niche thanks to the quality resulting from the traditional manufacturing process, often based on centuries of tradition (Borowska 2008).

According to Council Regulation (EC) No 509/2006 of 20 March 2006, a traditional product is a product which has 'a specific character –

designating a characteristic or set of characteristics which clearly distinguishes an agricultural product or foodstuff from similar products or foodstuffs of the same category’, whereby ‘a characteristic or set of characteristics may refer to the intrinsic qualities of the product such as its physical, chemical, microbiological or organoleptic characteristics, its production method or the specific conditions pertaining to its production’.

A regional product as defined by Council Regulation (EC) No 510/2006 of 20.03.2006 refers to its origin, whereby ‘designation of origin, geographical indication – means the name of a region, a specific place or, in exceptional cases, of a country, used to designate an agricultural product or a foodstuff:

- originating in that region, place, country,
- whose quality, characteristics, specific reputation is attributed to this geographical origin.
- the production, processing and preparation of which takes place in the defined geographical area’.

These names underline the specific character of these products, referring to the products themselves and the place of their production (in the case of regional products) (Newerli-Guz and Rybowska 2015).

Material and methods

The subject of the study was the analysis of the number of registered traditional and regional products in Poland. The research was conducted on the basis of data collected in the register published by the Ministry of Agriculture and Rural Development in Poland.

To determine the number of products entered in the List of Traditional Products by product category and the administrative division of Poland, the list of traditional products included in the "List of Traditional Products" was used in accordance with Article 55 of the above mentioned Act, which is published annually by the end of May in the official journal of the minister in charge of agricultural markets.

Results of the studies

Placing a product on the Community list gives the possibility of using the Community logo, and in the case of PDO and PGI the product name is also protected. In Poland, there is also the List of Traditional Products established under the Act of 17 December 2004 on the registration and protection of names and designations of agricultural products and foodstuffs and traditional products (Journal of Laws of 20 June 2017, Item 1168, <http://www.minrol.gov.pl>).

The list is composed of the Marshals of individual provinces and the Minister of Agriculture and Rural Development. The list may include a product produced using the traditional method for at least 25 years, a product whose distinguishing features result from this method of production and are an element of the cultural heritage of the region and its social identity. No privileges or rights related to the protection of the product are associated with the entry on the list. The purpose of creating the lists is to identify products and producers, promote them and encourage them to apply for the EU label.

The analysis of the number of Traditional Products registered on the List (Table 1) depending on the region indicates that most products come from Podkarpackie (246 products), Małopolskie (224) and Lubelskie (223). The fourth position is occupied by the Pomeranian Province (179). The poorest number of these products is in Warmińsko-Mazurskie (46), Zachodniopomorskie (55) and Dolnośląskie (52).

Meat products (442), ready meals and dishes (430 products) and bakery and confectionery products (362) constitute the richest groups of traditional products. The least registered food products on the Traditional Products List were recorded in the following groups: other products (39), fishery products (64) and oils and fats (66).

Depending on the category and area of the traditional product, most products were recorded:

- dairy products (25) in the Podkarpackie Province;
- meat products (80) in Podkarpackie;
- fisheries (17) in Pomerania;
- nuts, seeds, cereals, vegetables and fruits (20) in Lubelskie and Łódzkie provinces;
- bakery and confectionery products (51) in the Subcarpathian region;
- oils and fats (12) in the Zachodniopomorskie Province;
- bee-keeping (honey) in the Lublin region (10);
- prepared meals and dishes (55) in the Silesian Voivodeships;
- beverages (alcoholic and non-alcoholic) in the Lublin Province (37);
- other products (6) in the Kujawsko-Pomorskie Province.

Applications

The market of regional and traditional products is made up of raw material producers, processors, their unions and associations, dealing with education, promotion, market research, historical and cultural heritage, organizations of inhabitants, consumers, regional and local authorities, financial and parafinancial institutions, advisory institutions, local governments of producers and inhabitants, various types of schools, leaders

of social and economic life. They are collaborated by experts with knowledge of economics, management, marketing and economic policy of the European Union, supporting the construction of the market of regional and traditional products (Woźniczko and Piekut, 2015).

Table 1.

Number of products entered on the List of Traditional Products by product category and administrative division of Poland

Product category / The voivodship	Overall	Cheese and other dairy products	Fresh meat and meat products	Fisheries products, including fish	Nuts, seeds, cereals, vegetables and fruits (processed and not)	Bakery and confectionery products	Oils and fats	Honeys	Ready-made meals and dishes	Beverages (alcoholic and non-alcoholic)	Other products
dolnośląskie	52	4	11	3	4	9	1	6	8	6	0
kujawsko-pomorskie	92	6	8	1	9	18	2	1	27	14	6
lubelskie	223	11	29	6	20	50	8	10	49	37	3
lubuskie	82	6	19	4	8	13	2	7	8	14	1
łódzkie	150	7	39	2	20	31	3	5	25	18	0
małopolskie	224	13	78	0	15	43	1	8	43	18	5
mazowieckie	154	5	39	5	13	15	5	9	34	24	5
opolskie	68	3	10	2	8	14	3	3	18	3	4
podkarpackie	246	25	80	3	11	51	4	6	49	16	1
podlaskie	74	11	12	2	7	15	3	3	11	7	3
pomorskie	179	4	27	17	16	30	5	3	52	20	5
śląskie	145	12	13	5	12	33	2	5	55	7	1
świętokrzyskie	94	4	25	6	17	17	4	7	8	4	2
warmińsko-mazurskie	46	3	15	1	2	7	5	3	10	0	0
wielkopolskie	98	6	33	1	8	6	6	2	24	10	2
zachodniopomorskie	55	1	4	6	7	10	12	4	9	1	1
Overall	1982	121	442	64	177	362	66	82	430	199	39

Source: Own study based on www.gov.pl/web/rolnictwo/lista-produktow-tradycyjnych, access date 16.07.2020 (updated 29.06.2020)

Promoting culture and tradition and supporting activities aimed at disseminating knowledge about our culinary heritage can make regional and traditional products one of the showpieces of Poland, especially its regions, a great tourist attraction. The promotion of the idea of protecting the names of regional and traditional products is a very important element of rural development and influences the development of the areas where they come from. The system of protection also favors the diversification of activity in rural areas, also in less favored areas, and prevents depopulation of these areas.

The system of protection of regional and traditional products increases the tourist attractiveness of rural areas and their production may constitute an important source of income for local communities. These products, in

addition to being an excellent showcase of the region, can become an important factor influencing the development and attractiveness of rural areas, and ultimately an opportunity for small communities and a great attraction for consumers.

In order to increase the tourist attractiveness of a given region, various forms of its promotion are used, such as fairs, markets, tournaments, competitions where local specialties can be tasted and purchased, and presentations of local products are also held.

Summary

The functioning of the traditional food market is important for both local societies and the whole country. Tradition is understood as the transmission from generation to generation of behaviors, customs, beliefs and rituals considered by a community as important for its present and future. This tradition can relate to both food production and food consumption.

References

1. Borowska A. 2008. Attitudes of European consumers towards traditional and regional products. *ZN SGGW Ekonomika i Organizacja Gospodarki*, 72-145-159.
2. Byszewska I. 2009. Traditional and regional food not only for connoisseurs. *Fresh & Cool Market* 1, 18-24.
3. Dąbrowska A. 2018. Consumer behavior on the market of traditional and regional food products. *Challenges for marketing. Internal Trade*. No. 3 (374) 106-117.
4. Gąsiorowski M. (ed.), 2005. About traditional and regional products. Possibilities and Polish reality. Cooperation Fund Foundation, Warsaw.
5. Germanò A. 2009. Le politiche europee della qualità alimentare, *Rivista di Diritto Alimentare* n. 3.
6. Grzybek M., Szopiński W. 2017. Consumer behaviour on the market of regional and traditional products. *Scientific Journals of the Warsaw School of Life Sciences Problems of World Agriculture* tom 17 (XXXII), notebook 1, 2017: 43-52 DOI: 10.22630/PRS.2017.17.1.4
7. Grzybowska-Brzezińska M., Klepacka J. 2015. Perception of attributes of traditional food product. *Internal trade* 2015;3(356):80-89
8. Guerrero L., Claret A., Verbeke W., Enderli G., Żakowska-Biemans S., Vanhonacker F. 2010. Perception of traditional food products

in six European countries using free word association, "Food Quality and Preference", No. 21(2).

9. Guerrero L., Guardia M.D., Xicola J., Verbeke W., Vanhonacker F., Żakowska-Biemans S., 2009. Consumer-driven definition of traditional food products and innovation in traditional foods. A qualitative cross-cultural study, "Appetite", No. 52(2).

10. Gulbicka B. 2014. Traditional and regional food in Poland. Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute, Warsaw p.140.

11. Kapała A. 2017. Legal determinants of agricultural products and foodstuffs quality policy. *Studia Iuridica Lublinensia* vol. XXVI, 1 (accessed 10.10.2020).

12. Newerli-Guz J., Rybowska A., 2015. Traditional and regional product – luxury from a holiday or everyday life? *Domestic Trade* 2 (355), 286-295.

13. Woźniczko M., Piekut M., 2015. The state of regional and traditional food market in Poland. *Postępy Techniki Przetwórstwa Spożywczego*, nr 1, 106-112.

Legal Acts

1. Council Regulation (EC) No 509/2006 of 20 March 2006 on agricultural products and foodstuffs as traditional specialities guaranteed

2. Council Regulation (EC) No 510/2006 of 20 March 2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs – Dz. U. of 20 March 2006. L 93 of 31 March 2006.

3. Journal of Laws of the Republic of Poland Warsaw, 20 June 2017. Item 1168 of the Announcement of the Marshal of the Sejm of the Republic of Poland of 26 May 2017 on the announcement of the uniform text of the Act on registration and protection of names and indications of agricultural products and foodstuffs and traditional products.

Websites

1. www.gov.pl/web/rolnictwo/lista-produktow-tradycyjnych, access date 16.07.2020

2. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/Zielona> book on agricultural product quality: product quality standards, agricultural production requirements, quality systems, access date 16.07.2020

D. Dubis, PhD Eng
damian.dubis@kpu.krosno.pl

S. Cybowicz, MSc Eng
damian.dubis@kpu.krosno.pl

Carpathian State College in Krosno (Poland)

SWOT ANALYSIS AS A TOOL FOR ASSESSING THE ENVIRONMENT OF ORGANIZATION IN THE AVIATION INDUSTRY

JEL Category: M11

One of the tools used to analyze the environment of the enterprise is the SWOT analysis. This paper deals with the use of this method as a tool to assess the environment of an organization. The research was conducted in a company operating in the aviation industry located in southern Poland. The analysis allows to identify the strengths and weaknesses of the entity, which will allow to properly design its strategy. The research used the case study method. The most important strengths were: having certified quality management systems compliant with PN-EN 9100:2018 and PN-EN ISO 9001:2015 standards, constant cooperation with some customers, diversification of production, machinery park. The main weaknesses were: little experience of some young employees, limited space in the production department. The most important opportunities were: purchase of a new plot of land for the construction of a new production hall, potential higher profits due to cost optimization of the services provided. The two greatest threats are: competition and the risk of losing orders from the aviation industry, which may result in the need to close production departments. Due to the advantage of strengths and opportunities over the negative aspects of the immediate environment, the company chose the maxi-maxi strategy.

Key words: SWOT analysis, risk management, aviation, strength, weaknesses, opportunities, threats

Introduction

Risk management within the environment of the organization is crucial for its proper development. Therefore, the implementation of an appropriate tool to identify risks resulting from the weaknesses of the entity is crucial. The PN-EN ISO 9001:2015 and PN-EN 9100:2018 standards present the requirements for risk management in aspects related to the internal and external environment. However, the standards do not clearly indicate the tool that the entity should use to analyze the aspects that have the greatest impact on the closer environment.

As a result of the dynamically changing business environment, the surveyed organization faced the need to implement the risk assessment process of its business. It was required by both clients and auditors of independent certification bodies. The management of the organization also came to the conclusion that this type of analysis was needed. For the

purposes of this study, research from an unpublished master’s thesis was used (Cybowicz 2020).

SWOT analysis and conduct strategies

SWOT analysis draws its origins from the concept of strategic planning. The concept of analysis appeared in the literature at the turn of the 1950s and 1960s. It was first described by scientists and consultants at Harvard Business School, and by scientists from Stanford University (Gurel 2017; Ingaldi 2017).

The SWOT analysis consists in collecting information about the examined enterprise from the distant and closer environment. The collected data should be systematized and grouped according to the adopted subgroups. Within the subgroups, the aspects that represent the collected data should be identified. The table 1 shows the SWOT analysis form (Gołębiowski 2001; Gurel 2017; Ingaldi 2017).

Table 1

Elements of the SWOT analysis, specifying their origin and impact on the organization

The origin of the risk	Impact on the organization	
	Positive sides	Negative sides
Internal	Strength (S)	Weaknesses (W)
External	Opportunities (O)	Threats (T)

Source: Own study based on (Gołębiowski, 2001; Gurel, 2017; Rącka, 2018)

The first element of the analysis is the strengths of the analyzed organization (Strength). Features assigned to this group constitute the greatest strengths and advantages of the examined entity. These can be elements that positively distinguish the organization from the environment. These are the so-called key success factors that determine the type of corporate strategy (Floyd, 2011; Gołębiowski 2001; Ingaldi, 2017).

Weaknesses are the second element of the analysis. These factors include all the defects and barriers that exist in the organization. The reason for their occurrence may be, among others, the consequences from resource limitations and insufficient qualifications of employees and management (Floyd, 2011; Gołębiowski 2001; Ingaldi, 2017).

Another element of the analysis are Opportunities. They are understood as any existing possibility, expected process, phenomenon and trend taking place in the environment of the organization, which when properly used can constitute an impulse for development (Floyd, 2011; Gołębiowski 2001; Ingaldi, 2017).

The last element of the analysis is Threats. They include everything that poses the risk of unfavorable changes. These are all processes, phenomena and trends taking place in the environment that may create a barrier to the development of the organization, difficulties in its functioning, increased operating costs or may lead to the collapse of the enterprise (Floyd, 2011; Gołębiowski 2001; Ingaldi, 2017).

On the basis of determining the advantage of selected factors within four groups, the organization should adopt one of the four strategies. The first is the aggressive Maxi-maxi strategy. It occurs when the company has an advantage of strengths over weaknesses, and when opportunities dominate over threats in the organization's environment (Gołębiowski 2001; Rączka 2018).

Another one is the conservative strategy, the Mini-Maxi. It occurs when the weaknesses of the organization outweigh its strengths. At the same time, the opportunities in the environment outweigh the threats. The enterprise should strive to improve the condition of the areas where deficiencies have been identified (Gołębiowski 2001; Rączka 2018).

Next is the Maxi-Mini competitive strategy. It occurs when the organization has an advantage of strengths over weaknesses, while operating in an environment where the threats outweigh the opportunities. The main effort of the organization should be activities that will reduce the impact of threats resulting from the environment in a certain way (Gołębiowski 2001; Rączka 2018).

The last type is the Mini-Mini defensive strategy. It is a company where weaknesses outweigh strengths. The environment of the organization creates an advantage of threats over opportunities. If this is the case, the entire venture may be doomed to failure (Gołębiowski 2001; Rączka 2018).

Results of SWOT analysis conducted in the area nearest of the research organization

The following methods were used in the research:

- internal audit and external audit – as part of the ISO 9001 system operating in the organization, audits are carried out by both internal auditors and representatives of certification bodies. The results of these audits are a valuable source of information for improvement.

- system documentation analysis – it allows to detect weaknesses of the system, especially in areas related to meeting legal requirements and customer standards,
- interviews with employees – the knowledge of employees at various levels of the organization is often undocumented. Interviews allow to obtain information that cannot be obtained in any other way. Establishing direct contact with employees allows to look at the organization from their perspective.
- analysis of post-audit nonconformities – this analysis allows to directly focus on weaknesses and threats to the organization, as non-conformities directly indicate failure to meet specific requirements.

The factors in the micro-environment and the macro-environment of the organization were taken into account.

The microenvironment of an organization is everything that does not belong to itself, it is a factor that influences it or will have an impact on it in the future (Floyd 2011; Królik 2017; Lisowska 2013; Wyrębek 2012).

The macro-environment of the organization is a set of conditions that affect the functioning of the organization. These are factors on which the enterprise has a negligible influence; therefore the organization should monitor them, analyze them and make appropriate decisions based on the conclusions drawn. Theoretically, the macro-environment is the background for the functioning of the subject (Gołębiowski 2001; Królik, 2017).

The first aspect taken into consideration when conducting the SWOT analysis in terms of the environment was the resources of the analyzed organization. The organization's human resources are created by experienced employees. Staff with more than 5 years of professional experience constitutes 38% of all employees. Managerial positions are held by people with higher education in mechanics and machine construction, chemistry and management.

The organization employs, among others, people who continue their education at first and second degree studies – these are employees from the administrative and production staff. Thanks to this, the company has a chance to implement new solutions, ideas and good practices that can bring many benefits.

Due to the increase in customer orders in several departments, the number of employees was increased. New human resources generate at the same time an opportunity for development and threats resulting from the lack of industry experience.

Another analyzed aspect was infrastructure. The production departments have equipment that allows to offer services to the extent required by customers. In the mechanical department, the company has a

machine park that allows it to perform operations on aviation details required by the customer. These resources are characterized by a weakness related to the age of the machines – several of them are machines from the nineties of the last century. They generate the risk of failure. In order to keep the risk under control, the machines undergo constant inspections and repairs.

The organization has one production hall that generates a weakness related to limited space. In order to minimize the negative effects of a small production space, investment decisions are made.

The Electroplating Department is equipped with bathtubs that enable galvanic processes to be carried out on large-size details. The organization has an advantage over the competition in this field.

Another analyzed aspect was the fact that the organization has a certified quality management system, which creates opportunities in the form of acquiring new customers and maintaining constant cooperation with existing customers. It can be the basis for the implementation of other management systems. The risk that may occur as a result of the loss of certificates is the loss of production orders from customers who require a certified system from suppliers.

The organization has two important customers. The first customer is from the aviation industry and the second is from the oil industry. Due to the dependence on two large customers, there is a risk of potential loss of production orders. In extreme cases, this risk may be a direct cause of employment reduction. This risk is mitigated by the constant search for new customers.

The collected data was grouped, according to the SWOT analysis methodology, into four groups. The summary is included in Table 2.

Table 2

The results of the SWOT analysis conducted in the environment of the examined organization

The origin of the risk	Impact on the organization	
	Positive sides	Negative sides
Internal	<p>Strength:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Possession of certified quality management systems compliant with PN-EN 9100:2018 and PN-EN ISO 9001:2015, * Offering of deburring services in the field of aviation, * Offering of services in the field of painting parts and electroplating in 	<p>Weaknesses:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Young employees – little experience in the processes implemented in the company, * Limited space in the production department, * Machine park – machines from the 90's of the twentieth century, * Dependence of production

	<p>the scope of PN-EN ISO 9001: 2015,</p> <ul style="list-style-type: none"> * Permanent cooperation with two clients, * Production diversification, * Machine park – CNC machines, large bathtubs at the electroplating department, * Administrative staff – a team with extensive professional experience. 	<p>departments on one client, e.g. mechanical department, polishing plant, paint shop,</p> <ul style="list-style-type: none"> * No own product.
External	<p>Opportunities:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Development of cooperation with NG – possible production increase in 2020, * Opportunity to hire new employees, * Opportunity related to graduation by university staff, * Possible increase in production for customer 1 and customer 2, * Purchase of a new plot, * Construction of a new hall, * Greater production capacity, * A chance to record higher profits due to cost optimization of the services provided. 	<p>Threats:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Competition – risk of losing orders from the aviation industry, * Due to the loss of orders, the risk of losing financial liquidity, liquidation of production departments, * The risk related to the failure to meet the requirements of the customer and certification bodies, * Risk related to failure to meet legal requirements, occupational health and safety, environmental regulations, and the requirements of certification bodies

Source: Own study based on: (Cybowicz, 2020)

Conclusions

The SWOT analysis allowed the organization to learn about the aspects that determine its success. Due to the advantage of strengths and opportunities over the negative aspects of the immediate environment, the company chose the maxi-maxi strategy. The company focused on taking advantage of the opportunities resulting from the investment plans. The purchase of the plot of land will allow the organization to build the planned hall which will enable the expansion of the production area. Expanding the production area will eliminate the weakness of the organization.

In order to reduce the risk of losing orders from two key clients, it was decided to look for new contracts. The most focus was on the mechanical department and the polishing department, which so far have provided services to one customer. Thanks to new clients, the organization has stood the test of time during the crisis caused by the pandemic.

Increasing the number of preventive actions in the field of machinery supervision allowed to reduce the number of failures. Scheduling inspections and removing minor defects on time eliminated the problems that were the cause of unplanned downtime. Fewer failures resulted in higher production efficiency, which was the result of increased efficiency.

To maintain the existing business contacts, it is of key importance for the company to maintain a certified quality management system. Continuous improvement through internal audits, corrective actions or management reviews is crucial for the proper functioning of the system. Certificates guarantee the retention of existing customers; they are also an opportunity to establish cooperation with new entities.

The SWOT analysis allowed the company to recognize strengths and weaknesses. Getting to know them made it possible to plan the right actions, which turned out to be crucial for the company's survival on the market.

References

1. Cybowicz S. (2020), *Doskonalenie Procesu Oceny Ryzyk i Szans na podstawie wymagań PN-EN 9100:2018 oraz PN-EN ISO 9001:2015 w przedsiębiorstwie z branży lotniczej*, Krosno. Unpublished master's thesis.
2. Floyd S. W., Huff A. S., Sherman H. D., Terjesen S. (2011), *Zarządzanie strategiczne. Podejście zasobowe*, Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa.
3. Gołębiowski T. (2001), *Zarządzanie Strategiczne*, Difin, Warszawa
4. Gurel E., Tat M. (2017), *SWOT analysis: a theoretical review*, The Journal of International Social Research, Volume 10, Issue 51.
5. Ingaldi M. (2017), *Wykorzystanie analizy SWOT do określenia pozycji strategicznej przedsiębiorstwa poligraficznego*, Zeszyty Naukowe. Quality. Production. Improvement. No 2(7), s.20-31.
6. Królik R. (2017), *Strategia budowania relacji przedsiębiorstwa z makrootoczeniem*, *Handel wewnętrzny* 2017;3(368):203-212 (tom I), Politechnika Częstochowska.
7. Lisowska R. (2013), *Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
8. Rącka I., Szmaj Z. (2018), *Zarządzanie Strategiczne*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, Kalisz.
9. Wyrębek H. (2012), *Znaczenie metody FMEA w zarządzaniu jakością w przedsiębiorstwach*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo– Humanistycznego w Siedlcach Nr 92, Seria: Administracja i Zarządzanie, Siedlce.

S.K. Kessei
s02usankessei@gmail.com
Free International University of Moldova, Chisinau (Moldova)
Supervisor PhD, Prof. Corina Gribincea

ANALYSIS OF INTEGRATION AND DISINTEGRATION IN THE DIGITAL AGE

JEL Category: F5, F59, O1

Integration is a process that is multifaceted and dynamic. In the modern world, integration and its opposite- disintegration-coexist or change each other concurrently at each point of the growth of countries and of integration associations. If incorporation, from the complementarity of the economies of the participating countries, makes the advantages of integrating disparate parts into a single whole, then disintegration weakens their mutual dependence. The new system of integration should ensure, in general, active human growth. The article explores the key directions of modernization that are appropriate to the Sustainable Development Strategy, allowing, through maintaining national identity and traditional spiritual values, a shift in the living conditions of the population. The processes for choosing life strategies, which is directly influenced by either integration or the other, are transformed by ideas about the environment, culture, and themselves. The task of disintegration is not only to oppose integration, but to create momentum for a new space for regional configuration. The processes of integration and disintegration in the world's modern political system are becoming more common.

Keywords: *Integration, Disintegration, Regional integration, Globalization, Information Technology (IT), human growth.*

1. Introduction

The method of both integration and disintegration, which has no definitive typology, is difficult.

The problem of integration research is directly linked to the real-world integration process, which recognizes general patterns, triggers, circumstances, and fundamental features of this phenomenon. The modern integration method must achieve active human development. This is the key standard and value of the modern world and it also constitutes an institutional working structure according to the standards. Integration influences the growth trends of the developed world since global governance affects the global structure. This integration process, as opposed to the disintegration process yet these mechanisms, is closely associated. As new opportunities and new threats emerge in the contemporary globalizing community, this study aims to describe the complexities of the future of society with potential solutions.

In a globalized world, the article analyses the key causes of modern processes of disintegration and integration. Due to internal and external causes, there are multiple forms and manifestations of disintegration. Some

of the most important problems facing, for instance, EU countries in the process of further integration were listed, according to the findings of a poll sponsored by the European Commission. In summary, the article concludes that the key reasons for these problems today are the inconsistencies between the decisions taken by national and supranational institutions in the integration union, the lack of trust in the integration union by the EU community, which does not feel a sense of participation in decision-making, and the ability to influence the activities of supranational authorities. The threats of radical changes that can be associated with the erosion of local social and cultural identity, the devaluation of traditional spiritual values, etc., are also characterized by globalization processes and their complexities of incorporation into modern society.

2. Research Methods

The study approach consists of evaluating direct and indirect knowledge sources. The main research information was acquired through direct observation of the philosophical, methodological, and socio-economic study methods of the processes. In addition to research institutions, journals, international books, and regional and international Internet information, secondary sources were information provided during previous research, from national, international, and mega-survey statistics.

3. Results of Regional integration in The Modern World

Regional convergence has become an integral part of the global space of modernity. Nearly every nation is engaged in regional integration processes (economic, political, and socio-cultural) in one way or another. The process of regional integration is understood in the broadest sense to be the development of a new group of diverse parts, the acquisition of a new quality of a single entity, and the creation of common spaces on this basis: economic, political, social, and cultural spaces. The development of stable ties between territorially separate economic systems (national economies) is an economic phenomenon of regional integration. The ideal and full integration of divided economic structures is probably essentially impossible.

Consequently, regional economic integration is not so much a result of a mechanism of increasing interconnection between national economies. In this regard, and as opposed to integration, disintegration refers to a process which is embodied in the reduction of countries' economic relations, the breakdown of existing links, structures, and institutions, which contributes to the separation of economic systems that are already integrated. This mechanism enhances independence. At each point of developed countries

and integration associations, both phenomena coexist concurrently in the industrialized world or alter each other.

National economies are experiencing phases of systemic transformations, becoming subsystems of an even more complex economic system. The disintegration of a large complex economic system, in line with the system approach, leads to the formation within it of several independent new systems, the operating and development can also lead to a new integration process. In turn, it is only based on the purposeful and organized actions of the economic agents of all the national subsystems, which have been, included in the integrated economic system that progressive growth. Processes of integration and disintegration are therefore closely related to each other. The first depends on the intensity of the causes, which not only contribute to it, but also counteract the tempo, direction, and types. If they start to dominate, they will disrupt the on-going integration process, even if it has a traditionally justified and progressive nature.

Discussions

4. The role of Human Conscience

The global economic challenges have already shown that involved in modernization is not just economics, politics, culture, but also the human conscience. Globalization gives rise to contentious issues and has a significant effect on the various levels of integration, especially regional ones. As a result, we have to rethink the methods for integration today. The traditional approach to regional integration research, centered on the rationale of the 'Free Trade Zone – Customs Union – Common Market – Monetary Union' paradigm, no longer reflects contemporary globalization processes. The digital age needs to move forward in a new way!

For example, today the outflow of capital in the form of foreign direct investment plays an important role in the deepening of globalization. This is the key factor contributing to the driving force for the export of development processes outside national borders. It should be known that multinational companies account for the bulk of foreign direct investment, thus serving as the key catalyst of the processes of globalization at the various levels of leadership.

Regionalism is being along well with globalism nowadays, as previously discussed. Several facts suggest that regional economic systems, through intensifying contact between their institutions, lead to the more desirable inclusion of the global economy. The integration of nations with diverse levels of economic growth, with different characteristics of the economy and of foreign trade, based on the old frameworks of state control, poses major barriers to the creation of a shared economic region and needs

better estimates of the impacts of globalization and integration on the country's economy and the implementation of self-development.

The growth of productive forces because of scientific and technological advancement triggers fundamental changes in the structure of social activity and the international division of labor.

5. Political and Institutional Reasons

In the development of integration processes, political and institutional reasons play an active role: the same direction of the internal and foreign policy vectors of the united countries; the similarity of the political goals associated with the operation of the association; recognition of the need to move from mutual rivalry to the convergence of efforts to fight global competition; the timely transition to the supranational level of part of the national authority and the creation of supranational institutions; support for all segments of the population, etc.

The existence of a certain national agreement on the key issues of economic cooperation by the member countries is the most significant requirement for the evolutionary growth of regional economic integration.

Integration has internal mechanisms, self-development capacity, and relational growth. Such a 'high amount' of positive factors can be gained. Also, the lack of such a "critical amount" of factors, on the other hand, triggers the process of disintegration today. Stable socio-economic growth and success in the foreign market have been achieved in today's developing world countries based on the functioning of the national innovation system. The primary objective of public policy is the formation of each state and the effective interaction of the elements of the national innovation system.

6. The Essence of Modern Integration and Globalization

The formation of a new international order is the dominant trend of the 21st century. A factor in the growth of modern society is the expansion of global knowledge. It allows positive transformation to be carried out and the current challenges to be solved.

In all areas of human life, information technology has become a force in fundamental changes. A new order focused on the transformation of information capital has been laid down by the world community. Through information technology (IT), individuals become part of the global community, able to communicate freely, and access real-time information. Information is interpreted into goods and services that transform economic, technical, and social growth. This is the conversion of information resources into information products and services in the modern world. The number of people working in the field of information services is one of the conditions

for society's transition to the stage of information growth. In that case, the organization is regarded as informative if the rate reaches 50 percent. The digital system helps the economy to transition towards the massive use of advanced information technology. As a result, the market is formed of knowledge and information, which are the factors of production.

In accordance, there is mainly human capital in today's world, i.e. highly skilled scientists and engineers and exciting scientific and technological advances. In determining variable integration, the growth of international scientific and technical cooperation has become one of the most important factors. Capital consists of financial flows viewed as a global system and powered by digital communications. Thus, this digital information has become an important factor that provides stability and flexibility for post-industrial economies. Intelligence, along with natural resources, labor, and money, is a big asset and a modern unique resource that is commonly used in the world today (fig.1).

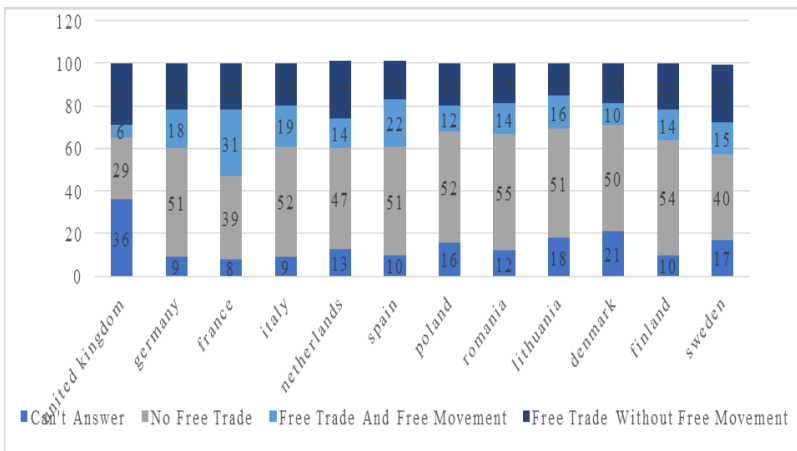

Fig. 1. The results of a poll conducted by citizens of the EU countries regarding the persecution of the countries of the EU in the next 10 years

7. Disintegration's Core and the European Union (EU)

In terms of causes, there are the following types of disintegration: embedded, disintegration of multi-level structures, and the lack of a nation-kernel because of the leadership's loss of authority.

To begin with, the key aspect of embedded disintegration is the existence in the integration process of initially formed internal

contradictions while forming an integration association that leads to the integration system's self-liquidation at a certain point. Moving on, a rise in the socio-economic, political, and cultural diversity, which creates difficulties for mutual benefits among participating countries, is the explanation for the disintegration of multilevel structures. Supranational interests, who are more generally defended by politicians, are at odds with the weaker participants' national interests or with the leaders' own national interests. The disintegration of the multi-level structure is reflected in the contradiction between the decisions taken by the national and supranational institutions in the integration union, the lack of a sense of participation in decision-making, and the ability to control the activities of supranational institutions. For example, following the lack of confidence of the EU community, just 1/3 of Europeans believe that their voice is relevant at the EU level, as per a survey financed by the European Commission. In this regard, states that challenge the prospects for European integration or risk the repatriation of national powers, historically shifted to the supranational structures of the EU, call for national interests, causing nationalism to increase.

The survey findings illustrate some of the most critical issues facing the EU;

1) Satisfaction with Europe's level of democracy. Most people expressed satisfaction with the degree of democracy in just one country-in Denmark. Countries are aiming for more integration where most people are not happy with the degree of democracy.

2) According to Europeans, it is doubtful that Britain will be the only nation in the next ten years to leave the European Union. (fig. 1).

3) It is doubtful that EU citizens will allow the UK to sign a free-trade deal with the EU after leaving the EU, which, as British citizens insist, won't involve the compulsory right of EU citizens to live and work in the UK. Most individuals feel that it is better not to enter into free trade agreements with the United Kingdom, rather than to agree to free trade without freedom of movement. (fig. 2).

4) The greatest problem for Europeans is immigration. For these four nations, immigration has been described as the most significant problem: the United Kingdom, Denmark, Germany, and Sweden. And this issue is considered less relevant only by Poland, Spain, and Romania.

8. Alexey Gromyko's Russian perspective & the impacts of the current pandemic on our globalised world

To Alexey Gromyko's Russian perspective & the impacts of the current pandemic on our globalized world:

To quote: “There are decades when little happens. And there are weeks when decades happen”. (Alexey Gromyko, 2020) The COVID-19 pandemic has proven this expression true. The pandemic has had a deep impact on politics, the economy, and public mentality. Some of the most dramatic changes we have seen in decades are currently facing society, providing us with challenges and opportunities to reassess long-held concepts, systems, and ways of being.

When we speak about the modern world economy today, we presume that political agendas exist in certain situations. In modern times, it is difficult to prevent this. Economic, technical, and information-based rivalry, among others, became prominent with the COVID-19 outbreak. Not unexpectedly, globalization has changed from a self-regulated economic mechanism to a political instrument used to counter rivals in the industry.

The global economy is suffering from asymmetrical shock, with supply and demand weakening concurrently. There have been tremendous injections of money to alleviate the effects of the pandemic. Toxic debts are once again accumulating. The US and its European allies’ military decoupling persist. Generally speaking, systemic and structural developments in international affairs and global and regional governance are reinforcing the patterns that have been reinforced in previous years.

The replacement of global integration by regional integration is a key aspect of the new stage of globalization. Thus, regressive, higher-level disintegration processes are followed by rising demand at the lower, regional level for integration processes. Trade wars between the US and China, for instance, or limits imposed by the European Union on foreign investment, are part of global disintegration. In the shadow of the new EU Industrial Strategy, leadership in the European economy will rise, market mechanisms will become more distorted, and protectionism will grow to promote one’s own competitiveness.

In December 2019, the current European Commission declared itself a diplomatic one. One of its key priorities has been to provide the EU, with the aid of the Green Movement, digitalization, and the new industrial strategy, with global leadership in international trade, legislation, standards, and benefit chains. The Green Deal envisages the EU’s transformation into a ‘climate-neutral’ zone by 2050. To accomplish this, many steps are expected by the EU, including the implementation of a carbon tax on the external borders of the Single Market and the development of a Just Transition Fund with a budget of approximately EUR 1 trillion. These preparations are in jeopardy due to the pandemic and the colossal cost of battling it.

9. Conclusion

We should have a cohesive socio-economic policy, able to unite society and set the course of the "vector" evolution, to overcome the effect of the negative trends of globalization. The lack of an economic policy is the supreme issue of a society's evolution, contributing to the predominance of economic chaos. In the twenty-first century, the transition to modern national structural and institutional policies characterizes the key path of the evolution of public policies in countries with developed market economies, where government, business, and public institutions are partners in their growth and execution, each member having specific strategic decision-making rights and resilience.

Moreover, depending on theoretically high-quality human resources, private companies could engage more effectively in the development of new-economy systems gaining from the widespread use of current innovative advantages of information technologies. The steady convergence of the quality of the domestic macro-and micro-competitive climate and the expectations of entrepreneurial firms with equivalents on the world market is the true path to moving into the global economic field. The right to use the resources of the world market (including public enterprises) as systems already established (financial, innovation, investment, distribution, information, advertising, etc.) must be paid for, including through domestic companies, by selling stock market shares, in particular to foreign investors, as mergers and acquisitions have recently become successful instruments of acquisition.

Sustainable growth, in particular the modernization of the national technology infrastructure, should be one of the key priorities of the business community, with the doubling of state involvement and the need to establish and strictly implement economic reproduction legislation. In the sense of changing the conventional paradigm, this approach helps us to expose the details of value creation in modern society, to examine the role of local factors in ensuring the community's compensatory response to the dynamics of global change, to establish a theoretical and methodological basis for measuring the dynamics of regional integration processes.

The value obtained of prospective state macroeconomic policies, in particular, the tax, credit, financial, fiscal, monetary, customs, and depreciation policy indicators that decide the factors for business development, are becoming increasingly important in taking the path of sustainable economic growth for the implementation of national structural policies.

Following a detailed study, with deeper integration at the regional level, additional stimuli may be achieved to reinforce mutual dependency within the EU. For example, owing to the corona crisis, the joint Franco-German initiative to establish, under the sponsorship of the European Commission, a EUR 750 billion fund to assist Member States may become the most relevant contribution to strengthening the federal elements of the EU.

10. Main Findings

There are not many special inquiries in economic literature dedicated to the problems of disintegration. From an economic point of view, it is noteworthy the work of Villard G., T. Kyleena, Ozmedir H., Etzioni A., dedicated to the research of the causes of disintegration patterns in the European Union countries.

The historical process's practical effects take place in the context of the disintegration of a single system, and in the form of the introduction of a new type of system, that is, the alternation between the integration and disintegration processes. This conclusion is reinforced by the accumulated and modern world experience of setting up and ending the lives of multiple integration formations, and then the emergence of others.

Without regional and global integration, the country has no other prospect of being an isolated closed economy, exchanging low-value-added agricultural and industrial goods for unpredictable prices of high-tech products and high-value-added intellectual services, born in the depths of competitive innovation by international companies.

The dominant role of local factors in ensuring the community's compensation response to the dynamics of global transformation is to promote the modernization of production and social infrastructure, implemented in the construction of transnational transport infrastructure, communications, energy, main pipelines, international science facilities, education, health, recreation, sport, all of them capable to bring the economy to a qualitatively higher level of social development. The direction of integration is determined by the idea of building an intellectually developed society, the basis of our economic strategy which should include the mechanisms of sustainable socio-economic development: the creation of a socially-oriented market economy; adherence to human values; creation of open economic structures; formation of systems of economic forecasting using knowledge about evolutionary laws; improvement of methods of state regulation of foreign economic activity.

We also understand that the creation of the integration system is dependent, on the one hand, on the a convergence of the interests of

countries in one or another field of international relations and, on the other, on the overcoming of the contradictions arising from the collision processes between the interests and objectives of some states or groups leading to disintegration.

References

Vollard H. A. (Assessed: 2017) *Theory of European disintegration*. Utrecht University Martinsen, Norway

Available at:
https://www.researchgate.net/publication/228417205_A_theory_of_Europe_an_disintegration

Collen T. European Disintegration (2017): Tendencies of Renationalization within the European Union. The international journal of diversity in organizations, communities and nations. Vol. 11– Issue 5. EUR-Lex – 52007DC0242 – EN

Five findings from YouGov’s European mega-survey (2016) available at : <https://yougov.co.uk/news/2016/11/28/five-findings-yougovs-european-mega-survey/>

Gerard C., Jonathan L., Fiechter R,E. Litan M. (2008) The future of state-owned financial institutions. – Washington, D.C., Brookings institution press, pp. 36-49.

Kurilionak, K., Vasilevskiy S., Medvedev V. (2007) The consequences of WTO accession Wiiw Research Reports 334. The Vienna institute for international economic studies. January, P. 1-25.

Research Gate – disintegration of the World Trade System: Reasons and Consequences. October 20th 2019 Finance Theory and Practice 23(5):50-61 DOI: 10.26794/2587-5671-2019-23-5-50-61 author : Aleksei V. Kuznetsov Available at : https://www.researchgate.net/publication/336782633_Disintegration_of_the_World_Trade_System_Reasons_and_Consequences

DOC research institute - disintegration-processes-vulnerabilities-globalised-world (2020/06). By Alexey Gromyko. Berlin

By C. J. Polychroniou (10 April 2020) Global policy journal – world-state-disintegration. An Interview with Heikki Patomäki, author of the book Disintegrative tendencies in global political economy: exists and conflicts Available at : <https://www.globalpolicyjournal.com/blog/10/04/2018/world-state-disintegration-interview-heikki-patomaki>

С. Киян
umkadancer@gmail.com

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)
Науковий керівник: О.А. Задоля,
кандидат економічних наук, доцент

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН

JEL Category: F21

Об'єктом дослідження даної статті виступає інвестиційний клімат Республіки Казахстан. В контексті досягнення поставленої мети було проведено опитування серед потенційних інвесторів для виявлення та ранжування стратегічних факторів інвестиційної привабливості. Було визначено розподілу вже діючих інвестиційних проектів по галузях. Аналіз географічної структури зовнішніх інвесторів показав обмеженість кола країн-донорів. Це можна пояснити низьким рівнем рентабельності промислової переробки. Огляд законодавчих актів, які регулюють залучення іноземних інвестицій на державному рівні дозволив зробити висновки про необхідність прийняття нових правових ініціатив з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки і стимулювання інвестиційної діяльності в Республіці Казахстан. Дослідження ринків країни дозволяє стверджувати, що найбільшим інвестиційним потенціалом володіють такі ринки: товари промислового призначення, сільське господарство, гірничодобувна промисловість, транспорт, банківська сфера, зв'язок. На початковому етапі розвитку знаходиться ринок інтернет-торгівлі. За рахунок зростання попиту на житло швидко зростає будівельна галузь, що в свою чергу забезпечує високу рентабельність і є привабливою галуззю для інвестування. Поряд з цим, виділена проблема досить низького рівня поширення вищої освіти. Недостатня професійна і освітня підготовка є проблемою для ведення бізнесу в країні. На підставі проведеного дослідження були зроблені висновки про необхідність розвитку регуляторної діяльності держави в напрямку підтримки стабільного інвестиційного клімату, сприятливого режиму для іноземних інвестицій, зміцнення інвестиційного іміджу країни. Також були надані оцінки та конкретні пропозиції щодо розвитку найбільш перспективних і рентабельних напрямків реалізації міжнародних інвестиційних проектів.

***Ключові слова:** інвестиційний клімат, зовнішньоекономічна діяльність, чинники інвестиційної привабливості, рентабельність, структура інвестицій, конкурентоспроможність, ринок, ресурси, законодавчі акти.*

Проблемам вивчення інвестиційного клімату Республіки Казахстан і зовнішньоекономічної діяльності країни свої праці присвятили багато вчених, серед яких можна виділити таких авторів: Е.М. Кузьміна, А.А. Мигранян, Е.Ш. Шардарбеков [4,5,10]. Взявши за основу дані праці, були проведені конкретні дослідження інвестиційного клімату обраної країни.

Республіка Казахстан. Територія країни 2724,9 тис. кв. км. Чисельність населення 14 млн 825,7 тис осіб, столиця Казахстану Астана розташована в географічному центрі Республіки. Казахстан,

відповідно до Конституції, прийнятої на референдумі 1995 р., є унітарною державою, з президентською формою правління. Вона затверджує Казахстан як демократичну, світську, правову і соціальну державу. У 1998 р. уряд Казахстану прийняв «Стратегію розвитку Казахстану до 2030 року». У ній сформульовані цілі, які мають бути досягнуті країною до кінця першої третини XXI століття:

1. Забезпечення національної безпеки, тобто забезпечення розвитку Казахстану як незалежної, суверенної держави при збереженні повної територіальної цілісності.

2. Підтримання і зміцнення внутрішньополітичної стабільності і національної єдності, що дозволить Казахстану втілити в життя національну стратегію протягом нинішнього і наступних десятиліть.

3. Забезпечення економічного зростання, що базується на відкритій ринковій економіці з високим рівнем іноземних інвестицій і внутрішніх заощаджень [11].

Постановка проблеми. Вивчення середовища в якому розвиваються інвестиції, її позитивні і негативні фактори.

У даній роботі об'єктом досліджень є інвестиційний клімат, від якого прямо залежить розвиток економіки країни. Від кількості і якості інвестицій залежить інтенсивність розвитку економіки у країні, а цього можна досягти тільки створивши привабливі умови для інвестицій, тобто інвестиційний клімат, в який інвестиції прийдуть і будуть працювати. Від того, як країна зможе створити такі умови, вона зможе розвивати свій потенціал, покращувати соціально-економічні показники. На створення інвестиційного клімату впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори.

За підсумками опитування потенційних інвесторів було створено сукупність соціально-економічних, політичних і фінансових факторів, які впливають на привабливість інвестиційного клімату (табл. 1).

Мета цієї роботи – дослідити і дати оцінку інвестиційного клімату Республіки Казахстан. З табл. 1 можна побачити, що найбільш привабливі фактори – політична стабільність і ресурсне багатство, а також ринковий потенціал і низька вартість трудових ресурсів.

Певну цікавість являє собою розподіл інвестицій за напрямками інвестування. Так, із 89 проектів іноземних інвестицій найбільшу кількість – 16 спрямовано на нове будівництво, реконструкцію і розширення підприємств; 13 проектів пов'язані з постачанням устаткування, передаванням ліцензій, технологій та ін. Таким чином, більша частина інвестиційних проектів пов'язана з інвестуванням реального сектора економіки Республіки Казахстан.

Таблиця 1

Оцінка стратегічних факторів інвестиційної привабливості*

Фактор	Кількість балів	Ранг фактора
Політична стабільність	31	1
Економічна стабільність	14	4
Стабільність законодавства	6	5
Багатство сировини і природних ресурсів	31	1
Ринковий потенціал	27	2
Податкові пільги	3	6
Освітній рівень	14	4
Низька вартість трудових ресурсів	19	3

**Складено за даними[10]*

Країна має усі умови для стійкого розвитку і успішного входження у світове співтовариство, яке виявляє особливу зацікавленість в Казахстані, розташованому у центрі Євразійського простору і являє собою великі можливості з точки зору транспортного потенціалу, насичення енергоресурсами і перспективними ринками.

Економічна стабільність. Фінансово-економічна стабільність і інвестиційна забезпеченість фінансовими ресурсами напряму пов'язана з припливом прямих інвестицій. Якщо проаналізувати прямі інвестиції із ЄАС з 2010 р. і по 2018 р., то пікові значення було досягнуто 6,7% – 2010 р. і 7,9% – 2014 р., а у 2018 р. було зниження до 5,4% [5].

Головними кредиторами Казахстану в загальному обсязі прямих інвестицій є Нідерланди, США, Швейцарія, Росія, Китай. За підсумками 2017 р. сукупний обсяг інвестицій з них створив 72% від загального обсягу валового припливу інвестицій у країні [5]. У 2014 р. було прийнято Закон «Про внесення змін і доповнень у деякі законодавчі акти Республіки Казахстан з питань вдосконалення інвестиційного клімату». У Законі було істотно змінено порядок входження на національний ринок для іноземних інвесторів. Даний законодавчий акт забезпечує високий рівень ліберальних свобод для інвестиційної активності в Казахстані: звільнення від сплати ряду податків при інвестуванні в пріоритетні галузі (на період від 8 до 10 років) з наступною компенсацією 30% капітальних вкладів в активи [5].

Але через збереження привабливості видобувних галузей і низького рівня рентабельності промислової переробки доволі складно стимулювати інвестиційний потік в країну. Тому більш реалістично виглядає залучення інвестицій на умовах спільного їх використання з інвесторами при державній програмі підтримки і співфінансування.

Якщо говорити про проекти, то динаміка і структура іноземних інвестицій змінюється. Акцент у політиці залучення інвесторів робиться не тільки на видобувні галузі, але й на промисловості, машинобудуванні, ГМК і металургії, АПК, нафтогазохімії, хімічній промисловості, транспорті і логістиці, а також будівельних матеріалах, харчовій промисловості і глибокій переробці корисних копалин [7].

За підсумками 11 місяців 2019 р. у Казахстан залучені інвестори з 26 країн. До 2027 р. кількість заявлених проектів має досягнути 124, на загальну суму 5 млрд доларів [6].

Питання залучення інвестицій в економіку актуальне для кожної країни, тому Казахстан вживає заходів щодо покращання інвестиційного клімату і надання найбільш конкурентних умов для ведення бізнесу, знижує або скасовує податки, надає пільги, інфраструктурні рішення та ін.

У 2017 р. Республіка приєдналася до Декларації Організації економічного співробітництва і розвитку з міжнародних інвестицій і стала асоційованим членом комітету з інвестицій ОЕСР (організація економічного співробітництва і розвитку).

За останні десять років в національну економіку надійшло 250 млрд доларів. Це свідчить про ефективність інвестиційної політики. Інвесторам надається повний спектр послуг зі супроводу згідно з принципом «одного вікна», а також здійснюється моніторинг у постінвестиційний період, для інвесторів налагоджено роботу з роз'яснення казахстанського законодавства і процедур, забезпечено прозорість прийняття рішень, знижено адміністративне навантаження. Тобто створюється комфортне середовище для бізнесу, а це інституціональне оточення, стабільність законодавства, умови візового режиму та ін.

З метою підвищення ефективності роботи щодо залучення інвестицій в економіку країни впроваджується інформаційно-моніторингова CRM-система, в яку потрапляють усі домовленості, опрацьовані дорожні карти з їх реалізації.

З метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки і стимулювання інвестиційної діяльності у Республіці Казахстан створено Фонд прямих інвестицій, який дозволяє реалізовувати найбільші інвестиційні проекти з участю інвесторів за

принципом соінвестування. На нинішньому етапі Республіка Казахстан ставить завдання з диверсифікації потоків, долучає більше коштів в обробну промисловість, в промислові і аграрні регіони Республіки.

У перспективі Казахстан буде додавати зусиль для підтримки стабільного інвестиційного клімату, режиму сприятливого для іноземних інвестицій, зміцнення інвестиційного іміджу країни.

Інвестиційне законодавство. Метою державної внутрішньої системи і зовнішньої інвестиційної політики є створення умов для сприятливого інвестиційного клімату. Це економічна і політична стабільність. Але для цього має бути створена правова база, яка б забезпечувала захист іноземним інвесторам. Інвестиційне законодавство у Казахстані розвивалося у чотири етапи, починаючи з 1990 р.

Перший етап був більш декларативний, але він закріплював вже створені інвестиційні відносини.

Другий етап – 1994 р. Прийнято закон Республіки Казахстан про іноземні інвестиції і Цивільний кодекс, який також сприяв іноземним інвестиціям.

Третій етап – 1997 р. Було прийнято закон Республіки Казахстан «Про державну підтримку прямих інвестицій». Значення цього закону у тому, що з його прийняттям почалося формування спеціального законодавства Республіки Казахстан про прямі інвестиції і закон «Про ринки цінних паперів». Таким чином особливістю третього етапу у розвитку інвестиційного законодавства було те, що законодавство складалося з трьох головних блоків спеціальних законодавчих актів: законодавство про іноземні інвестиції, законодавство про прямі інвестиції і законодавство про інвестиції у цінні папери.

Четвертий етап. Прийнято закон РК про інвестиції від 2003 р. (8 березня). Цей закон об'єднав норми регулювання відносин, пов'язаних з інвестиціями і встановив загальний правовий режим для іноземних і національних інвестицій, надавши гарантії інвесторам, що здійснюють свою діяльність в РК.

На інвесторів, які бажають вкласти свої кошти у розвиток бізнес-ініціатив, чекають різні преференції і пільги. Наприклад, для звичайного інвестиційного проекту можна одержати звільнення від обкладення митними сплатами податок на додану вартість на імпорті (с 01 січня 2017 р.), а також державний натурний грант у вигляді передавання у власність активів, вартість яких не може бути більше 30% від обсягу інвестицій інвестора у фіксовані активи. Податкові пільги: корпоративний податок – 0% на десять років, земельний

податок – 0% на десять років, податок на майно – 0% на вісім років. Інвестиційна субсидія – до 30% на відшкодування витрат інвестора на будівельно-монтажні роботи і придбання устаткування. Гарантії стабільності законодавства у сферах оподаткування і залучення іноземної робочої сили та ін.

Ринки країни. Казахстан досягнув значного прогресу у справі економічної модернізації: склалась соціально орієнтована ринкова економіка, сформувався клас державних підприємств, успішно розвивається малий і середній бізнес. Республіка залучає необхідні інвестиції і розвиває несировинні сектори, з метою насичення внутрішнього ринку вітчизняними товарами і послугами, що повинно привести к формуванню цілого ряду конкурентоспроможних виробництв і розвитку ринку праці. Інвесторів більш цікавлять ринки підприємств, це: товари промислового значення, галузеві ринки, сільське господарство, гірничодобувна промисловість, будівництво, транспорт, ринки оптовиків, ринки роздрібних торговців, сфера послуг, банківська сфера, комунальне господарство, зв'язок, державні установи. Аналіз ринку дає змогу визначити його розмір, і якщо його сфера охоплює усю національну територію, то це ринок країни. Ринок Республіки Казахстан визначається, як ринок чесної конкуренції. Це внутрішній ринок, але існують ринки експорту і імпорту. Географічне розташування Казахстану в центрі Євразійського континенту визначає його значний транспортний потенціал в галузі транзитних перевезень, що сприяє розвитку торгівлі між країнами. Будівництво залізничного переходу між Казахстаном і Китаєм, відкриття залізничного переходу між Туркменістаном і Іраном створило нові транзитні коридори за маршрутом Великого шовкового шляху: від тихоокеанських портів Китаю – Лянь-юнь-чань, Ціньдао, Тяньцзін в Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Іран, Туреччину, до портів Середземномор'я і Перської затоки. Сьогодні всім цим шляхом йдуть вантажі. Побудовано мережу автошляхів, яка дає вихід на Росію, СНГ, а також Китай, Іран, Туреччину, що забезпечує вихід до портів Чорного і Середземного морів та Індійського океану. Морське судноплавство здійснюється на Каспійському морі (порт Актау) з виходом через річкові шляхи Росії у Чорне і Балтійське моря. Національною авіакомпанією «Ейр Казахстан» освоєно більш сорока маршрутів по Казахстану, країнах СНГ і далекого зарубіжжя. У республіці також працюють провідні іноземні компанії, такі як: British Airways, Lufthansa, KLM, Transaero, PIA, Turkish Airlines, Iran Air та ін. [1].

Площа Казахстану порівняна з територією Західної Європи, при цьому щільність населення в країні – одна з найменших у світі. У

стратегічному значенні Казахстан є об'єднуючою ланкою між великими і швидкозростаючими ринками Китаю і Південної Азії, ринками Росії і Західної Європи.

Ринок інтернет-торгівлі. За результатами 2018 р. об'сяг ринку онлайн-торгівлі склав 269 млрд тенге, частка електронної торгівлі склала 2,9 % . Кількість активних покупців 2,3 млн людей . Структура ринку електронної комерції в Казахстані складається із 68% торгівлі товарами і 32% послугами. Серед послуг – продаж авіа– і залізничних квитків, оплата культурних заходів і комунальних послуг. До 2023 р. даний сегмент виросте на 64% порівняно з 2018 р., а обсяг досягне 134,5 млрд доларів [8].

У Казахстані ринок електронної комерції такий, що розвивається. Так у квітні 2019 р. було прийнято Закон «Про внесення змін і доповнень у деякі законоположення Республіки Казахстан з питань розвитку бізнес-оточення і регулювання торгової діяльності». У Законі визначено поняття електронної комерції, яке включає товари і послуги, дано визначення інтернет-магазину, електронного майданчика і рекламно-інформаційного майданчика. Законодавчо обумовлюється можливість фулфілмент-центрів, які надають повний спектр послуг, від приймання товарів виробника до зберігання, пакування, доставки і прийняття платежів.

В Алматі, Нур Султани і Актобі створені фулфілмент-центри Казпошти, з якими у 2018 р. працювало 57 інтернет-крамниць. У 2018 р. відбулася угода з об'єднання Chotravel (туристичний портал) і сервісу онлайн-покупок авіа– і залізничних квитків Aviata. Влітку 2019 р. відбулася угода Wildberries (інтернет крамниця модного одягу) з АО «НК Kazakh SInvest». Відповідно до її умов до кінця року на території Казахстану з'явиться перший центр електронної експертизи Wildberries. Його завдання – надання підтримки місцевим підприємцям у масштабуванні їх бізнесу на ринку інтернет-послуг та ін.

Ринок сільського господарства. Практично одна чверть країни Казахстан – степи, половина з них напівпустелі і пустелі, остання чверть – підгір'я. Близько 80% території країни характеризується як сільськогосподарські землі, що складають 200 млн га. Із них використовуються тільки 40% або 96 млн га.

Процеси переробки і реалізації сільськогосподарської продукції, як на місцевому, так і на міжнародному ринках потребують покращання, тому що переробляється усього 2-3% від усієї продукції через низьку технологічну оснащеність. Але, незважаючи на це, Казахстан входить до числа найбільших виробників і експортерів

деяких видів продукції, наприклад зернових. За експортом борошна країна займає провідне місце на світовому ринку.

У Казахстані сьогодні існує три головні форми господарювання: сільськогосподарські підприємства (великі господарства), фермерські (середні господарства) і приватні підсобні господарства (дрібні господарства).

Великі господарства обробляють 50% усіх земель, головним чином вони сконцентровані у північних регіонах. У цих регіонах вирощують зернові і олійні культури. Останні 5-7 років активно розвивається тваринництво.

Наступні господарства обробляють 30% сільськогосподарських угідь. Це фермерські господарства, вони можуть бути великі, середні, дрібні і зосереджені у північних регіонах на зрошувальних землях. Приватні підсобні господарства утримують сім'ї, у господарстві яких в наявності корови, вівці, птиці, городи до 1га. Незважаючи на малі масштаби, дрібні господарства на сьогодні виробляють 70% усієї тваринницької продукції в країні [2].

Державна програма розвитку агропромислового комплексу РК на 2017-2021рр. передбачає:

- збільшити продуктивність праці у 2,5 раза;
- збільшити експорт переробленої продукції у 2,5 раза;
- збільшити обсяг валової продукції сільського господарства у 2 рази;
- збільшити приплив інвестицій в основний капітал в галузі у 3 рази;
- збільшити обсяг залучених кредитних коштів у 9 разів.

Ринок продуктів харчування і непродовольчий ринок. Обсяг роздрібної торгівлі у Казахстані постійно зростає. У структурі роздрібної торгівлі найбільша частка припадає на торгівлю непродовольчих товарів – 70%. Тобто на продовольчі товари припадає 30%. Обсяг роздрібної торгівлі зростає за рахунок як продовольчих, так і непродовольчих товарів, в кожному з них обсяг торгівлі з 2013 р. по 2017 р. зріс у 1,6 раза. Обсяг головних товарних груп продовольчих товарів стабільний, істотних змін у структурі споживання не відбувається. У структурі роздрібної торгівлі непродовольчими товарами найбільша частка припадає на одяг – 12% від загального об'єму торгівлі непродовольчими товарами. Далі йдуть будівельні матеріали – 8,3%, нові легкові автомобілі – 6,1%, електричні побутові прилади – 5,6% [2].

Будівельний ринок. Будівельний ринок є перспективною галуззю будь-якої країни. Казахстан веде будівництво як в

громадському, так і промислового сегментах ринку. За останні три роки обсяг введення в експлуатацію нових квадратних метрів у Республіці Казахстан зріс на 40%, і очікується подальше збільшення обсягів введення нового житла [2]. По-перше, збільшується попит на житло, за рахунок зростання чисельності населення країни Казахстану. Кожен рік населення збільшується на 1%. По-друге, була прийнята державна програма «Нурли Жер» щодо субсидування забудовників і потенційно нових жильців. Програма розрахована на 15 років. Найбільша концентрація будівельних фірм – у столиці Астані і Алматі, також у Карагандинському і Алматинському регіонах.

Господарство Казахстану. За оцінками вчених, Казахстан займає шосте місце у світі за запасами природних ресурсів: перше – за запасами цинку, вольфраму і бариту; друге – за запасами срібла, свинцю, урану і хромітів; третє – за міддю і флюоритами; четверте – за молибденом і шосте – за золотом. Ще у XVIII–IX ст. в Казахстані було відкрито 850 родовищ кольорових металів. Було знайдено і освоєно родовища міді, свинцю, цинку, золота, срібла, вугілля, нафти, солі. Пізніше, вже у XX столітті, були відкриті родовища заліза, азбесту, урану, алюмінію, рідкісних металів. У незалежному Казахстані почали розробляти морські нафтогазові родовища, а також родовища урану Південного Казахстану.

Головні родовища нафти і газу зосереджені на заході країни: в Ембінському басейні і на півостровах Мангишлак і Бузачи. Найбільше родовище – Тенгізське. Нафтопереробка представлена трьома заводами в Атирау, Павлодарі, Чимкенті. Головні родовища вугілля зосереджені в Екібастузському, Карагандинському і Тургайському басейнах. Кольорова металургія – провідна галузь промисловості, вона має потужну сировинну базу і всі стадії технологічного процесу. Існує два об'єднаних райони – центральний, мідний, на Балхашському і Жезказганському комбінатах; другий, східний – поліметалічний, Усть-Каменогірський цинковий і Леніногірський поліметалічний комбінати. У Павлодарі є алюмінієвий завод, у Чимкенті – свинцевий. Чорна металургія зосереджена у центральному районі країни. Два з повним циклом переробки у Теміртау використовують залізорудні концентрати Жезказганського і Кустанайського краю і Карагандинського вугілля.

Важке машинобудування розвивається в Алматі, Усть-Каменогірську, Караганді, Атирау, Астані, Павлодарі. Випускається техніка для сільського господарства, автобуси, вантажні автомобілі. Поліетилен і пластмаси випускають в Атирау, синтетичний каучук – у Теміртау, штучні волокна – в Шикменті і Кустанай.

У сільському господарстві різні ґрунтово-кліматичні умови дозволяють вирощувати майже усі культури помірного поясу. Головна галузь землеробства – зернове господарство. На півночі вирощують соняшник, на півдні – озиму пшеницю і кукурудзу, вдовж Сирдар’ї – рис. Із технічних культур вирощують на півдні – бавовник, цукровий буряк, тютюн, у підгір’ї розводять виноградники і сади. Головна галузь тваринництва – вівчарство, велика рогата худоба розвинута більш у степу півночі і сходу. Традиційно займаються конярством і розводять верблюдів, виробляють шерсть, м’ясо, каракуль.

Казахстан підтримує торгівельні зв’язки із 124 країнами. Головний експорт – чорні і кольорові метали, мінеральні продукти, рудна сировина і паливо, нафта і нафтопродукти, транспортні засоби і устаткування. У структурі імпорту – машини, технології, паливно-енергетичні ресурси, цукор та ін. Головні партнери – Німеччина, Австрія, Китай, Монголія, Туреччина, Південна Корея, Італія, Росія [9].

Кадри і освіта. Держава докладє значних зусиль для зміцнення системи освіти. Завдяки доступності початкової і середньої освіти рівень грамотності у країні складає 99,8%, але рівень розповсюдження вищої освіти залишається відносно низьким (46%). Недостатня професійна і освітня підготовленість робітників є проблемою для ведення бізнесу в країні, відповідно до даних Звіту про глобальну конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2017–2018 рр. У зв’язку з цим уряд працює над підвищенням доступності і якості освіти. Були створені цільові програми партнерства і спільні проєкти з провідними міжнародними університетами, системи обміну, а також виділено освітні гранти [1].

У теперішній час підготовку кадрів з вищою освітою і післявузівською освітою для галузі легкої промисловості здійснюють вісім вищих навчальних закладів у рамках спеціальностей «технологія і конструювання виробів легкої промисловості», «технології і проектування текстильних матеріалів»: Південно-Казахстанський державний університет імені Ауезова, Семіпалатинський державний університет імені Шакарима, Рудненський індустріальний інститут, Алматинський технологічний університет, Казахський університет технології і бізнесу, університет «Алмати», університет «Болашак». Підготовка кадрів у сфері легкої промисловості здійснюється у 89 навчальних закладах технічної в професійної освіти.

У 2020 р. економіка Казахстану зазнала шоку після введення карантинних заходів на фоні пандемії коронавірусу і неминуче сповільнення економічної активності, яке зачепило практично усі

галузі. Подальші процеси в економіці багато в чому будуть залежати від ефективності заходів монетарної і фіскальної підтримки, а також від їх здатності послабити негативні наслідки шоків:

- великі торгові об'єкти, кінозали, театри, виставки, об'єкти громадського харчування, готелі, хостели, туристичні об'єкти звільнені від податків на майно на 2020 р.;

- приватні підприємства звільнені від індивідуального податку до кінця року.;

- для суб'єктів АПК до кінця року відстрочено податок на землю сільськогосподарського призначення;

- для групи соціально значимих продовольчих товарів ПДВ знижено з 12 до 8%;

- припинені податкові перевірки, примусові стягнення заборгованості з податків, митних і соціальних виплат;

- заборонено всі нарахування штрафів і пені, призупинено виплати з головного боргу і процентні виплати з усіх займів населення, постраждалого від кризи [3].

Висновок. За статистичними матеріалами Республіки Казахстан проведено комплексне дослідження, пов'язане з оцінкою інвестиційного клімату країни, з урахуванням національних особливостей. На основі досліджень факторів, які впливають на інвестиційний клімат, можна зробити висновок, що це країна з великими можливостями: стабільна державна політика, економічна стабільність, наявність великої кількості сировини, багатогранне сільське господарство, розвинута легка промисловість, достатній рівень освіченості та ін. Усі ці фактори дають можливість зробити вибір у відношенні прийняття рішення на користь інвестиційного клімату Казахстану. Практичне значення даного дослідження – залучення іноземних інвестицій в економіку республіки Казахстан.

Список використаних джерел

1. Инвестиции в Центральную Азию: один регион множество возможностей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://image-src.bcg.com/Images/BCG-Investing-In-Central-Asia-report-RUS_tcm9-247777.pdf – вільний. Мова рос.

2. Институт маркетинговых и социологических исследований Elim [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://marketingcenter.kz/1-company/company.html> – вільний. Мова рос.

3. Как будет чувствовать себя экономика Казахстана в ближайшие годы. Kazakhstan Forbes [Електронний ресурс]. – Режим

доступу:

https://forbes.kz//process/expertise/kak_budet_chuvstvovat_sebya_ekonomika_kazahstana_v_blijajshie_godyi/ – вільний. Мова рос.

4. Кузьмина Е.М. Внешнеэкономические связи Казахстана. Статья / Е.М. Кузьмина // Москва, Институт экономики РАН.- Всероссийский экономический журнал ЕКО. – 2015. – №9. – С. 43–54.

5. Мигранян А.А. Казахстан в ЕАЭС. Торгово-экономические эффекты / А.А. Мигранян // Вестник ИЭРАН. – 2019. – №4. – С. 134–153.

6. Официальный ресурс Премьер-Министра Республики Казахстан. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://primeminister.kz/ru/news/reviews/investicii-kak-klyuchevoy-drayver-rosta-kazahstanskoj-ekonomiki-novye-predpriyatiya-peredovye-tehnologii-i-sozdanie-rabochih-mest> – вільний. Мова рос.

7. Перспективы улучшения инвестиционного климата в республике Казахстан. Казахская цивилизация (Университет Кайнар) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://articlekz.com/article/20103> – вільний. Мова рос.

8. Рынок интернет-торговли в Казахстане [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://profit.kz/news/53280/Rinok-internet-torgovli-v-Kazahstane-previsil-260-mlrd-tenge/> – вільний. Мова рос.

9. Хозяйство Казахстана. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://aeroporty-na-karte.ru/hozyaystvo-kazahstana-kratko-struktura-razvitiye-otrasli-osobnosti-ekonomika-kazakhstan-economy.htm> – вільний. Мова рос.

10. Шардарбеков Е.Ш. Привлечение и реализация иностранных инвестиций: автореф. / Е.Ш. Шардарбеков // Санкт-Петербургский Государственный Университет Экономики и Финансов. – 1998. – С. 1–14.

11. Этапы становления и развития инвестиционного законодательства в республике Казахстан Казахстан. Казахская цивилизация (Университет Кайнар) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://articlekz.com/article/19754> – вільний. Мова рос.

M. Kurova
235438@duan.edu.ua
Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine)
Supervisor PhD, Assoc. prof. Ruslan Kliuchnyk
Language supervisor Ruslana Stetsenko

THE IMPACT OF THE GOVERNMENTAL ECOLOGICAL CONTROL ON THE EXPORT TO THE EU AND THE TOTAL BUDGET OF IRELAND

JEL Category: F02, F18

The article considers the ecological dimension of the economic policy. The case of Ireland as one of the most prosperous EU members has been taken. The governmental investments to the ecological problems have been outlined. The division and amounts of the basic ecological taxes as well as the comparison of ecological governmental trades and taxes amounts have been shown in the visuals. The influence of ecological policy on the trade between Ireland and the EU has been outlined.

Key words: *ecological control, international trade of Ireland, export, European Union.*

Considering the ecological issues caused by several factors (such as improperly placed production, usage of long-term materials and so on), the European people care the items they buy to be environmentally friendly. Therefore, the countries exporting goods to the European Union should make sufficient efforts to let the merchandise correspond the requirements by supporting the industries with subsidies. Moreover, the states integrating the EU benefit from implementing sufficient ecological taxes in different fields, getting better ecological ranks and more income. However, several countries still ignore propounded strategies due to misperceiving the ecological control and investment relates importance to the economic sphere development. Assuming the fact, the annual influence of the Irish governmental ecological control on the exports and the budget is the great evidence of the factors impact significance.

Ireland, the country with a fast developed business (transited from under-British-controlled to the Irish independent and one of the first-place-ranked among the EU (first in economic health, 5th in running start-up, the 10th in terms of business climate and 17th in business in Europe (Earley, 2020)) in less than hundred years) created due to the right strategies choosing, is a great role model representing ecological control and economical income relates strategy.

The first thing to consider is the governmental investments to the ecological factor. To make the strategy and the system work, and moreover, to encourage the industries to make efforts by supporting their initiatives,

the Irish authorities have spent some budget on paying ecological subsidies. The proposed concept pertains the EU's philosophy that much that some percentage of the transfers is funded annually. The percentage of the governmental and Union's subsidies covering is represented by the following fig. 1 (Environmental Subsidies and Similar Transfers 2018 – CSO – Central Statistics Office, 2020).

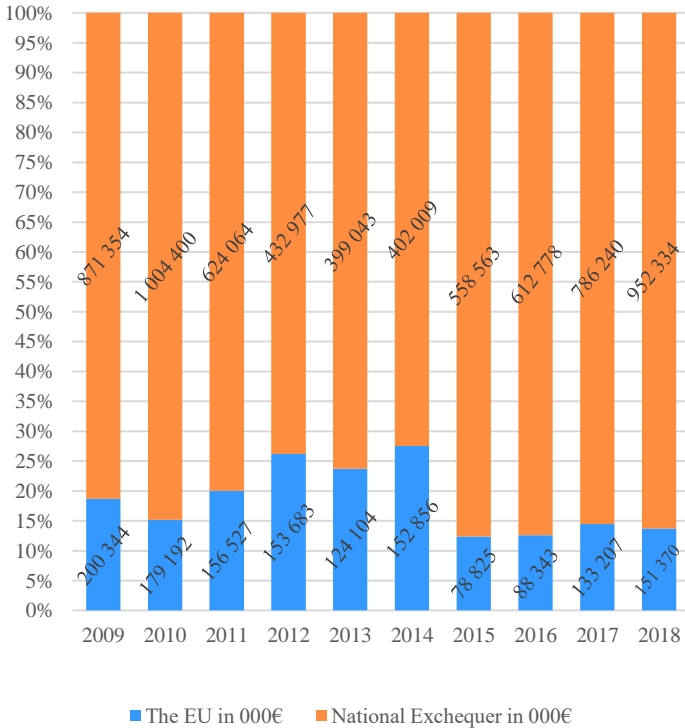

Fig. 1. Environmental Transfers by Source of Funding

$$(19 + 15 + 20 + 26 + 24 + 28 + 12 + 13 + 14 + 14) : 10 = 18.5\%$$

The equation expresses that the percentage of medium expenses paid by the EU in 2009-2018 equals to 18.5%, therefore, the percentage paid by Irish government equals to 81.5%.

The significant point to be considered after assuming the trade sponsors and measured amounts of subsidies annually is the distribution of

money to the different fields (shown at the figure 2, and represented by four general spheres such as wastewater management, production of energy from renewable resources, protection of biodiversity and heat/energy saving and management; and the other fields category which represents the specific subsidies non-included in the four main categories (Environmental Subsidies and Similar Transfers 2018 – CSO – Central Statistics Office, 2020) and concerning 2014-2018).

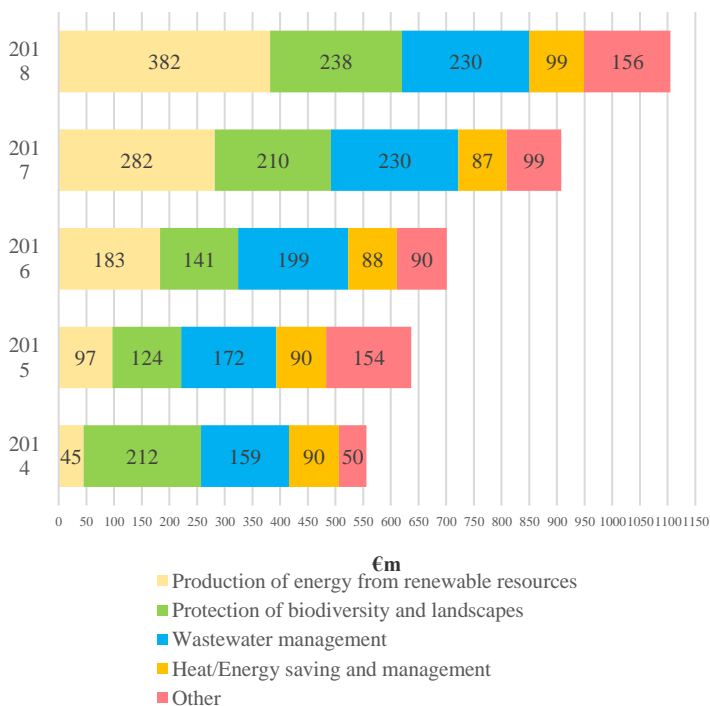

Fig. 2. Environmental Subsidies and Similar Transfers

The fig. 3 (Environmental Subsidies and Similar Transfers 2018 – CSO – Central Statistics Office, 2020) represents the statistics of the previous figure in the percentages of the total spends to the different spheres by the government only in overall.

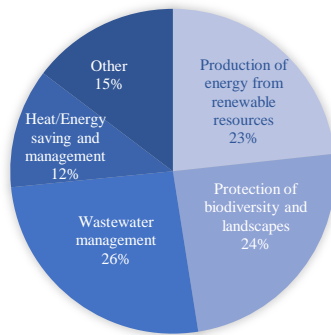

Fig. 3. In total

The figure shows the priority of the wastewater management, the only subsidy sphere which is non-obligated with taxes further.

After comprehending the trades distribution and investigation sources, the most important point to consider is the proportion of the share of subsidies paid by the national exchequer to the general government total expenditure, which can be found at the figure 4 (Economy – CSO – Central Statistics Office, 2020) with the calculations of the medium ecological spend percentage to the annual expenditure budget (which is equal to 0,82%) inside the dates of the fig.4.

The second point to acknowledge is the possibility of the country which has invested in the sphere to regulate the actions of the industries and society by implementing normative and reasonable ecological taxes, therefore, having money paid back from the successful trades. The point includes both the basic taxes such as pollution and resource, energy, transport and the specific ones such as improper, non-ecological material consumption. Moreover, the important remark is that Irish tax system includes only water pollution tax, the water supply and effluent is excluded and the householders are almost free from wastewater services and the carbon windfall profits of utilities taxes (Andersen, Speck, Gee and Martin, 2010). As is mentioned in the article of European Environment Agency (Andersen, Speck, Gee and Martin, 2010): “Ireland is one of several EU member states to have introduced energy-carbon taxes for all energy products not covered by the European Union Emissions Trading Scheme

(EUETS); ...” Those are successfully supported and previously covered by the governmental initiative mentioned as the ecological subsidies in the point earlier. Due to the fact, all the specific taxes could be taken, increasing both economic and ecologic rates. The initiative and the results are leading to the overdoing the Paris Convention arrangements (Paris Agreement – Climate Action – European Commission, 2020) and to the following benefits.

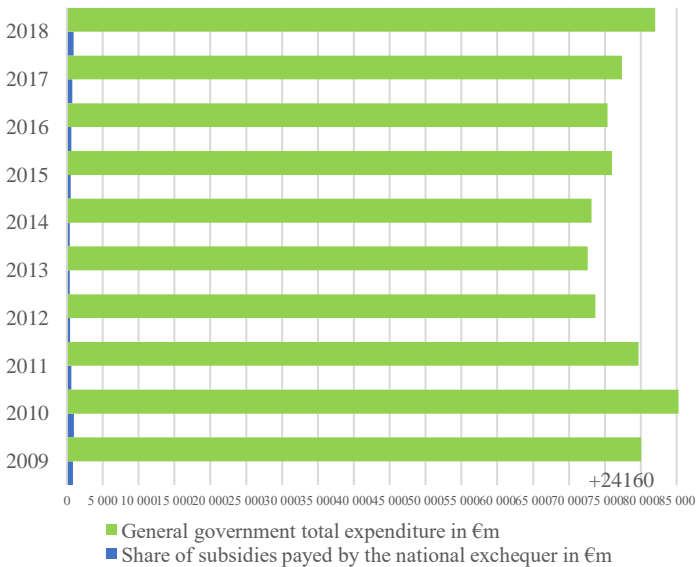

Fig. 4. The comparison of the medium ecological spend percentage and the annual expenditure budget

The division and amounts of the basic ecological taxes (such as: energy, transport, pollution and recourse) of Ireland (Environment Taxes 2018 – CSO – Central Statistics Office, 2020) are shown at the fig. 5 (More detailed classification of the proposed taxes statistics could be found at the table 1 at (Environment Taxes 2018 – CSO – Central Statistics Office, 2020)).

The comparison of ecological governmental trades and taxes amounts are represented in fig. 6. The difference between 2 columns is equal to governmental income (and is calculated inside dates of the fig.6).

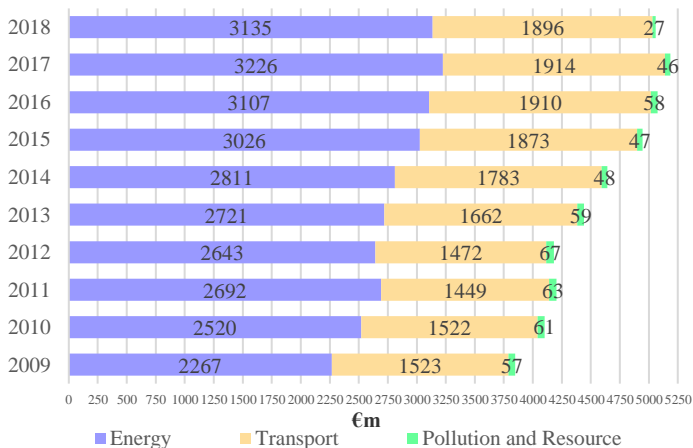

Fig. 5. Environment Taxes

Not only income-orientated advantages are available to the county at such a high point, therefore it is important to assume the newly aimed ecological ranks of Ireland. The country is 10th in EU for achieving UN’s sustainable development goals (Ireland ranked 10th in EU for achieving UN’s sustainable development goals, 2020) and 9th in the world for its overall environmental record (Ireland ranks low globally on biodiversity and climate record, finds the report, 2020).

Fig. 6. Taxes and subsidies

The final point to be considered is the Irish merchandise export. To begin with, the fact that the EU is one of the main Irish consumers should be acknowledged. Hence, the comparison of statistics of the overall exports to the EU (WTO, International trade and tariff data, 2020) and the world (except the EU) (CSO Quick tables: Annual External Trade €m, 2020) would support the thesis. The fig. 7 includes both consumers and the dates to analyze (the dates of export to the EU is in the dollar value, therefore the annual exchange rate was taken (Exchange rates and interest rates – Statistics Explained, 2020)).

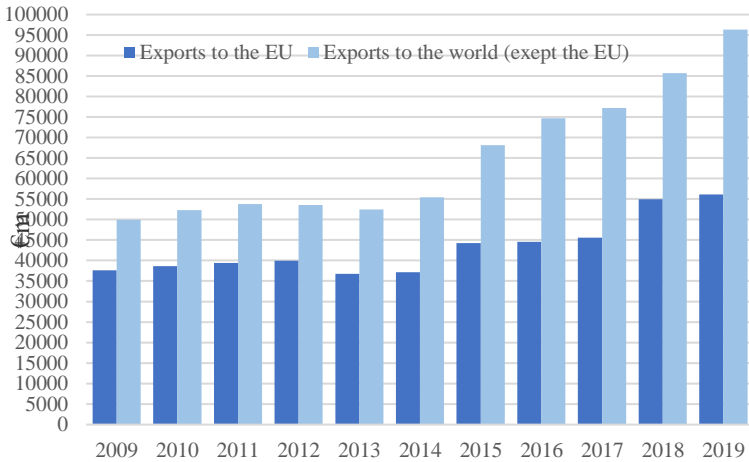

Fig. 7. Exports to the EU/global exports

After analyzing the Irish exports, the last important issue to consider is whether export to the EU is dependent on the subsidizing the ecology due to the statistics (shown at the fig. 8).

As a result of the consideration of the presented on the role-model country information the conclusions may be the following:

The idea of supporting ecological subsidies program on one fifth may be supported by the EU, whose people care about the ecological issue.

Due to the statistics, less than one percent of the annual is spent on the governmental ecological transfers covering and is enough to make the ecological economy strategy work, supposing the subsidies being distributed to the different fields properly and wisely.

The investments afforded Ireland to get the income to the budget in 6,5 times bigger than the input, having the environmental taxes implemented in the different spheres carefully and reasonably.

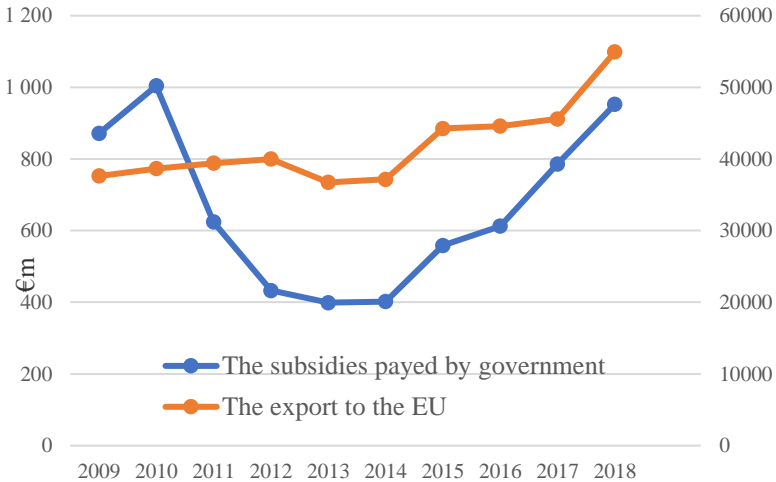

Fig. 8. Tendency between the ecological subsidies and the export to the EU

From the last figure it can be assumed that in period of the 2009-2012 there was no tendency between the ecological subsidies and the export to the EU, however in 2012-2018 the tendency appeared due to the increase of the human’s attention to the global problem of the ecological conundrum.

As the fact that the European Union is the leader of the imported Irish merchandise worldwide was confirmed, and the tendency of relation of the export to the EU has existed since 2012, it is obvious that the investment in the environmental-protection sphere and economical eco-control strategy is influential and substantial while trading with the EU.

References

1. Earley, K., 2020. Ireland Ranks In ‘Top Five’ European Countries for Start-Ups. [online] Silicon Republic. Available at: <<https://www.siliconrepublic.com/start-ups/ireland-setting-up-startup-europe>> [Accessed 8 November 2020].
2. Cso.ie. 2020. *Environmental Subsidies and Similar Transfers 2018 – CSO – Central Statistics Office*. [online] Available at:

<<https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/er/esst/environmentalsubsidiesandsimilartransfers2018/>> [Accessed 8 November 2020].

3. Cso.ie. 2020. *Economy – CSO – Central Statistics Office*. [online] Available at: <<https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-mip/measuringirelandsprogress2018/economy/>> [Accessed 8 November 2020].

4. Andersen, M., Speck, S., Gee, D. and Martin, J., 2010. FURTHER ENVIRONMENTAL TAX REFORM – ILLUSTRATIVE POTENTIAL IN IRELAND. [eBook] European Environment Agency, p.5. Available at: <<http://www.eea.europa.eu>> [Accessed 8 November 2020].

5. Climate Action – European Commission. 2020. Paris Agreement – Climate Action – European Commission. [online] Available at: <https://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/paris_en> [Accessed 8 November 2020].

6. Cso.ie. 2020. Environment Taxes 2018 – CSO – Central Statistics Office. [online] Available at: <<https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/er/eaet/environmenttaxes2018/>> [Accessed 8 November 2020].

7. The Irish Times. 2020. Ireland Ranked 10Th In EU for Achieving UN’S Sustainable Development Goals. [online] Available at: <<https://www.irishtimes.com/news/social-affairs/ireland-ranked-10th-in-eu-for-achieving-un-s-sustainable-development-goals-1.4181028>> [Accessed 9 November 2020].

8. Green News Ireland. 2020. Ireland Ranks Low Globally On Biodiversity And Climate Record, Finds Report. [online] Available at: <<https://greennews.ie/ireland-ranks-low-biodiversity-climate-record-new-global-report-finds/>> [Accessed 9 November 2020].

9. Wto.org. 2020. WTO | International Trade And Tariff Data. [online] Available at: <https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WT O&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState=%7b%22impr%22:%22client%22,%22params%22:%7b%22langParam%22:%22en%22%7d%7d> [Accessed 9 November 2020].

10. Statbank.cso.ie. 2020. CSO Quick tables: Annual External Trade €M. [online] Available at: <<https://statbank.cso.ie/multiquicktables/quickTables.aspx?id=tsa01>> [Accessed 9 November 2020].

11. Ec.europa.eu. 2020. Exchange Rates And Interest Rates – Statistics Explained. [online] Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Exchange_rates_and_interest_rates> [Accessed 9 November 2020].

К. Мамбетайсаева
mambetaisaeva1600@gmail.com

С. Жоодатбекова
mambetaisaeva1600@gmail.com

**Кыргызский экономический университет
имени М. Рыскулбекова (Кыргызская Республика)
Научный руководитель: Г.А. Сансызбаева,
кандидат экономических наук**

ПОКАЗАТЕЛИ ЭКОНОМИКИ КР В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19

JEL Category: E01, E22, E23

Актуальность выбранной темы обусловлена тем, что пандемия COVID-19 стала огромным неожиданным фактором для мировой экономической системы. По предварительным прогнозам, основные экономические метрики по итогам 2020 года будут ниже, чем во время мирового финансового кризиса 2007–2008 гг. Экономический ущерб был нанесен во всех странах, отражая резкое увеличение числа новых случаев заражения и меры по сдерживанию пандемии, принимаемые правительствами. Кыргызстан не стал исключением, более того, Кыргызстан по итогам года окажется в числе стран, сильнее всех пострадавших от пандемии. Будучи небольшой, не имеющей выхода к морю страной с относительно высоким уровнем бедности и зависимой от денежных переводов трудовых мигрантов, работающих в соседних странах, Кыргызская Республика сталкивается с рядом неотложных и сложных вызовов. В представленной статье рассматриваются базовые показатели экономики КР во время пандемии, какие итоги ожидают увидеть экономисты.

Ключевые слова: пандемия, экономика, правительство, доход, расход, бюджет, кризис, государственный долг, экономические прогнозы, анализ, ВВП.

В странах Центральной Азии COVID-19 появился относительно поздно. Если в Европе и других странах распространение заболевания началось в январе/феврале, то в Кыргызстане первый случай заражения был зарегистрирован 18 марта, что давало существенное время властям КР подготовиться к приходу вируса.

В относительно короткие сроки, число заболевших, как и в большинстве стран мира, резко возросло. Основной пик по количеству заболевших и погибших пришлось на июнь-июль. В это же время в Кыргызстане действовал жесткий карантин, что повлекло за собой потери для большого количества бизнеса, а также необходимость для многих предприятий отправлять людей на удаленную работу, что в сумме оказало очень негативное влияние на предпринимательскую деятельность в Кыргызстане.

Важно отметить, что по последним имеющимся данным, затраты на здравоохранение в среднем в Центральной Азии составили 6,3% ВВП или порядка 740 долларов США на душу населения согласно курсу на основе паритета покупательной способности, что является небольшим значением, при котором значительное количество населения не может позволить себе хорошее лечение, и в случае наступления пандемии, может оказать значительное давление на экономику, что мы и видели в итоге в Кыргызстане во второй половине 2020 года.

В связи с разразившейся пандемией корона вируса экономические прогнозы по всему миру, в том числе в Кыргызстане, резко ухудшились. Столкнувшись с существенными потерями в основных секторах экономики КР – туризме, торговле, потребительских услугах и строительстве – валовой внутренний продукт страны в 2020 г., как ожидается, сократится на целых 10%, что сказывается кардинально на доходности государственного бюджета.

В частности официальные власти говорят о выпадении почти 35 млрд. сомов (около 412 млн долларов США по курсу от 16 ноября 2020 г.), эксперты же утверждают, что казна недополучит почти половину своего объема, то есть почти 85 млрд сомов (около чуть более 1 млрд долларов США по курсу от 16 ноября 2020 г.).

Из данных Бюллетеня Национального банка Кыргызской Республики (НБКР) за 9 месяцев 2018–2020 гг., приведенных в табл. 1, можно сделать определенные выводы, каким образом пандемия повлияла на экономику Кыргызстана.

Таблица 1
Макроэкономические показатели КР за 2018-2020 гг.

Показатель	на 1.10. 2018	на 1.10. 2019	на 1.10. 2020
Темп прироста реального ВВП	1.3	6.5	-5.6
Индекс потребительских цен	100.9	102.3	105.3
Дефицит государственного бюджета по отношению к ВВП	0.1	-0.1	-4.2
Государственный внешний долг по отношению к ВВП	46,5	45,0	55,2

Источник: Бюллетень Национального Банка Кыргызской Республики.

Как видим из табл. 1, экономика страны испытывает глубокий спад со всеми вытекающими последствиями: рекордный дефицит государственного бюджета, резкий рост госдолга, значительные показатели инфляции.

При всей нестабильности экономики Кыргызстана с момента обретения независимости, это самое значительное падение за 26 лет, с 1994 г., когда экономика молодого государства потеряла около 20% по сравнению с предыдущим годом.

Одними из главных жертв нынешней ситуации в экономике Кыргызстана стали сфера производства нефтепродуктов, которая зафиксировала падение на 55,1% (по отношению к предыдущему году), а так же текстильное производство, производство одежды и обуви – падение на 22,3% (так же по отношению к показателям предыдущего года). Объемы добычи полезных ископаемых снизились на 16,8%.

При высоком дефиците госбюджета и приостановлении внешней помощи, государство вынуждено будет финансировать дефицит за счет внутренних источников, то есть выпуска государственных ценных бумаг с высокой доходностью и, еще одним неординарным путем – открытием специального депозитного счета поступающих денежных средств от физических и юридических лиц для поддержки бюджета, а также в рамках мероприятий по экономической амнистии и легализации денежных средств.

По сравнению с декабрем 2019 г. прирост потребительских цен по Кыргызстану составил 5,3%, что больно ударило по населению Кыргызстана, особенно для малоимущих семей. За рассматриваемый период, больше всего цены выросли на продукты питания. На коммунальные услуги и непродовольственные продукты цены также заметно выросли.

Состояние валюты во время пандемии

Падение мировых цен на нефть привело к снижению курса российского рубля и казахского тенге, то есть стран – партнеров по Евразийскому Союзу, и основных партнеров Кыргызской Республики. Это вызвало значительное снижение курса кыргызского сома по отношению к доллару США, и официальный обменный курс 11 марта 2020 г. снизился с 69,85 до 84,9 сома всего лишь 3 недели спустя. К началу мая курс стабилизировался на уровне чуть ниже 1 долл. США = 80 сомов (обратите внимание, что данная оценка воздействия основана на предполагаемом среднегодовом обменном курсе 1 долл. США = 80 сомов на 2020 г.).

После некоторой стабилизации, выпавшей на период с конца весны по лето, осенью, особенно после политических потрясений, курс доллара снова подскочил до показателя 1 долл. США = 84,5 сомов. При этом обменный курс евро 9 октября 2020 г., впервые преодолел психологическую цифру 1 евро = 100 сом.

В силу сравнительно небольших размеров и, как правило, низкого уровня диверсификации, экономика Кыргызстана в значительной мере зависит от внешней торговли. Режим карантина в КНР и закрытие границ привели к снижению импорта Кыргызской Республики (в долларовом выражении) на 30% за первые 4 месяца 2020 г. (эта оценка воздействия основана на прогнозируемом сокращении общего импорта товаров и услуг на 10% в 2020 г.).

Данные за январь–май 2020 г. показывают, что пандемия COVID-19 уже усугубила фискальную ситуацию в Кыргызской Республике. По данным Министерства финансов, по сравнению с аналогичным периодом 2019 г. доходы государственного бюджета сократились на 12,7 млрд сомов (достигнув 79% от уровня 2019 г.). Почти 50% всех потерь доходов связаны всего с двумя налоговыми потоками: налог на добавленную стоимость на импорт из стран, не входящих в ЕАЭС, и налоги на международную торговлю. Оба этих налоговых потока включают импорт из КНР в качестве ключевого компонента их налоговой базы. Как упоминалось ранее, импорт из КНР резко сократился в начале 2020 г., равно как и налоговые поступления от этого импорта. В то же время, расходы государственного бюджета увеличились на 2,6 млрд сомов по причинам, не связанным с COVID-19. Это включало увеличение расходов на заработную плату в секторе образования и капиталовложения в рамках Программы государственных инвестиций страны. Так, в январе–мае 2020 г. по сравнению с аналогичным периодом 2019 г. баланс государственного бюджета ухудшился на 15,3 млрд сомов (табл. 2).

Таким образом, правительство КР сегодня оказалось между молотом и наковальней. С одной стороны, из-за кризиса, связанного с коронавирусом, необходимо оказать поддержку бизнесу, но с другой – совсем освободить их от налогов тоже не получается. Единственное, в чем власти пошли на уступки, так это освободили предпринимателей от пени и штрафов, а также отсрочили уплату страховых взносов до осени. Кроме того, были снижены тарифы по социальному обеспечению для малого и среднего бизнеса. А также продлены мораторий на проверки и сроки уплаты налогов.

Мы рассмотрели, какие промежуточные итоги мы можем подвести на данный момент по влиянию пандемии коронавируса на

экономику Кыргызской Республики. По всем показателям, экономика столкнулась с одним из величайших кризисов в истории страны. Сейчас перед руководством страны стоит задача преодолеть кризисные явления в экономике.

Таблица 2

Основные параметры республиканского бюджета, млрд сом

	2019 Факт	2020 Первоначально	2020 Пересмотр
Всего доходов	148.5	163.7	135.3
Налоговые доходы	105.9	127.9	94.6
Налоги на доходы	11.9	11.1	8.1
НДС на отечественное производство	12.1	16.4	12.3
НДС на импорт	38.8	51.0	36.8
Акцизы на импорт	8.7	12.0	7.7
Налоги на внешнюю торговлю	22.0	22.7	18.8
Прочее (налог на доход Кумтора, налог с продаж, внутренние акцизы)	12.5	14.7	13.8
Официальные трансферты	13.5	9.7	12.8
Неналоговые доходы	29.1	26.1	25.7
Всего расходов	149.3	171.7	163.0
Заработная плата работников	47.7	59.3	58.8
Приобретение товаров и услуг	19.4	24.0	21.1
Трансферты во внебюджетные фонды, местные бюджеты	34.7	36.1	36.5
Социальные пособия	9.9	9.9	10.2
Капитальные вложения	26.5	29.6	23.7
Другие расходы	11.0	12.7	12.8
Дефицит	-0.9	-8.0	-27.7
Субсидии ГП	3.2	5.3	21.5
Общий бюджетный баланс (дефицит за вычетом кредитов)	-4.1	-13.3	-48.2
Внешнее финансирование	2.9	4.8	38.5
Новые займы	13.1	16.7	51.6
Погашение	-10.1	-11.8	-13.1
Номинальный ВВП	590.0	667.1	583.2
Расходы на здравоохранение, финансируемые из республиканского бюджета (включая трансферты в Фонд обязательного медицинского страхования)	14.3	15.6	18.1

Источник: Закон „О внесении изменений в Закон Кыргызской Республики „О республиканском бюджете Кыргызской Республики на 2020 год и прогнозе на 2021–2022 годы“. (№ 60 от 8 июня 2020 года)

Посткризисный период будет способствовать развитию целого ряда отраслей экономики Кыргызстана. Коронавирус стал большим уроком для государства, позволил на деле увидеть реальные возможности экономики.

Можно почти не сомневаться в том, что пандемия COVID-19 представляет собой один из величайших вызовов для государственного управления в наше время: не только из-за вызывающего тревогу глобального уровня заболеваемости и смертности, но и из-за экономического и социального опустошения, которое ощущается в странах по всему миру.

Список использованных источников

1) COVID-19 грозит ввергнуть мировую экономику в тяжелейшую рецессию со времен Второй мировой войны – Всемирный Банк.

2) Stat.kg – сайт Национального Статистического Комитета

3) Minfin.kg – сайт Министерства Финансов Кыргызской Республики

4) Nbr.kg – Национальный Банк Кыргызской Республики

5) Эрнест Нурматов. Кризис экономики КР из-за COVID-19. Неутешительные прогнозы и туманные перспективы / Э.Нурматов // Азаттык. – 2020. https://rus.azattyk.org/a/covid-19_v_kyrgyzstane_krizis_ekonomiki/30543491.html

6) Татьяна Кудряцова. Пандемия коронавируса. Что ждет экономику Кыргызстана / Т.Кудряцева // 24.kg -2020.

V. Masiuk
veronikamasiuk25@gmail.com
Zaporizhzhia national university (Ukraine)
Supervisor PhD, Assoc. prof. Yevheniya Makazan

PROBLEMS OF UKRAINIAN ENTERPRISES DURING THE ECONOMIC CRISIS CAUSED BY THE PANDEMIC

JEL Category: D 29, H 10, M 29

The article examines the problems of enterprises' activities in the context of a new type of crisis – a pandemic. The author analyzes that the current crisis differs from other types of crises. The world economy is going through a social and financial crisis. At the moment, enterprises of almost all types of industries are faced with losses, lack of funding, are forced to change the technologies of work and production, adapt to new conditions of work with consumers, even suspend enterprises for an indefinite period. Small and medium-sized businesses have growing losses; medium-sized businesses cannot function as usual. Even if they continue their activities, they can work for a limited period of time. The state needs to implement measures to support small and medium-sized businesses and simply support entrepreneurship in crisis and post-crisis periods. Postponement of rent payments, loan repayment later than due dates, subsidies for employees and unemployed population – these and not only these measures were identified as priority areas for overcoming the crisis. The measures of Ukraine to protect enterprises in a crisis are analyzed. A set of measures provided by the Ukrainian government for business provide the necessary, but insufficient support for business. The measures are not effective enough and have some limitations.

Key words: crisis, pandemic, entrepreneurship, business, government support, tax holidays, subsidies, anti-crisis policy.

Introduction.

Overcoming negative aspects and strengthening the anti-crisis potential is based on the introduction of anti-crisis regulation of the national economy, forming a system resistant to external and internal conditions, the introduction of innovations.

Innovation is a key factor in overcoming the crisis and bringing the world economy on a more sustainable path of development. The state needs to pursue an innovation policy. This policy aims to develop research, entrepreneurship, human capital, green technologies and investment in infrastructure, including information and communication networks.

The Government of Ukraine needs to restore to the previous level the functioning and profitability of enterprises, provide support to the population and take measures to restructure the entire state system.

So, the object of research is socio-economic crisis, which is happening now. The subject of research: analysis of the problems caused by the crisis, possible ways of economic recovery.

Methods of the research: theoretical generalizations, comparisons, statistical analysis, system approach.

Results of the research. The purpose of the study: to identify problematic aspects of the current state functioning, to analyze the state of business at the moment, to determine which areas of entrepreneurial activity need state aid the most.

Discussion.

With the development of a market industrial economy, the crisis became cyclical and began to form one of the phases of the economic cycle. The consequence of the economic crisis is a decrease in real gross national product, mass bankruptcies and unemployment, lower living standards and other negative consequences.

Many scientists have conducted research on this problem. The works of domestic and world authors were aimed at studying the problems of the crisis.

Thus, A.A. Bogdanov in the early 1920's first proved that the crisis is an organic part of the process of economic development, its phase. Crises are both destabilizing and integrative.

Later, in 1939, in his classic study "Business Cycles", economist J. Schumpeter emphasized the futility of efforts to suppress or destroy the crisis. You can't just fix the crisis to avoid future problems with regulation. "Cycle" is not a problem, but a reflection of mechanisms and processes that occur on a large scale.

A very valuable idea was formed by Schumpeter: it is necessary not to fight with, but to manage the crisis. Crisis management includes the following aspects:

- reliable assessment of risks and forecasting the consequences of decisions made on socio-economic policy;
- development and implementation of effective measures to reduce these risks;
- planning and implementing measures to respond to the recession, including adaptation of the economy to an environment that is rapidly changing during the crisis.

Many scientists have researched and analyzed the causes of the global crisis of 2007-2009. Most often, economic crises are caused by financial crises, which reflect situations where financial assets lose a significant part of their nominal value. Financial crises are associated with banking panic, stock market crashes, and currency.

According to J. Attali's theory, any crisis is the result of a lack of information. Information is one of the most valuable resources and is distributed unevenly around the world. Investors are usually not informed

about possible ways to invest and use the invested funds. In fact, there are a limited number of people who receive special, unfair dividends from economic and financial information. That is, the crisis is based on erroneous investments due to misinformation.

Investing in potentially unprofitable and risky projects – "bad investment" is one of the prerequisites for the crisis. To combat crises, Attali proposed the creation of a global system governance that regulates markets and does not allow a small minority to appropriate revenue from risky transactions based on a monopoly on information.

G. Soros saw the cause of the crisis in the fact that financial markets are prone to prejudice. He believed that no economic entity can base its decisions solely on knowledge, because the opinion of market participants or regulators never corresponds to the real state of affairs. Incorrect assumptions and erroneous views affect market prices.

A follower of Soros's crisis theory is V. Yusim, who linked the root cause of crises with the process in which prices are formed by the ideas of stock market participants about upcoming upward or downward trends and, at the same time, the level of profitability of these securities or the size of assets behind them, almost do not affect prices.

According to S. Glazyev, in order to overcome the crisis, measures are needed to rescue the banking system and reform the financial market, as well as stimulating the use of nanotechnology. Only the widespread use of technologies of the sixth order can create the basis for a new long wave of world economic growth.

Much earlier, Karl Marx considered the production of goods over demand as the cause of crises.

However, in conditions of economic imbalance, the psychological attitude of society affects the duration and forms of the crisis, its consequences. Therefore, to understand the origin and characteristics of the crisis, taking into account the psychological factor is important.

The influence of financial and economic crises on the activities of enterprises, ways out of crisis through the study of key factors and factors studied in their works Grinchyshyn Y.M., Epifanova I.Y., Oranskaya N.O. [1], Kovalenko O.V., Gal S.V. [2], Ligonenko L.O., Mazur V.S., Nevmerzhyska S.M., Martsenyuk S.O., Shestopalova O.V.

A number of scientists who have studied a range of issues to ensure financial stability, profitability, solvency and efficiency of enterprises in a crisis: Dzyublyuk O.V., Dovgan D.A., Partin G.O., Didukh O.V., Sidorchenko T.F., Svetenko D.G., Tymoshenko O.V., Butska O.Y., Safari F.K.

In 2020, for the first time in the world, the economic crisis was caused by the coronavirus pandemic. The consequences of the economic crisis had a negative impact on the socio-economic situation in almost all countries in the world, but to varying degrees. The collapse of the stock exchanges, the sale of shares, the decline in the cost of raw materials and commodity contracts, the downturn in China of local and German firms, the reduction in trade, the collapse of demand in the tourism sector and in the retail trade, the loss of some customers in airlines and losses due to the reduction in air transportation – these aspects are a sign of a devastating economic downturn. Countries with emerging markets have "received" lower currency values. Some countries that had sustainable economic development in small and medium-sized businesses before the epidemic are now in a difficult position. European Union countries suffer losses in the field of tourism, air transport and large-scale production.

There are several forms of crisis (for example, financial, economic, social, environmental, personal, public, and international) (Fig.1).

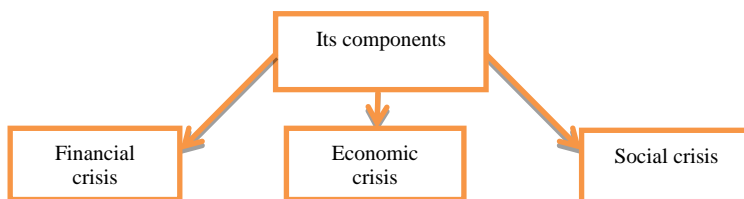

Fig. 1. The global crisis caused by the pandemic

An economic crisis can be defined as a period of difficulty, confusion or emergency in the life of a country, society or corporation or in relations between several countries.

Previous financial crises strongly suggest that short and long term deterioration in social wellbeing justifies the use of the term «socio-economic crisis» as the most informative expression to describe the current situation. In addition, social exclusion and rising income inequality associated with the financial and economic crisis negatively impact on production.

A pandemic is a new type of global socio-economic crisis.

Socio-economic crisis – a combination of social and economic factors: deterioration or slow improvement of health and education indicators, demographic changes as a result of population migration, limited social protection and social services, social vulnerability due to increasing poverty

and unemployment, lack of employment guarantees, increasing the propensity of business to losses.

During the socio-economic crisis, the ability of the economy to recover decreases. Initially, it affects the economic vulnerability of households, firms and organizations, loss of income and jobs, reduced pensions, falling asset values, limited funding. After that, other factors worsen: lack of access to social services, reduced spending on food, health, and education, homelessness, and psychological depression.

The Ukrainian Chamber of Commerce and Industry identifies the following problems, which are the most common among the business sector during quarantine. Taking into account these aspects, it is possible to take and implement measures to improve the economic situation.

Problematic factors of the socio-economic crisis include:

1. Issues of rent of premises and equipment. This applies to companies that are forced to stand still due to quarantine. These include small businesses: cafes, restaurants, hotels, gyms, hairdressers, retail outlets, shops in rented premises or in residential and office buildings.

2. Failure of terms of delivery of raw materials and equipment. Due to the reduction in the number of employees, most companies do not work at full capacity. There are two options for improving this situation: agreeing with partners on new delivery dates or stockpiling raw materials for several months ahead.

3. Repayment of business credit obligations to banks. According to the law, lack of money is not force majeure, and the loan must be repaid even during the quarantine period. However, today banks have already started to provide credit vacations to micro and small business clients in the form of deferred payments on the body of the loan for up to several months.

4. Delay in exports from Ukraine due to queues at customs due to health checks of people crossing the border.

5. Non-fulfillment of obligations by foreign partners. It is now common for a foreign partner to fail to pay for the products received, declare himself bankrupt, and delay the delivery of equipment or raw materials. The problem arises with the introduction of quarantine in the countries of the counterparty. In this case, the CCI can help to find out about the financial condition of the partner. The best option is to check the information about the financial condition of the counterparty before concluding the agreement [3].

Companies are concerned about possible violations of payment deadlines and reporting. Many entrepreneurs turn to government agencies to reduce tax and administrative burdens, change customs procedures, request

restrictions on import and export transactions, and fail to impose fines for violations due to force majeure.

Consequences of the financial crisis:

1. Rupture of supply chains and suspension of production;
2. Loss of income and probable bankruptcy of small and medium-sized businesses;
3. Cancellation of orders for industrial goods, refusal to conclude new agreements, cancellation of deliveries under already concluded agreements;
4. Job loss for undocumented workers.

The coronavirus pandemic has led to the introduction of a number of quarantine measures in almost all countries. Taken together, these measures have led to a significant reduction in the efficiency of the business sector, its reduction, and even destruction.

The sector of small and micro-business, retail and wholesale trade, consulting, marketing and advertising services, non-banking financial services, production of equipment, furniture and engineering, construction and architecture, IT companies were unable to operate in the usual format.

Most companies have managed to reorient to work online, remotely. However, their margin of safety is not enough to continue to work in this mode for a long time. It is expected that both small and medium-sized businesses will be suspended or revenue will be reduced at least.

The most vulnerable areas of business, whose activities are limited due to the introduction of quarantine:

- airlines: reduced flights, ticket refunds, staff reductions;
- entertainment and cultural institutions (shopping and entertainment centers, theaters, cinemas, exhibitions, fitness clubs, etc.);
- hospitality business. According to the law, only cooking and delivery to the customer is allowed. Some establishments are trying to refocus on delivery;
- tourism and tourist services;
- retail;
- logistics services: increased demand for the transportation of basic necessities (food industry goods and household chemicals) and a decrease in the number of goods from industries that are currently slowing down;
- sphere of cosmetology services.

In the concept of crisis management, the first place is taken by the ability of the economy, society and political leaders to ensure sustainable development (both in terms of reducing vulnerability and post-crisis entry to a new, more sustainable level), and not only an effective response to the recession: the last is necessary, but insufficient.

The above goals are achieved through the combined areas of economic policy:

1. diversification of economic activity (expansion of large firms, associations, enterprises and entire industries beyond the core business, which means the production of goods and services that have the maximum share in net sales compared to other products which are produced) ;
2. anti-crisis regulation of economic development (including management of risks), which ensures the sustainability of development and reducing vulnerability to crisis factors.

Diversification means both adjusting the company's core business and significantly reorienting its strategy. Diversification is stimulated by the desire of firms in a competitive environment to strengthen their position in the market, to respond in a timely manner to changing conditions, to ensure the efficiency of their activities. As a result of diversification, firms acquire a diversified character; while they penetrate into new science-intensive industries, rebuild traditional industries at the modern technological and organizational levels.

Modern anti-crisis programs of the world's leading countries are aimed not only at overcoming the serious recession and returning to the previous growth rates of production, but also at changing the structure of the economy in favor of less resource-intensive, cleaner and more efficient industries.

«Clean industry» includes nature- and energy-saving, as well as energy-efficient technologies in the field of production, transport and the field of services (Department of Housing and Utilities, waste management).

The program of development of environmentally friendly industries provides for the creation of points and zones of future economic growth and new jobs. This program is implemented primarily through tax and credit incentives for companies involved in renewable energy development, including solar and wind energy, production of biofuels and hybrid cars, and trade in greenhouse gas emission allowances, which will achieve an ambitious goal – improving the energy efficiency of the country's economy and its ability to adapt to climate change.

Highly effective are investments in the development of production as an anti-crisis measure (for example, the construction of new energy-saving and energy-efficient facilities, as well as cleaner nuclear power plants) and the factor of economic formation, which is characterized by increasing resource and environmental constraints.

Adjustment of anti-crisis programs and economic development are the basis for further development. So far, all countries have faced a coronavirus pandemic and a global economic crisis.

The following areas of business activity were affected by the risk zone: passenger transportation, insurance, construction, non-governmental educational institutions, etc.

Trade in foodstuffs, medicines, hygiene products; online commerce and delivery of goods to consumers do not suffer significant losses.

For Ukraine, there is a need to significantly adjust the program of anti-crisis measures, including its connection with the concept and strategies of long-term socio-economic development of the country and its regions, especially with innovative development – the main mechanism of diversification of the domestic economy.

Conclusion of the research.

In order to successfully overcome the crisis caused by quarantine, we propose to divide all measures into:

1. Social aspect: allowances for doctors, social benefits, unemployment benefits.

2. Financial aspect: tax assistance (VAT exemption for medical equipment and medicines), prohibition of raising interest rates on loans for the quarantine period, exemption of small businesses from paying rent for premises that they cannot use due to quarantine.

3. Aspect of individual protection: simplified certification for Ukrainian manufacturers of masks, respirators, protective suits; simplification of production of antiseptics «Ukrspirt»; removal of excise duty, simplification of alcohol supply and registration for technical alcohol during the quarantine period to be used for disinfectants.

4. Trials: video hearings in courts, postponement of procedural deadlines in courts during quarantine. [4]

To successfully overcome the crisis, it is necessary to abandon the simplified, one-sided understanding of diversification and the most innovative development, which is often identified exclusively with high-tech industries, the information sphere. It is not so much in the generation or application of new knowledge and technologies, but in the degree of their use, penetration into technological processes.

In order to overcome the crisis, it is necessary to constantly develop segments of the economy that are characterized by increased innovation potential and job multiplier: energy-efficient and energy-saving technologies and production, renewable energy, energy and transport infrastructure. A significant (in some cases overwhelming) part of the funds is provided for their development.

References

1. Epifanova I.Y, Oranskaya N.O. (2016). *Ekonomika i suspil'stvo. Sutnist' antykryzovoho upravlinnya pidpryyemstva*. 2. 265-269.
2. Kovalenko O.V, Gal S.V. (2014). *Ekonomichnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi. Metody antykryzovoho upravlinnya pidpryyemstvom*. 8. Retrieved from http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_107.pdf
3. TPP: 5 holovnykh problem v diyal'nosti biznesu pid chas karantynu ta shlyakhy yikh vyrishennya. (2020). Retrieved from <https://www.auc.org.ua/novyna/tpp-5-golovnyh-problem-v-diyalnosti-biznesu-pid-chas-karantynu-ta-shlyahy-yih-vyrishennya>
4. Paket antykryzovykh zakhodiv. Shcho pidtrymala Verkhovna Rada. (2020). Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/news/12306>

Padmore Wilfred Osei
donpadmore@gmail.com
Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine)
Supervisor Dr of Science, Prof. Sergii Kuzminov

USING THE ACHIEVEMENTS OF NOBEL LAUREATES FOR STABILIZING MACROECONOMIC PROCESSES

JEL Category: E01, O11

It is the utmost desire of every economy, developed, developing, or underdeveloped, to have grips on its macroeconomic indicators. This paper brings to the fore some empirical research done by Nobel Laureates in the Economic Sciences and sheds light on what economies can derive from these brilliant contributions. Also, the paper presents a tabulation of the Nobel prizes in Economic Sciences under five distinct areas: macroeconomics, partial and general equilibrium theory, microeconomics, interdisciplinary research, and new methods of economic analysis with the respective number of awards given.

The research methodology involves the use of secondary sources of information in addition to information from a selected macroeconomic textbook and other international sources.

This article put the spotlight on the success of Sargent and Sims in spearheading modern structural macroeconometrics, and vector autoregressions (VARs) as an empirical tool in macroeconomics, respectively. The Sargent – structural econometrics has proven proficient in the formation of expectations, a necessary ingredient in both fiscal and monetary policy evaluation. For applied researchers enmeshed in the study of macroeconomic aggregates, Sims – VAR analysis is most appropriate for interpreting time series, for forecasting, and for policy analysis.

Thus, attempts to achieve macroeconomic stability cannot be decoupled from contributions by Nobel Laureates.

Key words: *Nobel Laureates, Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences, cause and effect, economic policy, expectation, inflation, unemployment, vector autoregressions*

Introduction

The enormity of resource scarcity relative to the competing needs of man is the purpose for which the inputs of Economists cannot be trivialized in any way. The Nobel peace prize set out by Sweden's central bank in 1968 to celebrate the feats chalked by its winners could be harnessed for macroeconomic stability in the economies of the world especially emerging economies. (Shiroka-Pula & Xhelili-Krasniqi, 2007) profess that Nobel laureates in economic sciences have contributed to solving many problems in the field of socio-economic development of developed countries and third world countries, in the field of economic development of countries in transition and their transition to market economy, in the field of technological progress, inflation, efficient use of human and material resources, development of information system, employment and other fields. This research is exigent given the projections by the International

Monetary Fund (IMF) that most economies including the economic powerhouses would be in the doldrums post-Covid.

Methods

The methodology of the research comprises secondary sources of information, such as the official website of the Nobel Prize (The Nobel Prize, 2020), The Royal Swedish Academy of Sciences (The Swedish Institute, 2020). Additionally, economic textbooks and other international sources germane to this topic are used.

Results

The Nobel prize in Economic Sciences christened the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel (Nobel Prize, 2020) recognizes contributions in the sphere of macroeconomics, partial and general equilibrium theory, microeconomics, interdisciplinary research, and new methods of economic analysis (Shiroka-Pula & Xhelili-Krasniqi, 2007). This is a testament to how multifaceted the field of economics is in its encapsulating view. But this article emphasizes the scholarly works done in macroeconomics for analysis.

Dating back to 1969, 52 prizes in Economic Sciences have been distributed to 86 laureates – 25 solely clinched, 20 divided between 2 winners, and 7 divided among three winners. Overall, there are only 2 women economic laureates representing 3,85% (Elmehed, N. 2018).

Based on the available data, as shown in the Table 1 above, it took a little over half a decade for any contribution in macroeconomics to receive the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences. However, it is the modal recipient of the prize with a percentile score of 28,9. Again, macroeconomic scholarly works garner the Nobel prize at most every 5 years in exception of the 8 years gap between 1987 and 1995.

Table 1

Distribution of Nobel prizes in the various fields of Economic Sciences (1969 – 2020)

<i>Field</i>	<i>Year of prize</i>	<i>No. of prize</i>	<i>Percentile</i>	<i>Sectoral angle</i>
Interdisciplinary research	1971, 1974, 1978, 1986, 1991, 1992, 1993, 1998, 2002, 2009, 2015, 2017, 2020	13	25	90°
Macroeconomics	1976, 1977, 1979, 1981, 1985, 1987, 1995, 1999,	15	28,9	104°

	2004, 2008, 2013, 2019	2006, 2011, 2018,			
Microeconomics	1982, 1996, 2001, 2010, 2016	1990, 1997, 2007, 2014,	9	17,3	62°
New methods of economic analysis	1969, 1975, 1984, 1994, 2003, 2012	1973, 1980, 1989, 2000, 2005,	11	21,2	76°
Partial and general equilibrium theory	1970, 1983, 1988	1972,	4	7,7	28°

Source: Author's calculation according to report by the Royal Swedish Academy of Sciences (Swedish Institute, 2020)

Clearly, macroeconomics has the biggest sector as displayed on the pie chart. It is worth stressing, nonetheless, that there is a close competition between Interdisciplinary research and macroeconomics. Given the sensitive nature of macroeconomics, the other fields of economic sciences cannot be extricated from its theories.

Discussion

Macroeconomics variables are intrinsic catalysts in the development of an economy. Nevertheless, in formulating macroeconomic policy, it is imperative to consider not only global trends of economic development, but also internal national specificities of the economy at glance.

Thus, this section focuses on the content of **Thomas J. Sargent** and **Christopher A. Sims** “for their empirical research on cause and effect in the macroeconomy” which won the 2011 Nobel Prize for the Economic Sciences category and teases out its relevance in the quest to achieve macroeconomic stability in an economy.

Over centuries, macroeconomists continue to solve the complex puzzle about the causal relationship between how macroeconomic variables like Gross Domestic Product (GDP), investment, unemployment, and inflation and economic policies. In this independent but corroborative empirical research, by **Sargent** and **Sims**, they present fine-grained answers with a cursory look at the role of central banks in influencing monetary policies and, to some extent, fiscal policies.

They allude to the fact that in assessing economic data, *cause and effect* cannot be treated in isolation. This is because of the not-so-hidden secret of the role of expectations in macroeconomic policy evaluation. Undoubtedly, there is a linear relationship between policy and expectation since expectation shapes policy, and policy, in turn, shapes expectation. Suffice to say, expectations of the private sector in relation to future economic activity and policy affect decisions about wages, savings, and investments. Likewise, an anticipated private sector development calls for a matching economic policy direction.

Before the groundbreaking formative research by Sargent and Sims, the most widely accepted macroeconomic empirical method was the statistical estimation of a large linear system, which revolved around the Keynesian macroeconomic model. This system was quite useful in the interpretation of macroeconomic time series, economy-wide forecasting, and the conduct of policy experiments. Ergo, the 1970s stagflation in the western countries exposed the caveats in the large models vis-à-vis the instabilities which became a whistleblower. According to (Zadoia, et al., 2011, p.108), loads of economists are of the opinion that among all macroeconomic conundrums, inflation causes the greatest harm. Hence, holding inflation under control is a daunting task that inflicts excruciating pain.

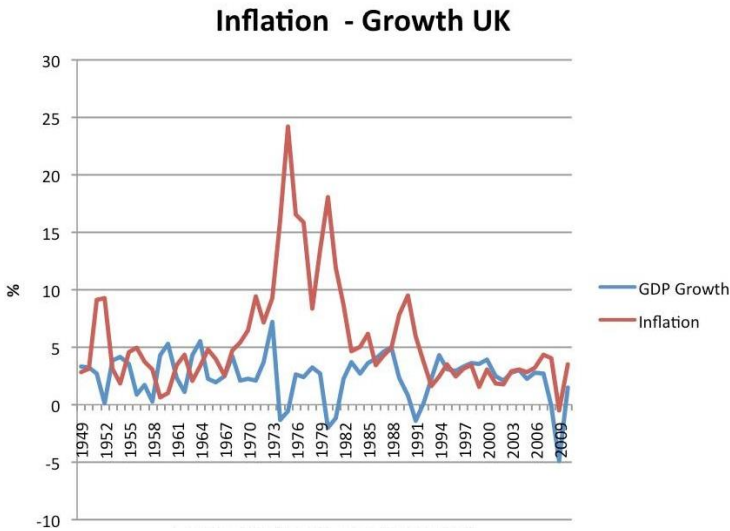

Fig. 1. Stagflation in the 1970s
 Source: Office for National Statistics (ONS, UK)

The nexus between inflation and GDP growth which, obviously, encompasses unemployment is shown in Fig. 1 above. The UK's macroeconomic boom of approximately 7% in the early 1970s was stifled by the oil price shocks and the end of the Barber – Boom in 1974 resulting in a negative GDP growth whereas inflation had skyrocketed to 25%. Given the inflation spike, workers, rationally, demanded higher wages to match the cost of living, but the negative output growth could not make it possible which led to a consequent higher rate of joblessness.

The Sargent – structural econometrics model offered an ex-post alternative theoretical macroeconomic framework. He captured rational expectations, the notions that key agents of economic decision-making such as firms and households do not compromise on forecasting. His framework was vital in understanding the inflation–unemployment experiences of the 1970s and 1980s. In fact, his discoveries about rational–expectation econometrics were methodical by all standards. Given the advancement towards his methods for categorizing and structurally estimating macroeconomics with integration of microeconomic principles, researchers now have the space to unearth profound underlying model parameters and perform hypothesis testing.

The Sims – VARs, in hindsight, was regarded as the most powerful critique of the prevalent macroeconomic paradigm of the early 1970s, because it stressed identification, a pivot in deriving causal inferences from observed data. He contended that the existing methods depended on ‘incredible’ identification assumptions, by which the explanations of ‘what causes what’ in macroeconomic time series were largely faulty – these models were ineffective tools for monetary policy analysis and, mostly, not even for forecasting. To correct this anomaly, Sims recommended that the empirical study of macroeconomic variables should be anchored by a statistical tool, the vector autoregression (VAR). Technically, VAR is a stochastic process model with N – equation and N – variable that describes how each variable amongst macroeconomic variables relies on its own previous values, the remaining $N - 1$ variables, and on some exogenous ‘shocks’. Sims strongly believed that a well-structured and interpreted VARs had the proclivity to deal with several identification problems.

As of today, Sargent and Sims are acclaimed as the fathers of modern structural macroeconometrics and vector autoregressions (VARs) as an empirical tool in macroeconomics, respectively.

Conclusion

This paper, broadly, brings to light the contributions of Nobel Laureates in Economic Sciences recounting from 1969 to 2020 by which we

know the number of prizes received by one person or a group of 2 or 3 individuals for their collaboration. It is worth mentioning that among the five distinct fields of Economic Sciences, contributions in macroeconomics have received the highest number of recognitions. This suggests how macroeconomic research is at the core of every economy's survival. However, it reports that just 3.86% of the Economic prizes have been received by women, and this is an eye-opener for research into how many women are in the Economic Sciences, and what is the pulling or pushing factors for them in this field.

Narrowing it down, the paper discusses macroeconomics empirical studies dwelling much on the contribution by Sargent and Sims, 2011 Nobel Laureates. The observation is that the study of Sargent and Sims was largely influenced by the lacuna which had been created by previous macroeconomic models evidenced by the instabilities of the early 1970s in western countries, for instance, the 1974 brambles of inflation in post-war Britain.

Based on their contributions, Economic researchers have now been given better structural and statistical approach of conducting empirical studies, which, by and large, have been relevant in the quest for the realization of macroeconomic stability.

References

1. Elmehed, N. (2018). *Women Who Changed the World*. Sweden: © Nobel Media
2. Shiroka-Pula, J., & Xhelili-Krasniqi, F. (2007). *Contributions of Nobel Laureates in development of economic thought*. Faculty of Economics, University of Prishtine, Kosove.
3. Steele, G.R. (2010). Inflation Economics. The Health-Barber Boom, 1972-1974. *Economic Affairs*, Vol.30, Issue 3, pp. 79 – 81, October 2010. Retrieved from <https://ssrn.com/abstract=1692378> or <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-0270.2010.02028.x>
4. The Nobel Prize. (2020). The Nobel Foundation. Retrieved from <https://www.nobelprize.org/>
5. The Swedish Institute. (2020). A prestigious prize. Retrieved from <https://sweden.se/society/the-nobel-prize-awarding-great-minds/>
6. Zadoia, A.O, Petrunia, Y.E, Kuzminov, Trushenko, O.M., & Kosyakina, O.A. (2011). *Macroeconomics*. Alfred Nobel University, Dnipropetrovs'k, 2011. – 296 p.

С. Пильщик
millavanilla25@gmail.com
Херсонський академічний ліцей при ХДУ
імені О.В. Мішукова (Україна)
Науковий керівник: В. Кобець,
доктор економічних наук, професор

МІСЦЕ І РОЛЬ ІНТЕГРАЦІЙНИХ І ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

JEL category: F02, F15

Сучасний розвиток міжнародних відносин країн світу сприймається як сукупність їх політичних, економічних, культурних та медіа-відносин, тому закономірно, що інтеграційні процеси в країнах мають суттєвий вплив на співвідношення і розподіл продуктивних сил у світовому господарстві.

Дослідження інтеграції як способу взаємодії країн на політичній арені безпосередньо пов'язане з процесами створення спільних вертикально інтегрованих ланцюгів доданої вартості для товарів і послуг, що має місце у сучасному суспільстві та спрямовані на викриття спільних умов, причин і характеристик цього явища. Інтеграція є одним із головних факторів, відповідно до яких визначається напрям розвитку сучасного середовища, адже саме вплив інтеграційних процесів формує структуру глобального управління і забезпечує активний розвиток людства на даному етапі його існування.

Деінтеграційні процеси виступають як тенденції, протилежні до інтеграційних процесів. Попри те, що дані процеси сприймаються як протилежності, вони тісно пов'язані між собою. Домінуючі деінтеграційні процеси, спрямовані на посилення конкуренції між країнами, можуть зупинити активний інтеграційний розвиток. Незважаючи на те, що деінтеграційні процеси, такі як зменшення квот, розмірів мита, відсутності спільних стандартів товарів і послуг, наразі мають вагомий вплив у сучасних економічних і політичних відносинах, їх дослідженню в економічній літературі приділяється набагато менше уваги, ніж інтеграційним.

Процеси інтеграції та деінтеграції займають провідні позиції у розвитку сучасних міжнародних відносин.

Ключові слова: інтеграція, деінтеграція, міжнародні відносини, економічний розвиток.

Процеси міжнародної економічної інтеграції та деінтеграції наразі є основою міжнародних економічних відносин. У результаті системних досліджень науковці дійшли висновку, що ці процеси є ключовими у глобальній системі міжнародних економічних відносин і мають великий вплив на неї.

Пріоритетним напрямком формування нового світового порядку вважається інтеграція, адже саме вона сприяє соціально-економічному розвитку країн та торгівельних відносин між ними. Проте, інтеграцію не можна вважати методом усунення конкуренції, суперечки або

опозиції. Серед учасників процесу постійно проходить обмін гострими політичними атаками і пропагандою, хоча вони в більшості випадків носять дипломатичний характер [1].

Незважаючи на те, що термін інтеграція є загальновідомим і розповсюдженим, єдиного визначення він не має. Початково, термін «інтеграція» походить від латинського «integratio», що у перекладі означає відновлення [2]. Проте у сучасній економічній теорії подається ширше його значення: «інтеграція (англ. integration) – погоджений розвиток і взаємне доповнення підприємств, галузей народного господарства, регіонів і держав в інтересах більш ефективного використання ресурсів і більш повного задоволення потреб учасників цього процесу у відповідних товарах та послугах». [3, с.116].

Об'єктивними передумовами міжнародної економічної інтеграції виступають:

- 1) близькість рівнів економічного розвитку та ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються;
- 2) географічна близькість країн, що інтегруються;
- 3) наявність усталених економічних взаємозв'язків;
- 4) наявність спільних економічних, соціальних, науково-технічних та інших проблем розвитку;
- 5) чинники економічної кон'юнктури як країн-учасниць, так і всього регіону [5].

Інтеграційні процеси сприяють глибшому рівню взаємодії між країнами за умови, що країни-прихильниці інтеграції віддають частину свого суверенітету національним органам. Дослідники, що вивчають інтеграційні процеси, схильні вважати, що інтеграція на сьогоднішній день сприймається більшістю як позитивний розвиток. Тим не менш, експерти-аналітики виокремлюють як позитивну, так і негативну сторони цього процесу. Негативна інтеграція є наслідком вимог неоліберальної ідеології, згідно до якої кількість та обсяг соціальних пілг мають бути скорочені, а держава має мінімізувати політичне втручання у функціонування економіки. За таких обставин держави, переслідуючи свої корисливі вигоди, матимуть вплив на зміни в поведінці економічних агентів та їх зв'язки. Позитивна ж інтеграція – навпаки соціально орієнтована і не розглядає держави як окремих політичних діячів.

Однак спірним і досі залишається питання з приводу того, чи інтеграція – тривалий процес, кінцевий результат або процес, що призводить до певного кінцевого стану. Залежно від географічного масштабу, процес інтеграції поділяють на наступні групи: глобальний, регіональний і субрегіональний. Також існує класифікація інтеграції за

її етапами, а саме: від зв'язків взаємозалежності в плюралістичній міжнародній системі, або бажання стати частиною в системі цивілізованих держав, щоб сформувати єдину політичну та економічну спільноту. Суть процесу інтеграції, його основна тенденція – вийти за рамки простої координації політики держав (і в економічному плані, і в політичній сфері) і поступово передати суверенітет новим громадським структурам [4].

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин та всебічному розвитку глобалізації у світі починають з'являтися тенденції до дезінтеграційного розвитку. Термін «дезінтеграція» трактується як протилежний терміну «інтеграція». Тобто його можна сформулювати як розпад, поділ на частини цілісної структури, ослаблення, порушення зв'язків в єдиній системі.

Під дезінтеграцією розуміється протилежний інтеграції процес зменшення числа й інтенсивності взаємодій елементів певної системи процес розкладання, розпаду, руйнування, відділення, ізоляції та ін. Цей процес підвищує відносну самостійність і «незалежність» елементів. Однак, не можна розглядати кожне руйнування і розпад, як дезінтеграцію, оскільки елементи розпаду системи набувають самостійного існування до інтеграційного періоду. Інтеграційні процеси певним чином пов'язані з дезінтеграційними. Швидкість, напрям і форма інтеграційного процесу залежать не тільки від сил причин, що діють у напрямі інтеграції, а й від сили причин, які протидіють дезінтегруються. За певних обставин останні набувають силу і переривають інтеграційний процес, хоча саме він має історично необхідний і прогресивний характер [6, с. 26–27].

Для вивчення цього процесу необхідно визначити причини дезінтеграції та основні її прояви (табл. 1).

Якщо інтеграційні процеси сприяють розвитку світового господарства, дезінтеграційні в свою чергу мають суперечливий вплив на його розвиток. З одного боку, дезінтеграція може руйнувати вже налагоджені міжнародні економічні зв'язки між країнами насамперед торговельні зв'язки. З іншого боку, якщо в інтеграції країн були не взаємовигідні економічні відносини, а саме: коли лідером була одна країна чи країни, які отримували найбільшу економічну вигоду від торговельних зв'язків, після процесу дезінтеграції можуть отримати додаткові умови для економічного розвитку. З іншого боку, відсутність країни-лідера також може прискорити дезінтеграційні процеси у групі країн. Головною причиною дезінтеграційних процесів є криза у суспільних, економічних та ін. відносинах [9].

Таблиця 1

Причини дезінтеграції та форми її прояву у сучасному світі

Причини	Прояви
1. Швидке зростання тягаря в економічній, військовій або політичній царинах для всієї спільноти, або якоїсь її складової.	1. Збільшення показників диференціації держав 2. Нефункціонування регіональних асоціацій
2. Більш швидке і сильне різке посилення регіональної, економічної, культурної, соціальної, лінгвістичної або етнічної диференціації, ніж будь-який процес, що компенсує інтеграційний.	3. Переорієнтація регіональних економічних центрів на країни, які не є учасниками інтеграційних об'єднань
3. Серйозний занепад політичних і адміністративних можливостей уряду.	4. Конфлікт інтересів національних і наднаціональних
4. Закритий характер політичної еліти.	5. Роздрібненість економічного простору в інтеграційній групі;
5. Нездатність уряду вчасно проводити потрібні реформи.	6. Вихід або призупинення членства учасників в існуючих об'єднаннях

Джерело: підготовлено автором на основі [7, с. 2-3;8]

Під час обговорення економічного зростання різних країн та регіонів з'являються дві концепції конвергенції. З одного боку, конвергенція може бути застосована, якщо бідна країна має тенденцію до швидшого розвитку, ніж багата. Таким чином, за інших незмінних чинників, бідна країна має тенденцію наздоганяти багату за рівнем доходу чи ВВП на душу населення. З іншого боку, збіжність відбувається, якщо дисперсія, яка вимірюється, скажімо, стандартним відхиленням логарифму доходу або ВВП на душу населення в групі країн або регіонів – з часом знижується (рис. 1).

За уважнішого ж розгляду, глобалізація посилює дисбаланс світового господарського розвитку, тобто диференціює національні економіки та посилює розрив між ними. Це призводить до дивергенції соціально-економічного розвитку різних країн світу.

Сучасна політична система характеризується паралельністю розвитку інтеграційних і дезінтеграційних процесів. Яскравим прикладом цього є ситуація, яка склалася на політичній арені по завершенні Першої світової війни. З першого погляду, вона характеризувалася активним самовизначенням країн, що притаманно процесу дезінтеграції. Проте за уважнішого розгляду, у той самий час набирала оберті інтеграція шляхом створення Ліги Націй та інших міжнародних організацій.

Рис. 1. Види конвергенцій національних економік

Джерело: розроблено автором на основі [1].

Наразі у світі активно відбуваються як інтеграційні процеси, так і дезінтеграційні. Історично першим і найбільш успішним зразком міжнародної економічної інтеграції став Європейський Союз. Це інтеграційне об'єднання пройшло довгий шлях розвитку, який продовжується і досі [11].

Процес дезінтеграції у межах ЄС представлений BREXIT-ом – процесом виходу Великої Британії з ЄС, питання, що закінчилось референдумом 23 червня 2016 р. [10]. Також існує потужний заклик до незалежності у Каталонії – у Країні Басків давно спостерігаються дезінтеграційні настрої.

Не менш потужним інтеграційним об'єднанням світу є Північноамериканська асоціація вільної торгівлі НАФТА (North American Free Trade Agreement – NAFTA), країнами-учасницями якої є США, Канада та Мексика. НАФТА є найбільшим регіональним інтеграційним об'єднанням світу за величиною ВВП і поступається лише ЄС за обсягами експортно-імпортних операцій. Частка НАФТА в світовому ВВП у 2016 році становила 18.93 %, а ЄС – 15.46 % [13].

Іншим розвинутим інтеграційним угрупованням є Південноамериканський спільний ринок – МЕРКОСУР (Mercado Comun del Sur – Mercosur) – інтеграційне угруповання країн Латинської Америки, які займають територію у майже 7% території Південної Америки. Це інтеграційне утворення також має значні трудові ресурси – 70% населення Латинської Америки, і створює 83%

загального ВВП регіону. За сукупним обсягом ВВП МЕРКОСУР займає 4-те місце у світі після ЄС, НАФТА, АТЕС [13].

Азіатсько-Тихоокеанський регіон є одним із основних центрів економічної інтеграції світу. Наразі цей регіон є більш процвітаючим і стабільним, ніж будь-коли за всю свою історію розвитку. Найсучаснішим інтеграційним проектом в Азії є Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН), сформована в 1967 році. Найбільшого успіху в діяльності цього угруповання вдалося досягти в економічній галузі. Частка АСЕАН в світовому ВВП у 2016 році становила 6,2% [13].

Іншим інтеграційним об'єднанням в Азії є Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), засноване в 1989 р. Воно є найбільшим у світі за територією й населенням інтеграційним угрупованням. Частка АТЕС в світовому ВВП у 2016 році становила 53,32% [13].

Найбільш виразним та масштабним прикладом дезінтеграційного процесу є розпад СРСР, який був викликаний низкою процесів у соціально-економічному та політичному середовищах, що призвели до припинення існування СРСР. Як наслідок, 15 держав отримали незалежність та право самостійно представляти свої інтереси на міжнародній політичній арені.

Серед найбільш загальних причин розпаду СРСР найчастіше виділяють наступні [12]:

- відцентрові націоналістичні тенденції;
- авторитарний характер влади та керівництва радянського суспільства;
- зростаюче невдоволення населення через перебої з продовольством, особливо в епоху застою і Перебудови, і найнеобхіднішими товарами, заборони та обмеження, постійне відставання у рівні життя від розвинених країн Заходу;
- диспропорції у економіці;
- криза довіри до економічної системи;
- ряд техногенних катастроф (авіакатастрофи, чорнобильська аварія, вибухи газу тощо), інформації про які приховувалася протягом довгого часу.

Варто зазначити, що у світі існує безліч інтеграційних угруповань, які формуються шляхом долучення і вилучення країн, що перебувають у даних угрупованнях. Такі процеси мають значний вплив на всі сфери діяльності країн, в особливості на їх економіку та політику.

Висновки. Отже, розбіжність термінів «інтеграція» і «дезінтеграція» – явище не нове і загальноприйняте. Протягом усієї історії свого існування міжнародні відносини трансформувались під впливом взаємодії інтеграційних та дезінтеграційних процесів. У роботі було проаналізовано теоретичні аспекти вивчення понять «інтеграція» та «дезінтеграція». Відповідно до цього, основними передумовами економічної інтеграції є близькість рівнів економічного розвитку та ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються; приблизно однаковий рівень економічного розвитку; географічна близькість країн, що інтегруються; наявність усталених економічних, соціальних, науково-технічних та інших зв'язків. Було виділено такі причини дезінтеграційних процесів: швидке зростання тягаря в економічній, військовій або політичній царинах; різке посилення регіональної, економічної, культурної, соціальної, лінгвістичної або етнічної диференціації; серйозний занепад політичних і адміністративних можливостей уряду тощо.

Було з'ясовано, що сучасний економічний розвиток супроводжується як інтеграційними, так і дезінтеграційними процесами. Такі процеси мають місце у межах вже існуючих об'єднань (ЄС, НАФТА, МЕРКОСУР, АСЕАН, АТЕС тощо).

Таким чином, розвиток інтеграційних процесів базується на спільних інтересах і вигодах країн або застосовується для вирішення конфліктів країн, що представляють різні інтереси. В той час, як роль дезінтеграції – заперечення інтеграційних процесів.

Список використаних джерел

1. Заболотна М.Ф. Роль інтеграційних та дезінтеграційних процесів у сучасному світі / М.Ф. Заболотна // Науково-теоретичний і громадсько– політичний альманах «Грані». – 2015. – № 10/1. – С. 27–32.
2. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтеграція>
3. Економічний словник / Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О. Юшкевич / 2006р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf
4. Wiener A. European Integration Theory [Text] / A. Wiener // Oxford, NY : Oxford University Press, 2004.

5. Міжнародна економіка : навч. посіб. / за ред. Г.Е. Гронтківської; Г.Е. Гронтківська, О.І. Ряба, А.М. Венцурик, О.І. Красновська. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 384 с.

6. Петухова В.О. Інтеграційний вектор розвитку глобальної системи міжнародної торгівлі [Текст] : дис. канд. екон. наук : 08.00.02 / Петухова Віолетта Олегівна ; Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 2016. – 269 с.

7. Якубовський С.О. Процеси економічної дезінтеграції та їх моделювання / С. О. Якубовський // Вісник

Міжнародного Слов'янського університету. Харків. Серія: економічні науки. – 2012. – Т. 15. – № 2 (15). – С. 3–8.

7. Каганский В. Дезинтеграция государства и стратегия негосударственных структур: пространственный аспект [Електронний ресурс] / В. Каганский // М., 2012. – Режим доступу: http://www.libertarium.ru/l_libsb1-3. – Название с экрана.

8. Кулик В.П. К вопросу о современных процессах интеграции и дезинтеграции мировой экономики / В.П. Кулик // Социально-экономические явления и процессы – 2015. – Т. 10, № 9. – С. 93–97.

9. Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>.

10. European Union. Official site. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://europa.eu/europeanunion/index_en.

11. Розпад СРСР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mtt.in.ua/ist-ukr_1985-1991_rozpad-srsr/.

12. Статистичні дані. Сайт EconomicData [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://economicdata.ru/union.php?menu=military-political-unions&un_id=-31&un_ticker=EU&union_show=economics.

H. Sasinovich
aniutta1@mail.ru
Belarusian State University (The Republic of Belarus)
Supervisor PhD Dzmitry Kalinin

GLOBALIZATION IMPACT ON WASTE MANAGEMENT IN THE EUROPEAN UNION

JEL Category: Q2, Q5, F6

The article traces the development of waste management in the context of globalization worldwide and the European Union particularly. The study tracks the linkage of environmental issues from the establishment of the European Union. The model of the waste hierarchy is described as the joint effort of countries that can lead to proper waste management. Waste management is correlated to consumer and production patterns and coordinates with one of the sustainable development goals number twelve: "Responsible Consumption and Production". The research investigates the interaction and influence of the processes of globalization and waste management in the context of the development of a circular economy. The author considers megacities as a part of globalization. Globalization has both positive and negative impacts on waste management. It is not only economic integration but environmental cooperation as well. The relevance of the study is due to the threat to the environmental safety of *society*.

Key words: *Globalization, circular economy, economic relations, waste generation, European Union*

The modern system of international relations is characterized by active cooperation for sustainable development goals achievement. The rapid growth of waste harms the environment, economy, and society. Waste management policy is built from a general (global) perspective to a private (local) one. Globalization and joint effort of the countries may affect the environmental policy of each country. Globalization generates concerns in terms of the sustainability of waste management, because globalization makes waste management harder for countries. Globalization supported international trade in the world and consequently the economic growth, consumption, GDP per capita, and purchasing power of developing countries. The demand and consumption in the developing world have increased significantly. Industrialization and urbanization followed this and developing countries such as China and India which mainly explain the rising pressure on sustainability in terms of waste management. Globalization stimulated international trade and economic growth and then rapid urbanization followed the economic growth. For example, the majority of the new megacities are in the developing world. Waste management turned into an important issue in these megacities. These new cities are highly integrated with the global economy and a part of the globalized world. In terms of population, megacities attract people and the consequences like the increasing amount of consumption, air pollution, and health problems appear as negative factors on sustainability. For example,

China mainly takes attention to ignore the importance of air pollution and health problems at the cost of economic growth while China has been benefiting from economic growth and globalization more than any other country in the developing world. These factors endanger sustainability. Globalization does not only create megacities. It also stimulates trade and consumption of consumer products faster than before. All products are more accessible to people. The globalization process abolished trade barriers and products are transported much easier and faster than before. This trend affected consumption habits drastically.

The globalization of the European Union implies not only a strong economic interconnection between member countries but a combined environmental effort as well. Moreover, environmental issues and the Sustainable Development Goals are global agenda nowadays. The author considers that there is a strong interaction between waste management and the processes of globalization. Waste management may create positive or negative environmental impact which depends on the waste treatment method in each specific country. According to Directive 2008/98/EC, the preferred Waste Hierarchy starts from prevention; then preparing for use; recycling; another recovery— notably energy recovery and the less preferred action is disposal. Waste intensity defines an economic key – the ratio between total waste generations relative to the gross domestic product. Waste intensity may be used as an indicator of sustainable waste management.

The table 1 illustrates the amount of waste generated in the EU in 2018 and some European countries and Turkey. The countries were chosen by waste generated of the highest amount. The amount of waste in Germany was highest in 2018. Meanwhile, the Environmental Performance Index (EPI) in Germany in 2018 was 78.37. The countries with the highest score on that Index were Switzerland (87.42) and France (83.95).

The index confirms successful environmental strategy in Switzerland and France in 2018. The Republic of Belarus experienced a 64.98 score of EPI in 2018. It means that the environmental strategy of Belarus needs challenge and improvement. The main waste treatment ways in the Republic of Belarus are; landfill, natural decomposition, and thermal processing. However, greater part of the waste is landfilled. Unfortunately, landfilling is still a popular method in many EU countries as well. Such countries as Switzerland, Germany, Austria, Luxemburg, Belgium, Denmark, Sweden, Netherlands, Norway has had or currently have landfill ban and as a result, they achieve higher recycling rates.

Historically, environmental considerations in the European Union started with the industrial revolution. Europe was the center of the industrial revolution while there is no European Union yet and economic achievements were the only concern in Europe at that time. In the following

decades, Europe and the World experienced large-scale events, world wars, and fatalities. All of these events made it necessary for Europe to come together around common interests. Thus, the European Union has been established. Today EU comprises twenty-seven countries after the United Kingdom decides to leave the EU. The Union prioritized economic and political objectives in the beginning, but social and environmental objectives followed them due to the requirement of sustainable development for all member countries. In this perspective, environmental policies have taken place at the core of EU policies.

Table 1

Generation of waste by waste category, hazardousness, and NACE (tonnes) in 2018

Country	2018
European union – 28 countries	2 599 440 000
Germany	405 523 624
Spain	127 981 239
France	342 387 938
Italy	172 509 009
Netherlands	145 240 967
Poland	175 143 505
Romania	203 203 445
Finland	128 251 735
Sweden	138 667 585
United Kingdom	282 209 756
Bulgaria	129 751 823
Turkey	97 294 071

EU firstly emphasized environmental policies under separate title by the Single European Act, signed on 17 February 1986 and effectuated on 1 July 1987. Thanks to the Single European Act, the framework of mutual environmental policies had been designed. European Single Act created an official environmental policy covering air, water, noise pollution, waste management, the control of chemical waste and landscape, flora, and fauna for all the member countries.

Maastricht Agreement signed in 1992 and effectuated in 1993, was a broader agreement by depicting a monetary union and deeper collaboration in foreign policy, domestic policy, justice, and security for all the member countries and played a crucial role in the creation of today's EU as well as designing mutual environmental policies for all the member countries. Maastricht Agreement rendered economic growth regarding sustainable economic development and the sustainable economic growth taking the environment into account because Maastricht pointed out that sustainable development could be achieved only by environmental policies. As a Union, the EU had emphasized and accepted the remarkable importance of the environment by this agreement, because the EU decided to arrange its other policies in compliance with environmental policies. Therefore, this agreement was also a beginning for the EU to be a global environmental actor. Since the negative effects of economic growth were firstly discussed by United Nations in 1972 at Stockholm Conference and United Nations Environment Programme was prepared by the United Nations, the first noteworthy actions had been taken by the EU thanks to Maastricht Agreement. In the following years, Amsterdam and Nice Agreements aimed to strengthen the environmental policies based upon local governance as well in the member countries.

The EU brought in technology and innovation in 2000 by the Lisbon Strategy which was important for the usage of renewable resources and recycling. In this meaning, the EU determined targets and made projections. For example, 22% of electricity in the member countries was aimed to be provided by renewable resources until 2010. Greenhouse gas emissions were projected to be reduced until 2005 and loss of biodiversity was also projected to be reduced until 2010. The EU did not only produce policies but the EU also took these policies very seriously than other countries, and consequently, the progression in environmental strategies was regularly checked. Therefore, the weakness in reaching the targets in which the 2008 economic crisis was the main reason enforced the EU to declare Europe 2020 Strategy. Europe 2020 Strategy was based on three principles as intelligent, sustainable, and inclusive growth. The EU has planned an intelligent growth based upon a knowledge-based and innovative economy. The EU has also planned a sustainable growth based upon an environmentally friendly and more productive economy. The EU has finally planned an inclusive growth aiming high employment rates and taking social and regional issues such as the process of adaptation to the European Union into account. This strategy was very meaningful in terms of the role of the EU as a global environmental actor because the EU has been placing environmental concerns into its economic growth strategy and planning an environmentally friendly and ecological economic growth strategy. In line

with this strategy, the EU has been aiming to use the resources efficiently, to protect biodiversity, to reduce carbon emissions, to combat climate change, and to decrease extravagance without sacrificing economic competitiveness. In this way, the EU had been emphasized a full balance among environmental considerations and economic growth based on sustainability. This approach of the EU to environmental issues was a key factor to name the EU as a global environmental actor.

The outcome of globalization is waste trading. A huge amount of waste is also a trade topic. The countries trade their waste. Globalization made some countries waste import centers for recycling. Southeast Asia is the main recycling center in the world now. Waste from all around the world gathers in Southeast Asia for recycling. China and India are significant destinations for this. Such new trends enforce policymakers to introduce new and more effective results in waste management. Otherwise, the achievement of sustainability is at risk. The hazardous waste trade has disastrous consequences for the environment and natural ecosystems. E-waste, exported in huge volumes from developed countries to China and India, poses a particular threat to the environment. E-waste contains toxic chemicals that are emitted into the ground, water, and atmosphere when the electronics are broken down, burned and processed. An international treaty that was designed to reduce the movements of hazardous waste between nations, especially to prevent the transfer of hazardous waste from developed to less developed countries was The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal.

Author connecting waste management with SDG number 12: “Responsible Consumption and Production”. Increasing the production capacity of plastic is one of the negative sides of globalization. EU took a step forward to transition plastic into more circular. Legally it states in Directive (EU) 2019/904 of the European Parliament and of the Council of 5 June 2019 on the reduction of the impact of certain plastic products on the environment. This Directive promotes circular approaches and gives priority to sustainable and non-toxic re-usable products and re-uses systems. According to this Directive: “Proper waste management remains essential for the prevention of all litter”. Europe ranks second in the global plastics materials production. But two-thirds of plastics demand in Europe is concentrated mostly in the following countries: Germany, Italy, France, United Kingdom, Spain, and Poland.

China has emerged as a global political and economic power. Thus, both India and China are facing international economic and political pressures to meet higher environmental standards. The US Senate, for example, in 1991 introduced additional duties on imports of goods manufactured to lower environmental standards than those produced

domestically. According to Eurostat, the main destinations for the EU's waste are Turkey, China, India, Pakistan, and other countries. Decades ago, waste issues were being solved in the regions where the consumption was taking place; today waste is traded internationally due to globalization. Globalization made waste a tradable material. Because of this situation, some countries in the developing world suffer due to the degradation of their environment. This is a threat to sustainability.

As it is seen, from the above-mentioned research, the fruits of globalization have linkages between globalization and waste management. The EU notes that better management of waste can contribute to protecting ecosystems. In conclusion, globalization has both positive and negative impacts on environmental issues. Proper waste management should follow the waste cycle from generation to disposal, emphasizing recovery, and recycling. In today's world consumption is higher in volume than before and this situation makes waste management a critical issue. Rapid globalization supported economic growth, but threatened sustainability and raised concerns for environmental sustainability. Consumerism, international waste trade, global recycling markets are the products of globalization and these have strong impacts on sustainability. Waste management is not the only solution to these problems. Therefore, globalization and waste management are connected. Globalization has a strong impact on waste management. Globalization has created new challenges for waste management, but it can also produce new trends and solutions for waste management.

References

1. Barbier, E.B., 1987. The concept of sustainable economic development. *Environmental conservation*, 14(2), pp.101-110.
2. Eurostat [Electronic resource] – Mode of access: < <https://ec.europa.eu/eurostat/web/waste/publications> >. – Date of access: 01.11.2020
3. European Commission //The role of waste-to-energy in the circular economy //Brussels, – 26.1.2017 COM (2017) 34 final
4. Spencer, H, 2014. “Globalization and Urbanization: The Global Urban Ecosystem”, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers. 2014
5. Manners, I, 2008. “The normative ethics of the European Union”, Oxford University Press. Vol. 84, No. 1, pp. 45-60.
6. Schelly, C, 2018. “Environmental policy and the pursuit of sustainability”, Abingdon, Oxon; Routledge, an imprint of the Taylor and Francis Group, 100-128, New York.
7. Schirato, T, 2003. “Understanding globalization”, SAGE, London, 2003, pp.150-176.

D. Sikalo
DSikalo@ksu.ks.ua
Kherson State University (Ukraine)
Supervisor Doctor in Economics, Prof. Vitaliy Kobets

ESTIMATION OF POLLUTION LEVELS UNDER IMPACT OF THE ENVIRONMENTAL EXTERNALITIES USING IT

JEL category: D24, D62, C61

To be more competitive under negative externality generated by pollutant, it is important to reveal conditions of stability for downstream firm taking into account technological development inspired by IT implementation of downstream enterprise under pollutions of upstream firm. The goal of the paper is to analyze an impact of the environmental externalities and technological progress on the stability of economic system development using different scenarios.

Key words: pollution level, environment, production functions, IT, externalities

Introduction

Changes in the environment occur not only due to natural phenomena, but, to a large extent, and under the influence of processes related to human economic activity, so to predict situations related to the dynamics of the environment [1], environmental monitoring is required as an information a system of observation, assessment and forecast of changes in the state of the environment, created to identify the anthropogenic component of these changes [2]. The environmental monitoring system should accumulate, systematize and analyze information on:

- state of the environment;
- the reasons for the observed and probable changes in the natural environment;
- admissibility of changes and loads on the environment as a whole;
- existing biosphere reserves.

According to the given definitions and the functions assigned to the monitoring system, the following main directions of its application are distinguished [3]: observation; forecast and assessment of the natural environment.

Monitoring includes three main areas of activity [3]:

Ensuring environmental monitoring is properly possible under the conditions of a clear definition of the legal status of entities, primarily public authorities and their powers in the field of environmental monitoring.

The classification of types of environmental monitoring should be based on the division of the natural environment into separate components

that are its elements and have stable natural features (land, water, air, ozone, flora and fauna).

Results

Consider the theoretical model in the form of the following production function: $y = f(k; l; x)$

where x – the production of a firm that creates a negative externality over which the company has no control, y – the output of the firm, which is reduced under the influence of output x .

IT capital into a production function of firm includes personal computers, servers, storage capacity and nodes for information workflow. These factors have effects on production function and cost efficiency.

There is a positive effect of IT capital on productivity of firms. ICT “allows companies to perform activities in a faster, more accurate, and more flexible manner”. ICT as a rule includes innovations. Improved production function due to innovations includes “significant changes in techniques, equipment, or software”.

ICT can enter into a production function equation as exogenous variable. Use of ICT allow introducing processes, which can reason of higher productivity and lower average cost in firms. Thus ICT has direct (IT capital) and indirect impact (product innovations and business process innovations) on production technology of a firm. A change in production technology causes a change in average cost

Mining company x after the technological process makes emissions into the river. This water is treated and then used by agricultural enterprises y . When using this water by the agricultural firm y for irrigation of a crop it is necessary to carry out additional expenses for clearing that leads to reduction of its budget, and, accordingly, and reduction of output. Let’s analyze the following scenarios:

Scenario 1. Independent firms without government regulation

Consider the production function of an agricultural firm, the output of which depends on the number of employees:

$$x = 2000\sqrt{l_x}$$

where l_x – the number of man-hours

The following production function of an agricultural enterprise depends both on the number of its own workers and on the negative externalit $\alpha < 0$ the company x , which makes harmful emissions into the river:

$$y = \begin{cases} 2000 \sqrt{l_y} \cdot (x - x_0)^\alpha, & x > x_0, \\ 2000 \sqrt{l_y}, & x \leq x_0. \end{cases}$$

where x_0 – is the natural capacity of the river to absorb pollution. If $\alpha = 0$, then there is no externality. If $\alpha < 0$ i $x > x_0$, it causes a reduction in production y .

If the price of one kilogram of ore of a mining enterprise $P = 1$ dollar, and the salary is $w = 50$ dollars / hour, then from the condition of profit maximization $w = P \cdot MP_l$, де $MP_l = \frac{\partial y}{\partial l_x}$, hence $50 = \frac{2000}{2\sqrt{l_x}}$, ie $l_x = 400$ man-hours, $x = 2000\sqrt{400} = 40000$ kg.

If the natural capacity of the river $x_0 = 38000$ kg per day will be treated by treatment facilities, $\alpha = -0.1$, then $x > x_0$ and the enterprise x will have a negative impact on the activities of the agricultural enterprise y .

Condition for maximizing the profit of an agricultural enterprise in a competitive market: $w = P \cdot MP_y$. From this condition, after substitution, we obtain $50 = \frac{2000}{2\sqrt{l_y}} \cdot (x - 38000)^{-0.1}$, hence: $l_y = 87.47$ man-hours, $x = 2000\sqrt{87.47} \cdot 2000^{-0.1} = 8723$.

The profit of the firm x is $\pi_x = P \cdot x - w \cdot l_x$. After substitution we get: $\pi_x = 1 \cdot 40000 - 50 \cdot 400 = 20000$ UAH. The profit of the firm y is $\pi_y = P \cdot y - w \cdot l_y$. After substitution we get: $\pi_y = 1 \cdot 8723 - 50 \cdot 87.47 = 4349.5$ UAH. Public welfare as the sum of profits of both firms makes 24349.5 UAH.

Decentralized profit maximization by firms in the presence of a negative externality is ineffective for firm y , because the first firm does not internalize the negative externality it creates for the second firm.

Scenario 2. Merged firms: externalization internalization

Consider the scenario of merging two companies. If one employee from firm x moves to firm y , the output of firms will change: $x = 2000\sqrt{399} = 39950$ (-50 kg of product),

$$y = 2000\sqrt{88} \cdot (39950 - 38000)^{-0.1} = 8796 \text{ (+73 kg of product),}$$

$$\Delta(x + y) = -50 + 73 = 23.$$

Due to the transition of the employee from the first firm to the second, the total output of both firms will increase by 23 units. Marginal productivity (public MP_l) with an increase per employee of the first firm:

$x = 2000\sqrt{401} = 40050$, ie an increase in production of the first firm by 50 units.

The condition of profit maximization for the first merged firm is fulfilled: $w = P \cdot MP_{401}$, або $50 = 1 \cdot (40050 - 40000)$.

Profit maximization condition for the second firm: $50 = \frac{2000}{2\sqrt{l_y}} \cdot (40050 - 38000)^{-0.1}$, where $l_y = 87$. Then the volume of output of the second merged firm will be $y = 2000\sqrt{87} \cdot (2050)^{-0.1} = 8702$; $\Delta y = 8702 - 8723 = -21$. The increase in revenue of the integrated firm in this case is equal to:

$$P\Delta x + P\Delta y = P(\Delta x + \Delta y) = 1 \cdot (50 - 21) = 29 < w = 50.$$

Therefore, $P \cdot MP_l < w$, ie the merged firm will spend more(\$50), than it will earn (\$29), so the firm needs to increase the number of employees in the second enterprise and reduce them in the first enterprise.

From the conditions of maximization of profits of both firms we will receive:

$$\begin{cases} \frac{\partial \pi}{\partial l_x} = 2000P \cdot \left(\frac{1}{2\sqrt{l_x}} + \alpha\sqrt{l_y}(2000\sqrt{l_x} - x_0)^{\alpha-1} \right) - w = 0, \\ \frac{\partial \pi}{\partial l_y} = 2000P \cdot \frac{1}{2\sqrt{l_y}} (2000\sqrt{l_x} - x_0)^\alpha - w = 0. \end{cases}$$

Solving this system of equations allows us to determine that the number of employees, which maximizes the profits of the combined firm, is $l_x = 390$, $l_y = 92$. Therefore, the total profit $\Pi = P \cdot (x + y) - w(l_x + l_y)$. After substitution we obtain: $\Pi = 1 \cdot (39519 + 9241) - 50(390 + 92) = 24660$.

Scenario 3. Independent firms with negative external taxation

If at the level of output $x_0 = 38000$ the whole level of pollution is absorbed, then to prevent exceeding this level of pollution, the first firm must set a tax to encourage it to reduce its level of output to $x_0 = 38000$.

$$x = 2000\sqrt{l_x}, \quad 38000 = 2000\sqrt{l_x}, \quad \text{hence}$$

$$l_x = \left(\frac{38000}{2000} \right)^2 = 19^2 = 361 \text{ employees.}$$

With the help of indirect tax (Pig tax) for the first firm, the condition of profit maximization will be rewritten in the form:

$$P(1 - t) \cdot MP_{l_x} = w, \quad MP_{l_x} = \frac{\partial x}{\partial l_x} = \frac{2000}{2\sqrt{l_x}} = 1000l_x^{-0.5}$$

$(1 - t) \cdot 1000 l_x^{-0.5} = 50$, from which we obtain $(1 - t) \cdot 1000 (361)^{-0.5} = 50$, hence $t = 0.05$ (5% of the price of the goods).

Then the output of the firm $y = 2000 \sqrt{l_y} \cdot (x - x_0)^\alpha = 2000 \sqrt{l_y}$, since $x = x_0 = 38000$. Therefore $l_y = 400$ and $y = 40000$.

Total output of firms after setting the tax for the first firm: $x + y = 38000 + 40000 = 78000$.

Profit of the first firm: $\pi_x = (1 - t)P \cdot x - w \cdot l_x$. After substitution we get: $\pi_x = 0.95 \cdot 38000 - 50 \cdot 361 = 18050$ UAH. The profit of the firm y is $\pi_y = P \cdot y - w \cdot l_y$. After substitution we get: $\pi_y = 1 \cdot 40000 - 50 \cdot 400 = 20000$ UAH. Public welfare consists of the profits of firms and revenues to the state budget: $18050 + 20000 + 0.05 \cdot 38000 = 39959$ UAH.

As a result, the internalization of negative externalities creates greater prosperity than in the absence of government regulation, and the taxation of negative externalities is the most acceptable scenario in terms of public welfare among all.

Conclusions

Our research investigated the impact of environmental externalities and technological progress on the stability of economic system development using market-based mechanism for environmental management in conditions of a shortage of natural (water) resources under different scenario. We considered a model of upstream (pollutant) and downstream (farm enterprise) firms with production negative externality, taking into account that producer pollutant and farm enterprise are situated along a river. The results of the study and practical recommendations will allow participants of the technological process to respond quickly to changes in the state of the environment and make effective decisions aimed at ensuring the stability of the economic system and environmental safety.

References

1. Vitaliy Kobets, Anastasiia Bystriantseva, Iryna Shakhman GIS Based Model of Quotas Regulation and its Impact on the Extraction of Ecosystems 'Natural Resources and Social Welfare / ICTERI/ 2018
2. Sharapova SV Ecological monitoring in legal relations of use of natural resources / SV Sharapova // Problems of legality. – 2008. – Vip. 85. – P. 185–188.
3. Bodnenko DM, Zhiltsov OB, Leshchinsky OL, Mazur NP Monitoring of educational activities: a textbook, 2014. 276 p.
4. Lizgaro VE Organizational and legal provision of environmental protection and ecological safety / VE Lizgaro // Ecological law: textbook / SA Balashenko [et al.]. – Minsk: Ed. Center of BSU, 2013. – P. 149–188.

Л. Трифонова
larisatrifonova@inbox.ru
Международный Независимый
Университет Молдовы (ULIM) (Республика Молдова)
Научный руководитель: П.И. Рошка,
доктор экономических наук, профессор

**ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ
РАЗВИТИЯ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

JEL category: J24, J28

Интеграция заставила перейти высшее образование в новый мир, мир перемен, нестабильности и неопределенности, сформированный мировой экономикой, технологиями, международной сетью знаний и другими факторами вне контроля систем высшего образования и университетов. Этот процесс, как ключевая реальность XXI века, диктует необходимость критически исследовать высшее образование, его роль в обществе и миссии каждого отдельного высшего учебного учреждения в условиях глубоких, меняющихся потребностей глобального сообщества. Интеграционные процессы определяются новой реальностью, сформированной современными коммуникационными технологиями, появлением международной сети знаний, а также взаимодействием высших учебных заведений.

Ключевые слова: *высшее образование, интеграция, образовательное пространство, международная сеть знаний*

На сегодняшний день интеграция в международное образовательное пространство считается важнейшей тенденцией, которая характеризует реформирование образовательной услуги, характер изменений международных политик и стратегий высших учебных заведений, как начального этапа трансформации всей системы высшего образования, катализатором которого являются глобализационные процессы [7]. Сфера высшего образования преобразуется по мере развития информационных технологий, потребностей общества и международных отношений стран. Тем не менее, страны стремятся к сохранению лучших традиций и стандартов национального образования с учетом общемировых тенденций. Поэтому реформирование образовательной системы должно быть ориентировано на выработку стратегического вектора, учитывающего, как существующий национальный опыт и ресурсную базу, так и лучшие достижения мировой практики стран в сфере высшего образования.

Исторически сложилось так, что высшее образование было важнейшим требованием для подготовки специалистов и воспринималось как необходимость. Относительно недавно высшее образование стало прибыльным бизнесом, в том числе онлайн бизнес моделью, представляющую услугу образования как гибридный товар, основанный на знаниях как продуктах для экономического рынка [1]. Таким образом, доступ к знаниям и обучению является универсальным правом, одним из ключевых прав мирового сообщества [2]. Однако знания все чаще рассматриваются как решение индивидуальных и коллективных социально-экономических проблем, то есть как «глобальная религия». Однако эта новая «религия» сейчас является предметом различных дискуссий и дебатов, ведь страны, преуспевающие в новой глобальной экономике знаний, могут получать больший доход и оказывать чрезмерное влияние на будущее мира [8]. Страны, находящиеся на периферии, будут в маргинальном положении и отставать в стремлении к экономическому процветанию [6].

Интеграционные процессы сделали различные национальные системы более похожими друг на друга по форме, миссии и организации процесса образования. Высшие учебные заведения становятся более подготовленные к глобальным вызовам и конкуренции [4]. В результате такое высшее образование становится более открытым, с широким спектром возможностей для инновации, сотрудничества и выхода на новые международные рынки. Для максимальной эффективности в международном образовательном пространстве важно, чтобы высшие учебные заведения сохраняли сильное чувство идентичности и целей развития при этом оставались открытыми и широко взаимодействовали с другими учебными заведениями. Во многих странах ученые заняты исследованием того, какая комбинация конкуренции с международным сотрудничеством даст лучшие результаты [10]. Было выяснено, что правительства многих развитых стран обычно признают, что эффективности системы высшего образования способствуют международные отношения, связи, как на государственном, так и на институциональном уровнях [5, 7]. Следовательно, интеграция в мировое образовательное пространство требует от систем высшего образования качественного образования, а высшие учебные заведения сталкиваются с переходом от формальных традиционных ролей к работе на благо общества, в результате чего необходим пересмотр институциональной миссии [9]. Выживание для многих высших учебных заведений на глобальном рынке требует адаптации традиционных образовательных парадигм и генерации новых моделей международного взаимодействия [3].

Республика Молдова не осталась в стороне от процесса интернационализации высшего образования. Однако существует ряд препятствий, которые тормозят успешную интеграцию в зарубежный рынок образовательных услуг. Выявленные проблемы являются актуальными и представляют научный интерес относительно понимания отправных точек, которые могут стать основой для дальнейших исследований и разработок в рамках процесса интеграции на международные рынки услуг высшего образования Республики Молдова.

Конституция Республики Молдова, провозглашает право на образование для всех граждан без ограничений и дискриминации, а обязательное образование во всех государственных учреждениях провозглашено светским и бесплатным [13].

Развитие высшего образования в Молдове входит в число национальных приоритетов, что обусловлено его влиянием на поддержку общечеловеческих ценностей, человеческого капитала и национальных культурных традиций. В этой связи, важнейшим фактором является стремление к европейской интеграции, что является предпосылкой для устойчивого развития страны, где в будущем будет формироваться общество, основанное на знаниях и высокой квалификации. На данном этапе в Молдове на государственном уровне уже внедряется трехуровневая система высшего образования (лиценциат, мастерат, докторат), соответствующая требованиям ЕС. Для обеспечения выхода на новый уровень разработана и внедряется государственная система контроля качества и аттестации университетов и отдельных образовательных программ.

Однако, что касается международной деятельности молдавских высших учебных заведений, то на данный момент, она во многом фрагментарна, несистемна и не связана с современными тенденциями и текущим контекстом. Тем не менее, тот факт, что высшее образование Республики Молдова признаёт важность и перспективность процесса интернационализации, указывает на то, что система может развиваться в правильном направлении и существует необходимость в выявлении предпосылок, возможностей по совершенствованию интернационализации высшего образования.

На сегодняшний день состояние высшего образования в Республики Молдова можно охарактеризовать с трёх точек зрения: социально-экономической, демографической и образовательной.

Социально-экономический аспект. Переходный процесс Республики Молдова к рыночной экономике, происходит в условиях

ощутимого социально-экономического кризиса. За эти годы наблюдается спад во всех секторах экономики. В 1997 г. ВВП составлял лишь 34% от уровня 1990 г., а среднемесячная заработная плата составляла 25% по сравнению с 1990 г. Социально-экономическая ситуация также затронула систему образования, в том числе систему высшего образования. В последние годы доля расходов на образование значительно сократилась. Таким образом, в 1994 г. на него приходилось 8,7%; в 1997 г. – 10,5%, а в 2000 г. – всего 5,3%. В 2003 г. финансирование образования также составляло лишь 5,3% ВВП [14]. Из общего объема государственных пособий высшее образование получает около 6,4%. В среднем бюджетные расходы для учащегося высшего учебного заведения составляют около 1510 лей (2019 г.), тогда как в развитых странах эта сумма в десятки раз выше.

Молдавское высшее образование финансируется из бюджетных и внебюджетных источников. Анализ финансового положения высших учебных заведений показывает больше негативные тенденции, в том числе продолжающееся сокращение бюджетных ассигнований для сектора высшего образования и значительное сокращение расходов на развитие образовательной инфраструктуры. Средняя зарплата преподавателей университетов ниже средней заработной платы по экономике. Уровень ассигнований очень низкий по сравнению с требованиями современного и эффективного высшего образования и с существующими реалиями в другие страны, определяет настоятельную необходимость принятия политики и стратегий для обеспечения диверсификации источников финансирования высшего образования.

Демографический аспект. Ухудшение условий и уровня жизни большинства граждан было отрицательным в демографической эволюции населения Республики Молдова. В течение 1990-х гг. было зафиксировано сокращение рождаемости, снижение ожидаемой продолжительности жизни и увеличение смертности. Таким образом, в 2014/2015 учебном году в первом классе было зарегистрировано около 35,2 тыс. чел. Это означает, что через 10-12 лет число студентов в высшем образовании может значительно сократиться. С 2005/2006 по 2016/2017 учебный год количество студентов в высших учебных заведениях страны сократилось более чем на 40%. Снижение числа студентов вызывает обеспокоенность.

Другая проблема связана с массовой миграцией населения в более развитые страны, включая молодых людей, которые ищут работу. В настоящее время около 800 тысяч граждан Республики Молдова

находятся за границей, где большинство из них предоставляют неквалифицированную работу.

Образовательный аспект представляет наибольший интерес в контексте данного исследования. Высшее образования Республики Молдова в большей части государственное. Главным органом, ответственным за развитие высшего образования, является Министерство образования, культуры и исследований Республики Молдова.

Региональная статистика высших учебных заведений показывает, что наибольшая их концентрация наблюдается в столице. В целом сокращение числа университетов связано в основном с оттоком студентов из страны, ростом конкуренции на внутреннем национальном рынке. Крупные города и муниципии располагают одним университетом, хотя, например, еще пять лет назад во втором по величине городе страны, в Бельцах было три университета. Стремление учиться в столице связано и с инфраструктурными возможностями города по сравнению с другими городами.

Наблюдается также существующая разница между количеством зачисленных и выпускников, что объясняется несколькими факторами:

- студенты, совмещающие работу и учебу, ставящие акцент на работе, делают вывод, что для заработка нет необходимости продолжать обучение;
- студенты бросают обучение из-за выгодных предложений уехать за рубеж для продолжения учебы там;
- миграция всей семьи за границу;
- неподходящая специальность – при поступлении абитуриент ориентировался на чужое навязанное мнение, в процессе учебы выяснилось, что специальность не подходит.

На сегодняшний день, большинство высших учебных заведений Республики Молдова сосредоточилось на привлечении международных студентов. Основные барьеры, препятствующие приему иностранцев следующие: язык обучения, визовые требования, бюрократия, сложность поиска работы по специальности после завершения обучения, проблемы, связанные с признанием кредитных единиц и дипломов.

Большинство иностранных граждан, которые решили получить высшее образование в Республике Молдова, являются выходцами из Израиля, Румынии, Украины, Турции и Индии и др. [14]. Важно, что численность студентов, прибывших из этих стран, растёт с каждым годом. Наименьшее количество иностранных студентов приезжают из таких стран, как Китай, Белоруссия, Иордания. Уменьшился поток

студентов из России, зато возрос – из Финляндии. Данная тенденция в целом объясняется тем, что в Молдове довольно привлекательные ценовые условия, есть двусторонние договоры, благодаря которым диплом котируется в иностранных государствах. Однако лишь из некоторых стран наблюдается стабильный рост численности иностранных студентов. В основном численность либо падает, либо стабильно мала.

Довольно много молдавских абитуриентов стремятся уехать на обучение в другие страны, среди которых Румыния, Российская Федерация, Италия, Франция, Германия, Украина, Турция, Болгария, США, Чехия, Польша, Австрия, Израиль, Австрия, Великобритания, Дания, Швеция и др.

Следует также отметить, в качестве положительного признака молдавской системы высшего образования, растущее взаимодействие образовательных учреждений с представителями гражданского общества, бизнеса, СМИ, а также изучение возможностей объединения высших учебных заведений, создания филиалов, консорциумов на национальном и международном уровне.

Интернационализация высшего образования Республики Молдова в том виде, в котором она существует сейчас, стала возможна, благодаря ряду национальных реформ, но ответственность за ее реализацию и качество лежит на ВУЗах. Основным стратегическим документом в области образования является «Отраслевая стратегия развития образования Республики Молдова на 2013–2020 гг.». Она находится в тесной взаимосвязи с основными положениями стратегического экономического развития страны, которые были заложены в общую Стратегию национального развития «Молдова-2020».

Существующая стратегия образования 2020 содержит лишь основные направления, цели и задачи развития высшего образования Молдовы [11]. В ней довольно расплывчато раскрыты конкретные действия и меры, соответствующие направлениям интернационализации высшего образования.

Таким образом, можно сделать вывод, что в сфере высшего образования Молдовы сложилась если не однозначная, то весьма уверенная тенденция интернационализации высшего образования. Однако на данный момент используются исключительно традиционные подходы к формированию этого процесса, которые не всегда эффективны и приносят быстрые результаты в условиях стремительно меняющихся условий рыночной среды. Молдавские университеты формировались в условиях единого социального,

академического и исторического контекста, поэтому их международная деятельность во многом схожа и включает три основных элемента: привлечение иностранных студентов; студенческая и академическая мобильность; участие в международных проектах. На первый взгляд можно отметить, что именно эти аспекты являются достаточными для благоприятного осуществления процесса интернационализации высшего образования. Но это далеко не все элементы данного процесса, а лишь наиболее распространенные. Объясняется это тем, что перед университетами, которые стремятся к интернационализации, стоит ряд проблем. Их деятельность носит ограниченный характер в силу нехватки финансирования и отсутствия у властей стратегического видения. В большинстве случаев интернационализация развивается благодаря отдельным личностям (преподаватели, исследователи, выпускники, студенты), которые уже вовлечены в международную деятельность.

Степень вовлеченности академического сообщества в международную образовательную и научную деятельность можно охарактеризовать в лучшем случае, как умеренную. Инертность и отсутствие у студентов и сотрудников университетов энтузиазма сдерживают рост.

Также существенной проблемой является возникший феномен «утечки умов» из страны, особенно в сфере естественных и инженерных наук, потому что многие представители этих дисциплин (как студенты, так и преподаватели) предпочитают учиться или строить академическую карьеру за пределами Республики Молдова.

Проанализировав сферу высшего образования страны с трёх точек зрения, становятся заметны проблемы, существующие в контексте интернационализации. Одна из основных проблем заключается в целях и ориентирах международной деятельности высших учебных заведений Республики Молдова. Они в основном направлены на извлечение финансовой выгоды, в то время как международная репутация и конкурентоспособность, повышение качества образовательной услуги уходят на второй план. Такая тенденция имеет глубоко негативные последствия, поскольку процесс интернационализации не подразумевает в качестве основной идеи – извлечение прибыли, а наоборот – совершенствование глобальной системы высшего образования посредством участия различных образовательных культур в данном процессе.

Исследование практики интернационализации высшего образования Республики Молдова показали основную направленность на привлечение иностранных студентов. Однако недостатки,

существующие в системе высшего образования, не позволяют стать полноправным участником международного рынка услуг высшего образования наравне со странами-лидерами. В качестве главной причины этого можно назвать отсутствие комплексного подхода к интернационализации и продвижения высшего образования [16]. С другой стороны, негативно на международном рекрутинге сказывается негибкость системы законодательства Республики Молдова в отношении иностранных студентов, а именно усложнен миграционный процесс для студентов из-за рубежа; запрещена трудовая или предпринимательская деятельность в период обучения на территории страны [15]; зачисление в университеты только после окончания курсов доуниверской подготовки по профилю и языку, срок восемь месяцев и сертификат об окончании и др. Однако на практике иностранный студент, минув эти курсы, закрепленные законодательно, сразу попадает в аудиторию, где требования к ним существенно занижаются.

Проблемой также не только в сфере высшего образования становится феномен «утечки мозгов», который в большей степени оказывает негативное влияние на развитии высшего образования, но с другой является следствием участия в различных программах обмена опытом, технологиями и др.

Отсутствие кооперации университетов и высокая конкуренция между ними на внутреннем рынке приводят к чрезмерной автономности, единоличному развитию при позиционировании на международном рынке, и в подходе к стратегиям интернационализации.

Еще одной проблемой является негибкость учебных планов. Возможность выбора некоторых модульных дисциплин закреплена учебными планами и нормативными документами, однако фактически это не реализуется в большинстве университетов, что приводит к консерватизму системы высшего образования.

Отсутствие вступительных экзаменов, как формы отбора в высшие учебные заведения с одной стороны, этот факт является плюсом, так как позволяет привлечь большее количество студентов, в том числе иностранных, а с другой стороны, минусом, так как уровень качества абитуриентов в целом снижается, что отражается на имидже высшего образования страны.

Цена обучения в Республике Молдова является доступной для резидентов страны, в то время как для иностранных студентов она в два раза выше. Ценовой критерий является иногда решающим при выборе ВУЗа, а в процессе обучения предоставляемые условия оплаты,

системы скидок, стипендии, рассрочки и др. могут стать способом привлечения абитуриентов и сформировать конкурентоспособность [17]. Однако данные меры практически не применяются в высших учебных заведениях страны.

Низкая цитируемость научных работ отечественных авторов Республики Молдова препятствует развитию прозрачности и доступности высшего образования. Кодекс об образовании Республики Молдова закрепляет, что основной задачей библиотек ВУЗов является предоставление неограниченного доступа к информации [12]. Однако ситуация такова, что ознакомиться с исследованиями местных авторов возможно лишь фрагментарно в сети Интернет. Многие высшие учебные заведения располагают богатыми библиотеками и медиатеками, при этом практически отсутствует практика применения современных технологий онлайн-доступа к информации.

Также в результате анализа был выявлен относительно низкий процент выпускников молдавских университетов, которые трудоустраиваются по полученной профессии в Республике Молдова. Кроме этого, отсутствуют механизмы мониторинга их профессиональной карьеры, и проблема становится менее заметной для будущих абитуриентов, выбирающих место будущей учёбы. Существует «феномен ошибочного восприятия возможного трудоустройства». Как следствие этого наблюдается потеря университетами позиций в международных рейтингах. Участие страны как системы высшего образования и представительство высших учебных заведений Республики Молдова в международных рейтингах является несомненным важнейшим шагом к интернационализации и углублению процессов интеграции. Степень доверия к системе образования и университету увеличивается в зависимости от его присутствия в мировых рейтингах, так как в них обычно те, которые в полной мере оправдывают ожидания заинтересованных лиц (студентов, преподавателей, работодателей). Существует большое количество рейтингов – специализированные и студенческие, национальные и международные, которые используют разнообразные алгоритмы и параметры оценки.

Преподавание на иностранных языках хоть и предусмотрено, но осуществляется не в полной мере. Сохраняется низкий уровень владения иностранными языками преподавательского состава, что становится препятствием для иностранных студентов, которые желают получать образование на родном или на знакомом языке.

Заметно отсутствие полноценного доступа к информации на иностранных языках о порядке получения виз, оформления

документов для поступления в университеты Республики Молдова и прочая утилитарная информация для иностранных абитуриентов.

Таким образом, автором были перечислены основные препятствия на пути к интеграции высшего образования Республики Молдова в международное образовательное пространство. Существенные проблемы, которые тормозят международную активность высшего образования, заключаются в низком финансировании, формировании неподходящей ценовой политики, оттоке квалифицированных кадров, отсутствии благоприятных инфраструктурных условий развития высшего образования, негибкости законодательства и др. Решением данных проблем может стать разработка комплексных мероприятий в рамках общей модели интернационализации высшего образования для всей системы высшего образования и каждого отдельного университета. Перспективными направлениями такой модели могут стать:

- повышение качества предоставляемых услуг образования и увеличение конкурентоспособности высших учебных заведений на международном рынке;

- повышение доли экспорта образовательных услуг за рубеж;

- принятие активного участия в совместной разработке с международными партнёрами учебных программ, подходов к обучению, стандартов аккредитации высших учебных заведений и т.д.;

- внедрение эффективной системы контроля качества образовательного процесса;

- создание системы мониторинга и анализа спроса и предложения на рынке образовательных услуг на национальном и международном уровнях.

Текущий этап развития высшего образования в мире характеризуется формированием глобального образовательного пространства. Перед Республикой Молдова возникает вызов, заключающийся в интеграции в международную образовательную среду. Достигнуть этого возможно благодаря достижению конкурентоспособности молдавской системы высшего образования, молдавских университетов, как её участников. Именно для этого необходима продуманная модель интернационализации, закрепляющая и обуславливающая инициативное поведение страны на глобальном рынке образовательных услуг, а также способствующая формированию позитивного образа системы высшего образования. Также необходимо выделить наиболее перспективные рынки и сконцентрировать усилия на их освоении, определить наиболее конкурентоспособные образовательные ниши, программы развития,

инновационные подходы и технологии, которые станут основой современной системы высшего образования. Впоследствии развитый экспорт высшего образования страны будет способствовать реализации её интересов в геополитической, экономической и социальной сферах, а также увеличит степень участия образовательной системы в глобальных процессах развития науки, образования и культуры.

В перспективе Республике Молдова требуется консолидированный и инновационный подход к международной модели и стратегиям интернационализации высшего образования страны на национальном и институциональном уровнях.

Список использованных источников

1. Bagley, S. S., Portnoi, L. M. Setting the stage: Global competition in higher education. In: *New Directions for Higher Education*, 2014, № 168, p. 5-11.
2. Kauppinen, I. Different meanings of 'knowledge as commodity' in the context of higher education. In: *Critical Sociology*, 2014, № 40(3), p. 393-409.
3. Kedziora, D., Klamut, E., Karri, T. Higher education offshoring as an innovative response to global learning challenges. In: *International Journal of Management, Knowledge and Learning*, 2017, № 6(2), p. 239-260.
4. Lane, J. E. Higher education internationalization: Why governments care. In: *New perspectives on internationalization and competitiveness*, 2015, №1, p. 17-30.
5. Lovett, C. M. The global contexts of higher education. In: *The Magazine of Higher Learning*, 2013, № 45(1), p. 73-78.
6. Monteiro, S., Sharma, R. Global interdependence and cultural hybridization: The stimulus for social change. In: *Global Studies Journal*, 2014, № 6(3), p. 25-32.
7. Morley, L., Marginson, S., Blackmore, J. Education and neoliberal globalization. In: *British Journal of Sociology of Education*, 2014, № 35(3), p. 457-468.
8. Nicotra, A., Patel, F. Contesting the political economy of higher education: Educating the good citizen. In: *Journal of International and Global Studies*, 2016, № 7(2), p. 22-39.
9. Pinheiro, R., & Stensaker, B. Designing the entrepreneurial university: The interpretation of a global idea. In: *Public Organization Review*, 2014, №14(4), p. 497-516.

10. Pucciarelli, F., Kaplan, A. Competition and strategy in higher education: Managing complexity and uncertainty. In: Business Horizons, 2016, № 59(3), p. 311-320.

11. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”. <http://particip.gov.md>. (Просмотрено 13.10.2020).

12. Кодекс об образовании Республики Молдова. №152 от 17 июля 2014. В: Мониторул Официал Республики Молдова, 24.10.2014, №319-324.

13. Конституция Республики Молдова. №1 от 29 июля 1994. В: Мониторул Официал Республики Молдова, 12.08.1994, №1.

14. Официальный сайт Национального Бюро Статистики Республики Молдова. <http://www.statistica.md>. (Просмотрено 21.10.2020).

15. Постановление об обучении иностранцев в учебных заведениях Республики Молдова. №746 от 21 июня 2003. В: Мониторул Официал Республики Молдова, 08.07.2003, №138-140.

16. Рогаян, С.А., Сосницкая, Е.Е. Маркетинговая стратегия и ее роль в развитии организации. В: Управление и экономика XXI, 2017, №2, с. 25-29.

17. Сайфидинов, Б.С., Фокина, Е.И. Конкуренция на рынке образовательных услуг. В: Экономические науки, 2017, №66-1, с. 14-17.

L.A. Shirinzada
lshirinzada8085@ada.edu.az
ADA University (Azerbaijan)
Supervisor Dr. Aynur Mammadzada

INTEGRATION OF UKRAINIAN HIGHER EDUCATION INTO THE EUROPEAN EDUCATIONAL SYSTEM

JEL category: I210, I230, I280, F690

In XXI century, European education system goes through a period of innovative transformations, provides opportunities, and is considered to be a central part of integration processes. European universities are undeniably success stories since research and education have developed immensely, the scholarships have multiplied and potential links to all other sub-systems are expanding day-by-day. Ukraine tends to successfully integrate into European space for broadening its horizons and reach academic development. In Ukraine, for positive changes and successful integration, several systematic reformations in the national educational system are required. The core purposes of integration of Ukrainian higher education into the European educational system are to unite resolutions of Ukrainian scientific and educational community to European standards, to increase the level of competitiveness of Ukrainian education in European system, and to intensify system's position in various society reforms. For accomplishing these goals, Ukrainian education system should take several measures for prosperous integration into European space. It should focus on implementation of innovative strategies according to European standards, expand its networks with European countries, apply Bologna Declaration accordingly to higher educational organizations, identify the issues occurring within the educational system etc.

Key words: Ukraine, higher education, European education, integration, educational market, Bologna Process, globalization, education reform

Introduction

This paper aims to investigate the integration of Ukrainian higher education into the European educational system and factors that influence to this process. Firstly, paper outlines the Ukrainian education and analyzes it from different perspectives. Secondly, paper reviews several legal issues in education of Ukraine, governmental policies and identifies government's role in integration process. Afterwards, article summarizes the impact of globalization over Ukrainian education, and its influence on European integration. In the main part of the paper – discussion, author argues the perspectives of European education society, suggests possible measures for profitable integration into European education space for Ukraine. Moreover, author emphasizes the importance of 2 questions, mentions several concepts for rapid integrations. Lastly, in the conclusion part, paper concludes all the issues discussed in the paper.

Research methods

The methodology of this conceptual research paper consists of the investigation of primary and secondary sources of information. Primary data of the research was gathered and reviewed from previous research papers, evaluations, and assessments on Ukrainian education via official research websites. Secondary data was collected from the observation of Ukrainian educational policy papers, documents, official reports, and statistics. Research was conducted by in-depth analysis of ready concepts and ideas on the given topic. Author utilized analytical tools, conceptual frameworks to make conceptual distinctions and referred to literature for supporting the claims and organizing the ideas required for practical results.

Observing Ukrainian Education

Educational market is a place in which many crucial components integrate together for human education [19]; it is a powerful factor of intellectual and moral development which may help ensuring the scientific, cultural, and economic advancement of every country. Ukraine went through a historical transformation towards a new social order during the first decade of its independence which was attained in 1991. These transformations include the shift from totalitarianism to democracy, from command economy to market economy, from a passive to an active social role of individuals serving their nation and local communities [25]. Current rapid changes occurring within social structure and ideology continuously affect Ukraine's priorities, especially education. Ukraine was and is encouraging and supporting the development of its educational and intellectual potential since the nation is striving for accelerated development [24]. In XXI century, Ukraine clearly confirms the importance of education, innovation, development, implementation of structural reforms, educational liberty, social justice and so on [16]. Furthermore, with the rapid growth of educational market, the system gains several characteristics; revolutions in educational information and communication, increase in multinational research, progress in educational network, relationships which result in integration of various nations [2]. Ukraine aims to establish excellence education system which overlaps with European standards and norms, provide mobility of students and educators, develop beneficial educational practices via social partnerships, employ graduates with jobs, and especially operate with productive principles, adequate mechanisms, and procedures [7]. Observing Ukraine from the industrial perspective, it can be stated that country shifted to economy-based knowledge and effectiveness of the economy-based knowledge in Ukraine can be identified by the natural resources, production volume and intellectual capacity which present the

key sources of knowledge and information in educational system [14]. Consequently, this economy-based knowledge gradually increases in becoming the main source of educational wealth for each individual and for the nation in general. (Fig. 1). All these can be proved by the present policies and strategies which aim to further develop the national educational system, adjusting it to current economy, and its integration in global community, as well as within the European space

Fig. 1. Brief Overview to Ukrainian Education

Source: Developed by the author

Legal issues in Ukrainian Education: Policies and Plans

Ukraine developed significant democratic principles, humanistic beliefs, and academic values which lead to meaningful progress for the nation since its independence. According to Boffo and Dubois (2005), governmental interventions are essential in planning and reforming higher education system since they bring efficient outcomes and results to education and economy. In Ukraine, democratic governance in education is reflected on legal frameworks, such as; The Constitution of Ukraine (1996), Law on Education (1996), and the Law on Higher Education (2002). Executive bodies throughout Ukraine are working to restructure, develop

national education system and boost its institutional enhancement [17]. Government intends attaining European standards for rejuvenation of national educational beliefs, transforming into modernized content, applying innovative techniques and methods of instruction, and the expansion of the Ukraine's intellectual capital [26]. Educational society of Ukraine pursue for becoming a fully-fledged member to the European integration. Due to this, Ukrainian authority presents new policies, approaches, and strategies planning for advance development of domestic education system's adjustment to contemporary economy and integration of education and science into European community. By 2010, the European Union has launched a process to establish a European Higher Education Area (EHEA). This was accomplished through international cooperation and educational exchange in the context of Bologna Declaration [11]. In addition, for bringing higher education system closer to European standards, government attempted to adjust educational and qualification levels, European education models, and quality control [15]. Hence, Ukraine's Bologna Process representation in education is a significant evidence of continuing the reforming, revolutionizing, and modernizing the development of national higher educational system [8, 10]. By 2015, Ukraine gradually increased its allocations for education, aiming to attain European standards by spending a minimum of 10 percent of the gross domestic product (GDP) on education [18]. This fact allows to note that Ukraine has an aspiration for integration into European educational space.

Integration into the European structure may be seen by Ukrainians as a pathway to highlight the country's European identity and to help enhance its academic visibility. Systematic programs of educational reforms have been developed and implemented to the educational system with the aim of radical and continuing changes in the structure, content, educational budget, and educational management [6]. Making changes and shifting to a new configuration is a challenging process in education. Unquestionably, educational system and educational policy have autonomous opportunities, promises and they have a power to alter the development of educational frameworks, ideas, visions, and functional models of developing generations. Accordingly, when changes come into the system, no matter how radical or minor they are, they are not taking place in a vacuum or in a laboratory [12]. All the international community, individuals, leaders, social justice, economy, and regulations get involved and affected with the processes that are occurring in educational programs. Nowadays, Ukrainian government and educators are the role figures in prioritizing modernized educational policy which consists of several components; such as guaranteeing the needs satisfaction of students, nurturing the continuous

education and lifelong learning, working on new educational contents, rearranging the structure, focusing on the Ukrainian language progress, providing equal access to higher educational institutions etc. [25]. By prioritizing above-mentioned approaches, government sets long-term outcomes; 1) establishing a better economic and social status for teaching and research staff, 2) fostering pedagogical psychology, 3) developing information and communication technologies etc. These measures will move Ukrainian education and science closer to the successful integration of Ukrainian education and science not only in Europe but also in international research networks.

Impact of Globalization in Integration of Ukrainian Education to European Space

All spheres, also education were influenced by the globalization process. New kind of globalization in the world educational market is regarded as a key assurance of the country's competitiveness in the new international economy [23]. Investigating and acknowledging the new trends and consequences of the new globalization affecting educational services should be considered to be a crucial step for understanding the place of any educational system. Educational globalization supports the idea of building a single educational system and bases the integrations of various national markets, facilities for standardizing and harmonizing the educational system [13]. Globalization is considered to be a significant factor while integrating into other spaces since globalization enhances the ability of learners to access, assess, adopt, and apply knowledge, and to think individualistically for appropriate judgments and collaborations [22]. The obstacles, barriers, and opportunities of globalization in Ukrainian higher educational space were also observed, questioned, and discussed by many authors and educators, for example, by R. Patory, A. Dzhurynsky, L. Oderiya, P. Scott, F. Altbaha etc. Maten and Moon (2004) believe that for deeply recognizing the possible effects of globalization over country's education system, it is crucial to unambiguously identify the priorities for the educational system and ensure the international competitiveness within these complex circumstances. Integration demands student mobility in the sphere of educational services and major objective of integration on the supranational level is to define intersecting interests of subjects on the national and worldwide levels [4]. From this viewpoint, in the sphere of educational services regulation, the central forms of integration process can be accepted with Lisbon Convention, Magna Charta Universitatum, and Bologna process. Nevertheless, there is still a need for further investigations of the topic of trends in transforming education in Ukraine to encounter

contemporary effects of globalization on educational market land since many questions are remaining open for negotiations.

Discussion

Ukraine has 2 major reasons for participating in integration process; being a part of international agreements and engaging in advanced changes taking place in recent 15 years. Ukrainian education should adopt innovative and modernized strategies for improving the quality and relevance of the educational programs [26]. Inside its own borders, Ukraine can do this in one way – creating a nation-wide quality assurance system with the help of independent national agencies for accreditation. Ukraine is one of the few EHEA countersigners which have not established a National Qualifications Framework so far [3]. Despite this, for improving the quality and efficacy of integration of Ukrainian educational system in the European context, today, many Ukrainian researchers and educators prioritize the importance of research engagement which they believe will bring significant positive changes to Ukrainian national research network as well as will positively affect the integration process into European space [10]. Teichler (2005) argues that each country's educational setting should be engaged in research since it is a significant factor for any organization in remaining competitive in global market. Another main key task for Ukrainian government is to take into consideration developing standards in higher education through a modular system of credits, similar to the European Credit Transfer System (ECTS), and in accordance with the Bologna Declaration [26, 28]. After the development stage, government should accordingly implement it for allowing greater student and academic staff mobility. Implementation of credit transfer system will boost both student mobility and academic staff mobility in every educational space [5]. In Ukrainian context, it will support mutual recognition of qualifications and diplomas among Ukrainian and European universities. Fortunately, the Ministry of Education and Science has already begun experimenting a credit transfer system in many Ukrainian higher educational institutions.

Every time when something new is implemented or intended for the implementation, many questions get responses, nonetheless, several new questions come up. In this scenario in which Ukraine aims for integration into European space, we should firstly think around 2 key questions. Why integration is important and what are the possible measures for fruitfully integrating Ukrainian higher education into European system? Machin et al. (2012) testify several perspectives in their paper and state that in successful integrations among various educational systems, particular higher educational setting becomes integral part of the superior system and

accordingly, education, economics, and environment develop and enhance together. Integration is significant since it will promote more equitable access to resources, highly qualified educators, and private or public funding. Likewise, there will be significant decreases in disparities of access to well-maintained facilities, negative influences of traditional education etc. [6].

Firstly, the integration of Ukrainian higher education into European educational system demands a process in which the elements of each system will fit and overlap in the process of integration of educational services, policies, and standards. Originally, this includes transition to standardized European educational system. If this fit is arranged by Ukrainian government, numerous benefits will occur for; Ukrainian development in the global labor market will increase, information society will reach to high-level growth, and general trend of the global world economy will positively influence the educational service [7]. According to Marcal (2003), European universities' regulations and conditions support the concepts of diversity, autonomy, and accountability. Regarding Figel (2006) who supports Marcal's idea, adds that the rationales behind these beliefs are society's demand for independence and awareness for the changes. That is to say, Ukraine should specify these terms and calculate the indicators of autonomy, accountability, and diversity in its own educational system. Diversity was previously understood to encompass race, ethnicity, class, gender, age, and political and religious beliefs, nevertheless; today, Europe acknowledges the term in a more effective way, it is the respect on strengthening inter-cultural tolerance, shifting the focus towards enriching human learning and experience, so-called "unity in diversity". Term autonomy may be evaluated and characterized from organizational, financial, staff, academic sides and can be supported by the approach proposed by Autonomy University in Europe. This approach is the most widespread assessment which reflects the overall level of autonomy, components of the country's higher educational system. According to the ready data, which is exemplified by them reveals that Ukraine has the greatest autonomy in staff and organizational components, however, in the European educational area, Ukraine has the lowest rank in the components of autonomy and academic sides (Table 1).

That is the reason why government should take into account the significance of developing the rating criteria of Ukrainian higher education and work on it in order to make it reach at high-level. These evaluations should consist of valid information providing stakeholders and international community with an objective data about academic achievements and effectiveness of Ukrainian educational organizations.

Table 1**Integral autonomy component values of Ukrainian higher education system**

Component	Value of integral indicator per component	Ukraine's rank among countries (28 country, 3 regions)
Organizational	0.25	25
Academic	0.29	29
Staff	0.33	23
Financial	0.3	22

Source: Rayevnyeva, O. & Stryzhychenko, K. (2018).

The last concept, which is accountability is one of the leading details and means answerability to one's actions in the educational system. Government should be in the state of accountable to the stakeholders in education and accountable for the events, resources, and everything that happens under the education umbrella. If these 3 concepts can be found in the system, there will be a great chance of overlap between Ukrainian educational system and European requirements or educational standards.

Conclusion

Education has always been, is, and will always remain as a social institution with its own well-regulated space in Ukraine for every social entity. For integrating into the European educational space, Ukraine should remain concentrated on the competitive advantages of its national higher education system. Moreover, government can take into account the adoption of new policies with the aim of governance improvement, efficient management, creation of powerful external representations, and rationalization of higher education beyond advancing quality assurance. Indeed, all these measures are enormous responsibilities and missions for the government which require time, effort, endeavors; however, Ukraine has reached a lot and confidently moves towards future for full integration and convergence with the European educational community.

Mirroring the practices of European higher education standards has already begun to be observed since several Ukrainian universities have started experimentation of transforming profession-centered training programs into education-centered curricula. During this progress, many negative factors may come up, however; for overcoming and reducing the impact level of these particular issues, substantial actions and measures can be done. Fortunately, Ukraine, today, gradually verifies its place in this

process and ensures that the academic level in higher educational settings is competitive both for European and global spaces.

References

1. Boffo, S., & Dubois, P. (2005). The weakness of university legislative bodies: The cases of France and Italy. *International Review of Administrative Sciences*, 71(1), 35-54. doi:10.1177/0020852305051682
2. Bogolib, T. (2017) Financing of higher education in Ukraine: problems and prospects for their solution. *American Scientific Journal*. 1(9), 70-78.
3. British Council. (2015). Higher Education in Ukraine: Briefing Paper. Retrieved from: https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/ukraine_he_briefing_paper.pdf
4. Charlier and Croshe J. E. and S. (2005). How European Integration Is Eroding National Control over Education Planning and Policy, *European Education*, vol. 37, no. 4, Winter–6.
5. Corbett, A. (2005). Policy Entrepreneurship in EU Higher Education: Process, Actions, Identities. *Universities and the Europe of Knowledge*, 151-187. doi:10.1057/9780230286467_9
6. Derkach, L. M. (2017) Ukraine’s integration into global and European educational space: problems, challenges, and perspectives. *International Scientific Bulletin*. 3 (16), 39– 49.
7. Dluhopolskyi, O. (2017) ‘Internal quality assurance system in Ukrainian higher education: adopting the European Standards and Guidelines Higher education in Ukraine. Nikolaiev, Y. (ed.) *Agenda for Reforms*. Kyiv, Konrad –Adenauer –Stiftung Ukraine Office, pp. 29-35.
8. European Commission. (2017). Overview of the Higher Education System: Ukraine. Retrieved from: https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/countryfiches_Ukraine_2017.pdf
9. Figel, J. (2006) International competitiveness in higher education – A European perspective. – Oxford, 3 April 2006, Association of Heads of University Administration, Annual Conference. Retrieved from http://ec.europa.eu/commission_barroso/figel/speeches/docs/06_04_03_Oxford_en.pdf
10. Final Report of the Independent European Audit of the National System of Research and Innovation of Ukraine (2017). Brussels, The European Commission. Retrieved from <http://h2020.com.ua/wp-content/uploads/2017/03/KI-AX-16-008-UK-NTransl.pdf>
11. Floud, R. (2006). The Bologna Process: Transforming European higher education. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 38(4), 8–15.

12. Frank, D. J., & Meyer, J. W. (2007). University expansion and the knowledge society. *Theory and Society*, 36(4), 287-311. doi:10.1007/s11186-007-9035-z
13. Globalization, Democracy and Education. (n.d.). *Education Policy: Globalization, Citizenship and Democracy Education Policy: Globalization, Citizenship and Democracy*, 245-281. doi:10.4135/9781446221501.n12
14. Gomilko, O. Svyrydenko, D. & Terepyschchi, S. (2016) Hybridity in the higher education of Ukraine: global logic or local idiosyncrasy? *Philosophy and Cosmology-Filosofiya i Kosmologiya*. 17, 177-199.
15. Higher education in Ukraine in 2017 (2018). Statistical Collection. Kyiv, State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publosvita_u.htm
16. Knutson, S., & Kushnarenko, V. (2015) Ukraine: The New Reforms and Internationalization. *International Higher Education*. (79), 18-19. doi: 10.6017.2015.79.5850
17. Kremen, V. G., Lugovyy, V. I. & Gurzhiy, A. M. (2017) National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine. Kyiv, National Academy of Educational Sciences of Ukraine.
18. Lugovyi, V., Slyusarenko, O., & Talanova, Z. (2019). University rating & development: Challenges and opportunities for Ukraine. *Education: Modern Discourses*, (1), 60-77. doi: 10.32405/2617-3107-2019-1-8
19. Machin, S., Salvanes, K. G., & Pelkonen, P. (2012). Education and mobility. *Journal of the European Economic Association*, 10(2), 417-450.
20. Marcal-Grilo, E. (2003). European higher education society. *Tertiary Education and Management*, 9(1), 3-3.
21. Matten, D., & Moon, J. (2004). Corporate social responsibility education in Europe. *Journal of Business Ethics*, 54(4), 323-337. <https://doi.org/10.1023/B:BUSI.0000049886.47295.3b>
22. Moisiu, O., & Suoranta, J. (n.d.). Hope and Education in The Era of Globalization. *Education in the Era of Globalization Philosophy and Education*, 231-245. doi: 10.1007/978-1-4020-5945-2_13
23. Rayevnyeva, O. & Stryzhychenko, K. (2018). Autonomy of the system of higher education in the conditions of integration of Ukraine into the European educational area. *Problems and Perspectives in Management*. 16. 501-510. 10.21511/ppm.16(3).2018.40.
24. Rinne, R. (2000). The Globalization of Education: Education on the doorstep of the new EU millennium. *Educational Review*, 52(2), 131-142.
25. Shevchenko V. (2018). The reform of the higher education of Ukraine in the conditions of the military-political crisis. *International*

Journal of Educational Development (65): 237-253. doi: 10.1016/j.ijedudev.2018.08.009

26. Sikorskaya, I. (2017) Higher Education Internationalization in Ukraine: Concerns and Hope. *International Higher Education*. (91), 10-12. doi: 10.6017.2017.91.10126

27. Sysoieva, S. (2018). Comparative Professional Education in Ukraine: Current State, Challenges, Prospects. *Education: Modern Discourses*, (1). doi: 10.32405/2617-3107-2018-1-5

28. Teichler, U. (2005). Research on Higher Education in Europe. *European Journal of Education*, 40(4), 447–469.

29. The Bologna Process. (n.d.). *Higher Education Policy Convergence and the Bologna Process*. doi:10.1057/9781137412799.0006

Тези доповідей

А. Андрєєва
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ВИДІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Конкурентоспроможність є однією із важливих характеристик ринкових відносин між суб'єктами ринку, що характеризує здатність підприємств пристосуватися до нових тенденцій та набувати лідерства у своїй сфері виробництва. На сучасному етапі ринок стрімко змінюється та адаптується до вимог споживачів, що свідчить про високу конкурентну боротьбу за споживача.

Конкуренція на ринку змушує суб'єкти ринку постійно змагатися зі своїми конкурентами й випереджати їх, щоб утримувати конкурентоспроможність.

Метою статті є:

- вивчення видів та критеріїв конкурентоспроможності підприємств на ринку;
- вивчення основних показників, які визначають конкурентоспроможність підприємств на ринку;
- дослідження рівнів та видів конкурентоспроможності підприємств на ринку;
- вивчення набору факторів конкурентоспроможності підприємств на ринку;
- дослідження способів підвищення конкурентоспроможності, які необхідно впроваджувати на підприємствах;
- пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств на ринку.

У XXI сторіччі підприємства змушені боротися за споживача зі своїми конкурентами, а також за власний прибуток, що, власне, і характеризує конкурентоспроможність підприємств на ринку.

Таким чином, конкурентоспроможність – це здатність певного об'єкта або суб'єкта здобувати систематичну перемогу у конкурентній боротьбі за певних умов.

Для підприємств важливо визначати та дотримуватись критеріїв та напрямів розвитку конкурентоспроможності, щоб розвивати свою конкурентну стратегію діяльності.

На думку Н.Ю. Четиркіної [1], критерії конкурентоспроможності підприємства визначаються такими факторами, як:

- стабільність місця підприємства на ринку;
- стабільність доходу від продажу продукції підприємства на інших ринках.

На думку Д.В. Залозної та М.В. Тарадіна [2], рівень конкурентоспроможності підприємств залежить від того, якими товарами вони торгують, де і як їхні товари споживаються, а також від підтримки, яку підприємства отримують з боку національних державних органів, – через кредити, страхування, звільнення від податків, субсидії, інформацію про кон'юнктуру ринку та ін.

У зв'язку з цим, на думку Д.В. Залозної та М.В. Тарадіна [2], основними показниками, які визначають конкурентоспроможність підприємств, є такі:

- частка підприємств на внутрішньому і світовому ринках;
- чистий дохід на одного зайнятого робітника;
- чисельність зайнятих у виробництві працівників;
- кількість основних конкурентів.

Дослідник Р.А. Фатхутдінов [3] виділяє наступні рівні та види конкурентоспроможності [3]:

- Конкурентоспроможність країни – це здатність країни виробляти товари і послуги, що відповідають вимогам світових ринків, створювати умови нарощування ресурсів зі швидкістю, що дозволяє забезпечувати стійкі темпи зростання валового внутрішнього продукту та якість життя населення на рівні світових стандартів.

- Конкурентоспроможність регіону – це здатність регіону виробляти товари і послуги, що відповідають вимогам внутрішніх і світових ринків, створювати умови нарощування регіональних ресурсів для забезпечення зростання потенціалу конкурентоспроможності суб'єктів господарювання зі швидкістю, що забезпечує стійкі темпи зростання валового регіонального продукту та якість життя населення регіону на рівні світових стандартів.

- Конкурентоспроможність галузі – це здатність галузі виробляти товари і послуги, що відповідають вимогам світових і внутрішніх ринків, створювати умови зростання потенціалу конкурентоспроможності підприємств галузі.

- Конкурентоспроможність підприємств – це здатність підприємств до досягнення власних цілей в умовах конкуренції; до задоволення потреби споживачів шляхом виробництва і пропозиції ринку товарів, що перевершують конкурентів; до використання ресурсів для розвитку і розширення ринків збуту, збільшення ринкової вартості підприємств.

- Конкурентоспроможність продукції – це здатність бути привабливим для покупця в порівнянні з іншими виробами аналогічного виду і призначення, завдяки кращому відповідності її якісних і вартісних характеристик вимогам даного ринку і споживчим оцінками.

- Конкурентоспроможність персоналу підприємства – це вміння кожного і всіх разом, як одне ціле, швидко сприймати і ефективно реалізувати різні новинки в кожній стадії життєвого циклу продукції з найменшими витратами всіх видів ресурсів.

Якщо йдеться про конкурентоспроможність підприємств, то додаткові конкурентні переваги їм та їх товарам забезпечують бренд та відмінна репутація. Саме завдяки цим двом конкурентним перевагам, продукція підприємств є впізнаваною і затребуваною на ринках, тим самим збільшуючи попит на продукцію та забезпечуючи стабільний прибуток підприємствам.

М.М. Галелюк [4] вважає, що важливе значення для підвищення конкурентоспроможності підприємства має виявлення, обґрунтування і класифікація факторів і резервів, що обумовлюють її рівень.

Таким чином, на думку М.М. Галелюк [4], весь набір факторів конкурентоспроможності підприємства можна поділити на зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів конкурентоспроможності можна віднести наступні з них:

- умови інвестування в галузі, регіоні, країні;
- тенденції технічного розвитку;
- рівень конкуренції на ринках;
- ресурсозабезпеченість і т.д.

Під внутрішніми факторами конкурентоспроможності М.М. Галелюк [4] розуміє:

- впровадження у виробництво нової техніки, прогресивних технологій, дієвих економічних стимулів;
- підвищення кваліфікаційного рівня працівників;
- формування системи конкурентних відносин у діяльності персоналу та ін.

На думку М. Портера [5], підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати як довгостроковий послідовний процес пошуку й реалізації управлінських рішень у всіх сферах його діяльності, здійснюваний планомірно, відповідно до обраної стратегії довгострокового розвитку.

На нашу думку, способами підвищення конкурентоспроможності, які необхідно впроваджувати на підприємствах, є такі:

- зручний сервіс для споживача (наприклад, орієнтована і швидка логістика доставки товару до споживача);

- зв'язок з споживачем (наприклад, відгуки споживача; пропозиції для споживача через соціальні мережі, електронну пошту та по телефону);

- заохочення інтересу споживача до продукції конкретного підприємства через акції, систему знижок, сертифікати, персональні подарунки до дня народження та ін.;

- створення зручної та надійної упаковки, яка може привернути увагу та здатна зберігати властивості продукції;

- постійне вдосконалення продукції, що підвищує його привабливість, надійність, економічність та ін.;

- використання досвіду конкурентів;

- використання реклами та ін.

На думку О.О. Другова [6], основними шляхами підвищення конкурентоспроможності є виведення на ринку нових видів продукції, зниження ціни на продукцію або послуги, широке використання рекламних заходів, реалізація товару через більшу кількість торгових представників та впровадження інновацій. Керівництво підприємства повинно простежувати зміни, що відбуваються в умовах господарювання, і проводити різноманітні перетворення в політиці ведення виробництва та реалізації товарів.

Також, на думку О.О. Другова [6], основою успіху підприємства в конкуренції є його ресурси, компетенції та готовність до постійного і неперервного інноваційного процесу, який базується на використанні існуючих і генерації нових знань. Знання стають основним активом компанії в конкурентній боротьбі, оскільки інші джерела конкурентних переваг (технології, високопродуктивне обладнання, система обслуговування споживачів тощо) можуть бути скопійовані чи перевершені конкурентами. Тому саме знання створюють стійку конкурентну перевагу.

О.О. Другов вважає [6], що наразі в Україні рушійною силою бізнесу переважно є отримання високого рівня прибутку. Тоді як у високорозвинених країнах метою діяльності фірм та корпорацій є задоволення потреб суспільства. Основою конкурентоспроможності є інвестиції в людей та інновації. Підвищенню конкурентоспроможності сприяє підвищення інвестиційної привабливості територій, зростання кваліфікації працівників, висока мотивація до інноваційної діяльності і творчості, розвиток креативних індустрій у містах.

Окрім того, на думку О.О. Другова [6], однією з головних проблем конкурентоспроможності підприємства є можливість утримувати конкурентну перевагу. Термін «конкурентна перевага» відображає характеристики переваги товару, марки або підприємства над конкурентами в ринковій боротьбі. Ці властивості або атрибути можуть бути самими різними і відноситися як до самого базового товару, так і до додаткових послуг, формам виробництва і збуту, специфічним для підприємства або товару. Щоб досягти успіху і процвітання, будь-яка фірма повинна правильно класифікувати та знайти джерела цієї переваги, створити умови для його стійкості і на цій основі розробити свою конкурентну бізнес-стратегію.

Тому, на думку Н.Ю. Четиркіної [1], джерелами конкурентних переваг підприємства мають стати:

- Висока забезпеченість факторами виробництва, особливо тими, які не можуть бути скопійовані (дотримання санітарних норм і безпеки на виробництві, висококваліфіковані працівники, сучасне обладнання і технології, матеріальні і природні ресурси);

- Володіння унікальними знаннями (патентами, ліцензіями, ноу-хау та ін.);

- Тривалі контакти з науковими установами, які передбачають використання нововведень у найкоротший термін;

- Зручне територіальне розміщення підприємств, володіння необхідною виробничою інфраструктурою;

- Наявність інфраструктурних і підтримуючих галузей, що забезпечують на вигідних умовах матеріальними ресурсами, обладнанням, інформацією підприємство;

- Сприятлива для підприємства кон'юнктура ринку, його репутація.

Підсумовуючи все вищезазначене, варто зазначити, що підприємствам необхідно ретельно та у стислі терміни аналізувати усі чинники змін на ринку. Ринок потребує нових ідей підходу до споживача. А для цього потрібно інвестувати в людський капітал, який буде незмінним активом підприємства.

На сьогоднішній день, в Україні інвестування в людський капітал є слабкою ланкою, яка спровокувала дефіцит професійних кадрів.

Тому, якщо підприємство насправді прагне бути конкурентоспроможним, то воно повинно приділяти увагу новим тенденціям розробки й просування товарів або послуг, розвивати підхід до споживача та інвестування в людський капітал.

Отже, шляхами підвищення конкурентоспроможності підприємств мають стати такі їх напрями розвитку:

- Системний аналіз діяльності конкурентів та розробка плану розвитку конкурентоспроможності підприємства;
- Системна та швидка адаптація підприємства до нових тенденцій та потреб споживача, що дозволить підприємству займати стабільні місця на ринку товарів та послуг і забезпечувати постійний попит споживача на свою продукцію;
- Постійне технологічне та інноваційне оновлення матеріальних активів підприємства.

Список використаних джерел

1. Четыркина Н.Ю. Управление конкурентоспособностью организаций сферы услуг. 2018. 128 с.
2. Залозная Д.В., Тарадина М.В. Управление конкурентоспособностью предприятия. 2017. 327 с.
3. Фатхутдинов, Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. – Москва: Эксмо, 2015. 544 с.
4. Галелюк М.М. Система управління конкурентоспроможністю машинобудування підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2008. № 2 С. 20–21.
5. Портер, М. Международная конкуренция: пер. с англ., под ред. В.Д. Щетинина. М.: Международные отношения, 1993. 896 с.
6. Другов О.О. Інвестиційне забезпечення інтелектуалізації економіки України: монографія. Університет банківської справи Національного банку України; Інститут регіональних досліджень НАН України. К.: УБС НБУ, 2010. 284 с.

Науковий керівник: О.П. Кошулько, кандидат економічних наук, доцент

І. Антоненко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МОЖЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ

Валютний ризик – це ймовірність фінансових втрат через зміну курсу валют, дорогоцінних металів (валютних металів), яке може статися в період між підписанням контракту і фактичним виробництвом розрахунків по ньому. Валютний курс, який

встановлюється з урахуванням купівельної спроможності валют, дуже рухливий.

Валютний ризик включає в себе три різновиди:

1) економічний ризик (викликаний довгостроковими коливаннями валютного курсу, його прояв спостерігається в таких показниках компанії як: обсяг продажів, рівень витрат, величина прибутку компанії);

2) трансляційний ризик або ризик перекладу (на відміну від інших ризиків, він залежить не від коливань валютного курсу, а саме від механізму трансляції/перерахунку відповідних статей балансового звіту закордонної господарської одиниці вітчизняної компанії);

3) операційний ризик або ризик угод (виникає при проведенні міжнародних торгових та фінансових операцій, а також при укладанні термінових угод, пов'язаних з невизначеністю щодо майбутньої вартості грошових потоків (надходжень та виплат) при перерахуванні в національну валюту) [1].

Методи страхування валютних ризиків – це фінансові операції, що дозволяють повністю або частково ухилитися від ризику збитків, що виникає в зв'язку з очікуваною зміною валютного курсу, чи отримати спекулятивний прибуток, заснований на подібній зміні.

За офіційними заявами Нацбанку України, правом на видачу страховки від валютних ризиків мають такі організації: Альфа Банк, ОТП банк, Сбербанк. Хоч в цих банках передбачені обмеження з боку держави, але вони все ж таки надають гарантію, що їх страховий документ захистить гроші в іноземній валюті.

Інший спосіб захистити себе від втрат – зробити вклади на депозит в одному з вищезгаданих банків. Однак, банківські вклади вигідні лише для тих громадян, які не планують пускати власні кошти в оборот.

В Україні поширені лише два методи валютного страхування:

1) валютна обмовка. Вона являє собою особливий договір між клієнтом і компанією. Застереження регулюють величину належної суми клієнту при настанні страхового випадку. Крім того, валютне застереження поділяється на три підвиди: пряме, непряме, мультивалютне. Клієнт сам обирає страхування, яке йому найбільше підходить.

2) ф'ючерсні, свопні та форвардні операції. Даний метод актуальний для великих підприємств. Ф'ючерсні та форвардні операції являють собою так зване хеджування, при якому можна знизити ризики негативного впливу на вартість фінансового інструменту. Це домовленість між великими фінансовими організаціями та

закордонними партнерами, де передбачається, що підприємець зможе продати цінні папери, валюту або товар за вартістю в майбутньому. Отже, фізичні особи і комерційні підприємці можуть знизити ризики від ймовірних втрат в майбутньому.

Національний банк стверджує, що на сьогоднішній день страхування від валютних ризиків в Україні слабо розвинене, саме це змушує пересічних громадян регулярно стежити за подіями на фінансовому секторі.

Як висновок, кожен тільки сам вирішує – зберігати валюту готівкою вдома або шукати в інтернеті надійних контрагентів і фінансові організації, що допоможуть уникнути майнових втрат через підвищення або зниження долара і євро. Але, на нашу думку, якою б перевіреною не була б страхова організація, на всі сто відсотків застрахуватися від фінансових ризиків неможливо.

Список використаних джерел

1. Степанова О.А., Лазаренко Н.Е. Валютные риски и методы их страхования. Орловский Государственный институт экономики и торговли [Електронний ресурс]. – http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Economics/30000.doc.htm – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

М. Арутюнянц

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ В ІСПАНІЇ

На цей час проблема безробіття є однією з найпопулярніших макроекономічних проблем. З безробіттям зіткнулася не тільки Іспанія, але і ще безліч інших країн світу. Нормою рівня безробіття на даний момент вважається 4-5%. В Іспанії ж до 2020 року рівень безробіття досяг цілих 16,26% [1]. Дана проблема в Іспанії отруює не тільки економіку, а й положення всього Іспанського суспільства в цілому. Іспанія посідає друге місце серед країн ЄС з найвищим рівнем безробіття. На першому місці Греція. Як на мене, Іспанія вже давно могла б впоратися з цією проблемою, але таке враження, що уряд намагається просто не звертати на це уваги. Є декілька причин, за якими Іспанія знаходиться в такому поганому становищі, розглянемо їх.

Перша проблема – це не розвинена система освіти. За закінченням ВНЗ, люди виходять з недостатнім рівнем знань. А як ми розуміємо, нікому не потрібні низько кваліфіковані працівники. Так само умови для співробітників не є нормальними, і навіть після проведення трудових реформ, це добре вплинуло лише на роботодавців. Ще однією з важливих причин безробіття в Іспанії є виплати по безробіттю. Іноді розмір виплати може бути навіть більше, ніж рівень зарплати на певних роботах, і Іспанці просто не бачать сенсу ходити на роботу. Через такого менталітету, жителі Іспанії розслабилися і навіть не думають ходити на роботу. Більшість Іспанців не люблять працювати тому, що вважають, що їм виділяється мало часу для відпочинку. Вони не розуміють як можна працювати весь день. Ключовою причиною цього є те, що в Іспанії постійно святкується багато свят і проводиться безліч фестивалів. З популярних свят можна нарахувати аж 25, і 23 фестивалю, які між іншим, тривають по кілька днів. Це не звично навіть для українців, які дуже люблять вихідні та свята [2].

З 2010 по 2015 р. Іспанія переживала гірші показники безробіття, але вже до 2019 р. картина досить покращилася, безробіття з 2015 по 2019 р. зменшилася на 8%. Але не дивлячись на таке поліпшення показників, як і раніше рівень безробіття в Іспанії набагато більше норми. Найбільший показник за період з 2007 по 2020 рр. становив 26,1%, а найменший був помічений у другому кварталі 2007 р., і становив 7,93%, що було великим здивуванням для Іспанії, і майже дорівнювало нормі. [3]

Ситуація досить складна, і вимагає якнайшвидшого вирішення. Як нам здається, вихід все ж є, і ми можемо навести кілька прикладів, як знизити такі високі показники безробіття.

Найбільший вплив на такий показник безробіття в Іспанії чинить саме низький рівень освіти і обізнаності. Люди просто недостатньо кваліфіковані для хорошої роботи. Тому, на нашу думку потрібно змінити цю ситуацію. Припустимо, створити місця де надаватимуть можливість перекваліфікації, а для майбутнього Іспанії провести освітні реформи, завдяки яким діти, які зараз будуть ходити до школи, або в вищі освітні заклади, отримували б достатньо знань і кваліфікації. Менталітет Іспанців ми звичайно ж змінити не можемо, але при цьому можна зробити робочий день як в Швейцарії. Люди у Швейцарії називають себе дуже щасливими людьми, адже вони відпрацьовують свої 8 годин роботи, йдуть з роботи на 16.00, і в них вистачає часу на все. На роботу, на відпочинок, на сім'ю, друзів. Там

не прийнято переробляти, і це, як на мене, дає ще й великий стимул до роботи. Іспанії б теж не завадили такі зміни.

Для того щоб подолати безробіття, Іспанії знадобиться не рік, і навіть не три роки. Але я можу з впевненістю сказати, що цю проблему можна подолати, головне почати діяти, і в корені змінити освітню систему Іспанії.

Список використаних джерел

1. Take-Profit.org [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://take-profit.org/statistics/unemployment-rate/spain/>, вільний. – Назва з екрану, рос.

2. VisaSam [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://visasam.ru/emigration/rabota/bezrabotica-v-ispanii.html>, вільний. – Назва з екрану, рос.

3. Кноема [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knoema.ru/atlas/%D0%98%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F/%D0%A3%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%86%D1%8B>, вільний. – Назва з екрану, рос.

Науковий керівник: Е.Н Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

P. Babenko

Alfred Nobel University, Dnipro

UNEMPLOYMENT AMONG YOUNG PEOPLE IN 2020

The second half of the 20th century was characterized by a standard situation when a young person with an acceptable level of education began their “working path” in a certain economic sphere or industry. It was right that a person from a young age was working for the same company for life. The digital economy and technological progress have formed a highly developed economy, in which changing in types and forms of doing business has become the norm, which has led to the emergence of a “work and study” process. For young people all over the world, at the age from 16 to 24 years old, this economic model has brought benefits: a fast workplace, a high level of integration into production and service processes, internal mobility, remote work, relevant training and professional development processes. At the same time, such advantages of the digital economy have a downside, so in a crisis or economic downturn, the service economy and

especially youth employment are hit first, which leads to a sharp increase in unemployment and social tension [2]. Such a problem has been especially noticeable in 2020, under the influence of the COVID-19 pandemic, which has dealt the most serious blow to the world economy since the Great Depression, 1929-1936.

The period 2019-2020 has been a turning point for the global economy and labour market. The most recent and operational research by the International Labor Organization, dedicated to assessing the COVID-19 pandemic and its impact on the global labor market, speaks of its incredible destructiveness and global consequences for working youth at the age of 16-24. So from the date of the official global recognition of the COVID-19 pandemic, 17% of working youth in the world have completely lost jobs, and of those who retained jobs 24% agreed to reduce working hours and wages. In addition, female youth have lost their jobs twice as fast as male youth [4]. All over the world, youth unemployment has become the biggest socio-economic problem. In the US and the EU, aspects of youth unemployment have manifested themselves such as interruption of working, educational or basic vocational training; complete lack of opportunity to get a “first job”, impossibility to change jobs, stopped career growth and professional development, frozen and cut wages, frozen financial aid programs for young people, frozen corporate training and labor development programs. According to global statistics, at the end of 2019, the global youth unemployment rate was 13.71%, being already the largest among all age groups of the working-age population, the number of unemployed young people was about 267 million. As of October 2020, the global youth unemployment rate was approaching 44% and the number was almost 807 million. Among young women, the situation was generally catastrophic; it was 71% of the world’s average unemployment rate.

Almost 57 million jobs in the United States have moved into the “volatile” category. It has led to a wave of systemic layoffs, a permanent practice of forced vacations, a reduction in working hours and wages. 17% of the workforce in the United States (about 26.2 million people) has applied for unemployment benefits since the beginning of February 2020. The most massive reductions have taken place in the field of mass entertainment, general services, retail trade and industry. The most affected professions are oil and gas workers, bakers, postal couriers, and insurers’ employees [5]. Recently, the US has decreased vacancies by 2 million, accounting for 18% of national vacancies in the US labor market. Almost 80% of layoffs have fallen on the lower categories of personnel who did not have a bachelor’s degree [6]. This category makes up 60% of the total working-age population in the United States. Most often, job cuts concern

minorities and the African American population in the United States. The reason is less experience and qualifications compared to the white population of the United States. But the problem of unemployment in the United States is being actively addressed. After the quarantine indulgences and the return to work, businesses in the United States have already reviewed both the safety conditions for employees and the format of work among young people. US companies are considering re-equipping office areas, installing protective antivirus screens for business communications and face-to-face meetings with clients, providing employees with all types of personal office protective equipment and developing new employee health protocols.

The European Union has the following characteristics in the area of unemployment under the influence of COVID-19. The overall unemployment rate in the EU at the end of 2019 was 6.2%, and already in July 2020 the value of the indicator was 7.2%. In the summer period, about 6 million people were unemployed among European youth, of which 2.9 million people were under the age of 25, of which 2.33 million people lived within the EU-28 [3]. In August 2020, the youth unemployment rate was already 17.0% in the EU and 17.3% in the Eurozone, while in May 2020 this indicator had values of 16.9% and 17.2%. During the three summer months, youth unemployment in the EU increased at an average rate of 37 thousand people. The unemployment rate among all European youth due to the COVID-19 pandemic was 23.48%, higher than the European average for total unemployment. The highest rate of youth unemployment due to the COVID-19 pandemic was recorded in Greece. It was 62% there. In Spain, every second young person is unemployed. In 12 of the 27 EU member states, this figure exceeds 27% [3, 4].

In Ukraine, the situation on the labor market under the influence of the COVID-19 pandemic has worsened more significantly than in the US and the EU. According to the observations of the International Labor Organization, in Ukraine in 2020, in all age groups, there has been a dynamic growth in the unemployment rate. Thus, with a comparative level of 9.6% of general unemployment among the working-age population at the end of 2019 and its growth to 14.1% in mid-2020 [1], the youth unemployment rate in the category increased much more significantly. So at the end of 2019, youth unemployment was estimated at 9.8%, and by mid-2020 it was 17.92%, which shows an almost double increase. At the same time, 40% of the unemployed young people in Ukraine, in the 16-24 age category, have no first work experience and cannot even find a temporary first job [1, 7]. This factor, influenced by COVID-19, forms a group of constant risk of social exclusion and professional degradation

among the most motivated and active part of the Ukrainian society. The problem of forced long-term unemployment, not related to the socio-economic environment, is also being formed.

In general, we can conclude that the current crisis in the global labor market caused by the COVID-19 pandemic forms a long-term trend of the inability to find a permanent and comfortable workplace for a young person, forcing them to agree to any job in any field, which leads to professional and motivational degradation. In addition, conditions of individual stress and mental discomfort are laid, which in turn affects personal health and social climate in the country.

References

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. COVID-19 and the world of work. Sectoral impact, responses and recommendations. URL: <https://www.ilo.org/global/topics/coronavirus/sectoral/lang--en/index.htm>
3. Eurostat. Your key to European statistic. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/>
4. ILOSTAT. URL: <https://ilostat.ilo.org/>
5. Unaited Nations. Department of Economic and Social AffairsAgeing. URL: <https://www.un.org/development/desa/ageing/news/2020/05/covid-19-older-persons/>
6. U.S. BUREAU OF LABOR STATISTICS. URL: <https://www.bls.gov/>
7. WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. URL: https://covid19.who.int/?gclid=Cj0KCQiAy579BRCPARIsAB6QoIa56sPaXm3HCIFRiOqWBNFS0OaEhO7bxVVKnH6Kqr3wWAstB5r__8saAq5ZEALw_wcB

Scientific supervisor: Oleksandr Zadoia, PhD in Economics, Associate Professor.

Language supervisor: Svitlana Medynska, Senior Lecturer.

В. Бабич

Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днипро

МОТИВЫ НАКОПЛЕНИЯ

Экономическое поведение включается в себя экономические мотивы и волевые компоненты. Мотив – это возбужденное состояние человека, призывающее его к действию. Он может быть как

осозанным, так и под воздействием эмоций и чувств. Экономический мотив – мотивы, которые относятся к накоплению богатства, конкурентоспособности, альтруизму или эгоизму.[1] Выделяют ряд основных экономических мотивов: мотивы накопления, мотивы труда и потребления, Мотивы инвестирования, мотивы экономического альтруизма и эгоизма. [3]

Английский экономист Дж. М. Кейнс в своей теории выделил такие мотивы сбережения:

- Осторожность – со всего своего дохода, человек формирует резерв на «черный день» или на глобальную мечту, к примеру.

- Предусмотрительность – если семья знает или подозревает, что их бюджет изменится, они заранее начинают отправлять на сбережение определенный процент от своего дохода

- Расчётливость – получение выгоды в будущем

- Стремление к лучшему – постепенно улучшить свой жизненный уровень

- Предприимчивость – создание свободы для коммерческих операций. [2]

Для того чтобы определить какие из мотивов занимают лидирующие позиции и почему, я составила опросник и попросила людей ответить на них. Выборка людей по возрасту: от 18-35 лет. Количество: 15 человек. В процессе опроса я выявила основные мотивы сбережения: на открытие собственного бизнеса, на случай форс-мажора, на хорошее образование детям, на дорогостоящие покупки (автомобиль, квартира, ноутбук), на отдых за границей, нравится осознавать, что у человека есть определенная сумма и с каждым месяцем она увеличивается, и в конце, он сможет потратить их на свою мечту.

От чего зависит лидирующая позиция одного из мотивов?

- От социального статуса: студенты выбирают стратегию или вообще не заниматься сбережением, или чтобы быть при деньгах, осуществить свою мечту. Основной мотив – стремление к лучшей жизни

- От возраста: у людей 18-25 лет выделяется мотив предприимчивости и расчетливости. В основном всех их накопления касаются только их, а вот 25-35 выбирают стратегию осторожности и предусмотрительности, так как несут ответственность не только за себя, но и за свою семью

- От уровня дохода: низкий уровень дохода – накопления из-за страха форс-мажора или удушения дохода. Средний уровень – на

дорогостоящие покупки. Высокий уровень заработка – для инвестиций в бизнес, образование

– От семейного положения: у семейных пар движущим мотивом является стремление к лучшей жизни, а пар с детьми – осторожность, так как ребенок – огромная ответственность.

– От экономической обстановке в стране: если страна близится к кризису, большого процента инфляции – люди склоняются к накоплению средств, чтобы поддержать свой стабильный уровень благосостояния.

Итак, существует огромное количество мотивов и причин доминирование одного или другого мотива. Множество факторов влияет на этот процесс. В ходе исследование удалось узнать основные мотивы сбережения людей разного возраста, дохода, семейного положения и социального статуса. Если обобщить, то главный мотив у многих людей – осторожность, из-за нестабильного экономического и политического состояния в стране.

Список использованных источников

1. Мотивы сбережения [Электронный ресурс].– Режим доступа: https://studopedia.ru/5_96956_motivi-sberezheniya.html

2. Мотивы накопления (сбережения) [Электронный ресурс].– Режим доступа: https://studopedia.su/3_6467_motivi-nakopleniya-sberezheniya.html

3. Мотивы образования сбережений населения Электронный ресурс. –Режим доступа: https://studwood.ru/1447922/finansy/motivy_obrazovaniya_sberezheniy_na_seleniya

Научный руководитель: Э.М. Лимонова, кандидат экономических наук, доцент.

В. Бабич

Университет имени Альфреда Нобеля, г. Днепро

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОРГАНИЗАЦИИ СТРАН АЗИИ, АФРИКИ, АМЕРИКИ

Глобализация экономической системы и появление новых ниш увеличивает количество международных соглашений и особенностей сотрудничества стран между собой. Международные экономические организации управляют работой транснациональных корпораций,

составляют соглашения о сотрудничестве, занимаются разработкой правовых норм для нормализации работы на мировом рынке.

Рассмотрим основные экономические организации стран Азии, Африки и Америки [2].

НАФТА (NAFTA) объединение берет свое начало с 1994 года. Расшифровка НАФТА – Североамериканское соглашение о свободной торговле. Страны-участницы: США, Канада, Мексика. Штаб-квартиры находятся в трех столицах: Мехико, Оттаве, Вашингтоне. Основными целями союза являются:

- плавная отмена пошлин, активизация продвижения товар на рынках стран-участниц;
- создание общей арбитражной комиссии;
- либерализация деятельности американских и канадских банков на финансовом рынке;
- привлечение инвестиций в страны и честная конкуренция;
- защита прав интеллектуальной собственности (соблюдают Канада и Мексика).

В конце 2018 года в силу вошло новое соглашение USMCA (первые буквы названия государств). Америка получила некоторые преимущества в отраслях промышленности и аграрного сектора [3].

МЕРКОСУР (исп. Mercado Común del Sur) – торговый союз стран Южной Америки, связывает 250 млн человек и приблизительно 75% совокупного ВВП континента. Страны-участницы: Аргентина, Бразилия, Уругвай, Венесуэла. Цели объединения:

- развитие свободной торговли;
- развитие экономики и сплочение населения;
- создание единой таможенной политики касаясь этих стран;
- обеспечение: координация макроэкономической политики, деятельности в сельском хозяйстве, налоговой и денежной системе, улучшение конкурентоспособности стран.

АТЭС – Азиатско-Тихоокеанский форум экономического сотрудничества. Создан по инициативе Австралии в 1989 году. Форум действует на основе механизма консультаций, недискриминации, консенсуса при принятии решений. Количество участвующих экономик: 21. Цели объединения:

- поддержание экономического роста стран региона;
- укрепление взаимной торговли;
- ликвидация ограничений на передвижение между странами товаров, услуг и капиталов согласно нормам ГАТТ/ВТО.

АСЕАН – Ассоциация государств Юго-Восточной Азии. Страны-участницы: Индонезия, Малайзия, Сингапур, Таиланд, Филиппины, Бруней, Бирму, Камбоджу, Лаос, Вьетнам. Высшим органом является саммит лидеров. Цели организации:

- экономический рост;
- социальный прогресс и культурное развитие;
- укрепление фундамента для процветающего и мирного сообщества стран Юго-Восточной Азии;
- установление мира и стабильности.

АС – Африканский Союз. Был создан в 2002 году, в него входят 53 африканские страны. Основные цели и задачи:

- экономическая интеграция стран Африки;
- ведение диалога с организациями-лидерами с единой позиции;
- защита суверенитета, территориальной целостности стран-участников [1].

На момент 2020 года мир диктует свои правила. Странам необходимо объединяться и интегрироваться, чтобы выжить в столь высокой конкуренции. Явным плюсом такой организации является отмена таможенных барьеров для товаров, услуг и факторов производства. Данный метод поможет избежать стагнации и снизить цену на товары, вследствие чего увеличивается конкурентоспособность страны. Есть возможность ввести единую валюту: предпринимателям не нужно будет, постоянно, сверяться с курсами и биржами, международные договора станут проще и быстрее, улучшится экономическая связь между странами, но, с другой стороны, единая валюта может привести к коллапсу, так как в странах будет одна ценовая политика, а доход граждан разный. Но и нельзя не отметить, что некоторые страны выбирают политику дезинтеграции: Великобритания вышла из ЕС, США вышли из Транстихоокеанского партнерства.

Список использованных источников

1. Африканский союз (АС) – международная межправительственная организация. Цели, государства-члены [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://fb-ru.turbopages.org/fb.ru/s/article/232647/afrikanskiy-soyuz-as---mejdunarodnaya-mejpravitelstvennaya-organizatsiya-tseli-gosudarstva-chlenyi> – свободный. Язык рус.

2. Международные экономические организации. Экономические союзы [Электронный ресурс].– Режим доступа: <https://niejournal->

ru.turbopages.org/niejournal.ru/s/international-economic-organizations/ – свободный. Язык рус.

3. Страны НАФТА [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://obrazovaka.ru/geografiya/strany-nafta-rasshyfrovka-sostav.html> – свободный. Язык рус.

Научный руководитель: А.А. Задоя, доктор экономических наук, профессор.

М. Барабанчик
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРОБЛЕМА ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ «ВІДТОКУ МІЗКІВ»

Нинішня стадія розвитку світової економіки характеризується підвищенням ступеня глобалізації, який проявляється в посиленні інтеграції національних виробничих систем та національних ринків до світогосподарської системи, в якій національні процеси виробництва, обміну і споживання товарів та послуг втрачають свою автономність.

Останнім часом у промислово розвинених країнах світу спостерігається зростання високотехнологічного виробництва. З цим пов'язано таке явище, як «відтік мізків» з країни, на мою думку, це є серйозною проблемою для всього світового простору.

Необхідно зазначити, що «приплив мізків» і «відтік мізків» мають глобальний характер розвитку і притаманні різним формам економіки всіх країн світу, як розвинених, так і країнах, що розвиваються. Крім того, існують міграція фахівців між розвиненими країнами і перехід високопрофесійних фахівців з розвинених країн у країни, що розвиваються. Це може бути пов'язано з тим, що серед країн, що розвиваються є країни, які на даний момент здатні забезпечити висококваліфікованим фахівцям з розвинених країн високий рівень доходу і зацікавлені в «імпорті» вчених, викладачів, лікарів та інших висококваліфікованих фахівців.

З позиції національних інтересів процес «відтоку мізків» (або аналогічно «відтік капіталів») призводить до порушення процесу розподілу кваліфікованих трудових ресурсів, скорочення обсягу науково-технічних розробок, витрати які не відшкодовуються на освіту, що відбивається в цілому на нормальному функціонуванні економіки і на рівні технічної оснащеності виробництва зокрема.

Водночас в результаті «відтоку мізків» національні економіки країн ремітерів вражаються низкою негативних соціальних та макроекономічних наслідків, які чітко рефлексує стан платіжного

балансу. Дж. Бхагваті запропонував заходи спрямовані на зменшення обсягів «відтоку мізків» в глобальному масштабі, поділивши їх на «обмежувальні», як аналог кількісних та якісних обмежень інкамінгової робочої сили у міграційній політиці розвинутих країн та «стимулюючі», що спрямовані на створення в країнах-донорах економічних умов залучення національних трудових ресурсів.

Так «відтік мізків» вважається найбільш контроверсійним видом міжнародної трудової міграції, який через низький рівень розвитку мінімально негативний для країни-донора та максимально вигідний країні реципієнту. З цього аспекту витрати на міграцію доцільно залічувати до суми інвестицій в людський капітал.

Хочу зазначити, щоб запобігти «відтоку мізків» за кордон у глобальному масштабі, державі у першу чергу необхідно перейти до активного формування мотивації та створення умов для залучення молоді у наукову, інноваційну діяльність (перш за все це відноситься до випускників вузів), особливо в умовах кризи і скорочення робочих місць.

Слід заохочувати, але взяти під жорсткий державний контроль зовнішню міграцію робочої сили, так як вона в цілому підвищує конкурентоспроможність людей, збагачує їх досвідом роботи за кордоном, дозволяє освоювати західні технології, стандарти життя і зміцнює добробут населення.

В даний час «відтік мізків», або інтелектуальна міграція, стає серйозною проблемою світового масштабу. В першу чергу, це стосується країни з нестабільною економічною системою. Держави не в силі забезпечувати на потрібному рівні всі потреби громадян, а громадяни, у свою чергу, не хочуть терпіти відсутність необхідної уваги. У результаті виникає бажання виїхати до такого місця, де у більшій мірі цінується розумова робота та більш висока заробітна плата. Така ситуація є вигідною для приймаючих країн, адже вони дуже часто отримують шанс вибрати найбільш цікаві та відповідні кадри, більш висококваліфікованих фахівців. За рахунок таких мігрантів приймаючі країни піднімають ще вище рівень економіки, безпеки і престижу на світовій арені.

Досліджуючи проблему «відтоку мізків», не можна не зупинитися на внутрішньому «відтоку мізків». У даній ситуації вчені і фахівці йдуть з наукових організацій в приватний бізнес, в органи державного управління і ін. Говорячи про мобільності вчених всередині країни, потрібно відзначити, що це не тільки проблема фахівців науково-технологічній сфери, але і проблема мобільності трудових ресурсів у цілому.

У сучасній міжнародній інтелектуальній міграції відбуваються значні зміни. У даний час «відтік мізків» поступово замінюється їх «циркуляцією», тобто від'їзд за кордон з подальшим поверненням у свою країну. Також з'являється «круговорот мізків», тобто розширення міжнародного обміну знаннями, формування міжнародного ринку праці, міжнародних дослідницьких та науково-технологічних кластерів, збільшення інвестицій в людський капітал. На мою думку, це може послужити нормалізації наших зв'язків зі світовим науковим співтовариством і компенсації була раніше інформаційної ізоляції від Заходу.

Та все це вказує на необхідність створення конкретних заходів зі скорочення глобального «відтоку мізків». Це дуже складний і тривалий процес, який вимагає активного нормативної та фінансової участі з боку держави.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

М. Бегларян

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: АНАЛІЗ ПЛИВУ ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇН

Для порівняння я вирішила взяти Польщу. Українці та поляки дуже схожі: у нас однакова структура населення. Польща має шосту за величиною економіку в ЄС і вже давно має репутацію сприятливої для бізнесу країни з переважно здоровою макроекономічною політикою. З 1990 р. Польща проводила політику лібералізації економіки. Під час економічного уповільнення 2008–09 рр. Польща була єдиною країною ЄС, яка unikнула рецесії, частково через вільну фіскальну політику уряду в поєднанні із зобов'язанням стримувати витрати в середньостроковій перспективі. Польща є найбільшим одержувачем коштів ЄС на розвиток і їх циклічний розподіл може суттєво вплинути на темпи економічного зростання. [3]

Економіка Польщі добре працювала протягом періоду 2014–17 років, коли темпи приросту реального ВВП, як правило, перевищували 3%, частково через збільшення державних соціальних витрат, що сприяло прискоренню споживчого зростання. Однак з 2017 року Польща запровадила нові ділові обмеження та податки для економічних секторів, в яких переважають іноземні держави, включаючи банківську та страхову, енергетичну та медичну галузі, що зменшило настрої інвесторів та збільшило власність уряду у деяких

фірмах. [1] Уряд зменшив вік виходу на пенсію в 2016 році і мав неоднозначний успіх у запровадженні нових податків та посиленні дотримання податкових норм, щоб компенсувати збільшені витрати на програми соціальних видатків та зняти висхідний тиск на дефіцит бюджету. Деякі кредитні рейтингові агентства підраховують, що Польща протягом наступних кількох років ризикує перевищити обмеження бюджетного дефіциту в ЄС у 3% від ВВП, можливо, вплинувши на доступ до майбутніх фондів ЄС.

Під час Революції гідності, економіка України впала в кризу через анексію Росією Криму, військовий конфлікт у східній частині країни та торгову війну з Росією, в результаті чого ВВП знизився на 17%, інфляція майже на рівні 60% та зменшення запасів іноземної валюти. Міжнародне співтовариство розпочало зусилля щодо стабілізації української економіки, включаючи пакет допомоги МВФ у березні 2014 року у розмірі 17,5 мільярда доларів, з яких Україна отримала чотири виплати, сума виплат становила приблизно 8,4 мільярда доларів. Але необхідні додаткові вдосконалення, зокрема боротьба з корупцією, розвиток ринків капіталу, поліпшення ділового середовища для залучення іноземних інвестицій, приватизація державних підприємств та земельна реформа [3].

Внаслідок втрати більшої частини важкої промисловості України на Донбасі та триваючого насильства економіка скоротилася на 6,6% у 2014 році та на 9,8% у 2015 році, але в 2016 та 2017 роках вона повернулася до низького зростання, досягнувши 2,3% та 2,0% відповідно, як ключові реформи набули чинності. Україна також перенаправила торгову діяльність на ЄС після реалізації двосторонньої глибокої та всеохоплюючої угоди про вільну торгівлю, витіснивши Росію як найбільшого торгового партнера. Заборона на комерційну торгівлю з контрольованими сепаратистами територіями на початку 2019 року не вплинула на ключові промислові сектори України настільки, наскільки очікувалося, переважно через сприятливі зовнішні умови [2].

Польща не є найбагатшою країною Європи, але є досить процвітаючою. Україна могла його наздогнати і навіть перевершити, адже після розпаду ЄС на нашій території залишилася величезна промисловість. Але поляки провели економічні реформи та залучили до країни іноземні інвестиції. А Україна не змогла модернізувати свою економіку, тому наша країна схильна до криз і залежить від цін на товари. Це також впливає на відсутність культури управління країною.

Список використаних джерел

1. Україна і Польща: порівняння обох економік [Електронний ресурс]. — Режим доступу <https://bakertilly.ua/ru/news/id43254>
2. Макроекономічні показники України [Електронний ресурс]. — Режим доступу <https://nv.ua/opinion/vvp-polshi-kak-ukraine-dognat-sosednyuyu-stranu-poslednie-novosti-50071609.html>
3. Макроекономічні показники Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу <https://uteka.ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-porivnyannya-ekonomik-polshhi-ta-ukraini>

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент.*

К. Безпалова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТОРОЗШИРЮЮЧОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Розвиток теорії міжнародної економіки визначається необхідністю розуміння економічних процесів в світі, що розвивається, а також аналізу реальних проблем міжнародної економічної політики.

Так як міжнародна торгівля являє сферу товарно-грошових відносин міжнародного значення, то вона поєднує зовнішню торгівлю серед всіх країн світу. Основні зустрічні потоки світової торгівлі складають експорт та імпорт товарів.

Інтеграція економіки країни в систему світового ринку тягне за собою як безумовні переваги у вигляді розширення ринку збуту товарів, можливості запозичення передових технологій, відкриття доступу до більш дешевих товарів і ресурсів, так і не менш очевидні небезпеки. До небезпек такого роду слід віднести залежність від кон'юнктури світового ринку (перш за все від коливань світових цін), занепад в імпортозамінних галузях економіки, тих, хто програв конкуренцію зарубіжним виробникам, витік капіталу, екологічні проблеми, а також можливість «розорюючого зростання» – явища, коли в умовах зростання виробництва та експорту знижується рівень життя населення країни.

Експорторозширююче зростання (exportbiased growth) – розширення виробництва товару, який країна експортує, що веде до погіршення умов торгівлі країни на користь її торгових партнерів. Експорторозширююче

зростання визначається збільшенням виробництва товарів експорту в кожній з країн. Зростання їх пропозиції на світовому ринку призводить до зниження відносних цін, оскільки кожна країна змушена продавати на експорт все більше своїх експортних товарів, відносна ціна яких падає, щоб купувати колишню кількість імпортованих товарів, відносна ціна яких зростає. В результаті експорторозширююче зростання призводить до погіршення умов торгівлі даної країни і їх поліпшення в країнах – торговельних партнерах.

Наприклад у сфері металургійної промисловості України ситуація, що склалася в даний час в країні, негативно впливає на розвиток галузі, так як 36% покладів коксівного вугілля в Україні знаходяться в зоні АТО. Там же знаходяться 80% потужностей і самої галузі. Проте потреба вітчизняної металургії в коксі в основному забезпечується. Незважаючи на поточну економічну кризу, металургійний комплекс залишається провідним «драйвером» національної економіки, відіграє ключову бюджетотворюючу роль, забезпечує життєдіяльність багатьох регіонів і міст країни. Однак не секрет, що металургійні підприємства і галузь в цілому переживають не кращі часи; значно знизилася обсяги виробництва і реалізації продукції, деякі підприємства фактично припинили своє існування або знаходяться на межі зупинки. В умовах жорсткої міжнародної конкуренції та імплементації Угоди про асоціацію між Україною і ЄС перед металургами стоять складні завдання, перш за все, з інноваційного розвитку та підвищення рівня технологічної та продуктової конкурентоспроможності.

Однак глобальна тенденція була і залишається незмінною – з моменту здобуття незалежності Україна повільно вмирає як частина світової економіки і сегмент міжнародного поділу праці. Частка України в глобальному ВВП за останні 25 років впала втричі. Торговий баланс майже завжди був негативним. Всі роки незалежності Україна гасила дефіцит позиками і кредитами, але не проводила ніяких структурних реформ в економіці. Наша економіка на 95% складається з галузей третього і четвертого технологічних укладів: енергетика, застаріла металургія, хімічна промисловість, машинобудування, аграрний сектор і т.д. Крім того, революція і війна підстобнули і прискорили негативні процеси.

Україна імпортує коштовну продукцію високотехнологічного значення і експортує недорогі товари з низькою доданою вартістю. Враховуючи рівень тіньової економіки, що складає близько 52 відсотків і рівень корупції, Україна відноситься до країн третього світу.

Значне зменшення рівня «тіньової» економіки, подолання корупції, заняття ніш на міжнародних світових ринках – основні

пріоритетні завдання для нашої країни на шляху розвитку моделі експортрозширюючого зростання. Не маючи достатньо великої частки на міжнародних ринках з будь-якою продукцією, наша економіка не відчує на собі негативні наслідки такої моделі, та умови торгівлі не будуть погіршуватися. Але для цього Україна повинна слідувати не тільки світовим тенденціям, але і передбачити їх.

Драйверами національної економіки можуть стати ІТ-технології, ВПК, модернізований сектор аграрного виробництва, інноваційна транзитна інфраструктура і туризм.

Також доречно розглядати в якості потенційних партнерів всі без винятку країни, а торговельні інтереси слід рівномірно розосередити по різних частинах світу, особливо на ринках, що швидко зростають.

Після підписання угоди про асоціацію з ЄС Україна отримала можливості для входу на європейські ринки. Однак, технологічна відсталість української промисловості не дозволяє Україні на рівних конкурувати з європейськими виробниками. Модернізація виробничих потужностей і перехід на європейські стандарти вимагають значних фінансових і тимчасових витрат. У той же час більшість традиційних економічних зв'язків з РФ обірвані і шансів на їх відновлення, в найближчій перспективі, немає. Тому, поряд з інтеграцією в ЄС, Україні необхідно шукати нові ринкові ніші, перехід в які може бути здійснений більш швидко і з меншими витратами. Такими нішами є країни ближньої і далекої Азії, а також північно-африканські країни. Причому Україна може бути не тільки кінцевим економічним партнером цих країн, а й виступати як сполучна ланка. На даний момент Україна має унікальні конкурентні переваги, що дозволяють їй взяти на себе таку роль.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Білоус

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ СВІТОВОГО РИНКУ НАФТОПРОДУКТІВ

Міжнародний ринок нафти та нафтопродуктів завжди викликав величезний інтерес вчених та аналітиків різного наукового профілю до проблем його розвитку. Аналітики країн ОПЕК прогнозують, що ще мінімум двадцять років нафта залишиться головним енергоресурсом. Таким чином, можна зробити висновки про те, що ринок нафти та нафтопродуктів має глобальний вплив на світову економіку.

На рис. 1 наведено розподіл основних енергоресурсів світу.

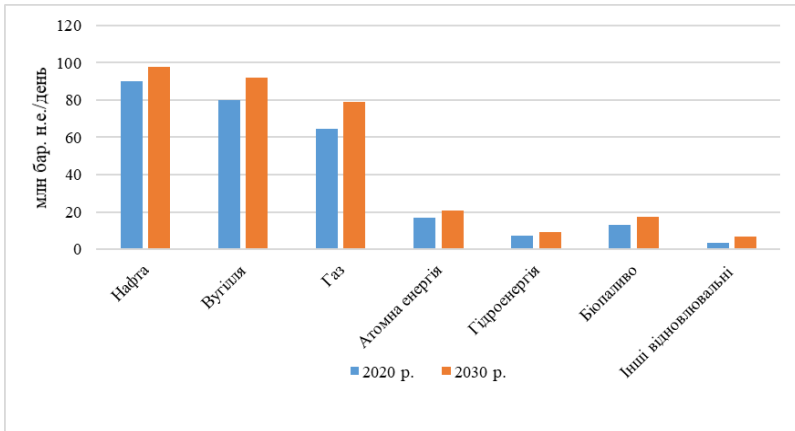

Рис. 1. Розподіл основних енергоресурсів світу (в мільйонах барелів нафтового еквівалента / день) [1]

Протягом останніх п'яти років на ринку нафти спостерігаються значні коливання цін. Все почалось з різкого падіння цін у 2014 р., як реакція на дії Росії в Україні. Також причиною різкого падіння на нафту стало зняття санкцій з Ірану в заміні на зменшення ядерного потенціалу країни, а також зняття заборони на експорт нафти з США яка тривала 40 років. Внаслідок чого відбулось перенасичення ринку нафти і обвал цін на ф'ючерси.

Звичайна ситуація на ринку нафти: з метою отримання прибутків не через продаж наявної нафти, а через продаж ф'ючерсів. Коли стало зрозумілим, що покупців на таку нафту немає і ф'ючерсна нафта опинилась на руках у продавця, стало ясно, що зберігання нафти коштує значних витрат. При цьому динаміка цін була негативною, тому зрозуміло, що продавці захотіли швидше позбутися її навіть втративши при цьому в ціні.

Так наприклад, у червні 2014 р. торги на міжнародному ринку відкривались по ціна 112 дол. США за 1 барель сирої нафти, то до кінця 2014 р. ціна знизилась до 58,7 дол. США за 1 барель [2].

Протягом 2015-2020 рр. ціна на нафту мала нестабільну динаміку, то зростаючи, то знижуючись. Проте рекордним став 2020 р. 20 квітня вартість нафти марки WTI уперше в історії США сягнула на Нью-Йоркській товарній біржі від'ємних показників -40,32 дол. США за барель. Це абсолютний історичний мінімум за весь час видобутку нафти з кінця XIX століття [3].

Треба сказати, що падіння ціни нафти – це друга частина нафтової кризи, яка розпочалась на світовій арені у 2020 р. Перший відбувся 6 березня, коли Росія та ОПЕК не змогли підписати угоду про скорочення

обсягів видобутку нафти. Після цього ціни рекордно впали, після чого відбувся обвал російської валюти. Це, в свою чергу, вплинуло на міжнародні енергоринки, де одразу ж почався масовий обвал.

В квітні 2020 р. ситуація погіршилась за рахунок обвалу в Техасі, що стало наслідком помилок очільників штату – у березні уряд відмовився від квотування обсягів добичі для місцевих видобувників, а також поширення епідемії коронавірусу (внаслідок введення карантину відбувся спад економічної активності), що й призвів до значного скорочення потреби в нафтопродуктах, а відповідно і зменшення обсягів нафтопереробки. В той же час нафта продовжувала надходити, що призвело до швидкого заповнення вільних сховищ.

Торгівці, які встигли забронювати резервуари для зберігання нафти залишились у вигазі, а ті що не встигли разом отримали всю реальну нафту почали негайно шукати покупців для неї, при цьому максимально спускаючи ціни.

Проблеми США мали свій вплив і на світовому ринку. Дуже схожа ситуація відбувалась і в канадському місті Альберті, а згодом подібний сценарій повторився і в Росії.

Проте аналітики прогнозують, що це лише початок. Головними умовами стабілізації попиту на нафту є відновлення авіасполучення і повноцінної роботи промислових підприємств.

Різкий стрибок захворюваності на COVID-19 в жовтні цього року у США та Європі викликав занепокоєння щодо відновлення попиту на нафту. Оскільки нафта марки Brent здешевшала на 1,3%, або на 0,53 дол. США і сягнула 41,24 дол./бар. Американська нафта WTI знизилась до 39,32 дол./бар. 23 жовтня, нафта Brent подешевшала на 2,7%, а сировина марки WTI – на 2,5%.

Згідно з прогнозами аналітиків IHS Markit зростання попиту на нафту зменшиться і зафіксується на рівні 92-95 млн. бар. на день, що складатиме 92-95% від показника минулого року. Це відбудеться в першому кварталі 2020 р.

Аналітики відмітили, що втрати авіаційного палива зменшились на 50% в порівнянні з попереднім роком. Експерти зазначають, що саме ще стало головною причиною падіння попиту на нафту та стримує стабілізацію ситуації на світовому ринку нафтопродуктів.

За прогнозами експертів, ціни на нафту у 2021 р. коливатимуться на рівні 45-65 дол./бар. Проте якщо не відбудеться зменшення випадків COVID-19 у Європі та Північній Америці, то на відновлення попиту годі й чекати [4].

Тим паче, що з січня 2021 р. Росія та країни ОПЕК планують збільшити видобуток на 2 млн. барелів на добу. Що також може негативно вплинути на стан і так перенасиченого ринку.

Нагадаємо, цього року організація погодила угоду про зниження обсягів нафтовидобутку на рекордні 9,7 мільйона барелів на добу. Ця умова діяла до серпня. Станом на сьогодні угода ОПЕК+ передбачає скорочення нафтовидобутку на 7,7 мільйона барелів на добу.

Таким чином, стан ринку багато в чому залежить від поширення COVID-19 у світі, відновлення авіасполучення між країнами, відновленням туризму та промисловості. А також від розумної економічної політики держав-експортерів нафти. Чи зможуть вони домовитись про оптимальні обсяги видобування нафти, покаже час.

Список використаних джерел

1. Графіки нафти за 10 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://market-prices.com/Crude_Oil/Grafik_nefti_za_10_let.html – вільний. Мова укр.

2. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/09/15/665145/> – вільний. Мова укр.

3. Financial Clab [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finclub.net/ua/news/svitovyi-bank-prohnozuie-zrostannia-tsin-naftu.html> – вільний. Мова анг.

4. Інвестиції 24 (електронний журнал) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://investment.24tv.ua/shho-bude-popitom-tsinami-naftu-2021-roku-prognoz-nafta-novini_n1404035 – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Е. Бобкова

Полоцкий государственный университет, Республика Беларусь

РОЛЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО ФАКТОРА В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

История предпринимательства зародилась еще в глубокой древности. Первые бизнесмены начали появляться, когда в сельскохозяйственном производстве стали оставаться излишки продуктов. Тогда наиболее сообразительные люди придумали обменивать “лишние” продукты на предметы быта и пищу. Весь этот процесс взаимобмена происходил в небольших географических районах. С появлением денег процессы предпринимательства приняли

более расширенные масштабы, охватив экономическую, а также страховую область.

История бизнеса начинается в Древней Месопотамии, что подтверждается документально. Далее действующие купцы формировали товарищества, которые обеспечивали финансовыми средствами различные трейдерские операции, с помощью аккредитивов. В Древней Греции торговля контролировалась государством, а предприниматели предоставляли различные услуги, финансовые и кредитные.

Рим был активно также задействован в международной торговле. Там местные бизнесмены создавали крупные банковские объединения, предприятия по производству одежды, предметов обихода и мебели, оружия. В Древнем Риме активно используется труд чернорабочих, изготавливая изделия вручную. Непосредственно в данный период создаются первоначальные концепции учета, а также налогообложения бизнесменов с целью регулирования их работы.

После падения Римской империи в истории бизнеса начинается новейшая стадия формирования. Благодаря древнерусским взаимосвязям между востоком и западом, появляются тесные отношения между странами ЕС и восточными государствами, происходит бурный рост торговли. В это время за счет увеличения ремесленных мастерских происходит рост производства.

Тут в первый раз возникает группа торговцев, какие формируют альянсы, они объединяют капиталы для закупок товара в дальних странах. В Средние века торговцы с Ближнего Востока открыли для себя новые рынки в Восточной Африке, где они познакомили местных жителей с арифметикой, принципами учета, валютой и сделали арабский язык ведения дел. В XIV веке в Италии придумали систему бухгалтерского учета. В дальнейшем она стала важным условием развития капитализма. К концу Средних веков возникают крупные фирмы, которые не только продают и транспортируют товары, но также начинают сами производить их, нанимая работников.

С Нового времени наступает значимый промежуток в становлении коммерциала. Период знаменитых географических открытий открыл новое дыхание в предпринимательской деятельности. Например, стали возникать крупные трейдерские фирмы, которые стали снаряжать суда для торговли с дальними государствами. Одним из самых важных событий XVI века является возникновение протестантизма. Протестанты считали трудолюбие особым достоинством, а благополучие – символом благословения.

Это способствовало появлению предпринимателей по всей Европе, в особенности на севере [1].

Британский деятель науки Кантильон в первый раз применил термин “бизнес” на рубеже XVII и XVIII столетия. С середины XVII века начинается индустриальный переворот. Предприниматели стремятся производить недорогие товары в крупных долях. Таким образом, обнаруживается новейшая группа бизнесменов-промышленников, которые получали доход, увеличивая изготовление. Предприниматели этого класса становятся инициаторами введения новейших технологий. Они придумывают новые методы повышения работоспособности предприятий, а также вырабатывают способы управления компаниями. В середине XVIII века разрастается сфера акционерных сообществ и банковского дела. Все это приводит к тому, что предпринимательство начинает разделяться на крупный и малый, но между ними быстро растет разрыв. Капиталисты, которые вкладывают средства в рост производства формируются уже в середине XIX столетия.

Очередной этап развития предпринимательской деятельности, теперь мы его уже называем современным, начинается с начала XX века. В этот период проходит бурный рост числа бизнесменов. Помимо очевидно негативных эффектов, мировой кризис дал толчок развитию экономической науки, пытавшейся проанализировать причины кризиса и предложить меры по их преодолению. А также в то время была востребована американская концепция о личном успехе для каждого.

В начале XX века возникает новая профессия – руководитель. Начинают активно внедряться научные методы управления прибыльным делом, формулируются новейшие финансовые концепции.

В середине XX века происходит третья промышленная революция. Она дает начало к зарождению инновационного подхода. Новая эра предпринимательства связана с освоением виртуального пространства.

Электронный бизнес стал главной площадкой с целью осуществления собственных мыслей юных предпринимателей. Их привлекла уникальная электронная сфера, а также возможность получать прибыль от своего дела при небольших первоначальных инвестициях. Современный этап характеризуется действующим формированием рискованного научно-технического коммерциала (венчурного), который связан с привлечением новых инвесторов и реализацией бизнес-проектов в высокотехнологичных сферах производства [2].

Становление белорусского предпринимательства возникло в XIX веке, когда Беларусь была частью Российской Империи. В этот период появились новые индустриальные объекты предпринимательского типа, а также первоначальные торговые дома. Несмотря на бурный процесс концентрации производства, мелкая промышленность играла значимую роль. В 1980 г. крупная промышленность по численности рабочих почти в два раза уступала мелкой. Мелкая промышленность практически удовлетворяла потребности населения в готовых изделиях, в то время как крупная промышленность специализировалась на крупных полуфабрикатах. Кроме этого, предприниматели производили там, где требовалось изготовление сложных изделий в небольшом количестве. Такой относительный расцвет мелкой промышленности частично был итогом льготного налогообложения и избавления от налоговых выплат, что практиковалось государством длительное время.

В настоящее время составной частью экономики Республики Беларусь является предпринимательский сектор. Его интенсивное развитие было в начале 90-х годов. С этого времени внутренний рынок стал насыщаться изделиями и услугами собственного производства, увеличивался экспортный потенциал республики, повышалась занятость населения. Предпринимательский сектор стал хорошим источником дополнительных доходов для бюджета страны. Благодаря этому сектору складывались рыночные отношения, и развивалась конкуренция производства в стране [3].

Как видно из табл. 1, в Республике Беларусь в 2015 году по сравнению с 2010 годом незначительно увеличилось число микроорганизаций, а также число индивидуальных предпринимателей – темпы роста составили 104,4 % и 106,7 % соответственно. При этом наблюдается тенденция снижения числа малых и средних организаций.

Таблица 1

Анализ показателей развития субъектов предпринимательства в Республике Беларусь в 2015-2019 гг.*

Показатель	Значение показателя					Темп роста 2019/2015, %	Абсолютное изменение, 2019-2015
	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.		
Индивидуальные предприниматели, чел.	240 781	235 995	236 138	241 300	257 000	106,7	16 219
Средние организации, ед.	2 394	2 315	2 245	2 237	2 235	93,4	-159

Микроорганизации, ед.	92 684	93 288	95 854	97 449	96 789	104,4	4 105
Малые организации, ед.	12 363	11 779	11 872	11 528	11 753	95,1	-610

**Составлено и рассчитано автором по данным Национального статистического комитета Республики Беларусь [4].*

На рис. 1, 2 представим показатели внешней торговли субъектов предпринимательской деятельности Республики Беларусь – индивидуальных предпринимателей, средних и малых организаций, микроорганизаций.

Как свидетельствуют представленные на рисунках 1-2 данные, по всем показателям наблюдается тенденция к росту. Наиболее высокие темпы роста экспорта товаров в 2019 г. по сравнению с 2015 г. демонстрируют микроорганизации и индивидуальные предприниматели – 180,9 % и 184,7 % соответственно. Самый высокий темп прироста импорта товаров наблюдается у малых организаций – 96,6 % (или 4498,50 млн долларов США). Однако, в то же время можно отметить, что положительное сальдо внешней торговли товарами отмечается в 2019 г. только у малых организаций. Остальные субъекты предпринимательской деятельности (средние организации, микроорганизации и индивидуальные предприниматели) в 2019 г. имели отрицательное значение данного показателя – «минус» 985,90, «минус» 2607,20 и «минус» 194,4 миллионов долларов США. Такая ситуация вызвана преобладанием импорта товаров над экспортом товаров во внешней торговле и обуславливает необходимость поиска новых зарубежных партнеров. В 2019 г. основными партнерами предпринимательских структур Республики Беларусь были: Россия, Украина, Китай, Великобритания, Польша.

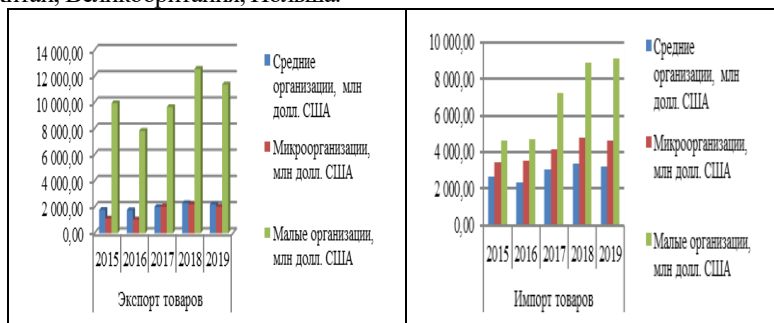

Рис. 1. Анализ показателей внешней торговли организаций Республики Беларусь в 2015–2019 гг.*

**Составлено и рассчитано автором по данным Национального статистического комитета Республики Беларусь [4].*

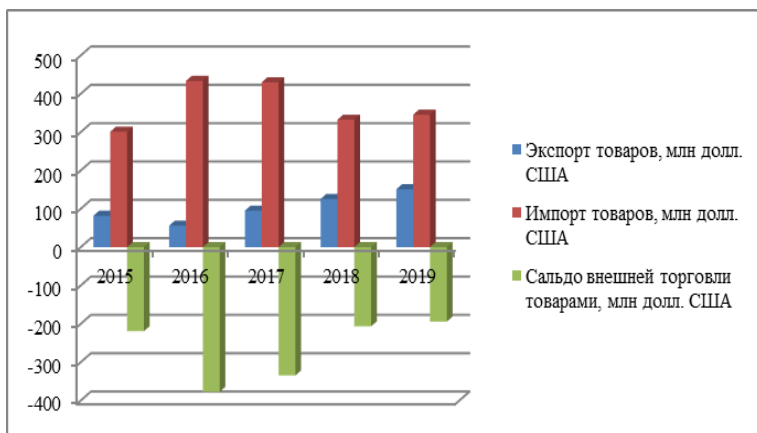

Рис. 2. Анализ показателей внешней торговли индивидуальных предпринимателей Республики Беларусь в 2015–2019 гг. .*

**Составлено и рассчитано автором по данным Национального статистического комитета Республики Беларусь [4].*

Развитие мировой экономики в настоящее время происходит на фоне достаточно высокой скорости протекания процессов глобализации. Глобализация международной экономики приводит к переменам в характере мирового производственного процесса, содействует углублению интернационального разделения труда и увеличению учено-технологического прогресса, и кроме того, существенно ускоряет процесс интернационализации деятельности хозяйственных субъектов. В связи с этим, можно говорить о том, что для субъектов бизнеса открываются новые горизонты.

Как известно, глобализация мировой экономики, с одной стороны, создает возможности развития малого и среднего бизнеса; с другой стороны, имеет и негативные последствия, к которым можно отнести:

1) неравномерное распределение преимуществ глобализации между странами; усиление конкуренции и нестабильности в условиях высокой степени взаимозависимости национальных экономик;

2) постоянно меняющаяся рыночная конъюнктура, высокие темпы совершенствования производственных и технологических процессов, предполагающих увеличение затрат на научно-исследовательские и опытно-конструкторские разработки [5].

Усиление конкуренции на мировых рынках обуславливает качественные изменения в системе организации и управления бизнесом, который должен адаптироваться к постоянно меняющимся условиям в обострившейся конкурентной борьбе на международном уровне.

Во-первых, в условиях растущей международной конкуренции по приоритетным направленностям государственной помощи малого и среднего бизнеса необходимо развивать инновационную и транснациональную деятельность, заострять внимание на производстве качественно-брендовой и экологичной продукции с целью увеличения долгосрочной конкурентоспособности предприятий малого и среднего бизнеса как на национальном, так и на мировом рынках.

Во-вторых, правительствам Республики Беларусь следует улучшать концепцию государственного регулирования малого и среднего бизнеса, в том числе нормативно-правовой, экономической и инфраструктурной поддержки.

Список использованных источников

1. FB библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://fb.ru/article/283222/istoriya-biznesa-i-ego-opisanie> – свободный. Язык рус.
2. Учебные материалы для студентов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studme.org/1529052721700/ekonomika/istoriya_razvitiya_predprini_matelstva – свободный. Язык рус.
3. Helpiks [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://helpiks.org/4-10395.html> – свободный. Язык рус.
4. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.belstat.gov.by> – свободный. Язык рус.
5. Экономическая библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://economy-lib.com/predprini_matelstvo-v-usloviyah-globalizatsii-osnovnye-cherty-i-protivorechiya – свободный. Язык рус.

Научный руководитель: Э.Н. Воронько, магистр экономических наук, преподаватель.

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

В даний час у світі, зокрема і в Україні, зростає роль транснаціональних корпорацій, що в свою чергу привертає увагу багатьох вчених та аналітиків. Для України дане питання є дуже важливим, оскільки наша країна стала на шлях створення та розвитку ринкової економіки і разом з тим хоче стати активним учасником світового ринку та економіки в цілому. Міжнародні корпорації, як каталізатори, своєю діяльністю посилюють транснаціоналізацію світової економіки. Для України, транснаціоналізація це реальна можливість вийти на новий рівень в світовому господарстві, визначити основні напрямки розвитку та суспільного відтворення, мету зовнішньоекономічної політики, умови участі в міжнародному поділі трудових ресурсів та інше.

Вплив діяльності транснаціональних корпорацій розповсюджено майже на всі країни світу та всі види діяльності суб'єктів господарювання. В свою чергу збільшення обсягів діяльності міжнародних компаній, зміна структури, ускладнення економічних зв'язків та якісного змісту вимог споживачів призводить до ускладнення процесів на світовому ринку. Частка ТНК в світовій торгівлі становить близько 2/3 всього світового обороту.

Ключовими видами світових корпорацій є транснаціональні (ТНК) та багатонаціональні корпорації (БНК). ТНК це національні монополії із закордонним капіталом, основна діяльність яких поширюється не на одну країну; відповідно до установчих документів бізнес таких фірм ведеться за допомогою створених відокремлених філій.

БНК – це міжнародні корпорації, які поєднують національні компанії кількох країн на виробничій і науково-технічній основі.

Транснаціональні корпорації та об'єднання мають ряд переваг:

1. вони є більш конкурентоздатними;
2. така форма ведення бізнесу сприяє отриманню більших прибутків, розширює ринки збуту, реагувати на зміни на світовому ринку та ефективно розподіляти робочий капітал;
3. для таких компаній не існує кордонів: процеси кооперації та спеціалізації відбуваються між підприємствами розташованими в різних країнах та частинах світу [1].

Визначаючи вплив міжнародних корпорацій на розвиток світового економічного простору можна виділити декілька головних напрямків (рис.1).

Країнам, що приймають інвестиції від транснаціональних корпорацій слід враховувати наступні моменти:

1. Державному уряду важливо розуміти всі негативні та позитивні наслідки співпраці з ТНК.

2. При підписанні контрактів на співпрацю з ТНК необхідно врахувати національні інтереси держави.

3. Співпраця уряду с ТНК в процесі планування та розробки ефективної політики є краще ніж політика протекціонізму.

4. Міжнародні компанії інвестують капітал, що сприяє притоку грошових коштів та створенню нових робочих місць, що покращує ситуацію з безробіттям.

5. Будь-які відносини з ТНК мають бути чітко зафіксовані та прописані в міжнародних угодах [2].

В 2019 році в Україні працювало більше 30 міжнародних ТНК, с поміж яких можна відзначити «Apple», «British Petroleum», «CocaCola», «Danone», «Hewlett Packard», «Huawei», «McDonalds Corporation», «Metro Cash & Carry», «Microsoft», «Nestle», «PepsiCo», «Procter & Gamble», «Samsung», «Shell», «Toyota», «Unilever» та інші.

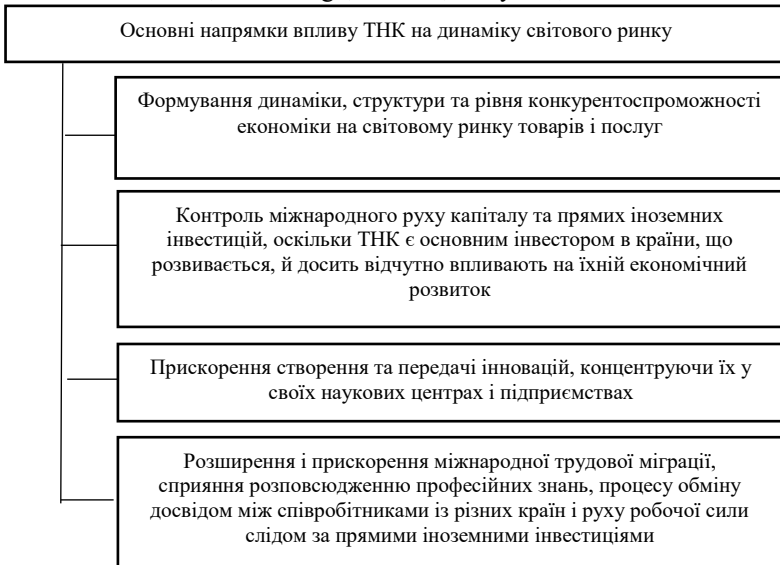

Рис. 1. Вплив ТНК на динаміку світового ринку

Особливо необхідно відмітити компанії, які виробляли продукцію безпосередньо на території України, оскільки за рахунок цього відбувається

розвиток промислово-виробничого потенціалу країни, створення робочих місць, наповнення місцевих бюджетів та загалом сприяє розвитку регіону в якому вони працюють. До них відносяться корпорації «Індустріальний Союз Донбасу» та «ROSHEN», фінансово-промислова група «Систем Кепітал Менеджмент». Також до ТНК можна віднести корпорацію «Укравто».

Компанії можуть використовувати різні стратегії для здійснення своєї діяльності в різних країнах світу. Для України можна виділити декілька типів стратегій, які використовуються ТНК (рис. 2).

Найпопулярнішими галузями економіки України для інвестицій ТНК є машинобудування, фінансова, металообробка, харчова промисловість, страхування та торгівля.

Інвесторів приваблює швидкий розвиток інфраструктури та багаті природні ресурси України. Проте на заваді їм стають нескінченні проблеми з корупцією, бюрократією, політичною та економічною нестабільністю в країні, військові дії на сході країни, нестабільне податкове законодавство та його складність, правова та судова системи, які неспроможні ефективно виконувати покладені на них обов'язки. Все це впливає на рейтинг України списках привабливості для інвестування.

Окрім функціонуючих ТНК, в Україні чимало компаній, в основному західних, які просто проводять моніторинг ринку на майбутнє з метою зайняти на ньому певну нішу в перспективі. Ці компанії в основному займаються імпортом-експортом сільгосппродукції та засобів захисту рослин.

Рис. 2 Стратегії ТНК в Україні [3]

Окремо можна відзначити привабливість нафтогазової сфери України. Паливно-енергетичний комплекс має неабияке значення в економіці України, оскільки є найбільш дохідною галуззю України та приносить найбільші доходи в державний бюджет. Проте ця галузь є і найбільш складною та проблемною, оскільки переважна більшість підприємств, які працюють у цій сфері є застарілими та працювали ще за часів СРСР. Обладнання на цих підприємствах є дуже старим та подекуди стовідсотково зношеним та морально застарілим. Всі ці фактори впливають на ефективність діяльності підприємств, які входять до складу паливно-енергетичного комплексу, а також до надмірних витрат на підтримання обладнання в робочому стані. Проте інвестиції ТНК в паливно-енергетичну галузь дали свої результати. Переважна більшість інвестицій це російські нафтогазові компанії. Інвестиції дали можливість оновити матеріальну базу підприємств.

Проте слід відмітити і негативні наслідки таких інвестицій: переважна більшість стратегій, що використовуються в Україні направлені на отримання швидких прибутків та виведення капіталу закордон. В більшості випадків основною причиною інвестування є мінімізація податкового навантаження. Так наприклад, іноді сума інвестицій є настільки малою, що її не можна порівняти ні з обігом материнської компанії ні з обігом створеного представництва.

Аналіз останніх досліджень показав, що інтеграція України та її транснаціоналізація має як позитивні так і негативні наслідки (табл.1)

Таблиця 1

Вплив транснаціоналізації на розвиток української економіки [4]

Позитивний вплив	Негативний вплив
Міжнародна спеціалізація на базі взаємопроникнення капіталу	Посилення конкуренції на внутрішньому ринку, занепад вітчизняного виробника
Формування міжнародних галузевих та господарських територіальних одиниць (кластерів)	Поступова руйнація національного економічного державного суверенітету – поява наднаціональних економічних утворень – ТНК
Вирівнювання національних відтворювальних виробничих структур	Різне зростання транскордонного злиття і поглинання вітчизняних компаній
Свобода пересування факторів виробництва, товарів	Розташування на території держави трудомістких, енергомістких та матеріаломістких, екологічно небезпечних виробництв
Доступ до більш якісних і дешевих ресурсів	Відтік капіталу, перерахунок прибутку в промислово-розвинуті держави
Розвиток науково-технічної сфери	Уникнення оподаткування прибутку
Розширення інноваційної діяльності	Розподіл фінансових ресурсів країн

	між крупними ТНК з обмеженим фінансуванням середнього бізнесу
Якісний розвиток виробництва країни	Занепад галузей економіки, які не є привабливими для ТНК
Посилення ролі держави (країни-базування ТНК) в міжнародному просторі	Вплив ТНК на економічну владу країни

Транснаціональні корпорації стали найважливішими дійовими особами в сучасному світовому господарстві. Добробут країни, її участь у міжнародному поділі праці, рівень інтегрованості у світове господарство і, в підсумку, її міжнародна конкурентоздатність дедалі більшою мірою залежать від того, наскільки успішна діяльність ТНК, що базуються в її економіці [5]. Окрім того, капіталовкладення ТНК в іноземну економіку – активний спосіб стимулювання попиту на продукцію вітчизняних товаровиробників. Певною мірою дозволить захистити національні економічні інтереси створення українських ТНК, що сприятиме розвитку українських господарських структур в подальшому та інтернаціоналізації їхнього виробництва й капіталу, інтеграції України у світову економіку, її участі в глобальних трансформаційних процесах. Пріоритетним завданням української державної політики повинно стати створення відповідного внутрішнього та зовнішнього середовища для залучення інвестицій, сприяння підвищенню конкурентоспроможності українських виробників на зовнішніх ринках, і за рахунок інвестиційних ресурсів українських міжнародних корпорацій забезпечити розвиток вітчизняних товаровиробників.

Список використаних джерел

1. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О.П. Гребельник. – 5-те вид., перероб. та допов. ; Університет ДФС України. – Ірпінь, 2019. – 410 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 128).
2. Хоменко І.Б. Особливості інвестиційної діяльності ТНК в Україні / І.Б. Хоменко // Зовнішня торгівля: право та економіка – 2008. – № 1 – С. 71–78.
3. Овчарук М.П. Особливості поширення та впливу ТНК на економіку України [Електронний ресурс] / М.П. Овчарук, В.М. Мотриченко // Фінансовий простір. – 2013. – № 3 (11). – С. 61–67. – Режим доступу : <http://fp.cibs.ck.ua/files/1303/13omprot.pdf>. – Назва з екрану.
4. Радченко О.П. Розвиток транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації / О.П. Радченко, О.І. Шавалюк // Сучасні

технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи: матеріали X Міжнарод. наук.-практ. конф., 29–30 квітня 2015 р. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечнікова, 2015. – С. 60–62.

5. Грачев Ю.Н. Внешнеэкономическая деятельность. Организация и техника внешнеторговых операций / Ю.Н. Грачев. – М. : ЗАО «Бизнес-школа, Интел-Синтез», 2000. – 544 с.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

А. Борисова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВПЛИВ РОЗМІРУ КРАЇНИ НА РІВЕНЬ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Кожна країна є своєрідною та неповторною за історією, культурою, традиціями, господарською діяльністю. Проте держави можна об'єднувати в групи за кількісними та якісними ознаками: площею, кількістю населення, особливостями географічного положення, державним устроєм. Але найважливішою ознакою країни є рівень її економічного розвитку. Він визначається, перш за все за, показником валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення, а також індексом людського розвитку (ІЛР).

Валовий внутрішній продукт на душу населення (ВВП на душу населення) – це показник рівня економічної активності і якості життя населення в окремих країнах і регіонах за певний період. Якщо пояснити термін ВВП своїми словами, то це дохід, отриманий від усіх підприємств і сфери послуг на території країни. Чим більший дохід, тим вище ВВП. Якщо ми беремо до розрахунку ВВП на душу населення, то відповідно ми ВВП ділимо на кількість осіб в країні. Звідси пряма залежність – чим більше людей проживає на території країни, тим менше ВВП на душу населення.

Індекс людського розвитку – це сукупний показник рівня розвитку людини в країні, тому іноді його вживають як синонім таких понять як «якість життя» або «рівень життя».

При підрахунку ІЛР враховуються 3 види показників:

1. очікувана тривалість життя – оцінює довголіття;
2. рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) та очікувана тривалість навчання;
3. рівень життя, оцінений через ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності (в доларах США).

Розглянемо табл. 1, де описуються країни за такими критеріями як ВВП на душу населення, ІЛР і площа.

Отже, можемо підсумувати, що від площі країни не залежить її рівень розвитку. Рівень розвитку залежить від кількості населення в країні і від їх "рівня життя", площа території може сприяти зростанню рівня розвитку але не є ключовими фактором, і якщо зіставити площу з подушним ВВП, то будь-який залежності не виявиться.

Проте, можна зазначити, що як великі, так і малі за площею країни мають свої переваги та недоліки щодо можливостей розвитку. Міжнародні переваги великих країн в наступному: це величезний простір, на якому велика ймовірність знаходження корисних копалин, а також водних ресурсів. Країна може розташовуватися в різних кліматичних зонах, що сприяє розвитку сільського господарства, мати довгу берегову лінію та бути більше інтегрованою в світову торгівлю завдяки розвинутій системі торгових шляхів, мати більше життєвого простору для зростаючої кількості населення.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця показників ВВП (ПКС) на душу населення, ІЛР та площі країн*

№ з/п	Країна	ВВП на душу населення (за ПКС, \$) 2019 г.	ІЛР (доклад 2019 г.)	Площа, км 2
1	Китай	16 784,7	0.758	9 596 960
2	США	65 118,4	0.920	9 372 610
3	Індія	7 034,2	0.647	3 287 590
4	Афганістан	2 293,6	0.496	647 500
5	Франція	49 435,2	0.891	547 030
6	Японія	43 235,7	0.915	377 835
7	Німеччина	56 052,4	0.939	357 022
8	Катар	96 491,0	0.848	11 437
9	Палау	18 496,4	0.814	458
10	Мальта	45 651,6	0.885	316

*Складено за [1,2,3]

Переваги малих країн – легше побудувати ефективну систему управління, менше передумов для безробіття, можливість більш гнучкого контролю, індивідуальний підхід до вирішення економічних і соціальних проблем, більш компактна інфраструктура, менше можливості для корупції.

Тобто, можна прийти до висновку, що великі за площею країни мають більше передумов для того, щоб стати більш розвиненими, але

сучасний стан міжнародних економічних відносин, мобільність факторів виробництва, сучасні технології майже повністю нівелюють ці переваги.

Список використаних джерел

1. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?view=chart> – вільний. Мова англ.

2. UNDP. Human Development Report 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf> – вільний. Мова англ.

3. Географический справочник «О странах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ostranah.ru/_lists/area.php – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Є. Босняк

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

НАСЛІДКИ ВСТУПУ ДО ЄС ЧЕШЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Європейський союз – це напрям євроінтеграції для багатьох країн Східної Європи, мешканці яких впевнені, що вступ до ЄС – це розвиток усіх сфер життя, а особливо – економічної. Однак, слід зазначити, що вступ до цієї організації містить не тільки беззаперечні позитивні сторони, але й дуже відчутні негативні.

Розвиток Чехії можна поділити на 2 етапи: розвиток до та після членства. Чинником розвитку економіки Чехії до 2004 року був експортоорієнтованість ЧР на ринки Європи та США. ЧР мала розвинений вторинний сектор економіки, а саме: металургійну, машинобудівну та легку промисловості. Також, Чехія змогла залучити інвесторів та посилити промисловість. Це спричинило дефіцит трудових ресурсів, який вирішився за рахунок трудової міграції з країн Південно-Східної Азії. Так, економіка ЧР до вступу в ЄС описувалася обсягом ВВП у 2 823 452 млрд чеських крон, боргом 493 185 млрд чеських крон та дефлятором ВВП в 1,3% [1].

Причинами вступу Чехії до ЄС слугували: розташування ЧР між державами-членами ЄС, спрощення імпорту та експорту товарів, залучення інвестицій зі сторони європейських інвесторів, стабілізація економіки країни завдяки підтримки ЄС. Однак ЧР мусила прийняти закони, які б дозволили їй повністю увійти ЄС, адже угода

передбачала вільне транспортування товарів через територію ЧР та безперешкодний перетин кордону людьми. Чехія вступила до ЄС 1 травня 2004 року хоча і більшість вимог не було виконано.

Після вступу перед країною виникли проблеми: вимога країн Європи перейти до євро, для чого ЧР повинна була зменшити дефіцит бюджету; відсутність еластичності на ринку праці в ЄС; суворі послідовність бюрократичних процесів; стрімке зростання безробіття, пов'язане як із трудовою міграцією. Проблемою чеської економіки до сих пір залишається перехід до загальноєвропейської валюти. Умовою для переходу до євро є зменшення дефіциту державного бюджету до рівня 3% від ВВП.[2] Перехід до євро є основною причиною тиску на ЧР після вступу до ЄС, проте у суспільстві панує опір цьому процесу, що пов'язаний з інфляцією при практично незмінній заробітній платні, що зменшить паритет купівельної спроможності населення. Чехія повинна була розв'язувати й внутрішні проблеми, тому одним із перших запозичень після вступу до ЄС був кредит 678 млн євро, що повинен був вирівняти економічний розвиток регіонів [2]. Проте це не завадило економіці Чехії розвиватися, адже макроекономічні показники суттєво зросли, а саме ВВП країни (рис.1) й рівень мінімальної заробітної платні, однак державний борг також зростав (рис. 2) [1].

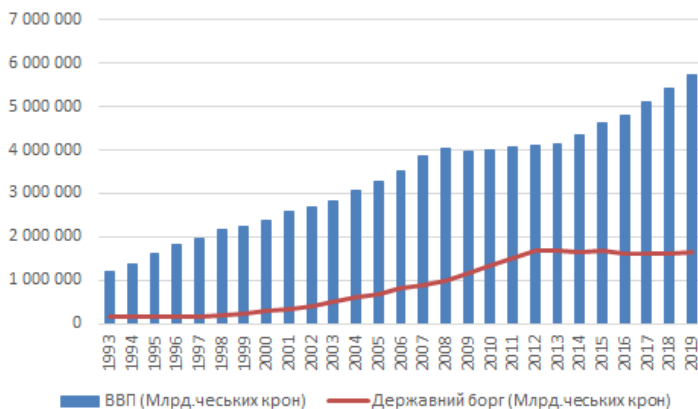

Рис. 1 Зміна ВВП та державного боргу ЧР протягом 1993-2019рр.

[Складено автором за даними джерела 1]

Також після вступу до ЄС, ЧР зіштовхнулася з активною «втечею мізків» до країн ЄС, проблемою ведення зовнішньої політики та ускладнення процесу отримання компаніями прав на експорт товарів до ЄС. Більшість проблем було подолано вже 2005 р. Так, «втечу мізків» було подолано шляхом збільшення середньої заробітної плати, а переорієнтація на ринки ЄС зменшила потребу у веденні зовнішньої політики.

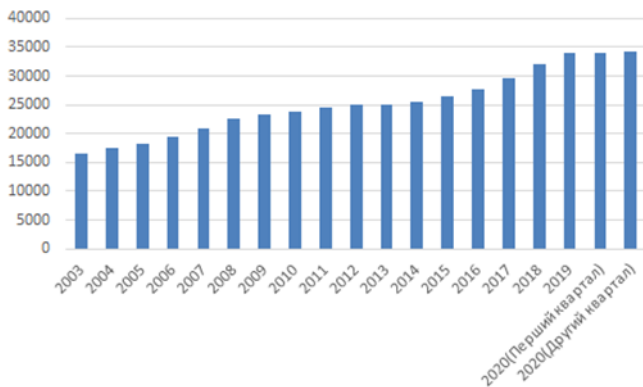

Рис. 2 Зміна середньої заробітної плати в ЧР за 2003–2020рр.

[Складено автором за даними джерела 1]

Отже, ЧР завдяки вступу до ЄС розширила ринки збуту продукції, стабілізувала економіку та залучила нові інвестиції, проте водночас отримала відтік трудової сили, зростання рівня безробіття та тиск ЄС на внутрішні та зовнішні виклики. Тобто ЄС як основний напрямок євроінтеграції країни стає як і поштовхом для розвитку, так і своєрідними гальмами.

Список використаних джерел

1. Чеське статистичне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.czso.cz> – вільний. Мова чеська.
2. Брякин Н.Г. Влияние внутренних факторов на процесс интеграции Чешской Республики в Европейский союз /Н.Г. Брякин // Международная экономика. – 2011. – № 10. – С. 44–55.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

ОСНОВНЫЕ ВИДЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ РАСЧЕТОВ

Международные расчеты по сделкам с обязательными товарами играют важную роль в деловом мире как развитых, так и развивающихся стран. Они охватывают все внешнеторговые операции, которые включают в себя обмен товарами или услугами, регулируют финансовую составляющую некоммерческих операций и способствуют активному движению капитала и улучшению рынка.

Термин «международные платежи» относится к платежам, которые происходят между резидентами и нерезидентами или между юридическими/физическими лицами и международными организациями в результате экономических и финансовых транзакций, осуществляемых между ними.

Международные платежи возникают в результате любых операций, которые учитываются в платежном балансе и которые, с денежной точки зрения, приводят к покупке или продаже иностранной валюты. Следовательно, они приведут к международным платежам:

- Экспорт и импорт товаров и услуг.
- Доход или выплаты по факторному доходу.
- Доходы или выплаты, полученные от текущих и капитальных переводов за границу.
- Покупка и продажа активов за рубежом, будь то прямые инвестиции, портфельные инвестиции и т. д. [1].

Сначала рассмотрим следующие основные типы международных расчетов.

Все виды переводов выражаются в определенной/установленной валюте, к ним относятся телеграфные, почтовые, электронные и другие виды переводов. Платежи между странами имеют разный экономический характер. В отношении от системы ценообразования они делятся на две группы:

1. Торговые операции между странами, включающие получение и выплату средств от внешнеторговых операций, также выплаты по ним. Выплаты и поступления от платежей по международным кредитам, оплата транспортных услуг, их расчеты.

2. Некоммерческие расчеты – это платежи, направленные на наличие дипломатических представительств, расходов на разнообразные группы людей (новички, профессионалы, граждане, пребывающие за рубежом), трансфертные платежи (для граждан:

государственные пособия, пенсии, стипендии, арендные субсидии и другие; для компаний: субсидии, налоговые льготы, бонусы, льготные кредиты, оплата текущих расходов организаций) [1].

Большая часть выплат идет на построение торговых отношений. Все расчеты основаны на ценах и ставках для международных транзакций. В то же время такой расчет влечет за собой учет внутренних цен на товары и услуги, он производится в местной национальной валюте. Международная практика гласит: несколько стран взаимодействуют одновременно с разными географическими положениями, обязанностями и суверенитетом. Другая трудность с расчетами может заключаться в том, что одна и та же страна иногда использует одновременно несколько типов валют. Сам платеж генерируется и выполняется банками в поле плательщика.

Международные расчеты имеют ряд характеристик. Сторонами сделки купли-продажи являются экспортеры, импортеры и банки, через которые осуществляется оплата. Между ними заключается договор, в котором прописаны все существенные элементы сделки. Оплата должна производиться в соответствии с применимыми законами и постановлениями, а все действия должны быть задокументированы. Международные расчеты могут производиться в разных валютах, что влияет на эффективность транзакции. Вслед за этим представлено на рассмотрение следующие основные формы международных расчетов:

- Банковский перевод. Он осуществляется через интернет-банкинг (в электронном виде), заполнив форму «платежное поручение» в отделении банка, или по телефону, либо отправив электронное письмо с платежными реквизитами. Также возможна оплата через банковское приложение в смартфоне (мобильный банкинг).

- Валюту также можно отправить на инкассо в иностранные банки. Инициатива расчетов идет от получателя денежных средств.

- Документарный аккредитив. Документация почти всегда сопровождается передачей деловых или товарных документов. Это считается довольно рискованным, так как между получением окончательного платежа и первоначальной доставкой документов в банк и отправкой товара существует промежуток времени. При поступлении пакета документов в банк-корреспондент импортер может оказаться без наличных или быть банкротом.

- Открытый счёт.

- Взыскание долгов – это процесс, который обычно используется при международных платежах. В этом случае экспортер размещает инкассовое поручение в обслуживающем банке и прилагает сопроводительные документы. Не все финансовые учреждения предлагают такие услуги. Кредитная организация, в свою очередь, отправляет заказ в страну, в которую доставляется товар, в соответствующий банк, взаимодействующий с импортером. Корреспондент финансовой организации выдает импортеру товарные документы, которые получают от него платеж и переводит в первоначальный банк, а затем экспортеру [1].

- Нетто-самовывоз – это операция, при которой товары не передаются. Вместо этого в процессе используются финансовые документы (чек на инкассо, переводной вексель и т. д.). Например, если у человека есть чек от иностранного банка, по которому деньги могут быть получены в течение определенного периода времени, он может обратиться в украинский банк для выполнения вышеуказанной операции. Украинское финансовое учреждение просит клиента предъявить паспорт и заполнить ряд документов. Затем чек принимается и отправляется по почте в банк-эмитент. Если с финансовым документом все в порядке, иностранная кредитная организация переводит деньги в украинский банк, который, в свою очередь, передает их первоначальному держателю чека.

Международные платежи могут производиться в валюте одной из стран, в которой осуществляется транзакция, или в валюте третьей страны, принимаемой обеими сторонами, обычно в долларах или евро. В основном, международные платежи возникают в результате любых операций, которые учитываются в платежном балансе и которые, приводят к покупке или продаже иностранной валюты (денежная точка зрения).

Список использованных источников

1. Международные расчеты как инструмент финансового обеспечения осуществления внешнеторговых операций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/194404/1/90-101.pdf> – свободный. Язык рус.

Научный руководитель: А.А. Задоя, кандидат экономических наук, доцент.

МІСЦЕ ОСВІТИ ТА НАУКИ В ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Становлення постіндустріальної економіки базується на досягненнях освіти та науки, і залежить від ефективного поєднання засобів виробництва та інтелектуальних ресурсів суспільства. Логіка змін, їх стратегія мають узгоджуватися не з вимогами політичної кон'юнктури, а зі світовими тенденціями суспільного, економічного розвитку. Реформування системи освіти та науки в Україні повинно відбуватися відповідно до потреб постіндустріального суспільства та постіндустріальної економіки, до яких долучається сьогодні наша країна у прагненні євроінтеграції.

Теорія постіндустріального суспільства сформувалась завдяки роботам Д. Белла, Дж. Гелбрейта, П. Дракера, В. Ростоу, Е. Тоффлера. Наразі вона залишається, як слушно зазначає В. Іноземцев, «єдиною соціальною метатеорією, яка повною мірою прийнята світом» [4, с. 19-20]. У розробку економічної складової теорії постіндустріалізму зробили свій внесок В. Базилевич, Ю. Бажал, О. Белорус, В. Геєць, Л. Смеляненко, М. Згуровський, В. Іноземцев, В. Полтерович, Н. Тарнавська, А. Чухно та інші дослідники. Економічні аспекти розвитку системи вищої освіти в постіндустріальному суспільстві розглядали у своїх роботах В. Андрущенко, Т. Боголіб, І. Каленюк, Е. Лібанова, А. Музиченко. Дослідженню засад стратегічного інноваційного розвитку закладів вищої освіти, їх ролі у розвитку людського та інтелектуального потенціалу постіндустріальної економіки присвятили свої розвідки В. Луговий, О. Левченко, Д. Плинокос, В. Семиноженко, Н. Холявко та інші науковці.

Метою дослідження є визначення місця й ролі освіти та науки в постіндустріальній економіці.

Перші роз'яснення щодо особливостей розвитку постіндустріальної економіки належать Д. Беллу. За його характеристикою, постіндустріальне суспільство – «це суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і підвищення якості життя; в якому клас технічних фахівців став основною професійною групою..., в якому впровадження інновацій ... усе більшою мірою залежить від досягнень теоретичного знання» [1,

с. 173]. Таким чином, у постіндустріальній моделі економіки саме освіта та наука, разом із інформацією, стають головними чинниками економічного зростання. Йдеться, передусім, про інтелектуалізацію праці, про розробку та впровадження нових технологій, а головне – про зростання ролі людини як у виробництві, науці та бізнесі, так і в процесах державного регулювання й прогнозування економіки та інших сфер діяльності. У постіндустріальній економіці людина стає головним ресурсом економічного розвитку, тому зростають вимоги до її рівня освіти, професіоналізму, креативності, врешті-решт інноваційності мислення як передумови інноваційної діяльності.

Розвиток людського капіталу є неможливим без розвитку освіти, але під освітою тут не варто розуміти елементарне накопичування знань. Наприклад, Т. Лебеда наголошує на існуванні в Україні «суттєвого дисбалансу між розвитком освіти і макроекономічною динамікою», коли «високий освітній рівень населення України не забезпечує їй адекватних економічних вигід» [3, с. 114]. На її погляд, «першопричину такої ситуації слід шукати у двох площинах: з одного боку, у низькій якості (і вартості) освітніх послуг та їх невідповідності сучасним потребам інноваційного розвитку, з іншого у низькому попиту сучасної української економіки на якісну освіту» [3, с.114]. Цілковито погоджуючись із цією думкою, зазначимо, що на заклади вищої освіти сьогодні покладається не лише завдання підготовки висококваліфікованих фахівців з креативним інноваційним мисленням, їм також відводиться важлива роль у розробці інноваційних технологій для подальшого впровадження у виробництво та інші сфери діяльності.

Спроможність освіти та науки до генерування динамічних інновацій залежить також від налагодження тісної та міцної співпраці із владою й промисловістю. Ці взаємовідносини були зафіксовані у моделі потрійної спіралі Triple Helix (уряд – університети – промисловість), запропонованої Г. Іцковіцем і Л. Лейдерсдорфом та розвиненої Х. Ейтковіцем, Р. Хелмсом, Дж. Гудзіком. Логічним розвитком моделі потрійної спіралі Triple Helix стало формування моделі Quadruple Helix (державна – підприємницький сектор – вища освіта – громадськість), в першу чергу, в роботах Е. Караянніса та Д. Кемпбелла. Доповнивши модель Triple Helix четвертим компонентом – громадськістю, Е. Караянніс та Д. Кемпбелл розширили коло стейкхолдерів, що беруть участь в реалізації інноваційних процесів, представляючи різні сектори економіки, владу, бізнес, науку та освіту, громадянське суспільство. За оцінками інших дослідників ця модель краще характеризує сучасну постіндустріальну

економіку, коли «участь соціуму стає ключовим фактором досягнення успіху в інноваційному розвитку за рахунок кооперації, сумісної діяльності, маючи на увазі інновації не стільки технологічні, скільки соціальні, управлінські, організаційні» [5, с. 90].

Конкурентоспроможність української економіки сьогодні, як ніколи, залежить від розвитку вітчизняної освіти та науки, від налагодження ефективних та міцних зв'язків між усіма учасниками інноваційних процесів, тому модель *Quadruple Helix* набула конкретизації та розвитку і в роботах українських учених. Так, у дослідженні Н. Холявко, А. Вербицької та Т. Децюк на її основі було обґрунтовано інтегровану модель конкурентоспроможної вищої освіти України: «людський капітал (освіта) – економічний капітал (економіка) – політичний і правовий капітал (уряд, стратегія) – громадянське суспільство (соціальні, суспільно-економічні інститути)» [6]. Виходячи із провідних тенденцій світового суспільно-економічного розвитку та українських реалій, авторки визначають концептуальні засади розроблення й імплементації інтегрованої моделі конкурентоспроможної вищої освіти, актуалізуючи при цьому її сервісні напрямки діяльності (освіта як послуга): інтернаціоналізація, забезпечення інклюзивного підходу до навчання (особливо в частині професійної освіти), інтеграція до інноваційних бізнес-ланцюжків. Успішність реалізації запропонованої моделі залежить, за словами її розробниць, від задіяння усіх стейкхолдерів: не лише закладів вищої освіти, а й суб'єктів секторів підприємництва (роботодавців, замовників на підготовку висококваліфікованих кадрів та споживачів науково-технічної продукції), держави (профільні міністерства і відомства як регуляторів відносин у сферах вищої освіти і науки) і громадського сектору (зокрема, громадські організації у сфері вищої освіти, а також громадяни як споживачі освітніх послуг університетів) [6, с. 115]. Очікуваним результатом упровадження інтегрованої моделі, на думку її авторок, стане вирішення проблеми низької конкурентоспроможності вищої освіти в Україні, її обмеженої привабливості для споживачів, бізнесу та міжнародних партнерів [6, с. 116].

Також на основі чотириланкової моделі *Quadruple Helix* українськими дослідницями Н. Холявко та Т. Шестаковською було запропоновано інтегровану модель комерціалізації результатів наукових досліджень закладами вищої освіти України, функціональними блоками якої визначено: правовий, маркетингово-інформаційний, бізнесовокомунікаційний, сервісно-консалтинговий,

кадровий, матеріально-технічний, фінансовий. Дієвість моделі її автори обумовлюють інтеграцією всіх функціональних блоків [7].

«В умовах постіндустріального суспільства конкурентоспроможність національної економіки визначається саме здатністю створення нових ідей та перетворення їх на інновації», – наголошують українські дослідники Д. Плинокос та М. Коваленко [4, с. 41]. Відповідно, вважають вони, набувають стратегічного значення не лише такі функції ЗВО, як виробництво нових знань та ідей, а й їх «передача в процесі навчання й виховання, їх поширення та використання в нових виробничих процесах і сервісах» [4, с. 41]. Автори також визначають основні проблеми, що сповільнюють інноваційний розвиток науково-дослідної діяльності українських ЗВО, зокрема відсутність стратегічного планування комерціалізації, недостатнє фінансування та підтримка університетських розробок, недосконалість нормативно-правової бази комерціалізації тощо. Для розв'язання цих проблем, як і для вирішення будь-яких інших питань інноваційної діяльності, необхідні висококваліфіковані фахівці, підготовка яких також покладається на заклади вищої освіти.

Таким чином, постіндустріальна модель економіки характеризується переходом пріоритету від виробництва товарів до виробництва послуг, домінуванням в якості виробничих ресурсів інформації та знання. Висока технологічність постіндустріальної економіки є результатом інтеграції науки та освіти у виробництво та бізнес, регулятором взаємин яких виступає держава, а активним учасником є громадськість. Презентацією цих взаємин є модель *Quadruple Helix*.

Постіндустріальна модель економіки виходить за рамки технологічного детермінізму індустріальної моделі, актуалізуючи роль людського чинника, адже джерелом інноваційних процесів є людина. Заклади вищої освіти в економічних концепціях постіндустріалізму набувають значення центрів інноваційної діяльності, їм належить визначальна роль не лише у розробці та впровадженні високих технологій, а й у підготовці висококваліфікованих, креативно мислячих фахівців. Зростання ролі людського капіталу, необхідність великих інвестицій в його розвиток зумовлює сервізацію економіки, спонукаючи й вищі освітні заклади розглядати свою діяльність як надання освітніх послуг.

Імплементация в стратегії національного економічного розвитку концепцій постіндустріалізму призведе до якісних змін в системі освіти та науки України і стане одним із рушіїв економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования; пер. с англ. Москва: Academia, 1999. 956 с.

2. Иноземцев В. Перспективы постиндустриальной теории в меняющемся мире. Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Под редакцией В. Л. Иноземцева. Москва: Academia, 1999. С. 19–20.

3. Лебеда Т.Б. Вплив освіти на економічну динаміку в Україні. Економіка і прогнозування. 2014. № 4. С. 110–120.

4. Плинокос Д.Д., Коваленко М.О. Проблеми комерціалізації результатів науково-дослідної роботи закладів вищої освіти. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. № 3. С. 40–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2019_3_10.

5. Социально-экономическая модель: становление и развитие: теория, методология, практика. В 2 кн. Кн. 2 / под общ. ред. акад. В.Г. Гусакова. Минск: Беларус. наука, 2015. 401 с.

6. Холявко Н. І., Вербицька А.В., Децюк Т.М. Концептуалізація блоків інтегрованої моделі конкурентоспроможної вищої освіти України за концепцією Quadruple Helix. Інтелект XXI. 2019. № 4. С. 107–116.

7. Холявко Н. І., Шестаковська Т.Л. Модель комерціалізації результатів наукових досліджень закладами вищої освіти України. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економіка, управління та адміністрування. 2018. № 3. С. 56–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2018_3_12.

*Науковий керівник: Д.Д. Плинокос, кандидат економічних наук,
доцент.*

В. Будилина

Університет імені Альфреда Нобеля, з. Дніпро

ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ АКТИВНОГО ИЗМЕНЕНИЯ ЭКСПОРТА ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР УКРАИНЫ В 2020 ГОДУ

Аграрный сектор Украины это одна из главных составляющих экономики страны и по статистике 13% ВВП в 2020 году. Даже незначительные изменения, как в урожайности, так и в экспорте сельскохозяйственных культур могут сильно повлиять на

экономическую ситуацию страны в целом. Факторов изменений, которые так или иначе повлекут последствия, достаточно. Далее рассмотрим их подробнее.

Причины, которые способствуют снижению экспорта зерновых культур на международный рынок в нынешнем году можно поделить на две категории: внутренние и внешние. Если первые не возымели статус непоправимых и ужасных, то последние нанесли ощутимые удары по украинскому аграрному рынку. К внутренним можно отнести неблагоприятные погодные условия во время прошлогодней высадки озимых культур. Продолжительные засушливые условия (полное отсутствие осадков и повышенный температурный режим) на юге Украины, на данный момент являются характерной особенностью нынешнего предпосевного периода [2]. Поэтому есть основания волноваться о судьбе будущего урожая, так как с начала 2020/2021 маркетингового года (июль 2020 – июнь 2021 г.) по состоянию на 13 ноября 2020 г. экспорт зерновых культур из Украины достиг отметки 18,48 млн. т, что на 2,87 млн. т ниже результата за аналогичный период прошлого маркетингового года (5,1 млн. т). На диаграмме (рис.1) продемонстрированы показатели экспорта зерновых культур 2019/20 МГ в сравнении с 2020/21 МГ (далее МГ – маркетинговый год).

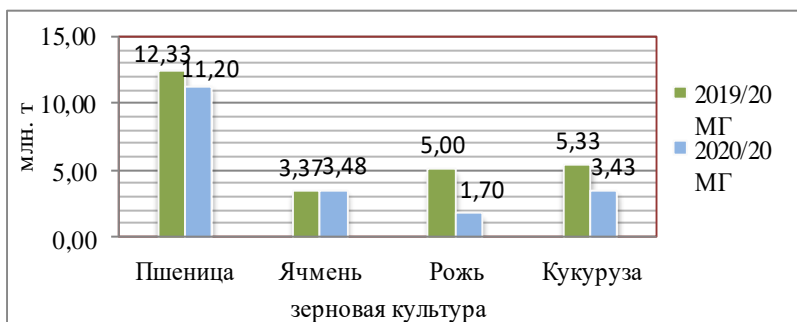

Рис. 1. Экспорт зерна из Украины в 2019–2020 МГ

[Создано автором в соответствии с данными источника 1]

К внешним же причинам снижения экспорта зерновых культур Украины [3], можно отнести особенно сейчас меняющуюся картину мировой торговли сельскохозяйственными культурами, появление

новых поставщиков на внешнем рынке и, соответственно, значительное сокращение внутреннего предложения. Так на примере снижения цен на пшеницу рассмотрим эти факторы поближе:

- Китай увеличил поставки из США;
- на фоне сезонного снижения цен активные закупки странами-импортерами, в том числе Египтом;
- повышение прогнозов валового сбора в Канаде (39 млн т), Австралии (27 млн т) и России (79,5 млн т);
- сдерживание продаж производителями, как в Черноморском регионе, так и во Франции (свою лепту вносит активация французских трейдеров на рынке Германии, которые контролировали объемы поставок в Алжир);
- в Северном полушарии темпы уборочной компании ранних зерновых достигли среднегодовых показателей, несмотря на отставание в начале сезона в некоторых регионах.

В заключении можно сделать выводы, что аграрный сектор играет весомую роль в целостной экономике Украины. А в качестве альтернативы по улучшению ежегодных результатов сектора и, соответственно увеличению внутреннего предложения, можно представить более активное государственное спонсирование Национальной академии аграрных наук Украины, которая в свою очередь сможет активнее разрабатывать, развивать и производить новый посевной материал, что более устойчив к засухе и стремительно меняющимся погодным условиям.

Список использованных источников

1. Экспорт зерна из Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://latifundist.com/novosti/52845-ukraina-eksportirovala-bolee-185-mln-t-zerna> – свободный. Язык рус.
2. Украина: погодные условия, сев и состояние сельскохозяйственных культур в сентябре 2020 года – НААН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1514609> – свободный. Язык рус.
3. Пичины снижения цен на пшеницу [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://latifundist.com/novosti/51446-analitiki-obyasnili-prichiny-snizheniya-tseny-na-pshenitsu?amp=1> – свободный. Язык рус.

Научный руководитель: Э.Н. Лимонова, кандидат экономических наук, доцент.

ПРИЧИНЫ БЕДНОСТИ АФРИКАНСКИХ СТРАН

В настоящее время мировая экономика по всему миру слишком неравномерная, если сравнивать уровни жизни в разных континентах мира, то это будет очень хорошо заметно. Хорошим примером является отставание экономике многих стран Африки, если быть конкретнее, её территория южнее Сахары. В этой статье мы рассмотрим проблемы бедности стран Африки и приведем статистику самых бедных стран на этом континенте.

2 года назад один американский экономический журнал проанализировал и сделал топ-30 самых бедных стран в мире, 14 стран из этого топа находятся на континенте Африка. С 2008 года количество людей живущих в трущобах подросло до миллиарда с 930 миллионов. Ярким примером трущоб в Африке является кенийская Кибера. В этой локации нет не единого общественного транспорта, большая часть территории не имеет доступ к электричеству, здания, в которых они проживают, построены ненадежно. Никакого образования или же медицины тут не присутствует, а для многих людей прием душа или гигиенические процедуры производятся на их местной реке. Также еще одним ярким примером является Трущоба Хейлелитша, около 70% населения живут в неподобающих условиях, а самый ближний источник воды находится далеко от названного места. [1] Положение женщин в Африке одно из самых худших, на мое мнение, в мире. Начиная отсутствием образования, заканчивая отношением со стороны мужчин. В этой точке мира очень часто пробуждается насилие в сторону женщин, также распространение СПИДа очень катастрофично в этих странах.

Одной из главных причин бедности Африки является зависимость от иностранных кредитов, а также колониализм, из-за этого экономическая ситуация в Африке очень сильно страдает, и долг становится все больше. Государства Африки набирает невероятные кредиты у других стран, но деньгами, которые они получили займы, вовсе неправильно распоряжаются. Многим представителем власти вовсе все равно на проблемы большинства, им главное чтобы им было хотя бы более-менее хорошо. Еще одной причиной бедности является то, что в Африке большинство банков иностранные. Огромная сумма денег утыкает из Африки через теневые схемы. Деньги, которые выделяются на улучшение инфраструктуры и на другие перспективные предложения которые улучшат состояния Африки, выводятся на оффшорные счета, оставляя этим же Африку в нищете.

Яркая причина бедности заключается, что в Африке очень слабо развито местное производство, а вместе и с этим рабочие места. Не стоит забывать об эпохе работорговли, из-за которой континент потерял очень много трудового населения. Также очень сильно Африку затрагивает проблема глобального потепления.

Перейдем к статистике, чтобы убедиться в бедности в Африке, мы возьмем среднюю заработную плату и ВВП на душу населения. Возьмем несколько стран: Нигер, Гана, Эфиопия, ДР Конго и Мозамбик (табл.1).

Таблица 1

Средняя заработная плата и ВВП на душу населения в странах Африки [1]

Страны	Средняя зарплата	ВВП на душу населения
Нигер	137 долларов	413 долларов
Гана	150 долларов	2200 долларов
Эфиопия	142 доллара	772 доллара
ДР Конго	180 долларов	561 доллара
Мозамбик	165 долларов	1300 долларов

Возьмем, к примеру, статистику Украины, чтобы вы могли с чем сравнить. ВВП на душу населению составляет 3100 доллара, а средняя заработная плата составляет 430 долларов. В общем, бедность будет уменьшаться, если государство начнет правильно распоряжаться кредитами, которые они получают от международных фондов, и вкладывать их в инфраструктуру и т.д. Также нужно поднимать уровень образования и улучшать свое производство.

Список использованных источников

1. Влад Бурный спільне commons [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://commons.com.ua/en/ne-otvodi-glaza-ot-afriki/>

Научный руководитель: Э.Н. Лимонова, кандидат экономических наук, доцент.

С. Ваняч
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

НАСЛІДКИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Ухилення від сплати податків в основному пов'язано з приховуванням доходів, неподанням фінансової та податкової звітності, незаконним використанням податкових пільг,

несвоєчасною сплатою податків. Головним критерієм відмінності ухилення від сплати податків від різних способів податкового планування є порушення чинного податкового законодавства, незалежно від того, робиться це навмисно чи ні. З цієї точки зору податкове планування передбачає надання інформації про об'єкт оподаткування таким чином, щоб передбачені законом податкові пільги використовувалися в повному обсязі. Проблема ухилення від сплати податків має місце практично у всіх країнах з ринковою економікою. В українських реаліях вона стоїть особливо гостро, адже значний податковий тиск змушує багатьох підприємців шукати прогалини в податковому законодавстві або використовувати різні схеми для ухилення від сплати податків. Все це негативно відбивається на економічному стані країни. показують, що за своїми масштабами фіскальні злочину перевищують всі інші кримінальні операції разом узяті, а серед особливо не сплачуваних податків лідирує податок на прибуток. Офіційне ухилення від сплати податків склало в Україні в 2019 р. 2,4% ВВП. Усі країни світу намагаються припинити порушення податкового законодавства, різними способами борються з неплательниками податків. До цього їх спонукає зокрема той факт, що масштаби ухилення від сплати податків зростають практично повсюдно.

Кримінальна відповідальність за несплату податків в Україні: розмір неоподаткованого мінімуму регламентований Податковим кодексом і дорівнює 50% прожиткового мінімуму, розрахованого для працездатної людини. Як відомо, щорічно вказаний мінімум змінюється, і в 2020 році він становить 2102 грн, а для розрахунку суми прихованих податкових платежів береться сума, дорівнює 1051 грн. А тепер нескладно провести математичні розрахунки, щоб визначити, з якої суми несплати податків та зборів людині загрожує кримінальна відповідальність. Мінімально ця сума становить 3 153 000 грн. Якщо мова йде про великих і особливо великих розмірах, то сумарно заборгованість повинна становити 5 255 000 грн і 7 357 000 грн відповідно [1]. Що ж загрожує суб'єкту злочину за уникнення від сплати обов'язкових платежів в державний бюджет? Види відповідальності закріплені в ст. 212 КК: штраф; заборона на заняття деяких посад або здійснення господарської діяльності – на термін до 3 років (можлива конфіскація майна). Статистика кримінальних проваджень за перше півріччя 2020 року наведена на рис.1.

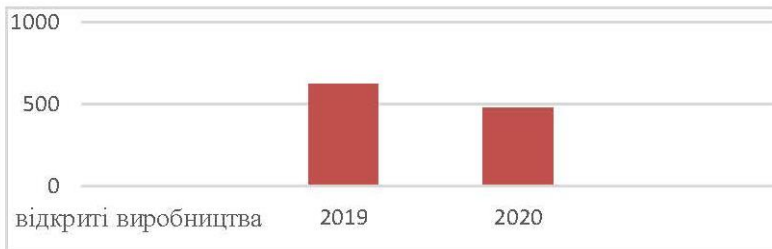

Рис. 1. Статистика кримінальних проваджень за перше півріччя 2020 року [2]

Отже, створення перешкод плановому надходженню податків до бюджету ставить під загрозу його виконання і фінансове забезпечення державних програм, знижує ефективність податкової політики як регулюючого чинника економічної діяльності держави. При веденні господарської діяльності з метою оподаткування необхідно знати і враховувати, як кримінальне законодавство країни, так і заходи фінансово-правового характеру і не допускати накладення на компанію або фізична особа штрафів, а тим більше розглядів в судових інстанціях. Як правило, всі податкові справи в судах виграються державою, з яким сперечатися марно, краще не допускати з боку держави сумнівів в дотриманні законів і дотриманні вимог податкових органів. В даному випадку і в фінансовому, і в правовому відношенні податкове планування, яке не допускає грубих порушень законодавства, видається більш раціональним способом мінімізації податкових витрат, ніж ухилення від оподаткування.

Список використаних джерел

1. Ухилення від сплати податків, заходи і методи боротьби з неплатниками податків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/21713/6%20-%20Morozov.pdf?sequence=1>
2. Статистика кримінальних проваджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>

***Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент***

WATER SCARCITY: A MAJOR FUTURE PROBLEM

Drinking water is essential for life support and is of paramount importance to human health. About a third of the world's population – 2.6 billion people – live in countries with "severe water scarcity", and 1.7 billion people in 17 countries face "extreme water shortages". Dozens of countries in the arid areas of the Middle East are experiencing the worst water shortages, and in India water shortage has reached critical levels due to water consumption and water management. This can have dire consequences in all areas, from economic development and the health of its population." The shortage of fresh water is a phenomenon familiar to mankind from ancient times. More than once it has become the cause of crises and social disasters. In traditional society, water scarcity occurred on a local scale, and the crises they caused also remained local. But as humanity develops, both water deficits and crises have increased. It was the water crisis caused by the consequences of grandiose hydromelioration works (namely, secondary soil salting) that caused the destruction of the civilization of the Ancient Two-River. Similar manifestations of inept water use led to the economic weakening of Carthage, which followed its defeat in the wars with Rome and the de facto disappearance from the map of the Ancient Mediterranean. Today, the water crisis is taking on a global dimension. Let's look at the problem of water scarcity more deeply and find ways to solve it (Глобальная проблема дефицита пресной воды, 2020).

The total amount of easily accessible fresh water on Earth in the form of surface water (rivers and lakes) or groundwater (e.g. in aquifers) is 14,000 cubic kilometers (almost 3,359 cubic miles). Out of the total amount, 5,000 cubic kilometers are used and reused by mankind. Consequently, in theory, fresh water is more than enough to meet the needs of the world's current population of more than 7 billion people, and even to support population growth of up to 9 billion or more. However, because of the uneven geographical distribution and especially because of the uneven consumption of water in some parts of the world and for some segments of the population, it is a scarce resource. People in developed countries typically use about 10 times more water per day than in developing countries. For the most part, this is an indirect use of consumer goods such as fruit, oilseeds and cotton in the water-intensive agricultural and industrial processes.

Demand is expected to exceed supply by 40% in 2030 if current trends continue. The essence of global water scarcity lies in the geographical and temporal discrepancy between the demand for fresh water and its availability. Globally and on an annual basis, enough fresh water is available to meet this demand, but it depends more on economic policy. The deficit can be expected to increase with most forms of economic development. The economic shortage of water is caused by a lack of investment in the "water" infrastructure or insufficient human capacity to meet the demand for water in areas where the population cannot afford to use an adequate source of water. Symptoms of economic water scarcity include a lack of infrastructure where people often have to take water from rivers or lakes for domestic and agricultural needs. While much attention is being paid to improving water sources for drinking and household purposes, the data suggest that much more water is used for other purposes such as bathing, washing, livestock and cleaning than simple for drinking and cooking. This observation suggests that too much attention to drinking water needs solves a small part of the water problem and therefore limits the range of solutions available. Much of Africa suffers from water shortages in the economy. Thus, the development of water infrastructure can help reduce poverty. Investment in water-supporting and irrigation infrastructure will also help to increase food production, especially in developing countries, which are heavily dependent on low-productivity agriculture. The ability to provide the population with usable water will also be of great benefit to people's health. However, overcoming this type of deficit may require more than just new infrastructure; this requires socio-economic and socio-political measures to combat poverty and social inequality, but lack of funding requires careful planning. The term was first defined in 2007 in a large-scale study of the use of water in agriculture conducted by practitioners, researchers and policy advocates over the past 50 years, overseen by the International Institute for Water Management in Sri Lanka, to determine whether the world had enough water resources to produce food for a growing population in the future. Water is one of the most important elements of development planning; efforts to develop, conserve, use and manage water resources should be guided by national perspectives. The term "physical water scarcity" was used in the study to identify situations where water is scarce to meet all needs, including the needs needed to function effectively in ecosystems.

Part of the water resources that are restored annually in the process of water cycle on the globe (global hydrological cycle). This type of water resources are measured in units of runoff (m³/s, m³/year, km³/year). Sometimes these water resources (as opposed to static water resources) are

called dynamic water resources. The largest amount of water runoff have the rivers of Asia (about 32% of the runoff of all rivers of the planet) and South America (28%), the smallest – the rivers of Europe (about 7%). The most rich in renewable river water resources are Brazil (8120 km³/year, or 19.0% of the total flow of all rivers in the world), Russia (4322 km³/year according to estimates for 2008, 10.1%), Canada (3420 km³/year, 8.0%), the United States (3048 km³/year, 7.1%), China (2700 km³/year, 6.3%) (Fig. 1). Most of this countries are able to renew their water resources every year (Возобновляемые водные ресурсы, 2020).

The shortage of fresh water has already led to interstate conflicts, and their number will grow. Today there are already countries ready to fight for fresh water by the most radical methods. Among the causes of future water problems experts call climate change, increased demand for water and pollution of water bodies. People are often ready to defend access to water with weapons in their hands, and because of the rapid growth of the population and water use the situation has worsened. UN experts fear that due to the depletion of water resources, the number of conflicts related to access to water will continue to increase in the future. Peace has divided on those who have a lot of water and those who have it already running out. Morocco, Algeria, Tunisia, Sudan, Yemen, Oman, Saudi Arabia, Jordan, Syria, Iraq, a number of other countries – all of them have declared their dissatisfaction with the state of water and readiness to defend their water rights.

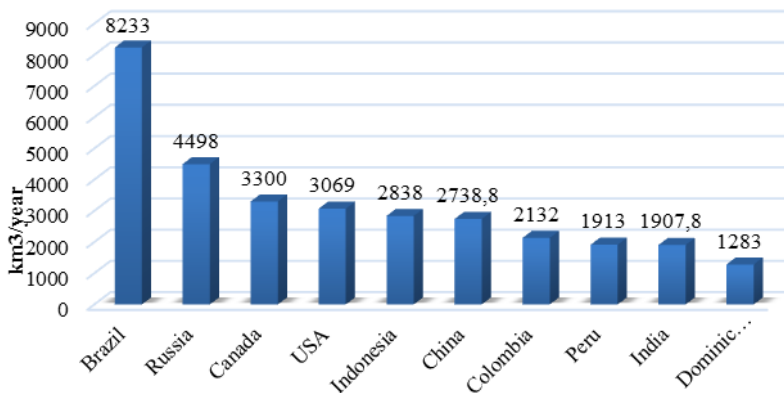

Fig.1. Annual volume of renewable water resources in selected countries, 2020

In Africa, on the hottest and driest continent on the planet, water conflicts are not uncommon. The most turbulent area of Africa is the Nile

Basin, the world's longest river system. In the basin, Egypt depends on countries upstream of the Nile, Sudan, Ethiopia and countries in the African Great Lakes region. Egypt's economy is almost entirely dependent on the waters of the Nile, and 95% of the river's water resources come from other countries in the region, making Cairo dependent on upstream states. In 1994, Egyptian troops entered Sudan to control the waters of the Nile, from which almost all of Egypt drinks. Egypt and Sudan soon joined forces against Ethiopia, which decided to increase water withdrawal from the Nile. In March 2015, Egypt, Ethiopia and Sudan signed the Declaration on the Principles of Water Sharing of the Nile. But after long negotiations with Ethiopia, Egypt refused to compromise and demanded that the World Bank be involved as a mediator. However, Addis Ababa rejected the proposal, saying that the parties would be able to resolve all the problems on their own.

In Asia, Turkey, Syria and Iraq compete for the waters of the Tigris and Euphrates rivers. Turkey controls the origins of both rivers, which puts it in a better position. The water conflict between these countries has not been resolved, in part because each side pursues its own interests and tries to increase its water potential unilaterally. The Euphrates is the main source of water resources for Syria, which is experiencing severe water shortages. In addition, being downstream, Syria and Iraq receive relatively poor quality water. In 1974, Syria and Iraq almost entered the war because of the construction of a dam in Syria on the Euphrates. Then Iraq threatened to bomb the dam, and also pulled troops to the borders of Syria. When in 1975 built in Syria with the help of the Soviet Union dam blocked the Euphrates, Iraq moved troops to the border, and only the UN intervention prevented the war. In 1990, Iraq was on the verge of war with Turkey, when it reduced the flow of the Euphrates. The conflict between the three countries was particularly heated in the 1990s, when Turkey erected the Ataturk dam on the Euphrates (Затронет ли вашу страну нехватка водных ресурсов? – BBC News Русская служба, 2020)

The dam has reduced the amount of water flowing into the countries downstream of the river. In response, Iraq and Syria signed a joint water allocation treaty. Syria and Iraq consider the Tigris and Euphrates rivers to be international watercourses and insist that their resources be shared equally among their neighbors. However, Turkey takes a different view. Separate experts do not exclude that conflicts over water resources between Turkey and Syria, Turkey and Iraq, Iraq and Iran will most likely be resolved militarily. The countries of the Middle East are located in one of the driest parts of the planet, where renewable water reserves are severely limited. The low efficiency of irrigation technologies in many Arab

countries exacerbates the situation. A serious problem in the Arab world – food (attachment to external sources of food supply) – and the near-dead water situation – can provoke conflicts of varying intensity. In assessments of the state and development of the Israeli-Palestinian conflict, the water factor is no less significant than terrorism and a number of other security threats.

In the Indo-Pakistan Basin, the territorial dispute over Kashmir is directly related to the water. The origins of almost all rivers flowing through Pakistan, including the main waterway, the Indus, are in Kashmir, many of them in Indian-controlled territory. Conflicts over the waters of the Indus began a year after the independence of India and Pakistan. In 1948, there were serious disagreements over the use of water for irrigation, eventually interrupted the supply of water to the canals that irrigated fields in Pakistan's Punjab province. In 1960, the World Bank invited the parties to sign the Indus Water Treaty, dividing the flow of the river basin between India and Pakistan. Pakistan used the waters of the three western rivers that fed the Indus, and India's use of the three eastern rivers. Under the treaty, India undertook not to violate the flow of rivers flowing through its territory, but defined to the use of Pakistan. Since then, however, India has repeatedly violated the terms of the agreement.

Prospects for the development of international relations in the direction of joint interests, mainly in the economic sphere can be determined with a sufficient degree of reliability.

The largest form of interstate water relations will be the trade in virtual water, both within the basin in the form of compensation for water resources as such, and on the world market. The main traded water-to-water product is food, and its deficit is growing progressively, which will lead to the interest of water-rich countries in the marketing of their relatively cheaper products, and the buyer countries – in the release of national water resources.

The prospects for hydropower trade are very optimistic; it will be the main barter benefit in resolving disputes within the basins.

Technology trade will flourish, as it is the only way to increase the "supply" of water, reducing dependence on other countries and not destabilizing the water balance in the basin. Areas of the application of such technologies are still very broad, both geographically and in industry.

International infrastructure facilities will be built as a negotiated regime is established in the international basin. Accordingly, the prospects for this interaction are determined by the success of states in building a sustainable regional architecture. However, regardless of the regional architecture, international rhetoric on this issue will be increasingly intense.

Thus, it is now highly likely that water scarcity will have a progressive impact on international relations. Moreover, the study was able to identify the nature of this influence by comparing global trends and regional imperatives. The tightening of competition for water resources on the world market is primarily due to the growing demand for water products, two thirds of which are for food (the remaining water is spent on electricity generation and the creation of industrial-made water supply). The food market has the most significant impact on water scarcity, and the state of this market determines the water balance in the world and in the regions. This influence is broadcast through two areas: the production market and the market. Competition for water as a productive resource is unfolding at the level of international water basins, and despite numerous articles on "new colonization"; the scale of the purchase and lease of aquifers by developing countries abroad compared to the area of the largest international water basins is still negligible. At the same time, the market for food products is already struggling at the global level. A characteristic feature of the food market in recent decades has been the progressive deficit and the resulting constant price growth. Meanwhile, the food market itself is a market for homogeneous products, which in turn implies that the main competitive advantage is the relatively low price of goods. Consequently, efficient use of water contributes to a dramatic increase in the competitiveness of the economy. The system of efficient water use can be built both at the regional level (when a river or lake is perceived as a single object) and at the national level. In this regard, it would be logical to assume that the countries at the top of the drift should not only not seek to build regional regimes for the management of international water resources, but also resist it in order to prevent the increasing influence of their "lower" neighbors. However, this strategy has quite clear limits and is defined by the benefits of regional cooperation. The alternatives that the "lower" state can offer in exchange for a mutually beneficial regional water use system are multiplying as the global market becomes more dynamic and multi-factor. In this regard, the value of such benefits as the creation of free trade zones, easier access to national labor and capital markets, access to new technologies for efficient water use and hydropower facilities are constantly growing. In addition to the "barter" exchange, the issue of building a water-energy balance and the synergistic effect is a special one. Although unlike food, electricity markets are regional; this area also has the potential to resolve 9 conflicts of interest and regional cooperation. The construction of hydropower facilities allows the country downstream to gain access to the energy source and at the same time free up its own water and territorial resources for the production of water-intensive products. And the "upper"

state gets an opportunity in exchange with certain concessions from its neighbors, to fully realize its hydropower potential, which the "upper" countries due to geographical features are usually higher than those of the "lower" more flat states. That is why the construction of hydropower facilities on a parity basis is becoming a very significant source for deepening regional integration. In this case, countries sell again a resource, but more valuable, and, most importantly, used for the production of industrial products. Accordingly, water will eventually gain even greater added value than its use in agriculture. On the basis of the above analysis, we can confirm the original hypothesis that in the face of increased competition among states for water resources on the world market, cooperation at the pool level is more likely than deterioration in regional security.

There is still time to fix something, but it requires a common effort. Even in arid conditions in Africa it is possible to achieve water savings of 25%, for example, by improving agricultural practices. Key solutions include a set of measures that include modern technologies for the use of water resources in agriculture and production, reuse of water, and prevention of leaks in the distribution network. Special attention should be given to eco-technology that contributes to the restoration of biodiversity and thus protects water sources from drying, flooding and pollution. Ukraine does not yet feel a shortage of drinking water, although its quality in many regions is far from the accepted norms. Intensive development of the agricultural sector, as well as pollution of lakes and rivers by uncontrolled industrial emissions, is making more and more sources of fresh water unsuitable for domestic and food use. Unfortunately, environmental issues are not part of the spotlight of our society, so politicians do not see environmental protection as a way to earn points in the eyes of voters. However, the situation may change dramatically in the coming decades.

There are various ways of dealing with the problem, and in this aspect there are enormous opportunities for countries with large reserves to benefit from their situation. However, at the moment, the value of fresh water has not yet led to the operation of global economic mechanisms, and is mainly the most effective countries in this direction with fresh water scarcity. We consider it necessary to highlight the most interesting projects and their results. For example, Egypt brings to life the most ambitious of all national projects – "Toshka" or "New Valley." Construction has been going on for 5 years and is expected to be completed by 2017. The work is very expensive for the country's economy, but the prospects seem truly global. 10% of the water from the Nile will be redirected to the western regions of the country, and the area of habitable land in Egypt will increase by as much as 25%.

Moreover, 2.8 million new jobs will be created and more than 16 million people will be relocated to the new projected cities. If successful, this ambitious project will make it possible for Egypt to re-enter as a developed power with a fast-growing population.

References

1. Socionauki.ru. 2020. *Глобальная Проблема Дефицита Пресной Воды*. [online] Available at: <<https://www.socionauki.ru/journal/articles/129824/>> [Accessed 16 November 2020].
2. Baker Tilly. 2020. [online] Available at: <<https://bakertilly.ua/ru/news/id43606>> [Accessed 16 November 2020].
3. Baker Tilly. 2020. [online] Available at: <<https://bakertilly.ua/ru/news/id43606>> [Accessed 16 November 2020].
4. Cawater-info.net. 2020. [online] Available at: <<http://www.cawater-info.net/bk/9-2-3-1.htm>> [Accessed 8 November 2020]
5. Water-uf.ru. 2020. *Возобновляемые Водные Ресурсы*. [online] Available at: <<https://water-uf.ru>> [Accessed 16 November 2020].
6. Raconteur. 2020. *Worldwide Water Crisis Is Looming – Raconteur*. [online] Available at: <<https://www.raconteur.net/worldwide-water-crisis-is-looming/>> [Accessed 16 November 2020].
7. BBC News Русская служба. 2020. *Затронет Ли Вашу Страну Нехватка Водных Ресурсов? – BBC News Русская Служба*. [online] Available at: <<https://www.bbc.com/russian/features-49322390>> [Accessed 16 November 2020].

Scientific supervision by Alisa Mahdich, PhD in Economics, Associate professor.

I. Ващенко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДОЛАННЯ СВІТОВОЇ КРИЗИ

Відомо, що вся світова спільнота, починаючи із середини грудня 2019 р., потрапила під величезний вплив Всесвітньої епідемії коронавірусної хвороби, яка набула назви COVID-19. Пандемія, зумовлена цим вірусом, вже призвела до багатьох людських втрат у

всьому світі, а також наклала досить суттєві обмеження на соціально-культурне життя населення і кардинально змінила тренди глобальної економіки. На теперішній час важко спрогнозувати остаточні людські жертви, а також втрати в економіці держав в коротко-, середньо – і довгостроковій перспективі.

На основі аналізу даних, викладених у відкритих публікаціях, розглянуто деякі питання економічної ситуації в Україні в 2020 р.

Оцінюючи розвиток світової економіки на початку XXI сторіччя, можна відзначити, що її спади спостерігалися на різних історичних часових відрізках, зокрема, і під впливом пандемій грипу та свинячого грипу в 2008–2009 рр. та Ебола в 2014–2015 рр. відповідно. Але вони мали короткотерміновий вплив на світову економіку (від кількох місяців до року), після чого відбувався її об'єктивний розвиток з елементами оновлення. Розглядаючи ці явища з погляду на нинішню ситуацію з пандемією COVID-19, можна зробити висновок, що спад світової економіки в 2020 р. буде більш суттєвим. Але, на думку багатьох експертів, вже у другій половині 2021 – початку 2022 р. почнеться оновлення і зростання світової економіки.

Це також стосується і економіки України. Економіка України суттєво залежить від попиту на продукцію експорту, який в умовах світової кризи падає. Внаслідок цього відбувається недоотримання необхідного обсягу іноземної валюти, скорочуються робочі місця, а отже сильно сповільнюється економічний розвиток.

В умовах подальшого поширення COVID-19 в Україні, як і у світі в цілому, буде спостерігатися і сповільнення темпів та зменшення обсягів будівництва, скорочення автодорожніх ремонтів тощо.

Але, як зазначають експерти, позитивним є те, що попит на аграрну продукцію (яка складає 40 % експорту України) не скоротиться, не передбачається і падіння цін на неї. Водночас окремі країни можуть обмежити ввезення продукції іноземного походження з метою недопущення поширення вірусу.

В більшості країн, в тому числі і в Україні запроваджені карантинні заходи різної складності. Від заходів найбільше страждає споживчий попит. Відбувається погіршення споживчих настроїв через ризик захворювання. В подальшому прогнозується погіршення ситуації на ринку праці у зв'язку з тим, що закривається та призупиняється діяльність окремих виробництв та уповільнюється зростання реальної заробітної плати. Як бачимо, на відміну від попередніх криз найбільш постраждалим виявився сектор послуг, а не виробництво, зокрема заклади громадського харчування, спортивні та культурно-масові установи, пасажирські перевезення. Тому посилення

карантинних заходів в різних країнах світу призводить до того, що проходять страйки та демонстрації, направлені на пом'якшення карантину з метою недопущення подальшого економічного спаду.

Через глобальну кризу та карантинні обмеження для подолання пандемії у 2020 році ВВП України скоротиться на 6%, але відновить зростання на рівні приблизно 4% у наступні роки [1].

Аналізуючи останні тенденції економічного розвитку видно, що значна кількість економічних агентів вже призвичаїлась до сучасних умов, внаслідок чого вже з III кварталу починається часткове відновлення економічної активності, а також збільшується обсяг споживчих послуг.

Відзначається, що від карантинних обмежень менше страждають промисловість та сільське господарство, тобто виробничі сектори [2]. Але погодні умови цього року зменшили обсяги врожаю сільськогосподарських культур, що стримує зростання доданої вартості цього сектору економіки. В експортно орієнтованих галузях України у зв'язку зі зростанням світового попиту повноцінне відновлення очікується вже 2021 р. Це зокрема стосується такої галузі, як металургія.

Зважаючи на підвищення рівня захворюваності на COVID-19 як в Україні, так і в усьому світі, карантинні заходи, зокрема адаптивний карантин подовжується. І це призводить до того, що сектор послуг та транспорт (наприклад, авіаційний) будуть найбільш постраждалими. Протягом найближчих кварталів ці галузі ще не зможуть повернутися до докризового рівня.

Невизначеність з подальшим розвитком пандемічної ситуації бізнес буде все ще досить стриманим в своїх інвестиційних та споживчих рішеннях.

Криза, яка обумовлена пандемією COVID-19, викрила багато недоліків сучасних економічних моделей, спрямованих на ефективність та фінансову віддачу. У зв'язку з цим у світі з'явилося значна кількість закликів до системних змін в глобальному масштабі, для забезпечення покращання результатів економічної діяльності для суспільства та добробуту людини. Однак існуючі моделі економічного розвитку не повною мірою забезпечують економічне зростання в сучасних умовах.

Експерти Atlantic Council підготували добірку принципів, які допоможуть українській економіці знову стати на ноги після коронавірусу [3]. Якщо коротко, то потрібно:

1. Сприяти зростанню малого та середнього бізнесу.
2. Сприяти розвитку громадянського суспільства.

3. Давати практичні навички школярам та студентам, не чіплятися лише за теорію.

4. Дозволити подвійне громадянство.

5. Створити сприятливі умови для іноземців – і для бізнесу, і для туризму.

Крім цього, ООН оприлюднила звіт, замовлений Об'єднаними Арабськими Еміратами, про майбутнє світової економіки після коронакризи [4, 5].

У звіті відзначається, що пандемічна криза негативно вплинула практично на усі сектори світової економіки, однак деякі з них вже протягом останніх 5-6 місяців отримали значний поштовх для розвитку.

ООН нарахувала шість моделей розвитку економіки через притаманні їм системність та глобальність і перспективи зростання в наступні п'ять-десять років. Використовуючи ці тенденції в розвитку економіки, країни, в тому числі і Україна, можуть вдосконалити свої як економічні, так і соціальні результати:

- Exabyte Economy – ексабайтова економіка;
- Wellbeing Economy – економіка добробуту;
- NetZero Economy – вуглецево-нейтральна економіка;
- Circular Economy – економіка замкнутого циклу;
- BioGrowth Economy – економіка біозростання;
- Experience Economy – економіка вражень.

Розглянемо коротко ці основні тренди.

Ексабайтова економіка пов'язана зі значним розповсюдженням в останнє десятиріччя цифрових технологій, тому що близько 70% населення світу користуються мобільними телефонами, а більше половини мають доступ до інтернету. Спостерігається тенденція збільшення кількості людей, які працюють в інтернеті ((+7% на рік), онлайн навчаються та отримують лікарські консультації, проводять фінансові операції. І після пандемії цифровізація та автоматизація лише зростуть

Економіка добробуту. Цей тренд стосується переосмислення підходів до стану свого здоров'я, як фізичного, так і психічного. У цьому напрямі з'являються нові підходи. Це дозволить значно розширити світовий ринок оздоровлення, таких як фітнес, дієти, індустрія краси, профілактичне здоров'я, тренінги з самовдосконалення. Важливим є також оздоровчий туризм та онлайн-тренінги за допомогою спеціальних програм, що цілком можливо реалізувати в нашій державі.

Вуглецево-нейтральна економіка (або енергія чистого нуля). Цей напрямок стосується того, що відповідно до Паризької угоди, схваленої у грудні 2015 р. 21-ю сесією конференції ООН з питань зміни клімату «COP21», 195 країн світу зобов'язалися здійснювати поступовий перехід до моделі низьковуглецевої економіки. Тенденцією в задоволенні попиту енергетичних ринків є розвиток нової, зеленої енергетики. Важливе значення мають інвестиційні моделі та інновації в нові енергозберігаючі технології, акумуляторні технології нового типу, електромобілі, енергоефективні споруди та водневі паливні елементи. Збільшення попиту на відновлювальну енергію спроможне протягом найближчих років сформувати значний сегмент низьковуглецевої економіки

Економіка замкнутого циклу (девіз: Waste not, want not). Цей тренд направлений на зростання обізнаності громадськості про необхідність зменшення впливу на навколишнє середовище різних факторів діяльності людства. Усвідомлення необхідності зменшення негативного впливу від життєдіяльності стає важливим мотиватором розвитку циркуляційної економіки, яка спрямовується на ефективне вторинне використання ресурсів, зменшення відходів, ефективний рециклінг та впровадження принципів ресурсозбереження у всіх сферах життєдіяльності. Циркулярна економіка робить великий запит на створення нових, інноваційних технологій переробки та утилізації відходів і їх вторинного застосування. Зокрема, вже зараз значного розвитку в світі набуває вторинна металургія, технології утилізації і вторинного використання відходів атомних електричних станцій, полімерних матеріалів, гуми, деревини, скла, металевої та пластикової тари і упаковки. В Україні ця галузь перебуває в неналежному стані, але є позитивні моменти в реалізації такої стратегії рециклізації відходів.

Економіка біозростання. Основний напрям – нове сільське господарство та біоматеріали. Створення біоматеріалів, здатних розкладатися, може стати дуже корисним, і такі роботи проводяться в Україні. Стане легше переробляти сільськогосподарські відходи на паливо в промислових масштабах (це, зокрема, реалізується на Вінницькій птахофермі). Пандемія COVID-19 надає нового поштовху розвитку економіці біологічного зростання, зокрема, індустрії органічної їжі, технологіям точного землеробства (на основі супутникових і безпілотних моніторингових систем, систем штучного інтелекту, високого рівня механізації), створенню біоматеріалів з новими якісними характеристиками. Відзначається, що базуючись на досвіді під час пандемії COVID, країни переосмислюють політику

продовольчої безпеки шляхом посилення місцевого і регіонального виробництва.

Економіка вражень або економіка досвіду. Наразі було відомо, що платоспроможний клієнт купує не товар, а емоцію. В період пандемії прагнення «пережити», а не споживати, стікає з ринків високого класу на масові ринки. Тобто, ця форма економіки зберігає зв'язок між функціональними товарами з товарами, які дають психічне задоволення та забезпечують прагнення до кращої «якості життя». Ця модель економіки набуває особливого поштовху на сьогодні, під час пандемії COVID-19. У людства виникає особлива потреба в компенсації негативного психічного стану, який несе ця хвороба, комплексом позитивних відчуттів, спогадів і емоцій, що може бути надано людям цією економікою. Чат-боти все частіше дозволять персоналізувати послуги, а 3D-друк розширює можливості для налаштування різноманітних продуктів. Віртуальний туризм останнім часом має все більшу частку на світовому туристичному ринку, тому що віртуальна реальність завдяки новим технологічним рішенням стає дедалі досконалішою та доступнішою. І такому виду економіки потрібно більше приділяти уваги в Україні.

Аналізуючи вищенаведене, зазначимо, що потрібен глобальний перехід від традиційних моделей розвитку до трансформаційних моделей, які визнають глобальні мегатренди як знаряддя для прискорення соціально-економічного розвитку. Ця точка зору особливо важлива, коли ми думаємо про так званий пост-COVID світ.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Інфляційний звіт, жовтень 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-jovten-2020-roku> – вільний. Мова укр.
2. Долбнева Д. В Вплив COVID-19 на економіку країн світу. Проблеми економіки. 2020. № 1 (43). С. 20–26.
3. Даниленко Ю. Приводи для оптимізму, міфи та економічні наслідки. Коронавірусний дайджест № 3 (26.3.2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/privodi-dlya-optimizmu-mifi-ta-ekonomichni-naslidki-koronavirusnij-dajdzhest-3/> – вільний. Мова укр.
4. ФОРСАЙТ COVID-19: Трансформація світу після пандемії COVID-19, європейський контекст. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/covid19-transformation-after-pandemic->

europa#%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB%203.2.1 – вільний. Мова укр.

5. Future Possibilities Report, Unated Nationals Organization, 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/20200720_un75_uae_futurepossibilitiesreport.pdf – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: С.В. Кузьмінов, доктор економічних наук, професор.

Г. Вебер

Університет імени Альфреда Нобеля, з. Дніпро

БЕЛАРУСЬ И УКРАИНА: СТРАНЫ, КОТОРЫЕ ПОШЛИ ПО РАЗНОМУ ПУТИ

Всем известно, что Украина и Беларусь имеют много сходств. Можно проследить, что их основные отрасли совпадают: сельское хозяйство, нефть, соль, тяжёлое производство, пищевая промышленность и многое другое. Однако нужно заметить, что Украина пошла по пути Евроинтеграции, а Беларусь осталась тесно сотрудничать с Российской Федерацией (табл. 1).

Таблица 1

Макроэкономические показатели Украины и Беларуси [1; 2]

Макроэкономические показатели (2018 г.)	Украина	Беларусь
Численность населения, млн чел.	42,22	9,485
ВВП на душу населения, долл. США	3 095	6 289
Безработица, %	9,1	0,3
ППС	10314	21 348
Инфляция, %	9,8	5,6
Экспорт, долл. США	47,334 млрд	83,334 млрд
Импорт, долл. США	56,244 млрд	38,654 млрд
Средняя заработная плата, долл. США	368	450
Средние пенсионные выплаты, долл. США	98	422

Численность населения в Украине превышает численность Беларуси на 420%, однако ВВП на душу населения в Беларуси выше на 110%, а мы знаем основным требованием при выборе страны для проживания является показатель “ВВП на душу населения”. Поэтому мы предлагаем рассмотреть динамику этого показателя за 2008-2018 год (рис. 1)

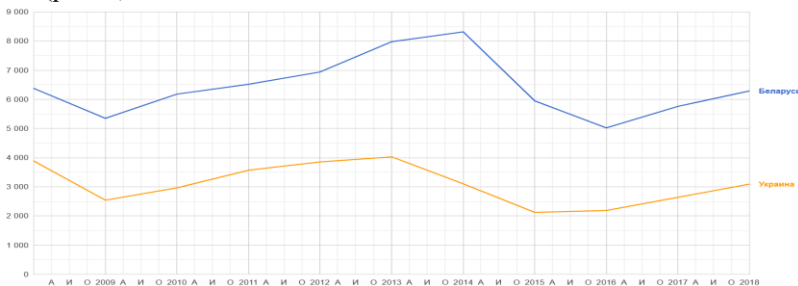

Рис. 1. ВВП на душу населения (млрд дол.) [3]

Итак, нужно подвести итоги: во многих показателях выигрывает Беларусь, их экономика более стабильно растёт, уровень безработицы значительно ниже, а это значит, что возможность заработка выше.

Список использованных источников

1. Национальный банк Беларуси. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nbrb.by/>
2. Национальный банк Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bank.gov.ua/>
3. Всемирный банк [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.vseмирnyjbank.org>

Научный руководитель: Э.М. Лимонова, кандидат экономических наук, доцент.

Е. Виннікова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Транснаціональна корпорація (ТНК) – це компанія, яка має виробничі потужності у декількох державах, а також відсоток активів в іноземних філіях якої складає більш ніж 25-30 %. Виділяють країну

базування транснаціональної компанії, тобто державу, в якій розташовано центральний офіс та приймаючі країни – держави, де розміщені активи ТНК.

Транснаціональні корпорації відіграють велику роль в економіці держави. Вони сприяють розвитку тих галузей економіки, які пов'язані з їх діяльністю, можуть змінити структуру народного господарства та розширити участь цієї держави в міжнародних економічних відносинах, впливають на світову економіку за допомогою конкуренції.

ТНК – це велике об'єднання, тобто в ній обертаються великі кошти. Через це опанувати новий напрям такій великій компанії буде куди легше, ніж вийти на ринок новій. За рахунок вже існуючих напрямів діяльності, які дають прибуток, корпорація здатна зробити новий товар конкурентоспроможним. Вона може знижувати ціни й тим самим витіснити конкурентів у вигляді нових компаній.

Однією з головних ролей транснаціональної корпорації у розвитку економіки країни є працевлаштування населення. На підприємствах транснаціональних компаній працює приблизно 10% від усіх зайнятих у несільськогосподарському виробництві. З них 60% працюють у центральних офісах та 40% у дочірніх підприємствах. ТНК може належати країні з розвинутою економікою, відповідно населення цієї країни може не мати потреби у працевлаштуванні, але у філії, яка знаходиться у Середній Азії, це може бути дуже цінним ресурсом.

Транснаціональні компанії формують структуру та динаміку світової економіки та встановлюють рівень її конкурентоспроможності на ринку. Вони займають панівне становище у ряді галузей як в окремих країнах та регіонах, так і у світовій економіці в цілому.

Також ТНК інвестують кошти в економіку різних країн: вони розвивають на їх території свої підприємства, сприяють розвитку інших галузей, створюють нові види продукції, робочі місця. Транснаціональні корпорації контролюють близько 2/3 світової торгівлі, 40% цієї торгівлі здійснюється всередині ТНК. Це свідчить про те, що торгівля здійснюється не за ринковими цінами, а за трансферними.

Ще однією роллю транснаціональних компаній є володіння світовими патентами, ліцензіями, ноу-хау. Сьогодні вони контролюють близько 4/5 частини вищесказаного. Таким чином вони стимулюють науково-технічний прогрес, тому що в їх рамках

проводиться більша частина науково-дослідних робіт, з'являються нові технологічні розробки.

Незважаючи на те, що заробітна плата в філіях компанії нижча, ніж у країні базування, вона все одно досить часто є високою для країн, що розвиваються.

Діяльність транснаціональних компаній пов'язана з інтересами їх держав. ТНК дозволяють своїй державі отримати доступ до ресурсів інших країн. Більш того, продукція, яка виробляється за кордоном, не буде обкладатися митами з боку держави, де ця продукція буде виготовлена.

Головним недоліком існування транснаціональних корпорацій у країні, є можливість монополізації певної галузі через величезні масштаби. Якщо цьому не перешкоджати, то компанія буде все більше і більше розширюватися, освоїть нові технології та перейде в інші галузі. У кращому випадку для компанії це може призвести до того, що більша частина галузей будуть належати одному гравцю.

Наступним «мінусом» ТНК є можливість нав'язування компаніями приймаючої країни неперспективних напрямів у міжнародній системі поділу праці, небезпека перетворення приймаючої країни у місце скидання застарілих та екологічно небезпечних технологій.

Ще одним недоліком є захват іноземними фірмами найбільш розвинутих та перспективних сегментів промислового виробництва та науково-дослідних структур приймаючої країни. Відтискування національного бізнесу та можлива локалізація ринків.

Виходячи з вищесказаного, економічне значення транснаціональних компаній є важливим для будь-якої держави. Вони допомагають розвивати взаєморозуміння, довірчі відносини з країнами-партнерами, посилюють економічний вплив на світове господарство, забезпечують роботу населення, економічний розвиток, додатковий прибуток бюджету країни та розширюють ринки. Але треба враховувати всі загрози, і на рівні державних органів регулювати діяльність ТНК на національному ринку.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

FORMS OF INTERNATIONAL ECONOMIC COOPERATION AND THE MAIN TRENDS OF THEIR DEVELOPMENT

It is generally agreed today that, economic cooperation is a conception that is consistently being used for entrepreneurial, industrial, financial or productive cooperation in modern word.

One must admit that, that nowadays international economic relations are not only limited to trade. The development of entrepreneurship allows the active use of other forms of international cooperation. Such cooperation definitely may include providing services, implementation of joint projects on a long-term basis, development of various economic arrangements.

According to our topic, first of all, we must mention some main forms of international economic relations. Let us consider some of them:

- exchange of scientific-technical results;
- international production cooperation;
- international trade;
- informational, monetary, financial and credit relations between countries;
- movement of capital and labor;
- activities of international organizations, economic cooperation in solving global problems.

At the present stage, the globalization process has a great influence on the development of the world economy and international cooperation. The main content of international economic relations is changing under the influence of globalization. We cannot deny that this factor leads international relations to new features and new trends.

Primarily, during the creation period of international cooperation we may notice the steady growth of international trade which is influenced by factors such as the international division of labor; scientific and technological revolution; active work and interaction of a transnational companies; development of trade and economic integration. From these factors, one may conclude that increase in the volume of international trade lead to changes in its merchandise and geographical structure.

From the article by Natalia Frolova about «Modern trends in the development of international trade in the context of globalization», we want agree, that the most important factors that influences international cooperation in the context of globalization is the scientific and technological revolution [2].

First, let's consider the use of Internet technologies in concept of trade and international exchange. According to Frolova's words, now Internet is leading international trade to the highly-professional level. That came out, first of all, in the use of global electronic networks for the transmission and exchange of data in business transactions. The Internet has expanded the fields of commercial relationships. Electronic-commerce allows companies to make cross-national operations more effectively and flexibly. Besides, interact e-commerce enables to interact more closely with suppliers, moreover respond much faster to customer's requests and expectations.

The development of trends in international trade aimed at its computer-generated converting cause changes in international calculation. So, new technologies of payments in online stores have appeared. What is more, for calculation of international purchases already appeared new trading currencies.

Perhaps we should also point out the fact that nowadays, it's really important to use concept of involving many companies in GVCs, which is global value chains. The major concept of global value chains is that several countries are involved in the production of goods. After all, such a method brings us to reducing the cost of production and, of course, increases quality of goods through specialization in the production of individual components. According to UNCTAD statistics, around 80% of the value added in the world is created within production and trade chains. Must be added, that trade chains are controlled by corporations. They divide the process of product creation into stages and fragment distribution. What about countries, they can import components for production or export parts of national products for use in the production of other countries.

We're definitely sure, that one of the most important topics nowadays is the development of international monetary and financial cooperation. Most essential fact is the need to revise monetary, fiscal and structural policies. It must be done globally, with the help of the most developed countries in the situation of lowest interest rates, high debt charts, stagnation and inflation. So, currently, the International Monetary Fund must look more seriously and deeply on these topics in case to be fully prepared for future states of economy and be ready to solve problems.

As Martin Wolf considered in his article, that at first, all voting shares should be leveled with each member's economic importance. EU members, including the United Kingdom, currently have 29.6 % of votes; the United States, 16.5 %; Japan, 6.2 %; and Canada, 2.2 %. For the contrast, let's consider, for example, that China has approximately 6 % and India 2.6 %. These numbers don't actually match with the real weight of these economies. Obviously currently advanced economies still dominate in

global finance and emit all the significant reserve currencies. But this will probably not last for long. For international organization like the IMF to remain relevant on a global scale, voting shares must be reoriented, especially towards Asia. Otherwise, China will surely establish its own version of the IMF. And, actually its already happening, because China has already created the Asian Infrastructure Investment Bank and the New Development Bank. Moreover, the Bank of China continues to internationalize the yuan and open up the country's financial markets to foreign investors to use the yuan as the world's reserve currency and challenge the dollar in global trade and finance. In this way, China is gradually abandoning the American dollar [3].

So, current world situation leads us to changes in international cooperation. And, according to Adrian Pop's words, international monetary system may have three scenarios. First one Adrian Pop named as repair scenario which suppose the extension and improving the functioning of the current financial and political systems. Second scenario named as multi-polar scenario. This forecasts that the U.S. dollar remains the main international currency but other currencies also play non the last role in the international monetary system as reserve currencies. And the third one is the renewed multilateralism scenario, which posits new steps towards building international monetary order [4].

Summing up, we can say that several factors play an important role for the further development of international economic cooperation. The first is the development of computer and machine technologies to increase the efficiency of production, the use of the Internet for the development of new forms of trade, mostly for international online shopping. The second is the creation new forms of contracts and international negotiations. The third factor is the need of improving the work of international organizations. It is necessary to change views on the current political, financial and economic situation in the international stage.

References

1. Babu John Mariadoss, Core Principles Of International Marketing//2.2 International Economic Cooperation Among Nations. Available at: <https://opentext.wsu.edu/cpim/chapter/2-2-international-economic-cooperation-among-nations/> [Accessed 2 November 2020].

2. Фролова Н.С. Современные тенденции развития международной торговли в условиях глобализации //Интернет-журнал «Наукovedение» Том 9, №3 (2017). Available at: <http://naukovedenie.ru/PDF/108EVN317.pdf> [Accessed 2 November 2020]

3. Martin Wolf -The IMF Today and Tomorrow// Finance & Development, June 2019, VOL. 56, NO.2, Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2019/06/pdf/the-future-of-the-imf-wolf.pdf> [Accessed 2 November 2020]

4. Adrian POP, Scenarios For The Future Of The International Monetary System// “Dimitrie Cantemir” Christian University Knowledge Horizons – Economics Volume 8, No. 1, pp. 80–83 P-ISSN: 2069-0932, E-ISSN: 2066-1061 © 2016 Pro Universitaria

Scientific supervision by Sergii Kuzminov, Doctor of Science, Full Professor.

О. Войтенко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Існує безліч ризиків і для учасників зовнішньоекономічної діяльності необхідною є розробка системи управління ризиками. Системи управління ризиками повинна бути орієнтована:

- на аналіз поточної зовнішньої і внутрішньої обстановки і виявлення можливих ризиків;
- на оцінку вартості планованого збитку і вживання заходів, спрямованих на його мінімізацію;
- на систему контролю за виконанням прийнятих рішень.

Також варто виділити ризики валютного контролю, які також діляться на дві групи – внутрішні і зовнішні. Внутрішні ризики в основному стосуються сфери ведення валютного контролю співробітниками компанії, помилки в їх аналізі та управлінні. Зовнішні ризики валютного контролю є різні труднощі функціонування самого механізму валютного контролю. Велика частина ризиків припадає на операції з розрахунків.

Поширеними ризиками валютного контролю також є:

- різний рівень доходів між зовнішньоекономічною діяльністю та витратами;
- невідповідність і втрата інформації з валютних операцій.

Таким чином, при організації валютного контролю розглянутим аспектам потрібно приділяти більш пильну увагу.

Можна виділити ряд заходів по зменшенню валютних ризиків: Застосування спеціальних заходів:

– посилення контролю всередині компанії в валютних підрозділах;

– грамотне поділ функцій усередині компанії, а також оптимізація процесу роботи між відділами підприємства, що працюють з валютним дилінгом, супроводом угод, контролем та бухгалтерським обліком;

– створення особливих вимог при укладанні і обробці валютних угод (спеціальних форм обліку, періодичної звітності, аналізом документів та реклаमाцій поза дилінгових підрозділів, відстеження термінових контрактів з торговими партнерами і ризиків за цими контрактами);

– встановлення лімітів для контрагентів, тобто грошової суми, на які протягом певного терміну часу можуть проводитися валютні операції з партнером;

– наявність положень всередині компанії, що містять конкретні вимоги до системи виявлення та оцінки ризиків;

– створення комплексу заходів щодо мінімізації ймовірності настання ризикових ситуацій, а в ситуації з їх виникненням щодо усунення шкоди, тобто постійне проведення моніторингу.

Для упередження і своєчасного реагування на появу ризиків необхідно на підприємствах мати відповідні положення, плани дій.

Таким чином, широту і складність процесу оцінки і управління ризиками в ЗЕД компанії викликає необхідність постійного аналізу та оцінки як особливостей країни імпортера або експортера в цілому, так і діяльності окремих зарубіжних компаній (потенційних партнерів) зокрема.

У зв'язку з цим, багато економістів намагаються охопити і розкрити весь спектр ризиків з позиції учасників проведених операцій, а також до усунення принципових розбіжностей в різних трактуваннях управління ризиками, до знаходження напрямків вдосконалення управління ризиками як умови стабілізації економічного розвитку організацій.

Чим ретельніше проведена робота щодо зниження впливу ризиків на роботу компанії, тим вище ймовірність зниження можливих втрат. Однак, в різних сферах і галузях економіки варто звертати особливу увагу на деякі групи ризиків, які несуть найбільш серйозних втрат для компанії.

В ЗЕД варто виділити операції, які пов'язані з підвищеним ризиком, наприклад, під час митного оформлення поставок за кордон, сильно впливають на загальний час поставки.

Експорт товарів один з найважливіших елементів зовнішньоекономічної діяльності та потребує хорошого знання нормативно-правових актів, що регулюють ЗЕД, що дозволяє значно скоротити витрати часу і коштів, при отриманні різних документів, необхідних для оформлення в митній службі. Крім усього, потрібно відзначити закріплені в законодавчих актах терміни проведення оформлення товарів на митниці. Кожна затримка при реалізації замовлення, є підставою для подання позову до суду на винного в затримці для отримання грошових коштів як компенсацію завданих збитків.

Чітке виконання положень законодавчих актів, що регулюють ЗЕД, призведе до більш швидкого процесу проведення митного оформлення, а завдяки цьому скоротяться витрати на персонал і знизиться ризик втрати якості товарів.

Варто відзначити, що необхідно враховувати сукупні витрати логістичного ланцюжка в цілому, а не кожної ланки окремо. Найбільш виразно цей принцип показаний змістом витрат при розподілі продукції.

Наприклад, у витрати на реалізацію товару входять мінімум три пункти:

- витрати на транспортування;
- витрати на підтримку запасів;
- витрати на оформлення замовлень.

Також одним з найбільш істотних ризиків є вибір транспорту для перевезення товарів.

При виборі транспорту для перевезення товарів слід звертати уваги на такі критерії:

- час транспортування;
- вартість доставки;
- експедирування;
- відгуки про компанії перевізника;
- рівень кваліфікації персоналу;
- «гнучкість» схем доставки.

Автотранспорт найбільш пристосований до перевезення багатьох видів товарів за рахунок своєї гнучкості і пристосованості. Статистика показує, що автотранспорт більш безпечний в порівнянні з іншими видами транспорту. Однак вартість доставки вантажів автотранспортом на відстань понад 3000 км найчастіше перевищують вартість доставки іншими видами транспорту.

Але свої мінуси є і у доставки залізничним транспортом. Наприклад, залізниця не пристосована для перевезення тендітних

товарів, а також товарів, здатних втратити свої споживчі якості в результаті трясіння.

Таким чином, хочеться запропонувати ряд інструментів, за допомогою яких можна звести ризики у зовнішньоекономічній діяльності підприємств до мінімуму:

- аналіз зовнішнього середовища підприємства, що дозволяє знизити рівень невизначеності, що супроводжує прийняття рішень в умовах сучасної економіки;
- збір актуальною інформаційної для аналітичної роботи;
- створення неформальних зв'язків з елементами транспортної інфраструктури, що дозволяє отримувати актуальну інформацію;
- страхування угод і товарів від конкретних ризиків.

Особливу увагу заслуговує процес управління зовнішньоторговельними ризиками.

Зовнішньоторговельні ризики є передбачувані непередбачені ситуації, що приносять зайві витрати або іншу шкоду підприємствам, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

Зовнішньоторговельні ризики виникають з таких причин:

- втрата або пошкодження продукції при транспортуванні;
- зловживання повноваженнями, корупція при грошових операціях;
- непередбачені зміни курсу грошових одиниць;
- зміна вартості продукції після підписання договору або її несплата.

Контроль зовнішньоторговельних ризиків являє собою проведення операцій по виконанню рішень керівного складу, пов'язаних зі скороченням передбачуваних збитків і негативних наслідків при виникненні форс-мажорних обставин.

Скорочення збитків і мінімізація несприятливих наслідків – це різні способи, які мають певні відмінності один від одного. Останній означає або зниження передбачуваних витрат, або можливості появи негативних ситуацій. Однак є певні грошові операції, здатні убезпечити підприємства від зовнішньоторговельних ризиків, наприклад, звернення до страхових компаній, що гарантує відшкодування витрат, не зачіпаючи їх суму і передбачуване існування.

Контроль зовнішньоторговельних ризиків можна поділити на кілька стадій:

- визначення самої ситуації;
- вивчення обставин, що склалися;
- групування і вибірка ризиків;

- визначення способів мінімізації наслідків.

Визначення ситуації – це виявлення практичних і стратегічних завдань організації, а також управлінських рішень для планування контролю несприятливих подій.

Вивчення обставин, що склалися є первинною стадією, завдання якої – збір важливих даних про причини і характеристики зовнішньоторговельних ризиків. За підсумками зібраних відомостей можна виявити ймовірність і масштаби передбачуваних збитків.

У процесі вивчення ситуації дуже важливо скласти список подальшого впливу негативних подій на діяльність організації, а також раціонально відобразити функції розформування можливості появи витрат. Групування і відбір ризиків – це виявлення рівня значущості несприятливих подій для компанії і методів боротьби з ними

Остання стадія – визначення способів боротьби з несприятливими ситуаціями – дає можливість знизити передбачувані витрати підприємства при подальшому веденні діяльності.

Будь-який тип ризику передбачає кілька методів його мінімізації. Щоб виявити найоптимальніший з них, потрібно провести аналіз ймовірності настання негативних подій.

Виходить, що дії компаній, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, щодо зовнішньоторговельних ризиків можуть проявлятися в:

- ліквідації можливості виникнення негативних явищ (організації не проводять ніяких операцій, які могли б нести за собою ризики);
- готовності до несприятливих подій;
- мінімізації ризиків;
- покладанні подібних ситуацій на контрагентів або сторонні фірм

Як мінімізувати ризики зовнішньоекономічної діяльності у зовнішньоторговельних контрактах.

Щоб мінімізувати зовнішньоторговельні ризики, які безпосередньо стосуються пунктів договору, компанія застосовує будь-які доступні способи, які залежать в першу чергу від неї самої, наприклад:

- визначення ступеня надійності своїх контрагентів;
- якісне складання договору;
- аналіз і детальне планування роботи підприємства;
- грамотна організація процесу найму співробітників.

Необхідно відзначити, що на сьогоднішній день ведеться пошук шляхів вдосконалення сучасних методів аналізу та управління ризиками, що дасть компаніям, як можливості отримання більш

повного пакету інформації, необхідної для прийняття рішення, так і дозволить збільшити кількість успішно реалізованих проєктів.

*Науковий керівник: П.І. Сокурєнко, кандидат економічних наук,
доцент.*

В. Воротілова
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

АНАЛІЗ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Однією із найсуттєвіших загроз для економічної безпеки України становить несплата податків. Така незаконна діяльність має назву тіньової економіки, яка розвивається поза державним обліком і зовсім не контролюється, а тому і не може показуватися в офіційній статистиці. «Тіньові підприємства» збільшують власні прибутки різними шляхами, тим самим не дозволяючи українській економіці отримувати потрібну кількість коштів для економічного розвитку країни. Підпільне виробництво, «чорні ринки», виплати нелегальної заробітної плати, хабарі, відмивання коштів тощо – все це становить види забороненої економіки.

Основними причинами зародження і розвитку тіньової економіки є високий рівень злочинності, неефективність існування судової та правоохоронної системи, недовіра механізмів антикорупційного законодавства, суперечливість та дублювання законодавчої та нормативно-розпорядчої бази в окремих секторах тощо.

Фірма Ernst&Young провела дослідження, за яким було виявлено, що чверть від ВВП України становлять тіньові операції, тобто це майже 846 млрд гривень. Україна не єдина, де було проведено дослідження: разом із нею компанія оцінювала економіку Чехії, Словаччини, Польщі, Болгарії та інших 28 країн, було визначено, що історично рівень тіньової економіки серед 33 країн коливався від 10,1 до 26,9%, враховуючи обсяг ВВП. Тобто 846 млрд. гривень, що не були занесені до державної казни, у 2018 році становили 23,8%. Серед них: 19,7% – готівкова тіньова економіка, а решта 4,1% – домашнє виробництво товарів для власного кінцевого використання, що інакше називається негрошова тіньова економіка. [1]

Даний показник розраховується різними способами, дозволяє брати до уваги відмінності між прибутками та витратами населення країни, динамікою готівкових коштів в

обігу і розмірами виробництва, а також динамікою цін факторів виробництва, готової продукції та рентабельністю виробництва. Якщо продивитися розрахунки Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, можна побачити, що в період від 2010 до 2019 року обсяг тіньової економіки коливався від 28 до 43% ВВП, серед європейських країн це найвищий показник. Для порівняння наведемо рис. 1:

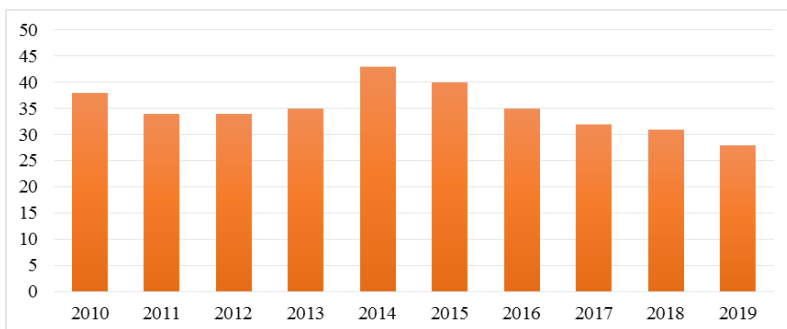

Рис. 1. Показники тіньової економіки (відсоток від ВВП України з 2010 по 2019 роки) [1]

У наш час тіньова економіка тісно пов'язана із корупцією і злочинністю, що зумовлює взаємозалежність корупційних злочинів з отриманням значно більшої матеріальної вигоди. Розвиток міжнародних банківських мереж і глобалізація фінансових систем створили умови для використання фінансових інструментів, щоб відмивати кошти, що були одержані злочинним шляхом.

Тіньова економіка належить до найскладніших проблем, що мають національний та міжнародний характер, і розв'язання цієї проблеми не може бути обумовлено в межах однієї країни.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ВПЛИВОМ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Інтеграційні процеси України у світовий економічний простір є важливою передумовою подальшого розвитку держави. У сучасних умовах Україна визначає своє подальше майбутнє крізь призму інтеграційних процесів. Міжнародні інтеграційні процеси впливають на стан національної економіки країни.

Активізація міжнародних інтеграційних процесів ставить перед економікою України ряд викликів. Для успішної інтеграції до сучасного економічного простору Україна повинна розробити стратегію інтеграції, яка дозволила б, використовуючи сильні сторони національної економіки, її потенціал, пом'якшити негативні сторони. Важливо розуміти, що країна потребує адекватної економічної глобалізації політики у сфері міжнародної економічної діяльності. Глобальна економіка вимагає дуже зваженої зовнішньоекономічної політики, яка підтримується міжнародними фінансово-економічними інститутами і відповідає національним інтересам України. Без інтеграції економіки України у світову економічну систему проблематично забезпечити високі темпи економічного зростання країни.

Формуючи інтеграційну стратегію і тактику, необхідно враховувати такі характеристики України, як потенційної учасниці міжнародних економічних об'єднань: нерозвиненість ринкових відносин, необхідність здобуття справжнього суверенітету, складний економічний стан, низький рівень економічної свободи, низька платоспроможність населення тощо. Включення України до будь-яких інтеграційних угруповань у такому стані, без чіткого бачення перспектив структурної реорганізації, може призвести не лише до консервації, а й до посилення негативних тенденцій у всіх галузях національної економіки. І навпаки, участь України в інтеграційних процесах за умов цілеспрямованої внутрішньої структурної політики дасть змогу ефективніше й швидше виправити деформовану економіку.

Україна має досить великий потенціал кваліфікованих і освічених трудових ресурсів, географічний, транспортний та ресурсний пріоритети, дешеvu робочу силу, базові підвалини

розвитку промисловості, що є чинниками успішної інтеграції в систему міжнародних економічних відносин. Стратегічна орієнтація внутрішньої та зовнішньої політики України на європейську інтеграцію дає можливість вказати чіткі довгострокові цілі, що визначають перспективи розвитку країни.

Об'єктивна необхідність інтеграції України у світове господарство і розвитку її міжнародних економічних відносин безпосередньо впливає, насамперед, з потреб використання в національній системі відтворення міжнародного поділу праці для прискорення переходу до ринкової економіки з метою розвитку країни і зростання багатства суспільства. Така необхідність спрямована на формування ефективної структури економіки країни.

Поряд з об'єктивною необхідністю інтеграції України у світове господарство і розвитку її зовнішньоекономічних відносин існують і об'єктивні можливості для таких процесів. До них, насамперед, належить економічний потенціал нашої країни, що дає підставу для участі в міжнародному поділі праці. У свою чергу, для підвищення економічного потенціалу нашої країни необхідно посилювати позиції виробників товарів та послуг за рахунок впровадження інноваційних управлінських технологій. Стратегічне значення бізнесу у забезпеченні розвитку економіки держави обумовлює підвищену увагу науковців до питань забезпечення цільового рівня прибутковості підприємств та управління цим процесом.

Забезпечення прибутковості підприємства на сучасному етапі розвитку економіки, який характеризується високим ступенем невизначеності та ризику, є важливою та складною метою в системі стратегічного управління підприємством. Саме тому планування комплексу заходів щодо управління прибутком повинен бути узгодженим із основними завданнями підприємства в сфері стратегічного управління та сприяти раціональному використанню потенціалу підприємства.

Актуальність дослідження проблеми управління прибутком підприємства обумовлюється необхідністю формування довгострокових конкурентних переваг підприємства на ринку, що потребує комплексного та системного розвитку виробничої сфери, активізації інноваційної діяльності, підвищення ефективності маркетингової діяльності, розвитку корпоративної культури тощо. Основним джерелом фінансування такого розвитку є прибуток підприємства, тому питання управління прибутком набувають першочергового значення.

Управління прибутком підприємства є логічним продовженням стратегічного управління ним та не може реалізовуватися як незалежний бізнес-процес. Підвищення ефективності управління прибутком передбачає узгодження стратегії управління прибутком із загальною стратегією управління підприємством.

Аналізуючи завдання управління прибутком, наведені у [1, с. 52], відзначимо, що у них знайшли відображення стратегічний аспект управління прибутком (формування оптимального розміру фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до стратегічних цілей підприємства), маркетинговий аспект (забезпечення максимізації прибутку з урахуванням обмежень ринкової кон'юнктури), виробничий аспект (забезпечення максимізації прибутку з урахуванням ресурсного потенціалу підприємства) та інвестиційний аспект (забезпечення зростання ринкової вартості підприємства, забезпечення можливості виплати високих дивідендів власникам підприємства).

Аналізуючи управління прибутком як складову системи стратегічного управління підприємством, необхідно достатньо уваги приділяти питанням узгодження загальної стратегії розвитку підприємства та стратегії управління прибутком. О.О. Вишневський пропонує для досягнення цієї мети застосовувати категорію «цінності», яка безпосередньо пов'язана із місією підприємства [2, с. 103]. Стратегія розвитку підприємства, яке планує мати довгостроковий успіх на цільовому сегменті ринку, базується на таких цінностях:

- професіоналізм;
- згуртованість;
- відповідальність;
- прагнення вдосконалюватися.

Базисом для стратегії управління прибутком виступають такі цінності:

- максимізація прибутковості підприємства;
- забезпечення платоспроможності підприємства;
- збереження фінансової незалежності підприємства;
- підтримування цільового рівня ділової активності підприємства.

Результатом узгодження стратегії управління прибутком та стратегії розвитку є певний синергетичний ефект, який проявляється у зростанні швидкості досягнення стратегічних цілей підприємства.

При розрахунку пропорцій між капіталізацією прибутку та його споживанням необхідно здійснити аудит фінансового стану

підприємства для визначення його платоспроможності, ділової активності та фінансової незалежності. Особливу увагу слід приділяти аналізу значень нормованих коефіцієнтів фінансового стану, які об'єктивно свідчать про наявну ситуацію в сфері управління фінансами підприємства та управління прибутком у тому числі.

Управління частиною прибутку, що капіталізується, повинно базуватися на прискіпливому аналізі можливих альтернатив вкладання коштів. Це можна доручити робити професіоналам – компаніям з управління активами, які відстежують основні показники фінансового ринку та запропонують оптимальний варіант інвестування коштів підприємства. Перед співробітництвом з такими компаніями необхідно попередньо оцінити його економічну ефективність та проаналізувати ризики, які супроводжують такого роду співпрацю.

При використанні прибутку, що споживається, на перший план виходять питання його раціонального розподілу між основними областями управління на підприємстві: виробництва, кадри, фінанси, маркетинг, інновації. Для підвищення ефективності цього процесу на базі організаційної структури підприємства доцільно розробити його фінансову структуру з виділенням центрів фінансової відповідальності та використовувати бюджетування та контролінг.

З позиції системного підходу управління прибутком – складна система, яка складається з таких функціональних підсистем:

- планування прибутку;
- аналіз прибутку;
- прогнозування прибутку;
- контроль за фактичними даними.

Від розміру прибутку, який заплановано отримати від господарської діяльності за певний період, залежить подальша ділова активність підприємства на цільових ринках збуту продукції. Ефективний аналіз, прогнозування та контроль за рівнем прибутковості підприємства, у свою чергу, значною мірою визначають розмір його прибутковості у майбутніх періодах. Таким чином, маємо певний управлінський цикл, який забезпечує реалізацію стратегії розвитку підприємства.

Стратегічна орієнтація управління прибутком як складової системи стратегічного управління підприємством обґрунтовується, виходячи із аналізу кон'юнктури ринку, ресурсного потенціалу підприємства.

Оскільки підприємство є відкритою соціально-економічною системою, необхідно урахувати при розробленні стратегії управління прибутком прогнози стану платоспроможності споживачів, прогнозне значення місткості цільового ринку, активність конкурентів, відносини із постачальниками тощо. В той же час, існує достатньо багато інструментів максимізації прибутку за рахунок більш раціонального використання потенціалу підприємства: підвищення продуктивності праці, підвищення ділової активності, прискорення оборотності оборотних коштів підприємства, підвищення ефективності використання основних фондів, зменшення собівартості продукції, удосконалення товарної, цінової, збутової та комунікаційної політики підприємства.

Таким чином, управління прибутком підприємства є ваговою складовою системи його стратегічного управління. Стратегія управління прибутком належить до функціональних стратегій підприємства, є частиною його стратегічного набору. Питання узгодження стратегії управління прибутком із стратегією управління потенціалом підприємства, загальною стратегією його розвитку набувають першочергового значення при плануванні комплексів господарських рішень підприємства в умовах невизначеності та ризику.

Удосконалення будь-якого процесу управління повинно базуватися на аналізі його ефективності. Саме тому нагальною потребою є систематизація методичних підходів до оцінювання ефективності управління прибутком підприємства.

Слід зазначити, що перевагою методичного підходу стрес-тестування є сценарний підхід, у межах якого розробляють історичний сценарій (на основі екстраполяції тенденцій за фактичними значеннями динамічного ряду прибутку підприємства) та/або гіпотетичні сценарії (сценарій максимальних втрат, теорія екстремальних значень) [3, с. 144].

В.П. Мартиненко та І.Л. Кушик пропонують оцінювати ефективність процесу управління прибутком за основними напрямми формування прибутку: від операційної діяльності, від фінансової діяльності та від інвестиційної діяльності. Вони підкреслюють, що для виробничого підприємства ключовою є операційна діяльність, тому основну увагу фокусують на системі показників, які характеризують ефективність використання основних ресурсів підприємства [4].

Показники ефективності використання основних виробничих фондів характеризують обсяг виробленої підприємством продукції у

вартісних вимірниках, що припадає на 1 грн вартості основних виробничих фондів; частку вартості основних фондів, що припадає на кожну гривню продукції, що випускається; частку прибутку підприємства, отриманого за рік, від вартості основних засобів тощо.

Не менш вагомими є показники ефективності використання трудових ресурсів, до яких належать витрати праці на одиницю виробленої продукції; витрати часу на одиницю продукції; забезпеченість підприємства трудовими ресурсами.

Показники ефективності використання матеріальних ресурсів відображають вартість витрат матеріальних ресурсів, що припадають на одиницю виробленої продукції; ефективність використаних предметів праці, тобто показує, скільки вироблено продукції з одиниці витрачених матеріальних ресурсів (сировини, матеріалів, палива, електроенергії та ін.).

Значення показників ефективності використання обігових фондів надають інформацію щодо використання обігових активів підприємства (грошових коштів, запасів товарів, виробничих запасів, дебіторської заборгованості); швидкості обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством; кількості оборотів матеріальних запасів; середнього періоду погашення дебіторської заборгованості підприємства; стабільності або зростання обігових коштів за зростання обсягів реалізації продукції.

При оцінюванні ефективності управління прибутком підприємства необхідно розуміти, що наслідки удосконалення цього процесу можуть носити як монетарний, так і немонетарний характер.

Так, П.О. Куцик та С.І. Головацька пропонують монетарні наслідки удосконалення управління прибутком оцінювати за допомогою показника економічної ефективності системи контролінгу за управлінням прибутком (співвіднесення збільшення грошових потоків підприємства за рахунок удосконалення управління прибутком та витрат на підготовку та реалізацію цього удосконалення) [3, с. 148]. Окремої уваги заслуговують матеріали цих науковців щодо немонетарних наслідків удосконалення управління прибутком. Результати систематизації цих наслідків представлено у табл. 1.

Таким чином, при оцінюванні ефективності управління прибутком необхідно урахувати як кількісні, так і якісні зміни у діяльності підприємства.

Невід'ємною частиною управління прибутком є комплекси рішень, які забезпечують розвиток підприємства, збільшення його цільової частки ринку за допомогою підвищення якості продукції, її конкурентоспроможності. Крім того важливим напрямом в удосконаленні управління прибутком є робота з кадрами. Ефективне управління неможливе без закріплення конкретних завдань до конкретних виконавців. Особливу увагу рекомендовано приділяти процедурі підбору кадрів, їх атестації. Це є важливим, оскільки підвищити ефективність використання кадрового потенціалу підприємства неможливо без урахування особистих якостей персоналу та його прагнення довгострокової співпраці із підприємством.

Умови забезпечення ефективного управління прибутком, які необхідно мати на увазі при плануванні заходів з удосконалення управління прибутком підприємства:

- максимізація прибутку підприємства, обмеженнями цього зростання виступають місткість цільового ринку збуту продукції, виробнича потужність підприємства та його ресурсний потенціал;

- узгодженість цілей управління прибутком із цілями стратегічного розвитку підприємства;

- визначення балансу між прибутковістю та ризикованістю операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства;

- забезпечення високої якості прибутку, під якою розуміють такий рівень прибутку підприємства, який стимулює його розвиток у довгостроковій перспективі;

- моніторинг показників доходності на інвестований капітал

Н.С. Бондаренко та Ю.В. Тюленєва [5] пропонують такий алгоритм управління прибутком:

- пошук інформації для оцінювання ефективності господарської діяльності підприємства;

- аудит управління прибутком на підприємстві у попередні планові періоди;

- систематизувати вплив екзогенних та ендогенних факторів на ефективність процесу управління прибутком підприємства;

- аналіз стратегічних та тактичних цілей підприємства та за результатами цього аналізу визначення пропорцій розподілу прибутку;

- обґрунтування комплексів управлінських рішень щодо ефективного управління прибутком підприємства;

- забезпечення контролю реалізації розроблених комплексів управлінських рішень;

– коригування заходів з управління прибутком підприємства у відповідності до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищах.

Таблиця 1

Якісні показники оцінювання ефективності управління прибутком підприємства

Показник	Ознака оцінювання	Показник оцінювання
Інформаційні ознаки		
Достовірність	кваліфікація осіб, що надають інформацію	кількість виявлених помилок у процесі перевірки наданої інформації
Об'єктивність	перевірка компетентності та зацікавленості осіб, що надають інформацію	Кількість випадків некоректної інтерпретації інформації суб'єктами, що її надають у системі управління прибутком
Релевантність	відповідність наданої інформації завданням управління прибутком підприємства	значущість інформації для процесу управління прибутком
Повнота	оптимальність обсягу інформації для користувачів різних рівнів управління підприємством	відповідність отриманої інформації запитам в системі управління прибутком підприємства
Своєчасність	актуальність інформації для відповідної мети управління прибутком	відсоток досягнення мети управління прибутком підприємства
Комплексність	кількісні та якісні показники, які характеризують основні функціональні підсистеми управління прибутком	синергетичний ефект від інформаційного забезпечення процесу управління прибутком підприємства
Компаративність	формування бази даних щодо відхилень планових та фактичних показників у сфері управління прибутком	своєчасність діагностування характеру відхилень між плановими та фактичними показників управління прибутком підприємства
Економіко-стратегічні ознаки		
Рівень досягнення економічних цілей підприємства	оцінювання фінансового стану підприємства: платоспроможності, фінансової незалежності та ділової активності	коефіцієнти загальної, швидкої, абсолютної ліквідності, коефіцієнти автономії, фінансового ризику, маневреності власного капіталу тощо
Рівень реалізації стратегії розвитку підприємства	аналіз процесів планування стратегічних цілей підприємства	досягнення стратегічної мети у відсотках
Організаційно-управлінські ознаки		
Рівень координації	прозорість комунікації між	швидкість виконання

діяльності різних рівнів управління	рівнями управління прибутком	поставлених завдань
Уніфікація внутрішньої звітності та регулювання прав доступу до інформації	ефективність бюджетної моделі підприємства, актуальність та якість наданої інформації	відповідність наданої інформації потребам при управління прибутком підприємства
Організація функціональних зв'язків між працівниками	зрозумілість посадових інструкцій, ефективність системи мотивації, процедура атестації кадрів	кількість конфліктів в колективі, ставлення співробітників до корпоративних цінностей
Професійний рівень виконання завдань в сфері управління прибутком	кваліфікація кадрів, прагнення до підвищення кваліфікації, креативність, згуртованість персоналу	відсоток виконання завдань з управління прибутком підприємства, відповідність співробітника посадовій інструкції

Відповідно до наведеного вище алгоритму доцільно планувати заходи з удосконалення управління прибутком підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями удосконалення управління прибутком підприємства за етапами алгоритму процесу управління прибутком

Етап алгоритму	Заходи щодо удосконалення управління прибутком
Пошук інформації	<ul style="list-style-type: none"> – систематизація потреби в інформації за центрами фінансової відповідальності; – розроблення універсальних форм для заповнення відповідно до потреби у інформації; – удосконалення системи моніторингу підприємства відповідно до потреб управління прибутком
Аудит управління прибутком на підприємстві	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз якості прибутку; – співвіднесення життєвого циклу підприємства із пропорціями капіталізованого прибутку та прибутку для споживання
Аналіз впливу екзогенних та ендогенних факторів на управління прибутком	<ul style="list-style-type: none"> – проведення SWOT-аналізу; – формулювання ключових факторів успіху підприємства; – проведення стрес-тестування та розроблення сценаріїв управління прибутком
Узгодження управління прибутком із стратегічними та тактичними цілями підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – проведення SMART-оцінювання цілей підприємства з метою узгодження цілей управління прибутком із цілями стратегічного розвитку підприємства; – узгодження стратегії управління прибутком із стратегічним набором підприємства
Підготовка комплексів управлінських	<ul style="list-style-type: none"> – формулювання альтернативних варіантів рішень за цілями управління прибутком підприємства;

рішень з управління прибутком	– вибір оптимальних варіантів рішень
Контроль реалізації прийнятих управлінських рішень	– вибір методу контролю реалізації управлінських рішень; – залучення незалежних експертів для визначення причин відхилень планових та фактичних показників
Адаптація управлінських рішень відповідно до змін у бізнес-середовищі підприємства	– вибір стратегії поведінки підприємства по відношенню до невизначеності та ризику; – розроблення нових альтернатив управлінських рішень відповідно до нових умов бізнес-середовища; – корегування планів щодо розподілу прибутку підприємства

Узагальнюючи наведені вище пропозиції науковців щодо удосконалення управління прибутком підприємства, відзначимо найбільш поширені рекомендації з цього приводу:

- визначити пріоритетні напрямки використання прибутку підприємства, що забезпечують сталий розвиток підприємства;
- оптимізувати структуру фонду споживання, приділяючи належну увагу матеріальному заохоченню кадрів для запобігання підвищення плинності кадрів;
- визначити економічно доцільний розмір резервного фонду;
- провести аудит цільових фондів підприємства та оптимізувати їх кількість;
- уникнення використання прибутку підприємства не за призначенням;
- розробити сценарії використання прибутку підприємства;
- посилення контролю за виконанням планів;
- виконати аналіз отриманих прибутків у базовому періоді та виявити резерви, що будуть сприяти максимізації прибутку, а також плануванню формуванню, розподілу та використанню прибутку у наступних.

При удосконаленні процесу управління прибутком, необхідно застосовувати системний підхід, оскільки він допомагає урахувати як тактичні, так стратегічні аспекти управління, які спрямовані на максимізацію прибутку в короткостроковому та довгостроковому періодах. Для забезпечення ефективного управління прибутковістю, необхідно своєчасно впроваджувати систему завдань використання прибутку та встановити оптимальні обмеження за рівнем його споживання та капіталізації.

Таким чином, інтеграція України у світове господарство можлива через активну та ліберальну зовнішньоекономічну політику

та формування середовища, сприятливого для іноземного підприємництва й інвестування та транснаціоналізації високомонополізованих підприємств, також через укладання двосторонніх міждержавних економічних угод та участь у багатосторонніх міжурядових переговорах, за рахунок інтенсифікації східноєвропейських інтеграційних процесів та формування передумов інтеграції в західноєвропейські інтеграційні структури. Підключення вітчизняних підприємств до технологічного ланцюга, що діє в рамках ТНК, а також відкриття філій та дочірніх підприємств на території України є прямим шляхом до світового інтернаціоналізованого виробництва. Слід зазначити, що інтеграційні процеси повинні характеризуватися двома головними рисами: стабільністю і передбачуваністю зовнішньої і внутрішньої політики, яка має виходити виключно з національних інтересів – забезпечення захищеності життєво важливих потреб людини, суспільства і держави, духовного та інтелектуального розвитку особистості, зростання добробуту населення, збалансованості освітніх, наукових та виробничих ресурсів, необхідного рівня інвестицій в інтелектуальну сферу, ефективного використання механізмів регулювання світових ринків, диверсифікації економічних зв'язків тощо.

В контексті інтеграційних процесів самоорганізація соціальної системи (якою є підприємство) передбачає її внутрішню структурну перебудову, зовнішню трансформацію, в якій “життєвий порив” є лише продуктом історичних та природних умов. За умов несприйняття економічною системою викликів зовнішнього середовища, що потребують адаптивного врахування, система набуває стану розструктурування, тобто виникають умови для руйнування важливих структурних елементів та зв'язків у системі, що відповідно провокує стан так званої “негативної інтеграції”. Відтак соціальна система стає більш нестійкою, що прискорює її входження в стан хаосу та виникнення протиріч перехідних станів. У цьому разі зовнішнє середовище утворює ентропійний ефект, зіштовхуючись з адаптивними можливостями соціальної системи та особливостями її функціонування. Аналіз змін, що відбуваються в економічній системі, пов'язаних з інтеграційними процесами, обумовлені в тому числі й зміною економічних циклів, динамікою науково-технічного розвитку. Це приводить до появи інновацій, потребує врахування наявності в нерівноважних системах петлі позитивного зворотного зв'язку, яка забезпечує в системі стан посилення слабких збурень, провокуючи виникнення структурних

змін та обумовлюючи різкі якісні зміни, що не є еволюційними. Це дає можливість враховувати виникнення кумулятивного ефекту в процесі інтеграційного розвитку системи, оскільки передбачає застосування наукового прогнозування всієї сукупності причинно-наслідкових зв'язків в усі періоди.

Список використаних джерел

1. Гуменюк В.С. Теоретичні основи управління прибутком підприємств / В.С. Гуменюк // Інфраструктура ринку. – 2018. – № 20. – С. 51 – 55.

2. Вишневський О.С. Загальна теорія стратегування: від парадигми до практики використання : монографія [Електронний ресурс] / О.С. Вишневський. – Київ, 2018. – 156 с.– Режим доступу: https://iee.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/mono_Vishnevskiy_ukr_2018.pdf, вільний. – Загол. з екрана. – Мова укр.

3. Куцик П.О. Оцінка ефективності контролінгу у системі управління підприємства / П.О. Куцик, С.І. Головацька // Економічний аналіз. – 2017. –Т. 27, № 2. – С. 145 – 155.

4. Мартиненко В.П. Оцінка управління процесом формування прибутковістю суб'єкта господарювання / В.П. Мартиненко, І.Л. Кушик // Інфраструктура ринку. – 2018. – № 17. – С. 163 – 168.

5. Бондаренко Н.С. Удосконалення управління прибутком на підприємстві [Електронний ресурс] / Н.С. Бондаренко, Ю.В. Тюленева. – Режим доступу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/102586/97662>, вільний. – Загол. з екрану. – Мова укр.

Науковий керівник: С.В. Дубінський, кандидат економічних наук, доцент.

Е. Гапоненко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕКОНОМІКА АГРОПРОМИСЛОВІСТІ УКРАЇНИ

Аграрно-промисловий комплекс є важливим сектором економіки України. У ньому зосереджена майже третина основних виробничих фондів, працює четверта частина населення, зайнятого у народному господарстві, виробляється понад 20% валового суспільного продукту та третина національного доходу, формується 70% роздрібного товарообігу.

Втрати сільськогосподарської продукції щорічно близько

40% вирощеного урожаю

Висока розораність угідь, яка досягла 80%, не завжди обґрунтоване застосування мінеральних добрив і хімічних засобів призвели до порушення екологічного стану природних ресурсів та стійкості агроландшафту: посилюється деградація ґрунтів, знизилася їх родючість.

В Україні інтенсивність розвитку АПК та розгалуженість структури сільського господарства обумовлена, по-перше, різноманітністю природних умов у зв'язку з наявністю тут трьох природних зон: Полісся, Лісостепу, Степу та гірських масивів Карпат і Криму. Саме агрокліматичні, ґрунтові та водні ресурси є провідними факторами розміщення і спеціалізації сільського господарства. Агрокліматичні ресурси виражають забезпеченість сільськогосподарських культур теплом і вологою, включаючи тривалість вегетаційного періоду. Вони сприяють високому сільськогосподарському освоєнню майже всієї території України, досягаючи максимуму сприятливості в її лісостеповій зоні, на південному березі Криму, в Закарпатті. Ґрунтові ресурси країни дуже різноманітні. Основний їх різновид – родючі чорноземи, які займають більш ніж 60% площі сільськогосподарських угідь. Їх структура та родючість погіршуються у зв'язку із застосуванням недосконалої, дуже важкої техніки, неефективних технологій землеробства і т.д. [1].

На перший погляд здається що сільське господарство дуже ризикова річ, бо зненацька прийти погана погода (заморозки, урагани, сильні дощі) і врожаю не буде і не буде грошей. Це справді так, але з таким може зіткнутися лише початківець. Досвідчені люди зі стажем роботи чудово знають коли саме можна садити культури, а коли слід перечекати, або навіть зібрати врожай раніше.

Рівномірне розміщення переробної промисловості і сільськогосподарського виробництва по території країни для зменшення нераціональних перевезень сировини і готових продуктів. Сільське господарство і переробна промисловість як основні складові агропромислового комплексу покликані спільно забезпечувати потреби населення в харчових та інших продуктах. Тому раціональне розміщення промисловості в Україні оцінюється з точки зору близькості сировини і найменших її втрат у процесі виробництва аж до одержання готового продукту [2].

Головні аспекти економіки сільського господарства (рослинництво):

1) Клімат:

В Україні є різні регіони з різним кліматом, наприклад, на Донеччині більш сухий клімат, тому там вирощують загалом пшеницю

або рапс; на Чернігівщині більш волого, майже всюди кукурудза, тому що їй потрібно багато вологи і Донеччина не може собі цього дозволити, хоча кукурудза більш прибуткова за рапс та пшеницю. Через це дуже важливо експериментувати (в міру) та відкривати для себе нові види рослин які підійдуть під ваш клімат.

2) Техніка:

Техніка, це теж важлива річ, тому що з новою та більш функціональною технікою, ти збереш врожай або посієш коли і як тобі треба, наприклад, буде 2 дні волого, зі старою технікою, щоб засіяти одне поле треба три машини, а з новою треба буде лише одна машина.

Таким чином з новою технікою ми за ці два дні зможемо посіяти у три рази більше, ніж зі старою. Це означає, що ми зберемо у три рази більше врожаю.

3) План:

Економіка і розвиток підприємства – це теперішнє, а планування – це майбутнє, тому щоб зрозуміти як планувати майбутнє, потрібно чітко зрозуміти що таке теперішнє. Щоб це зрозуміти треба добре знати минуле, тому відмотуємо будь-яке сільгосп підприємство на 5 років назад, дивимось хронологію. За 5 років змінювалася структура ринку, культури дешевшали або дорожчали, не змінювалися ті параметри які сільгосп виробники купують для виробництва: насіння, техніка, паливо, ЗЗР, добрива тощо, але ціна на сільгосп продукцію змінювалася. Якщо врахувати тенденцію останніх 5 років, то можна вловити якийсь графік, відсоток подорожчання придбаної сировини для виробництва і на скільки зросте ціна виробленої продукції та можна запланувати приблизно зростання обсягів продукції. Але є фактор, який не заплануєш, і це – погода, тому використовуючи 5 минулих років, можна зрозуміти приблизно, скільки років буде врожайних (але ціна на продукцію падає) і скільки неvroжайних (і ціна підвищується), і можна поррахувати середню ціну продукції, яку ви реалізуєте, і тільки виходячи з цієї цифри, можна планувати. Від планування і управління коштами дуже залежить розвиток підприємства та будь якого бізнесу.

4) Податки:

До 1 січня 2017 року діяв режим оподаткування ПВД в сільському господарстві, при якому сільгосп підприємства звільнялися від сплати ПДВ (20%) при реалізації продукції. Це було фактично дотацією від держави, що сильно впливало на прибуток підприємства. На даний момент дотації є в основному у тваринництві та садівництві. У вирощуванні сільгосп культур дотації відсутні.

Список використаних джерел

1. Агропромисловий комплекс України [Електронний ресурс] // TextReferat. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://ua.textreferat.com/referat-9157-1.html>. (Дата звернення 17.11.2020)

2. Економіка підприємств. Економічні особливості розміщення сільського господарства [Електронний ресурс] // Osvita.ua. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/19544/. (Дата звернення 17.11.2020)

Науковий керівник: С.В. Кузьмінов, доктор економічних наук, професор.

Є. Голик

Університет імені Альфреда Нобеля, м.Дніпро

РЕАЛЬНИЙ ВВП УКРАЇНИ: ДИНАМІКА ТА ПРИЧИНИ ЕКОНОМІЧНИХ КОЛИВАНЬ

Як відомо, валовий внутрішній продукт (ВВП) є одним із найважливіших макроекономічних показників. Даний показник відображає комерційну вартість всього обсягу виготовлених за рік товарів і наданих послуг. У розрахунок беруться всі галузі економіки, включаючи експортні, пов'язані зі споживанням і накопиченням товарно-матеріальних цінностей.

Аналізуючи ВВП України за останні 10 років, можна сказати, що впродовж 2010–2013 рр. реальний ВВП мав схильність до щорічного зростання. Але у 2014 р. ВВП порівняно з 2013 р. впав. У 2014–2015 рр. вітчизняна економіка відчувала на собі деякі впливи створених раніше дисбалансів, внутрішніх і зовнішніх. Звісно, несприятливі цінові обставини на зовнішніх ринках, військовий конфлікт на Сході України, торговельні обмеження зі сторони інших країн – фактори, які негативно позначилися на економіці країни. У 2016–2018 рр. ВВП України мав стабільне зростання [1]

У 2019 році в економіці України були несподівані результати, а саме різко впало промислове виробництво і зріс ВВП, а національна валюта зміцнилася до долара, відбулось уповільнення інфляції. Насправді причин різкого уповільнення вітчизняної економіки безліч. Одна з них – падіння світових цін на продукцію металургії, сюди відносять і зміцнення гривні. Держбюджет також постраждав від зміцнення гривні. Але ВВП – це агрегований показник. Треба дивитися на структуру зростання, на його якість і стійкість. У 2020 р. падіння ВВП України складе 6% замість очікуваних у квітні 4,2% [2].

Розглянемо приріст ВВП України у відсотках за 2010–2019 рр.: 2010 – 4,1%, 2011 – 5,5%, 2012 – 0,2%, 2013 – 0%, 2014 – -6,6%, 2015 – -9,8%, 2016 – 2,4%, 2017 – 2,5%, 2018 – 3,4%, 2019 – 3,2%.

Можна виділити ряд проблем, що впливають на економічні коливання ВВП: корупція, ухилення від сплати податків і необхідність більш ефективної фіскальної політики, низька продуктивність праці. Крім того, проблемами та викликами для економік були визначені: низька якість освіти, зростання державних боргів, протекціонізм і стихійні лиха [3].

Отже, проблеми можуть бути розв'язані лише шляхом укріплення національної економіки, насичення її дешевими фінансовими ресурсами, надання пріоритету стратегічно важливим галузям національної економіки, відродження промисловості країни, розробки ефективної антиінфляційної політики, підвищення рівня зайнятості населення тощо. Внаслідок таких позитивних зрушень країна побачить реальні перспективи підвищення загального рівня та якості життя населення.

Список використаних джерел

1. Фактори, які негативно вплинули на економіку країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/21.pdf

2. ВВП України за 2019-2020 роки [Електронний ресурс].-Режим доступу:

https://zik.ua/blogs/chomu_ukrainska_ekonomika_pochala_rizko_halmuvat_y_i_shcho_z_neiu_bude_v_potochnomu_rotsi_959774

3. Проблеми в економіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://delo.ua/economyandpoliticsinukraine/8-problem-kotorye-meshajut-ukrainskoj-ekonomike-rasti-itogi-vst-335519/>

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

Д. Головка

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

МАСШТАБИ, ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Міграція робочої сили – переселення працездатного населення з одних держав в інші строком більше, ніж на рік, викликане причинами економічного й іншого характеру і може набувати форми еміграції (виїзду) та імміграції (в'їзду). Міграція робочої сили веде до вирівнювання рівнів оплати праці в різних країнах. У результаті міграції сукупний обсяг світового

виробництва зростає внаслідок більш ефективного використання трудових ресурсів за рахунок їх міжкраїнного перерозподілу.

Міжнародна (зовнішня) міграція існує в різних формах: трудовій, сімейній, туристичній, тощо. Провідна роль у МЄВ належить трудовій міграції – міжнародній міграції робочої сили. Міжнародна міграція робочої сили посилюється в умовах формування економічних зв'язків у світовому господарстві. Мається на увазі, що найманні працівники переміщуються за кордон для пошуків роботи. Це стихійний процес розподілу трудових ресурсів між національними ланками світового господарства. Завдяки міграції робочої сили формується світовий ринок праці, пропозиції на якому залежать від ситуації на внутрішньому ринку праці країни (експортерів та імпортерів).

Основною проблемою міжнародної міграції зараз є «вдплив інтелекту», тобто вчені та висококваліфіковані спеціалісти безповоротно, або на договірній основі виїждять працювати у інші країни.

Один з наймасштабніших міграційних коридорів у Україні – польський напрямок. За даними на 2020 р. міграція з України в Польщу зросла через пандемію: «Економічна ситуація в Україні змушує їхати на роботу в Польщу власників малого та середнього бізнесу, які не впоралися з наслідками карантину і закрили свій бізнес. За інформацією Аналітичного центру Gremi Personal, на даний момент вони становлять близько 15% від українців, які їдуть на роботу на польські заводи і фабрики», – підкреслили в аналітичному центрі [1].

Працівники які вже знають систему, спочатку влаштовуються на виробництво, отримують там досвід і вчать мову, а потім відкривають свій власний бізнес. Також, якщо знати мову, з'являється можливість влаштуватися на високооплачувану роботу.

Але на початку карантину у березні в Україні з Польщі українці поверталися додому (примірна кількість – 143 200 людей).

В цілому, якщо розглядати трудову еміграцію українців, за розрахунками приблизно 2,5 мільйона чоловік працюють закордоном.

Причиною такої ситуації для України є :

- постійне зниження статусу вченого (багато вчених і спеціалістів не можуть реалізуватися в Україні);
- покращення матеріального становища (за кордоном мають більшу ймовірність реалізувати свої знання та досвід);
- зростання безробіття в Україні навіть, якщо ти кваліфікований спеціаліст;
- нестабільна економіка в країні, тільки сприяє збільшенню масштабів еміграції;
- спеціалісти вважають, що Україна ще не повністю оговталась від різкого економічного спаду 2014–2015 рр. Війна на Сході призвела до зниження ВВП на 16% і внутрішнього переміщення 2,3 мільйона чоловік.

У даний час Україна виступає експортером робочої сили, хоча і відмічається зростання іноземних громадян, які працюють в Україні. Але статистичні данні свідчать, що іноземців працюючих в Україні в 10 раз менше, ніж Українців працюючи закордоном.(в цю статистику не входять нелегальних мігранти та біженці).

Українці для працевлаштування частіш всього обирають такі країни: Росія, Польща, Чехія, Італія, Греція, Кіпр, а останнім часом і Німеччина, Португалія, Іспанія та інші розвинені країни Західної Європи.

Це обумовлено ти, що з цими країнами ми маємо близькі кордони та певною лояльністю місцевих законів до працівників-емігрантів. В Україні влаштовуються працювати частіше за все громадяни з Росії, Молдови, Китаю, В'єтнаму, Туреччини переважно у сфері торгівлі, послуг тощо, в той час як українці за кордоном – у промисловості, будівництві, сільському господарстві.

Міграція робочої сили з України на даний час має погані наслідки. Мігрують як правило висококваліфіковані спеціалісти, і це погано впливає на розвиток країни та формування її науково-технічного потенціалу. Також це може погано вплинути на темпи відновлення економічного становища. Головною задачею для України на найближчі роки постає економічний ріст, робоча зайнятість громадян, управління і соціальний захист, і також МОП відводиться провідна роль в координації роботи ООН по створенню робочих місць.

Україна почала вже робити кроки в цьому напрямі. Таким кроком є проект «Svidomo made» [2]. Концепція цього проекту охоплює шість аспектів: гідна оплата праці, повага до прав людини, безпечне робоче місце, скасування дитячої праці та експлуатації робітників, прозорість поставок, екологічна безпека та охорона.

Експерти проконсультують та навчають підприємців України, як вести стійкий бізнес. Відповідальні бізнеси отримають знак якості, щоб помічати свою продукцію. Цей проект дуже допоможе репутації та пізнаваності бренду. Також цей проект допоможе українському бізнесу стати конкурентоспроможними на ринку ЄС.

Список використаних джерел

1. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/09/21/665326/> – вільний. Мова укр.

2. International Organization for Migration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iom.org.ua/en/svidomo-made-new-project-support-small-and-medium-enterprises-ukraine> – вільний. Мова англ.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Соціальний захист повинен забезпечувати достатній рівень життєво необхідних потреб всіх громадян не менше прожиткового мінімуму. Що ж таке прожитковий мінімум? Це вартісна оцінка мінімуму життєвих засобів, необхідних для підтримки життєдіяльності і відновлення робочої сили працівника. Прожитковий мінімум є законодавче визначеними стандартом, на основі якого встановлюються соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, охорони здоров'я, освіти та ін.

Держава повинна сприяти підвищенню доходів окремих верств населення, які не можуть забезпечити життєвий рівень для себе. Такий вид допомоги від держави – це пенсії, різні види допомоги, стипендії, грошові виплати, пільги (рис.1).

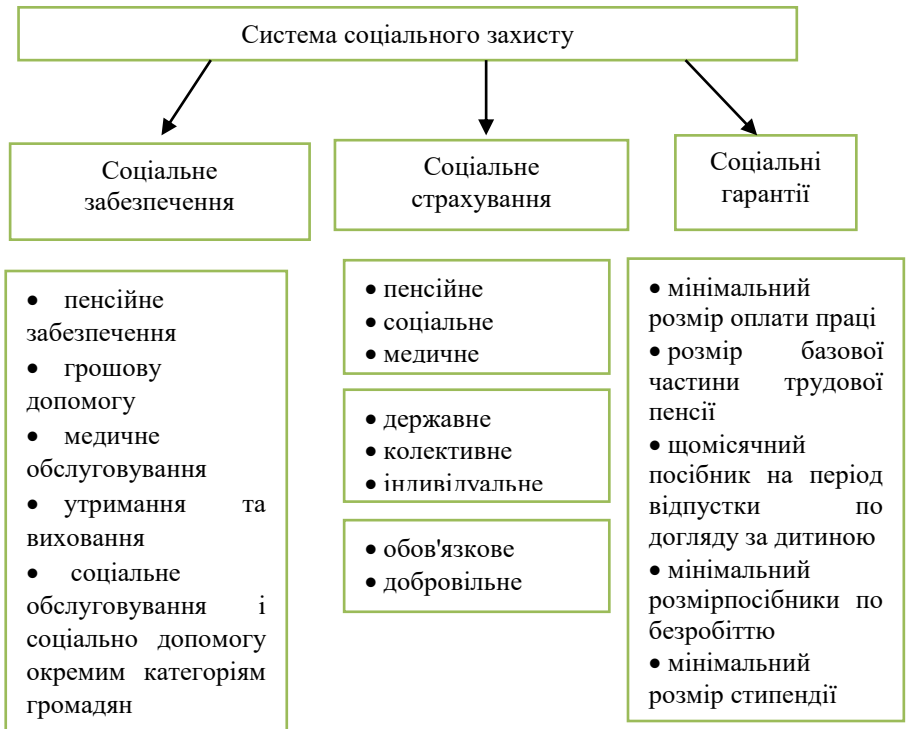

Рис. 1 .Види соціального захисту

Розглядаючи значення соціального захисту, неодмінно перед нами постає питання чи повинна воно зростати або ж навпаки зменшуватися. На даний момент у сучасному світі соціальний захист неодмінно зростає. Це проявляється в тій же мінімальній заробітній платі, яка на 2020 р. в Україні становить 5000 грн. Зростання мінімальної заробітної плати обґрунтовано тим, що цей показник збільшується відповідно до індексу інфляції та часткового зростання економіки. Цей показник буде тільки зростати і в 2022 р. становитиме 5290 грн.

Щодо пенсії, то у 2020 р. її мінімальний рівень становить 1769 грн. Це менше прожиткового мінімуму. І за заявою прем'єр-міністра Дениса Шмигала, через 15 років ми і зовсім не зможемо забезпечити виплату пенсій. «За його підрахунками, в майбутньому один працюючий українець буде містити двох пенсіонерів. При цьому владі країни доведеться підвищити податки в два рази»[1]. Виходом з цієї ситуації, за версією Д. Шмигала, буде створення накопичувальної пенсійної системи. Така система вже є і процвітає в США. Ця система вважається однією з найдосконаліших у світі. Податковий кодекс США дозволяє працівникам вносити на свої особисті накопичувальні пенсійні рахунки частину зарплати до оподаткування прибутковим податком в рамках організованих за місцем роботи пенсійних програм з визначеним внеском. Крім того, роботодавці можуть в добровільному порядку вносити кошти на ті ж рахунки, і такі платежі теж не обкладаються податком. Працівники отримують право власності на свої вклади з моменту їх сплати. Щодо внесків, сплачених роботодавцем, то зазвичай проходить 5-6 років з моменту їх приєднання до зазначеного плану, перш ніж співробітники отримають на них невід'ємні права власності. Після настання пенсійного віку людина має право на отримання пенсій, а ще через кілька років – зняти всі кошти, витративши їх на лікування, туризм або подарувавши нащадкам. Проаналізувавши і підсумувавши ситуації описані вище, можна зробити висновок, що звичайно було б добре для громадян, якби соціальний захист зростав.

Список використаних джерел

1. Газета. [Електронний ресурс]. – Режим https://www.gazeta.ru/social/news/2020/10/04/n_15030085.shtml?updated
Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

WSPÓŁCZESNE KIERUNKI ZARZĄDZANIA STRATEGICZNEGO MIASTEM

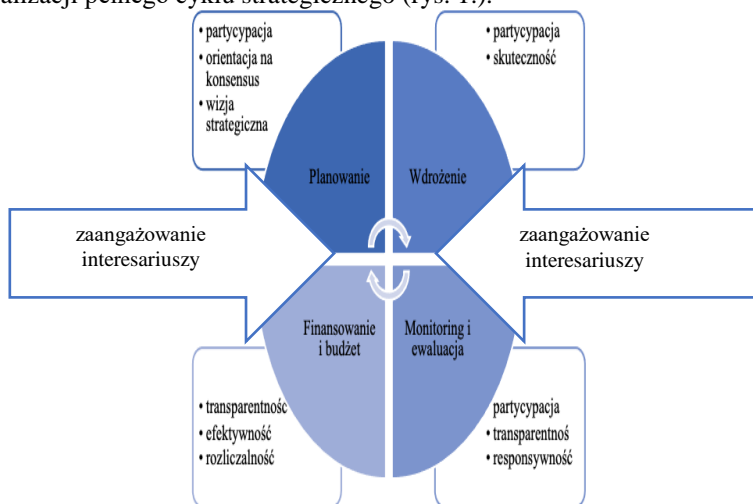
W zarządzaniu miastem należy najpierw skupić się na zrozumieniu strategicznych kierunków rozwoju miasta i wybieraniu tych, które są zrównoważone, trwałe, zgodnie z wspólną wizją miasta. Pojęcie rozwoju zrównoważonego, w odniesieniu do miast, wprowadzono w czasie konwencji w Rio de Janeiro w 1992 r. Do tej pory pojęcie to było stosowane dla opisu zagadnień przyrodniczych. Szersze ujęcie tego zagadnienia w odniesieniu do polityki miejskiej nastąpiło na Szczycie miast, który odbył się w Stambule podczas konferencji Habitat II w 1996 r. Prezentowano tam osiągnięcia polegające na wprowadzaniu w życie rozwoju zrównoważonego w miastach. Podkreślono, że właśnie miasta kształtują współczesne oblicze świata i dlatego wprowadzanie idei rozwoju zrównoważonego powinno rozpocząć się od prowadzenia odpowiedniej polityki miejskiej. Zrównoważone miasto jest definiowane jako takie, w którym cele społeczno-gospodarcze są harmonijnie połączone ze sprawami środowiska.

Polityka miejska obejmuje odpowiednie narzędzia i instrumenty do strategicznego planowania rozwoju zrównoważonego. W dzisiejszym czasie metodą strategicznego przewidywania pozwalającą na uświadomienie perspektyw miasta i przygotowanie do zmian jest foresight, wykorzystanie którego pozwala na lepsze zrozumienie realiów, możliwości i celów rozwoju miasta.

Foresight dotyczy kształtowania przyszłości oraz na dyskutowaniu i myśleniu o niej. Jest to systematyczny, oparty na społecznej partycypacji proces gromadzenia informacji o przyszłości i rozwijania średnio- i długoterminowej wizji, obejmujący bieżące decyzje i mobilizację do wspólnych działań. Jest to zestaw strukturalnych i opartych na partycypacji działań na rzecz budowy wizji i strategicznego planowania, które umożliwiają miastom myślenie i dyskutowanie o średnio- i długoterminowej przyszłości ich terytoriów, a także jej rozważanie i kształtowanie. Wiele spośród kluczowych elementów procesu foresight ma szerokie zastosowanie w planowaniu strategicznym: zapraszanie zespołów ekspertów; konsultowanie danych społeczno-ekonomicznych i danych środowiskowych; badanie tendencji i ekstrapolowanie trendów oraz określanie celów strategicznych. Szczególną cechą procesu foresight jest

przewidywanie długoterminowych kierunków polityki, wykraczających poza najbliższe kwestie i problemy, a także korzystanie z takich metod, jak burza mózgów, budowanie scenariuszy i ich badanie za pomocą analizy SWOT (silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia) lub podobnych technik. Foresight opiera się na opiniach wielu zainteresowanych stron.

W ujęciu podstawowym zarządzanie strategiczne miastem należy rozumieć jako sposoby wykorzystywane przez osoby i instytucje publiczne oraz prywatne do planowania i pomiaru funkcjonowania miasta. Proces strategiczny w mieście przewiduje zaangażowanie różnego typu interesariuszy publicznych i prywatnych w celu planowania i wdrażania strategii rozwoju. Na podejściu współpracy musi powstać kompleksowy plan osiągnięcia celów rozwoju miasta (naszym zdaniem cele mają być określone w wyniku wykorzystania foresightu), co w ogóle wymaga realizacji pełnego cyklu strategicznego (rys. 1.).

Rysunek 1. Cykl strategiczny w mieście a dobre zarządzanie

Zródło: [2, s. 184-185].

Cykl strategiczny w mieście obejmuje procesy planowania, wdrożenia, finansowania, monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju miasta. W prawidłowo przebiegającym cyklu strategicznym poszczególne etapy zająbiają się i przenikają. Etap planowania strategicznego w kontekście rozwoju miast oznacza konieczność zaangażowania interesariuszy wewnętrznych – od radnych po dyrektorów wydziałów i szefów jednostek miejskich, a także szerokie uspołecznienie procesu – zarówno przez

zapewnienie udziału czołowych instytucji i organizacji, jak i analizę opinii mieszkańców. W sytuacji planowania strategii wdrażanej przez urząd miasta już na początkowym etapie powinny powstać ustalenia organizacyjne i proceduralne pozwalające na jej wdrożenie. Zadania wynikające ze strategii powinny podlegać szacowaniu kosztów i powiązaniu z budżetem zadaniowym oraz zewnętrznymi źródłami finansowania, a wydatkowane nakłady powinny być na bieżąco monitorowane.

Cechy dobrego zarządzania miastem wskazują na istotność partycypacji, rządów prawa i demokracji, transparentności, responsywności, orientacji na konsensus, równości, efektywności i skuteczności, rozliczalności oraz wizji strategicznej [2, s. 182-185].

Także należy wydzielić nowe sfery zastosowań zarządzania strategicznego to strategię:

- rozwoju obszarów metropolitalnych (ZIT);
- rozwoju centrów miast (TCM);
- marketingowe.

W zakresie koordynacji procesów rozwojowych w obszarach metropolitalnych warto wyodrębnić mechanizm zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT). To rozwiązanie przewiduje odejście od postrzegania obszarów miast tylko przez pryzmat ich granic administracyjnych. Pod pojęciem ZIT kryją się zestawy projektów, dzięki wdrożeniu których możliwe rozwiązywanie specyficznych lokalnych problemów. W kontekście ZIT samorządy z określonego obszaru muszą stworzyć formę partnerstwa (np. stowarzyszenia, związku międzygminnego) oraz wspólnie opracować strategię, która będzie określała cele, kierunki rozwoju, zasady współpracy oraz najważniejsze planowane działania.

Podstawowe wyzwania i obszary interwencji w zakresie zarządzania zintegrowanego w obszarach metropolitalnych dotyczą: ochrony środowiska, ochrony zdrowia, zarządzania kryzysowego, planowania i zagospodarowania przestrzennego, zarządzania drogami publicznymi, koordynowania i integracji polityki transportowej, spójności i budowy nowej infrastruktury komunalnej (szczególnie o charakterze sieciowym) [3, s. 112]. Należy podkreślić, że partnerstwa samorządów w kierunku ZIT mogą starać się o fundusze unijne na wspólne przedsięwzięcia.

Nowym obszarem zintegrowanego zarządzania o charakterze strategicznym jest planowanie i zarządzanie strategiczne w centrach miast – Town Centre Management. Centra miast to z perspektywy ekonomicznej najbardziej dochodowe miejsca (a przynajmniej takie być powinny). Ich potencjalna wartość lokalizacyjna, wizerunkowa, kulturowa, biznesowa, a także historyczna skłania do szczególnego zainteresowania tą przestrzenią.

W efekcie chodzi o przygotowanie strategicznego planu rozwoju centrum miasta, organizację sposobu implementacji, przekonanie interesariuszy do realizacji strategicznych partnerstw, które w efekcie mają przynieść korzystne skutki finansowe, opracowanie sposobów finansowania działań oraz monitorowanie procesu wdrażania. Obecnie TCM jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych metod zarządzania centrami miast, która realizowana jest poprzez formalne lub/i nieformalne partnerstwo publiczno-prywatne, skoncentrowane na formułowaniu i realizowaniu konkretnej wizji i strategii rozwoju, promujące aktywne uczestnictwo różnych partnerów w zarządzaniu centrum [3, s. 114].

Strategia rozwoju miasta także musi rozwijać silną i rozpoznawalną markę miasta jako instrument dla tworzenia tożsamości miasta oraz aspiracyjnej wizji jego przyszłości (w praktyce proces ten dokonuje się przez opracowanie i wdrożenie strategii marketingowej). Marka ma za zadanie dostarczać pewną obietnicę, inspirującą zachowania aktorów wewnętrznych i zewnętrznych.

Koncepcja marki miasta przeniknęła do marketingu terytorialnego, który ma na celu wspólną i kompleksową działalność wszystkich interesariuszy miasta, zmierzającą do rozpoznawania, kształtowania i zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej, kształtowania pozytywnego wizerunku miasta na podejściu określenia kluczowych elementów: miejsce, ludzie, procesy oraz partnerzy.

Element „miejsce” modelu zawiera identyfikację i ocenę takich cech miasta jak: lokalizacja, dziedzictwo, historia, środowisko naturalne, poziom rozwoju infrastruktury. Element „ludzie” obejmuje kapitał ludzki w mieście, na który składają się: zróżnicowanie populacji, talenty, mentalność i postawy lokalnej społeczności. Poziom talentów jest identyfikowany nie tylko przez liczbę instytucji edukacyjnych w mieście, lecz także przez liczbę kreatywnych idei i innowacyjnych rozwiązań w polityce, biznesie, nauce, sztuce i sektorze społecznym. W ramach elementu „procesy” miasta powinny szukać (w organach samorządu lokalnego i ich strategicznej orientacji) poziomu zaawansowania systemów prawnych i egzekwowania prawa, poziomu integracji z regionalną i globalną gospodarką, poziomu korupcji, biurokracji i poziomu przyjazności wobec środowiska; stylu zarządzania, przyjętych norm zachowania; a także czegoś innego, co można włączyć do ekonomicznego i społecznego rozwoju miasta. Element „partnerzy” jest ściśle powiązany z elementem „procesy” i służy jako wskaźnik identyfikacji miasta z konkretnymi grupami interesu [1, s. 115-123.].

Przedmiotem tak rozumianego marketingu miasta są [4, s. 153]:

– usługi administracji samorządu terytorialnego, jednostek organizacyjnych na rzecz społeczności lokalnej (usługi w sferze obsługi administracyjnej, infrastruktury społecznej i technicznej),

– walory, zasoby, cechy/atributy miasta stanowiące jej atuty rozwojowe (społeczne, gospodarcze, ekologiczne, przestrzenne, infrastrukturalne, kulturowe), nieruchomości do zagospodarowania i wykorzystania, znaczące przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie miasta oraz jej wizerunek – określa się je mianem potencjału lokalizacyjnego.

Potencjał miasta oraz jego mocne strony można odnaleźć wśród wyjątkowych walorów środowiska naturalnego (klimat, przyroda, krajobrazy) i w dziedzictwie kulturowym: fizycznych zasobach, dzielnicach ukazujących historię miejsca, sztuce, architekturze czy wzornictwie. Ponadto przewaga konkurencyjna może być również kreowana poprzez kompetencje, takie jak gościnność i uprzejmość mieszkańców, organizacja życia obywateli, edukacja, etyka pracy, a także poziom wiedzy, jaką posiada lokalna społeczność.

Planowanie i zarządzanie strategiczne są podstawowymi procesami decydującymi o skuteczności i efektywności podejmowanych działań w mieście. Ich brak w polityce miejskiej sugeruje nieodpowiedzialność i krótkowzroczność decydentów miejskich. Planowanie strategiczne w miastach jest wynikiem upowszechnienia się koncepcji „New Public Management” i „Governance”, które zalecają przesunięcie władzy z biurokratycznych struktur do sieci z ich przedsiębiorczymi działaniami. New Public Management postulującej wykorzystanie w zarządzaniu miastem metod, technik i narzędzi wcześniej właściwych jedynie dla biznesu (jak na przykład: foresight i marketing terytorialny). Governance przewiduje włączanie się w politykę i zarządzanie sprawami publicznymi na określonym obszarze miejskim wielu interesariuszy lokalnych, którzy w coraz wyższym stopniu traktowani jako równoprawni partnerzy procesów miejskich.

Literatura

1. Gaggiotti, H., Cheng, P. L. K., & Yunak, O. (2008). City brand management (CBM): The case of Kazakhstan. *Place Branding and Public Diplomacy*, 4(2).

2. Matusiak, M. (2015). Zarządzanie strategiczne w dużych miastach w Polsce. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 77(1).

3. Nowakowska, A., Przygodzki, Z. (2016). Zintegrowane metody i narzędzia zarządzania miastem. In: „EkoMiasto# Zarządzanie. Zrównoważony, inteligentny i partycypacyjny rozwój miasta”, red. Z. Przygodzki. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

4. Ziółkowski, M. (2015). Strategiczne zarządzanie rozwojem gminy. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 77(1).

ХТО БУДЕ ПРАВИТИ СВІТОМ: РОБОТИ ЧИ ЛЮДИ?

Відомо, що для боротьби з кризою в економіці людству неодноразово допомагають інноваційні технології. В сучасному світі вже існує безліч приладів, що виконують більшість роботи замість людини: приготування їжі, миття посуду, прання одягу та інші буденні справи. Вони є неабиякими помічниками для кожного, адже завдяки ним, ми можемо присвятити наш дорогоцінний час більш важливим справам.

Проте ви колись могли уявити, що інноваційні технології замінять такі професії, як лікар, вчитель, архітектор, адвокат? Штучний інтелект дійшов навіть до такого рівня, коли може стати головним ворогом, конкурентом для людини-працівника. Тобто велика кількість роботодавців можуть залишитись без місця роботи, якщо ШІ (штучний інтелект) має можливість без будь-яких проблем стати на їхнє місце. Тож проаналізуємо все по порядку.

За економічним словником Й.С. Завадського, термін «інновація» має два значення. Перше – «нововведення, що зберігає живу працю, підвищує її продуктивність». Тобто ці інноваційні технології повинні підтримувати людську діяльність, щоб мати максимальну користь від неї. Так, вони покращують наше життя та неодноразово допомагають у навчанні, виробництві, банківській справі. Друге значення – «втілення нових форм організації праці й управління, що охоплюють не тільки окреме підприємство, а й їх сукупність, галузь» [1]. Інновація втілює, вводить щось нове, вносить зміни. Зрозуміло, що при створенні новітніх технологій в країні з'являється ризик. Ризик несе за собою два хода дій: інновації підвищують економіку за короткий час, або в гіршому випадку – стануть запорукою скорочення робочих місць. У людини буде менше можливості знайти роботу, яка була б одним із способів заробітку грошей, щоб сплатити податки або придбати товари для задоволення власних потреб.

Уже існує декілька випадків, коли роботи мають кращі інтелектуальні здібності порівняно з людиною. Наприклад, в США звернутись з юридичним питанням можна до робота під назвою IBM Watson. Жителі Америки безпосередньо мають можливість отримати юридичну консультацію у нього, і він відповість вам навіть на 20% точніше, ніж зробив би це «живий інтелект» – людина [2]. Говорячи про online магазини, техніка дійшла до високого рівня і може

відслідковувати товар та створювати рахунки покупцям. Магазин Амазон не має жодного живого працівника, бо з усіма справами може впоратись штучний інтелект. Тому, можна зробити припущення, що така професія як продавець-консультант може у будь-який момент зникнути. Якщо ШІ буде вираховувати все сам, надсилати та доставляти товар, тоді з'являється питання: «Як люди будуть заробляти гроші для сплати цих послуг?»

У наш час навіть професія лікаря не здається непорушною. Проте, з інтернет новин дізнаємось, що з працівниками медичних закладів теж все критично. Уже сьогодні існує безліч діагностичних приладів, які допоможуть дізнатись рівень цукру в крові, виміряти тиск чи температуру, зробити інсулінові ін'єкції та багато іншого. Також понад 7 тисяч жителів планети з 70 країн користуються медичним трикордером – електронним пристроєм, який дозволяє визначити за короткий час (до 10 секунд) деякі життєво важливі показники організму людини: частоту пульсу, артеріальний тиск, частоту дихальних рухів, оксигенацію крові, ЕКГ, загальний стресовий стан [3]. Тобт, вже в більшості випадках людина може не йти до лікаря на консультацію, адже має доступ до діагностичної медицини, сидячи вдома.

Наразі постає питання про співіснування людини і інноваційних технологій. Суспільство переймається тим, що ці роботи можуть стати неконтрольованими, і тоді людство взагалі зникне. Такі припущення є, але при створенні приладів для полегшення нашого життя ми повинні контролювати кожен крок і не допустити того, щоб технології розвивались самостійно. Хорошим прикладом для довіри є Етичний Кодекс ШІ, який розробила компанія Bosch. В ньому йде мова про те, що людина повинна зберігати контроль над приладами. Якщо штучний інтелект виконує дію з впливом на людей, то це рішення не може бути прийнято без людини. Робот повинен бути інструментом для нас, а не комп'ютером з можливістю розвиватись та самостійно виконувати будь-які дії [4]. У Данії взагалі уряд прийняв введення посади «цифрового посла», який представлятиме інтереси держави у відносинах з найбільшими технологічними компаніями світу, передусім такими як Google, Apple, Tesla та ін. Приводом до такого рішення було те, що зазначені компанії мають великий вплив на державу, а їх винаходи невинно змінюють світ, що нас оточує.

На наш погляд, потрібно ввести закон про раціональне використання ШІ, щоб людство не загубилось в світі інновацій. Якщо не буде міри вдосконалення роботів і вони робитимуть всі обов'язки замість людей, то це негативно вплине на життя та доходи суспільства.

Адже вже на даному етапі новітні технології починають здійснювати не дуже добрий ефект на особистостей. Через засоби комунікації, люди менше спілкуються один з одним в реальному світі, кожен працює окремо над своїми проектами. Порушується сон та стан здоров'я при частому користуванні такою технікою, як смартфон чи комп'ютер, та безліч інших проблем виявляється з часом. Тому, поки все в наших руках, ми повинні діяти і не допустити штучному інтелекту погіршити рівень економіки та сам ринок праці.

Список використаних джерел

1. Словник Й.С. Завадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf – вільний. Мова укр. (Дата звернення: 30.10.2020)

2. Засвоєння суперкомп'ютером IBM Watson професії юриста [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.ixbt.com/news/2016/05/13/kognitivnyj-superkompjuter-ibm-watson-osvoil-professiju-jurista.html> – вільний. Мова укр. (Дата звернення: 30.10.2020)

3. Розробка Tricorder Scanadu [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.grossiste-marcassite.com/scanadu-developing-real-life-medical-tricorder-10430> – вільний. Мова укр. (Дата звернення: 30.10.2020)

4. Етичний Кодекс ШІ від компанії Bosch [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bosch.ua/news-and-stories/ai-code-of-ethics/> – вільний. Мова укр. (Дата звернення: 30.10.2020)

Науковий керівник: С.В. Кузьмінов, доктор економічних наук, професор.

P. Grebenyuk
Alfred Nobel University, Dnipro

THE PROBLEM OF DEPLETION OF NATURAL RESOURCES IN THE WORLD ECONOMY

The modern world economy is characterized by too high rates of extraction of natural resources in comparison with their ability to natural renewal. Therefore, the world is faced with such a problem as the danger of depletion of natural resources. Depletion threatens not only non-renewable resources, but also those that are classified as renewable.

Development and progress of society are associated with the growing depletion of natural resources. Along with the advantages of an industrial and post-industrial economy, it is characterized by the emergence of new and exacerbation of existing resource and environmental problems.

Economic development entails high benefits from the use of natural resources. However, after their exhaustion, humanity will face new challenges that may even lead to its complete destruction. Intensive agriculture, growth in mining and urbanization significantly increase the degradation of renewable natural resources (upper soil layer, forests, pastures, and animal and plant populations). The problems of conservation and reproduction of the natural environment are becoming increasingly important in the world economy. So the main cause of wars and confrontations in the history of mankind was precisely natural resources, and this may become a threat to international relations in the future. The approach of the ecological crisis did not coincide with the post-industrial scientific and technical revolution. During the scientific and technical revolution, conditions are created that remove technical restrictions on the use of various types of natural resources. Industrialization processes have significantly increased people's power over natural processes, while at the same time reducing the number of people who live in direct contact with nature. As a result, the population of industrialized countries has become even more convinced that their purpose implies the conquest of nature.

Earlier, experts from the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD, unites the 36 most developed countries) estimated that only soil degradation brings the world economy from \$6 trillion to \$11 trillion in annual losses. Those industries that generate 15% (\$13 trillion) of global GDP have a high degree of dependence on the environment, moderate – 37% (\$31 trillion) of GDP (ФедералПресс. 2020. Истощение Природных Ресурсов Грозит Обвалом Экономики | Москва | Федералпресс).

In total, WEF and PwC analysts call three hidden threats that the global economy carries the destruction of ecosystems and the extinction of species.

1. The dependence of business processes on nature is much higher than is generally believed. According to WEF and PwC analysts, almost half of the world economy depends on the state of the environment one way or another – \$44 trillion annually. Some to a greater extent (agriculture and forestry, food industry, construction), some to a lesser extent (trade, transport, real estate). Other industries do not formally depend on the environment – these are finance, IT, digital services and healthcare. But if you look at their supply chain, the state of the environment affects them

too. For example, the electronic industry cannot exist without the extraction of rare earth metals, and unexpected disasters threaten insurance companies with billions of dollars in losses.

2. Image risks. A certain company may pollute the air or the world's oceans for years, but given the modern fashion for consciousness, responsibility and environmental friendliness, it thus risks incurring the wrath of investors, social activists, and even state regulators. Next, a decrease in exchange quotes, a decrease in sales turnover, a drop in profit, massive reductions and further along the list will begin. For example, players in the textile industry in general and the fashion industry in particular, being one of the main pollutants of nature, are rushing to sign environmental covenants and commit to reducing the carbon footprint throughout the production chain.

3. Risks to society. The disappearance of species, the depletion of natural resources – all this through the economy affects you and me, the world in which we live.

Let us consider the problem of depletion of natural resources with real examples and facts. In 2008, the total amount of phosphates extracted amounted to 161 million tons. According to experts of the US Geological Survey, fertilizer needs in the next 5 years will increase annually by 2.5-3%. If this rate of use of phosphates continues, then all world reserves can be consumed in 125 years.

Currently, the world's oil demand is approximately 77 million barrels per day. World market prices for natural resources are subject to significant fluctuations. Thus, the price of a barrel of crude oil rose from \$10 in 1998-1999 to more than \$140 in 2008, and in early 2009 fell to \$50. If the revenue of the state budget is derived mainly from the export of natural resources (for example, according to IMF data, 99.7% of Angola's exports in 2005 were oil and diamonds), these fluctuations wreak havoc on government spending. The associated dramatic changes in the economic climate in the country lead to massive violations of contracts, undermining the stability of the economy. In order to protect themselves from the oil crises, the Governments of industrialized States, which are the main consumers of oil, are creating reserves sufficient to supply energy systems for at least 90 days. The uneven distribution of the world's fossil fuel reserves by geographical region and dependence on Middle Eastern oil pose challenges to the economies of both developed and developing countries. Europe is particularly dependent on energy imports, even more so than the US. Mexico, one of the world's largest oil producers, could become an importer by 2030. This is stated in the report of the International Energy Agency. According to the authors of the report, the maximum oil production will remain until about 2020, and then, due to a drop in the

productivity of the fields, it will begin to decline rapidly. Moreover, this decline cannot be compensated, even if new deposits are found. As a result, by 2030, Mexico will produce only 2.7 million barrels per day.

According to experts, the exploited Russian oil fields at the current production rate will dry up in 20 years, Azerbaijani – in 67 years, Kuwaiti – in 128, Arabian – in 85, Iranian – in 67, Turkmen – in 12 years. The palm tree of the championship in this list belongs to Iraq – it has enough oil for almost 129 years. Iraq has the second largest oil reserves in the world (112.5 billion barrels), second only to Saudi Arabia (261.8 billion barrels). Kuwait's reserves are estimated at 98.6 billion barrels, Iran – 89.7, Russia – 48.6 billion barrels (Алексеевна, Ш., n.d. Влияние Наличия Природных Ресурсов На Экономический Рост Стран).

There is also a "hidden dependence" of many other industries on nature: transport, retail trade, aviation and tourism, real estate, chemical and mining industries, which in the future can significantly affect the country's economy.

So, in the world economy, several different approaches are used today among measures to prevent the exhaustion of resources. The first one is the development of technologies that allow the use of those natural resources that were previously considered unprofitable. Examples include low-mineral deposits or deep-lying minerals. However, such an approach has largely put aside the problem of resource depletion for some time. The second one is the transition to other types of resources, the level of which is still far from exhaustion, including the use of renewable sources in energy. Such an approach has technical and economic difficulties and in the future leaves the possibility of exhausting new sources of resources.

At the moment, there is already a concept related to solving the problem of depletion of natural resources. It is adhered to by the United States, Canada, Japan and several other countries, based on the belief that the problem should be solved not by evolutionary, but by revolutionary methods. We are talking about a radical change in consumer orientation, a reduction in the use of hydrocarbon fuel (which, moreover, during combustion, contaminates the atmosphere, creating conditions for global warming) and the development of renewable energy sources, especially hydrogen. For this, however, it is necessary to create conditions that allow the consumption of hydrogen fuel (its production facilities, storage, distribution and delivery systems).

References

1. ФедералПресс. 2020. Истощение природных ресурсов грозит обвалом экономики. Москва. Федералпресс [online] Available at: <<https://fedpress.ru/news/77/ecology/2412418>> [Accessed 12 November 2020].

2. Алексеевна, Ш., n.d. Влияние наличия природных ресурсов на экономический рост стран [online] КиберЛенинка. Available at: <<https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-nalichiya-prirodnih-resursov-na-ekonomicheskii-rost-stran>> [Accessed 12 November 2020].

А. Григор
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВПЛИВ КАРАНТИНУ НА НАПОВНЮВАНІСТЬ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Вперше в історії незалежної України у поточному році урядом були введені карантинні обмеження у зв'язку поширення COVID-19. Весь світ опинився у неординарній ситуації (обмеження соціальної активності населення, зниження торговельних операцій між країнами та ін.), що призвела до цікавих економічних подій – підвищення капіталізації та прибутку одних компаній (Zoom, Amazon та інших гігантів ІТ-компаній) та збитки традиційних економічних лідерів. Я вирішила дослідити економічну ситуацію України, а саме виконання головного кошторису країни – держбюджету.

Проаналізувавши основні статті надходжень до бюджету країни видно, що одним з основних показників є надходження від митних зборів та платежів, що пропоную розглянути детальніше.

Розподіл доходів Державного бюджету України на 01.07.2020 по найбільш значущим статтям: 23,7% – ПДВ з ввезених товарів і 5,1% – акцизний податок з ввезених товарів (рис.1). З рис. 1. видно, що митні платежі та збори разом становлять 28,8% від загальних зборів бюджету країни. 11 березня уряд увів карантин на всій території України на період до 3 квітня (з частковим продовженням його дії). Зокрема карантин передбачає закриття авіасполучення з деякими країнами. Було повідомлено, що буде закрыта велика частина прикордонних переходів – 170 з 219.

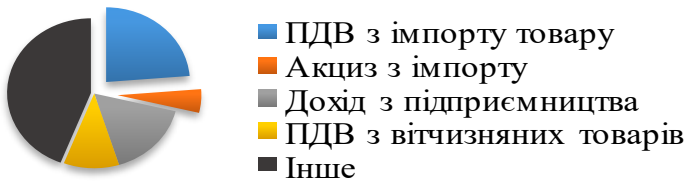

Рис. 1. Розподіл дохідних статей бюджету України 2020 р.

Складено автором за даними [2].

З'ясуємо, чи змінилися показники надходжень від митниці до бюджету, у першому півріччі 2020 р.? Згідно зі звітом Міністерства фінансів України за I півріччя 2020 р. були такі темпи виконання планових показників: ПДВ із завезених в Україну – на 15,3 відсотка менше, тобто на 20,8 млрд грн., ніж за такий же період 2019 р. та становив 115,5 млрд грн, що пояснюється:

- меншим середнім офіційним обмінним курсом гривні в першій половині 2020 р. (25,98 грн/дол. США) порівняно із середнім офіційним обмінним курсом за I півріччя минулого року (26,93 грн/дол. США) [3];

- негативним ефектом від зниження обсягів оподаткованого імпорту, внаслідок запровадження основними країнами – торговельними партнерами обмежувальних заходів, у зв'язку з поширенням хвороби COVID-19 та порушенням логістичних ланцюгів в доставці товарів.

Як змінилися темпи зростання імпорту товарів з введенням карантину? За першу половину 2020 року, за відомостями Державної статистики, імпорт товарів складав – 24189,4 млн дол., що за нашими розрахунками відповідає 87,4% порівняно з аналогічними показниками такого ж періоду минулого року – 27 684,0 млн дол. (табл. 1). Отже, падіння імпорту товарів поглибилося (до 22,9%) за напрямком інвестиційних та споживчих товарів (табл. 1).

Таблиця 1

**Темпи зростання(зниження) імпорту товарів
(% до відповідного періоду попереднього року)**

Рік/Місяць	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень
2019	100,3	108,6	108,3	109,5	108,6	108,6
2020	98,2	94,1	97,0	90,7	85,6	85,7

Складено автором за даними [2].

Фактором скорочення імпорту товарів стало ослаблення споживчого попиту внаслідок введення карантинних обмежень. Значно зменшився імпорт продукції машинобудування, особливо, промислового обладнання, побутової техніки, транспортних засобів. Також упав імпорт промислових виробів, хоча імпорт продовольчих і харчових товарів й далі збільшувався.

Роблячи висновки, можна сказати, що найбільш вагомою причиною зменшення митних зборів, як основної статті наповнюваності бюджету, є не тільки зміна курсу гривні та логістичні проблеми, а зменшення імпорту товарів. Для розв'язання цієї проблеми, на мою думку, потрібно стимулювати попит, зробити ряд

технічних дій для того, щоб покращити сервіс та логістику розмитнення товарів. Додатково скорегувати планування дохідних статей бюджету з урахуванням нових факторів, які впливають на економічну ситуацію в країні.

Список використаних джерел

1. Сайт Державної служби статистики [Електронне ресурс]. –Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>вільний. Мова укр.
2. Сайт Міністерства Фінансів України [Електронне посилання]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/>уквільний. Мова укр.
3. Сайт Національного Банку України [Електронне ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

Ю. Грицук

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БАНКРУТСТВО: ВИДИ ТА ПРИЧИНИ

Однією з найактуальніших тем на сьогодні є банкрутство. Світова пандемія Covid-19 не шкодує нікого. Усе більше, і більше компаній з усього світу та в Україні ризикують розоритися. Неможливість підлаштуватися під нову дійсність, знайти ресурси, аби утримати компанію на відповідному рівні – оголосити підприємство збанкрутілим. Те ж саме стосується і фізичних осіб, які втрачаючи свою роботу, втрачають і дохід.

Банкрутству сприяє неможливість особи або організації виплачувати податки або ліквідувати борги. З цього випливає, що один-єдиний законний спосіб вийти з бізнесу не втративши багато – оголосити про банкрутство. Починаючи з 2019 року в Україні фізичні особи також мають на це право. У нашій країні є три види банкрутства: неплатоспроможність банків, фізичних осіб (сюди ж належать і ФОПи), корпоративне юридичних осіб.

Навіщо взагалі необхідно банкрутство?

1. Доволі великою перевагою є можливість призупинення виплати позики. Крім того, запиняє нарахування пенні у вигляді відсотків та штрафів. З'являється шанс на спробу домовитись з позикодавцем.

2. Також власники бізнесу мають можливість викупити свої активи та повторно запустити справу. А фізичні особи – розквитатися з боргами і почати з «чистого аркуша».

3. Поки організація чи особа є банкрутом, кредитори одержують гроші, але в значно меншому розмірі.

Варто пам'ятати, що кредитори знають дуже багато способів аби захистити свої інтереси та права. Тому є сенс спробувати домовитися мирно.

Що стосується ціни, то задоволення доволі недешево. Промовисто про розцінки на дану процедуру в Україні завіряють дані рейтингу DoingBusiness. Тут рівень відшкодування вимог кредиторів 9% (при чому середньоєвропейське значення – 38%), а витрати на операцію 40% від вартості власності дебітора (тоді, коли середньоєвропейське значення – 13%). Щодо цін для фізичних осіб та ФОПів, то вони нижчі, зокрема через досить простий процес банкрутства [1].

Тривалість тягання для юридичних осіб залежить від низки факторів. Але в середньому від 7 місяців до декількох років, якщо процедура ліквідаційна та до 5 років, якщо використовується санація.

Які ж заборгованості не списуються? Варто пам'ятати, що за усі списані позики необхідно сплатити податок, який піде на доходи фізичних осіб. Не підпорядковується списанню:

Щодо фізичних осіб і ФОПів:

1. Покриття витрат за вчинену шкоду, завданої каліцтвом, невітнішим станом здоров'я або смертю фізичних осіб
2. Виплата аліментів
3. Виконання будь-яких вимог, які пов'язані з фізичними особами;

Щодо юридичних осіб:

1. Реструктуризація боргів
2. Погашення позик;

Першочергово виплачуються заробітні плати, бо вони не потрапляють під мораторій на виплату позик. Суд бере до уваги це питання самостійно.

Порятунком організації/фізособи від банкрутства в першу чергу є контакт з кредиторами. Адекватне вирішення питання на руку і кредиторам, бо вирішення питання через суд це довго і дорого, продаж майна здійснюється за цінами нижче ринкових, тож і позичкодавці отримують менше грошей. Якщо ж мирним шляхом піти не вдається, то варто пам'ятати про позасудову систему врегулювання. А саме про реструктуризацію та санацію.

Таким чином, банкрутство є досить важким процесом і має багато недоліків. Воно не вигідне майже нікому. Тож, обираючи для себе або своєї компанії цей шлях, треба добре подумати.

Список використаних джерел:

1. Thepage.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://thepage.ua/ua/exclusive/ya-bankrut-sho-robiti-instrukciya-z-bankrutstva-kompanij-fopiv-i-fizosib>
2. 112.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://112.ua/glavnye-novosti/pandemiya-bankrotstva-kak-koronavirus-unichtozhaet-krupneyshie-v-mire-kompanii-541445.html>

**Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент.**

О. Гудакова

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ВИГРАЄ ЧИ ПРОГРАЄ СУСПІЛЬСТВО ВІД БІЗРОБІТТЯ?

Сьогодні на обговоренні досить цікава тема для мене, тема безробіття. Ця тема є актуальною для багатьох країн. Спочатку згадаємо взагалі що таке безробіття і з чим його їдять. Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування. Тобто під безробіттям можна розуміти дисбаланс попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці, в наслідок якого з'являється категорія населення, яка не може знайти собі робоче місце. Безробітною можна вважати ту людину, що досягла трудового віку має бажання і може працювати, але не має місця працевлаштування. Зараз, в сучасній економіці, безробіття являється одною з невід'ємних складових і також є об'єктом економічної теорії. Оцінюючи причини безробіття серед населення, можна сказати що першорядною причиною на є звільнення з місця працевлаштування за власною волею, наступною йде звільнення з роботи через економічні проблеми, а далі відсутність місця зайнятості після закінчення навчальних закладів. Найменший відсоток безробіття за причиною демобілізації з військової служби. Також серед причин безробіття можна відзначити такі аспекти: нестабільність в економіці, високі виплати, міграційні проблеми, невідповідність нормам робочі місця, тощо.

Аналізуючи минулі поки, можна зазначити, що кількість безробітних, які пішли з робочих місць має тенденцію до скорочення з 31,85% у 2014 році до 28,9% у 2015 році [1]. Водночас значно збільшилася кількість безробітних, що звільнені з роботи через економічні причини, приблизно на 5%.

З огляду на такі результати помітно збільшується кількість не працевлаштованих осіб, що претендують на 1 вільне робоче місце.

Хоча поміж наслідків безробіття є й інший бік медалі – це наявність вільної робочої сили, можливість вибору спеціалістів в різних напрямках. Тобто природне безробіття. Цей рівень безробіття не пов'язаний з динамікою економічного зростання. Він залежить від природних причин, таких як: плинність кадрів, міграція, демографічних факторів. Вважається, що природний рівень безробіття становить 4-5% від загальної кількості робочої сили. Тому прагнення залучити до роботи всіх працездатних, тобто наділити їх гарантованим робочим місцем, нічого, окрім шкоди, економіці не принесе. Звичайно, на сучасному етапі використовується велика кількість загальних методів для розв'язання проблеми безробіття. Але кожна країна ЄС має характерні особливості. Наприклад, безробіття в Німеччині характеризується невисоким рівнем за останні 18 років. Через зростання експорту компанії відновили найняття персоналу. Поряд із цим, частка тимчасових контрактів на ринку праці знижується. Уряд вважає такий успіх наслідком поліпшення економічної кон'юнктури та реформи ринку праці. Але, за словами Н. О. Ковальова, збільшується розрив між показниками «сильних» та «слабких» членів зони євро: показники безробіття високі у найбільш проблемних країнах регіону – Іспанії, Португалії, Греції та Італії [2]. Отже, розв'язання цих питань у країнах потребують узгодженості дій і надійної координації політики у сфері зайнятості, щоб визначити напрями роботи на рівні ЄС та в державах конкретно.

Дослідивши саму суть безробіття, можна сказати, що це завжди є проблемою, а навпаки, його відсутність може завдати більше шкоди. Тому, якщо тримати безробіття на певному рівні, це тільки піде на користь країні.

Список використаних джерел

1. Ситуація на ринку праці України. URL: www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350793.

2. Ковальова Н.О. Деякі аспекти механізму регулювання ринку праці в світовій економічній теорії. Формування ринкових відносин в Україні. 2003. No 5. С. 349–353.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент*

АНАЛІЗ СТАНУ ФОНДОВОГО РИНКУ ТА ДИНАМІКИ ПОРТФЕЛЬНИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Україна володіє значним інвестиційним потенціалом, з огляду на її великий споживчий ринок, високоосвічену і конкурентоспроможну робочу силу, а також багаті природні ресурси. Уряд України активно шукає іноземні інвестиції і створило агентства з просування інвестицій, які сприяли залученню іноземних інвестицій. Угода про асоціацію України з ЄС надає Україні преференційний доступ на ринок і прискорює економічну інтеграцію України з ЄС [2].

Український уряд заохочує іноземні портфельні інвестиції в Україну. Ринок капіталу України складається з двох окремих секторів: фондового ринку та товарного ринку. Фондовий ринок включає десять фондових бірж та розрахунковий центр. На даний момент послуги з очищення не пропонуються.

Державні облігації складають 95 відсотків торгів; перераховано декілька корпоративних цінних паперів, а обсяг їх торгів незначний. Ринок капіталу для портфельних інвестицій невеликий і йому не вистачає ліквідності. Місцевий інституційний інвестиційний сектор, включаючи приватні пенсійні інвестиції, є слабким. Товарний ринок в Україні недостатньо розвинений і нерегульований. Він включає сотні товарних бірж та інших учасників, які не мають ліцензії та не підлягають будь-якому нагляду.

Регулятору, Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку, не вистачає фінансової та операційної незалежності, і тому Україна не є підписантом Багатостороннього меморандуму про взаєморозуміння щодо консультацій та співробітництва та обміну інформацією (Міжнародної організації комісії з цінних паперів). Необхідне законодавство для посилення незалежності Комісії з цінних паперів було подано до парламенту, але досі не прийнято.

Іноземний інвестор може відкрити рахунок у банку, що працює в Україні, і перерахувати кошти для подальших інвестицій або інвестувати безпосередньо на рахунок компанії – резидента України. У 2017 р. Національний банк України почав дозволяти іноземним інвесторам використовувати ескроу-рахунки для здійснення інвестицій в Україну. Тільки торговці цінними паперами, які мають ліцензію на Україну, можуть здійснювати операції з цінними паперами (за певними винятками) [1].

Кредит переважно розподіляється на ринкових умовах, і іноземні інвестори можуть отримати кредит на місцевому ринку,

використовуючи різноманітні кредитні інструменти, хоча процентні ставки залишаються високими. Середовище кредитного ринку давно не має прозорості; застосування ключових законів та нормативних актів було слабким; а інвестори, як вітчизняні, так і іноземні, продовжують стикатися зі значною невизначеністю.

Портфельні іноземні інвестиції в Україну впали на 1,242 млрд доларів у вересні 2020 р. порівняно з падінням на 1,830 млрд. доларів в попередньому кварталі. Портфельні іноземні інвестиції в Україну: дані про мільйони доларів оновлюються щоквартально, доступні з березня 1998 р. по вересень 2020 р. Дані досягли історичного максимуму в 3,657 мільярда доларів США в грудні 2013 р. і рекордного мінімуму – 2,191 мільярда доларів США в грудні 2014 р.

Згідно з останніми звітами України, на поточному рахунку було зафіксовано позитивне сальдо в розмірі 261 000 млн доларів США у вересні 2020 р. Прямі іноземні інвестиції збільшилися на 102 000 млн доларів США в серпні 2020 р. Прямі інвестиції України за кордон збільшилися на 48 000 млн доларів США у вересні 2020 року. Номінальний ВВП в червні 2020 р. склав 32,241 млрд доларів США.

Список використаних джерел

1. Портфельні інвестиції в Україну: шанси чи загрози? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/9.pdf> – вільний. Мова укр.

2. Хто і як інвестує в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaak-investuie-v-ukrainu> – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

Д. Денисюк

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: РІЗНИЦЯ МІЖ РОЗРАХУНКАМИ МОП ТА ОФІЦІЙНИМИ ДАНИМИ

Спочатку з'ясуємо, що собою представляє рівень безробіття. Це показник, який вимірюється у відсотках і показує відношення кількості безробітних до чисельності працездатного населення країни.

Поговоримо про безробіття в Україні в цілому. Показники безробіття в Україні досі є одними з найвищих у Європі. За останні п'ять років в Харківській, Одеській та Київській областях найменша кількість безробітних. А у Волинській, Чернігівській, Полтавській та Кропивницькій області рівень безробіття перевищує 10%, тобто найвищий рівень в країні [1].

Давайте також обговоримо, як цьогорічний карантин вплинув на безробіття в країні. У цьому році під час карантину в Україні змінили правила отримання статусу безробітного, тепер його можна отримати в онлайн не виходячи з дому. З того моменту, як почався карантин статус безробітного отримали 444,4 тисяч людей, це на 73% більше ніж у минулому році. Приблизно 3,1 млн громадян, це майже 17% від всієї робочої сили перебувають у стані прихованого безробіття, це означає, що зменшилась їх зайнятість або ж ці громадяни були відправлені у неоплачувану відпустку. За прогнозами Національного банку України до кінця 2020 року рівень безробіття в країні досягне 10% [2].

У мережі ми можемо знайти зовсім різну статистику щодо кількості безробітних в нашій країні та розгубитися. Так все ж таки, давайте з'ясуємо, у чому справа та чому ж на різних сайтах статистика відрізняється. Причина в тому, що існує два показника кількості безробітних і вони абсолютно різні. Один з показників це кількість безробітних підрахована за методологією МОП (Міжнародної організації праці) та інший показник це офіційні дані, тобто кількість офіційно зареєстрованих безробітних в Україні. Хочу зауважити, що показник розрахований за методологією МОП абсолютно відрізняється від кількості офіційно зареєстрованих безробітних.

З табл. 1 можемо побачити різницю між цими двома показниками та відстежити, як змінювалось населення в цілому протягом 2016–2020 рр., кількість безробітних, розрахованих за методологією МОП, а також кількість зареєстрованих безробітних за офіційними даними з 2016 по 2020 рр. Крім цього, ми маємо можливість порівняти їх. Порівнявши їх, бачимо, що вони абсолютно відрізняються.

На рис. 1 можемо більш точно побачити відомості про кількість безробітних за офіційною статистикою та відстежити їх коливання з 2000 по 2019 рр.

Таблиця 1
Рівень безробіття в Україні з 2016 по 2020 рр. (тис. осіб) [3]

Рік	Всього насе-лення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення (за методологією МОП)	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних (офіційні дані)
2016	42386,4	17303,6	15626,1	1677,5	9,7%	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,9%	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,1%	341,7
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,6%	338,2
2020	41762,1	16992,1	15362,0	1630,1	9,6%	517,7

Отже, ми ще раз переконалися в тому, що за офіційними даними кількість безробітних в Україні набагато менша, ніж за підрахунками МОП. Але насправді безробітного населення набагато більше, ніж за офіційними даними. Так чому ж так відбувається?

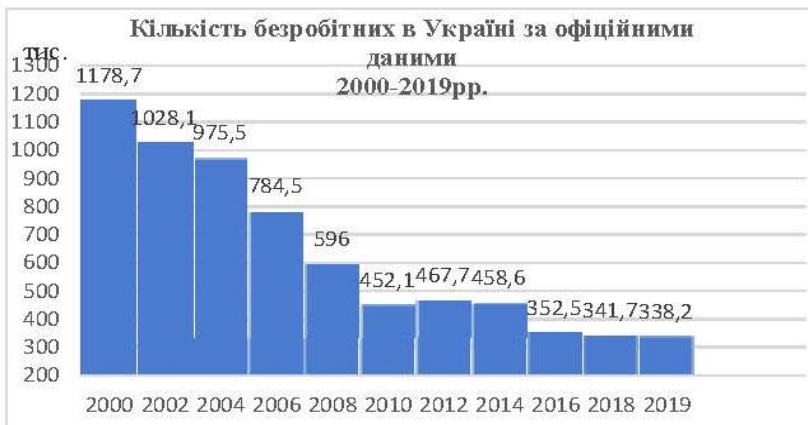

Рис. 1. Кількість безробітних в Україні за офіційними даними 2000–2019 [3]

Це очевидно, що не кожен безробітний є зареєстрованим, тому що це теж не все так просто. У нашій країні отримати статус безробітного та отримувати виплати по безробіттю може далеко не кожен українець та для його отримання є велика кількість формальностей, і до того ж ці виплати відносно невеликі порівняно з Європейськими країнами та Америкою. Також деякі українці не шукають роботу після її втрати, отже, не вважаються безробітними, тому й до офіційної статистики не входять. Кількість безробітних, розрахована за методологією МОП, на мій погляд, більш правдива. Давайте ж з'ясуємо, чому ж підрахунки за методологією МОП краще відображають ситуацію в країні.

Почнемо з того, що безробітними, за методологією МОП, вважаються громадяни віком від 15 років, які відповідають трьом критеріям: 1) не мали роботи останні чотири тижні; 2) шукали роботу; 3) на протягом ближчих двох тижнів мали готовність приступити до роботи з метою отримання доходу. Безробітними МОП також вважає осіб, які приступають до роботи у межах найближчих двох тижнів, знайшли робоче місце або чекають відповіді від роботодавця.[4]

Розглянемо, як МОП розраховують рівень безробіття. За методологією МОП **рівень безробіття** розраховують (у відсотках) як відношення кількості безробітних віком від 15 років до робочої сили.[4]

Отже, ми розглянули безробіття в Україні під час карантину та в період з 2016 по 2020 рр., проаналізували, чим і чому відрізняються дані щодо безробіття, розраховані за методологією МОП, та офіційні дані, а також в чому ж причина таких відмінностей.

Список використаних джерел

1. Де в Україні найбільше безробіття: інфографіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://news.24tv.ua/v_ukrayini_odin_iz_nayvishhih_riven_bezrobittya_u_yevropi_statistika_n1262388 – вільний. Мова укр.

2. В Україні побільшало безробітних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/news/2020/09/25/665522/> – вільний. Мова укр.

3. Безробіття в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/register/> – вільний. Мова укр.

4. Методологічні пояснення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm – вільний. Мова укр.

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

Ю. Дідківська
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

СУТНІСТЬ АДАПЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Зовнішня (міжнародна) торгівля пов'язана з безліччю практичних і фінансових труднощів для фірм і підприємців, які беруть участь в ній. Слід вивчати і розуміти характер цих труднощів, а також роль банків, транспортних, рекламних та інших організацій в забезпеченні засобів і процедур для їх подолання.

По суті, зовнішня торгівля здійснюється в умовах більшої невизначеності, ніж торгівля всередині країни, є більше ризиків

заснати невдачі в комерційній діяльності. Ризики в комерційній діяльності на зовнішньому ринку багато в чому аналогічні ризикам на внутрішньому ринку. Але в зовнішньоторговельних відносинах в силу багатьох причин ризики більш поширені і менш передбачувані.

Разом зі звичайними проблемами комерційної діяльності, які виникають в будь-яких сферах бізнесу, в міжнародній торгівлі існує цілий ряд додаткових проблем:

- час і відстань – це кредитний ризик і час виконання контракту;
- зміна курсів іноземних валют, а значить – валютний ризик;
- відмінності в законах і правилах країн покупців і продавців;
- урядові постанови та обмеження, звичаї, традиції, мовні бар'єри та ін.

Зміни у зовнішньому середовищі є вагомим інструментом, який впливає на зовнішньоекономічну діяльність підприємства. На сьогоднішній день є досить важливим питання впровадження адаптаційних процесів на підприємстві для його нормального функціонування та реагування на зміни, які відбуваються. Саме тому адаптаційні процеси займають важливе місце у розробці планів зовнішньоекономічної діяльності.

Крім того, адаптаційні процеси є важливим елементом розвитку підприємства, та покращання його конкурентоспроможності. Адже при виході на нові ринки підприємство отримує й нових конкурентів.

На сьогоднішній день поняття «адаптація» є досить невизначеним терміном. На це впливає недостатній досвід виходу на нові ринки збуту вітчизняних підприємств. Загальне визначення можна сформулювати так: адаптація – це одна з форма, яка відображає вплив зовнішнього та внутрішнього середовища на підприємство, та дозволяє встановлювати рівновагу між цим впливом.

Доречно виділити основні ознаки, які характеризують термін «адаптація» більш точно:

1) адаптація – це процес, який має на меті забезпечення сталого розвитку підприємства, та захищає систему підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища;

2) адаптаційні процеси також проявляються у відношенні до внутрішніх та зовнішніх впливів;

3) адаптаційні процеси є тенденцією, яка характеризує встановлення взаємозв'язок системи, яка функціонує на підприємстві, та внутрішнім і зовнішнім середовищем.

Можна виділити, що існують декілька підходів до тлумачення терміна «адаптація», які наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Визначення терміну «адаптація підприємств»

Автор	Визначення
Є.В. Чиженькова	– процес пристосування їх параметрів до невизначених умов зовнішнього середовища, який забезпечує підвищення ефективності їх функціонування на протязі усього життєвого циклу.
Г.В. Козаченко	– процес цілеспрямованої зміни параметрів, структури і властивостей будь-якого об'єкта у відповідь на зміни, що відбуваються як у зовнішньому середовищі діяльності об'єкта, так і у середині нього .
Ж. Крисько	– це здатність своєчасно проводити адекватні зміни для корекції діяльності підприємства у відповідності до вимог зовнішнього середовища.
С.Б. Алексєєв	– це процес розробки і реалізації дій, спрямованих на зміни внутрішнього середовища підприємства згідно з вимогами зовнішнього середовища.
П. М. Куліков	– процес пристосування до мінливості умов середовища; це процес, який супроводжує весь його життєвий цикл, а адаптаційні заходи мають цілеспрямований стратегічний характер, а значить, їх слід розглядати як елементи стратегічного управління підприємств.
Н. В. Білошкурська	Адаптація підприємств – процес пристосування підприємства та його діяльності до зовнішнього середовища, а також ефективного використання його виробничого потенціалу.

Доречно виділити, що на адаптаційні процеси підприємства мають вплив як внутрішні, так і зовнішні фактори.

До внутрішніх факторів належать:

- особливості корпоративного менеджменту;
- виробничий потенціал та потужності;
- гнучкість структур підприємства.

У свою чергу до зовнішніх факторів входять:

- політична та соціальна ситуація країни, в якій працює суб'єкт;
- кон'юнктура ринку;
- технологічний розвиток.

Адаптаційні процеси мають свої принципи:

- системність та комплексність (має на меті, що процесі мають системний характер, та комплексний вплив на розвиток підприємства);
- результативність та гнучкість (адаптація повинна бути дієвою, адже підприємство не зможе давати результати, який від нього вимагають. У свою чергу гнучкість передбачає варіативність процесів, для вибору більш дієвих);

- орієнтованість на досягнення поставлених цілей;
- ієрархічність та сталий розвиток (адаптаційні стратегії мають постійно удосконалюватися, та мати своє місце у загальній стратегії розвитку підприємства);
- принцип основної ланки (за необхідністю адаптаційні процеси необхідно забезпечувати максимальною кількістю ресурсів для досягнення поставлених завдань).

Отже, адаптаційні процеси мають чіткі принципи, які визначають подальший їх розвиток.

За допомогою цих принципів підприємство може впроваджувати та реалізовувати адаптаційний механізм впродовж коротких строків та без негативних наслідків.

Доречно виділити основні функції, які виконують адаптаційні процеси: описово-аналітична; практично-дієва; стабілізаційна; оптимізаційна; прогнозна; часова.

За допомогою цих функцій адаптаційні процеси дозволяють провести необхідні заходи на підприємстві, що дозволять мінімізувати негативні наслідки та оптимізувати зовнішньоекономічну діяльність.

Сьогодні наукові дослідники виділяють такі види адаптації підприємства: статичну та динамічну, групову та індивідуальну; постійну, періодичну та тимчасову; кількісну, якісну та модуляційну, комплексну та конкретну, спрямовану на розвиток та спрямовану на виживання адаптації.

Статична адаптація – це адаптація, яка базується на раніше впроваджених адаптаційних заходів, та за допомогою цього має вплив на формування адаптаційного потенціалу підприємства. У свою чергу динамічна адаптація має на меті постійну взаємодію підприємства з чинниками зовнішнього середовища, та спрямовується на процес пристосування до цих чинників. Динамічна адаптація має важливу функцію: створення та формування інструментів, які дозволяють пристосуватися підприємству до змін у зовнішньому середовищі.

Індивідуальна адаптація має на меті інтеграцію організаційної системи підприємства. Тобто при такому виді адаптації підприємство самотужки пристосовується до змін. У свою чергу групова адаптація є результатом впровадження у групи підприємств, які мають на меті об'єднання для пристосування до змін.

Тимчасова адаптація – це адаптація, яка використовується лише у випадках гострої потреби, та зупиняється при досягненні необхідних результатів. Постійна адаптація передбачає безперервне використання заходів, для стабільної роботи підприємства. Проте у більшості випадків підприємства використовують тимчасову стратегію для

стабілізації процесів, а в подальшому спираються лише на визначену підприємством стратегію.

Кількісна адаптація супроводжується зміною кількості засобів адаптації, які спрямовані на пристосування підприємства до умов зовнішнього середовища. Якісна адаптація містить у собі орієнтованість на використання новітніх засобів, які сприяють на процес пристосування підприємства.

Останній вид, модуляційна адаптація, передбачає зміну вже існуючих на підприємстві засобів та інструментів, які формують адаптаційні процеси.

Отже, можна зробити висновок, що адаптаційні процеси мають велике значення у житті промислових підприємств. Це є підґрунтям для виходу підприємства на нові зовнішні ринки та впровадження нових технологій та засобів виробництва. Вони мають свої функції, принципи та види, які, у свою чергу, допомагають формувати необхідну базу для подальшого розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

*Науковий керівник: П.І. Сокуренько, кандидат економічних наук,
доцент.*

Ю. Дима
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РОЛЬ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Нові індустріальні країни – це група країн, яка успішно розвиває економіку світу, внаслідок проведення гнучкої та раціональної економічної політики. До НІК входять країни Латинської Америки та Південно-Східної Азії, а саме: Мексика, Аргентина, Бразилія, «азійські тигри» (Південна Корея, Сінгапур, Гонконг, Тайвань) і т. д. Ці країни у свій час і до сих пір показують величезний прорив в індустріальному розвитку. Їм вдалося за останні десятиліття забезпечити стрімке нарощування фізичного і людського капіталу, а також експорт готової продукції. Тому не дивно, що ця група країн відіграє велику роль в міжнародній торгівлі.

У НІК дуже вигідно проводити експортно-імпортні операції з іншими розвиненими країнами, бо в цих країнах ще не дуже виснажені ресурси, дешева робоча сила, низькі ціни на землю, застосовуються інноваційні технології, вища конкурентоспроможність, чим в країнах з

розвинутою економікою. Саме ці ознаки дають змогу цій групі країн займати перші місця в міжнародному експорті.

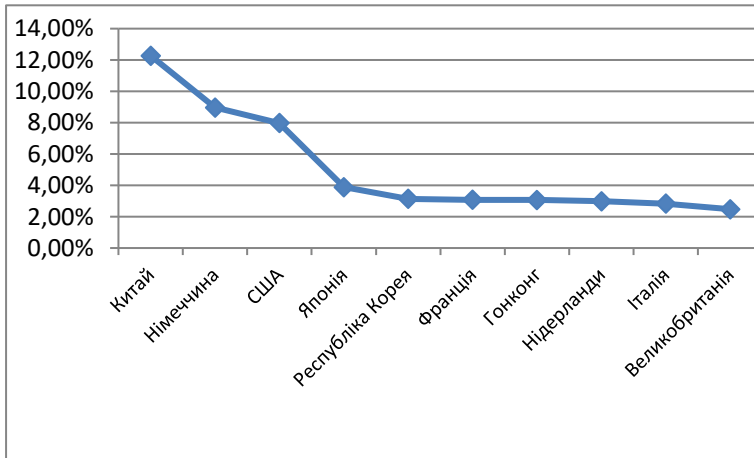

Рис. 1. Частка країн в світовому експорті товарів, 2019 р. [1]

На рис. 1 ми можемо побачити, що Республіка Корея зайняла 5-те місце у міжнародному експорті, за рік вона експортувала товар на суму 683300 млн \$, а це 3,89% від усього експорту, а Гонконг зайняв 7-ме місце, його експорт склав 540000 млн \$ (3,07%) [1]. Взагалі НІК експортують споживчі товари, а не сировину. «Азійські тигри» найбільше експортують одяг, взуття, електронні вироби та текстиль, а країни Латинської Америки – машини та обладнання.

Саме нові індустріальні країни стали першими нарощувати обробні галузі, а не видобувні, бо в цих країнах малий запас корисних копалин. Це, у свою чергу, дало можливість створювати наукомістку експорторієнтовану продукцію.

Велику роль для нових індустріальних країн відіграють міжнародні інвестиції, саме завдяки цим вкладам ця група країн має можливість виробляти товари і в майбутньому їх експортувати. Ці інвестиції надходять з високорозвинених індустріальних країн, адже, відповідно до «теорії залежності» через відсутність достатнього об'єму національного капіталу процес індустріалізації в країнах Периферії не можливий без участі капіталу з Центру [2].

В останні роки потужні іноземні інвестиції привели до того, що нові індустріальні країни почали вивозити капітал. Такі країни, як Сінгапур, Таїланд почали стрімко експортувати капітал у високорозвинені країни. Ця операція дає змогу посилити міжнародне

співробітництво та збільшити обсяги взаємного товарообігу між країнами [3].

Нові індустріальні країни не тільки лідирують в кількості експорту, але і є лідерами за кількістю імпорту. Всім відомо, що слабким місцем нових індустріальних країн є сировина, бо у них дуже мало природних ресурсів, тому їм доводиться імпортувати сировину.

Якщо проаналізувати НІК по імпорту, то 20 провідних країн – імпортерів світу входять: Гонконг – він займає 7-ме місце, в рік він імпортує на 589 млрд \$, Південна Корея – займає 9-те місце (478 млрд \$ в рік), Індія – 11-те місце (447 млрд \$), Мексика – 13-те місце (432 млрд \$), Сінгапур – 16-те місце (327 млрд \$), Тайвань – 19-те місце (259 млрд \$) [4].

Нові індустріальні країни працюють з такими країнами, як: США, Китай, Японія, країни ЄС, Канада, Малайзія, Чилі та т. д. Але у них є така особливість: вони з кожним роком стають все більше цікавішими один для одного. Це не означає, що вони не приділяють уваги до конкурентоспроможності своєї продукції, для них просто вигідно шукати партнерів не тільки за межами групи, але і всередині.

Проаналізувавши експорт та імпорт нових індустріальних країн, можна побачити, що ці країни насправді роблять величезний внесок в міжнародну торгівлю. На мою думку, НІК з кожним роком все більше і більше будуть закріплюватися на міжнародному ринку. І можливо в майбутньому деякі країни з цієї групи перейдуть до групи «високорозвинених країн».

Список використаних джерел

1. World's Top Exports Report Card for Products and Countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldstopexports.com/worlds-top-exports-products-countries/> – вільний. Мова англ.

2. Нові індустріальні країни «першої хвилі» в системі світо господарських зв'язків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/sdacu/Downloads/4540-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-9548-1-10-20151201%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/sdacu/Downloads/4540-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-9548-1-10-20151201%20(2).pdf) – вільний. Мова укр.

3. Форми і наслідки міжнародної міграції капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epi.cc.ua/formyi-posledstviya-mejdunarodnoy-gratsii-22381.html> – вільний. Мова укр.

4. Топ-20 стран-импортеров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://growthpartners.pro/blog/top-20-stran-importerov-2019> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

ВЛИЯНИЕ COVID-19 НА ПРОБЛЕМЫ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА

3 марта 2020 г. в Украине был зафиксирован первый случай заражения инфекцией COVID-19. В связи со вспышкой заболеваний, власти многих стран были вынуждены принять такие меры, как ограничение работы общественных заведений, аэропортов и вокзалов, учебных заведений, а также передвижения людей на общественном транспорте. Украина не стала исключением, и уже 11 марта был введен карантин по всей стране [1].

Пандемия коронавируса причинила глобальный урон мировой экономике. Нестабильный денежный курс, ограничения в сферах туризма и ресторанного бизнеса, закрытые выставки, спортзалов и клубов – все это не только лишило людей привычного ритма жизни, но и стало причиной кризиса большинства мелких предприятий и лишения работы большей части населения (около 15,3 млн человек).

В это время большинству предприятий пришлось столкнуться со многими трудностями. Малый и средний бизнес в данной ситуации приняли на себя основной удар. В наши дни к этим категориям бизнеса относится около 90% предприятий, которым пришлось приспособиваться к более сложному ритму работы. Наибольшими сложностями оказались: отсутствие клиентов\покупателей, снижение дохода и высокий риск заражения персонала. Так же сокращение рабочих мест и предоставление сотрудникам отпуска за свой счет стали вынужденными мерами в такой нелегкой ситуации [1].

Треть владельцев малого бизнеса заявила о падении доходов на 90-100% с начала карантина. По результатам исследования, проведенного «СУП», лишь 1% предприятий сможет работать в течение года в карантинных условиях и не закрыться [2]. На рис. 1 проанализированы основные проблемы предприятий.

Также распространенной проблемой стала невозможность выплачивать заработную плату сотрудникам. В этом случае предприниматели ожидают помощи от государства в виде временного освобождения от оплаты налогов [2].

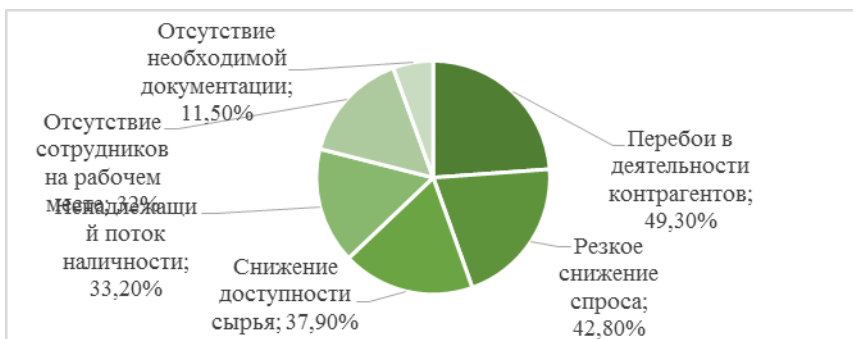

Рис. 1. Наиболее острые проблемы, возникшие в результате пандемии

Разработано автором по данным [Доклад РСПП о ситуации на фоне пандемии COVID-19].

Так неужели во время пандемии малый и средний бизнес обречен на провал? Смекалистые предприниматели так не думают. XXI век – век компьютерных технологий, и наиболее благоприятный для развития онлайн бизнеса. Поэтому создание офлайн магазинов стало спасением для весомого количества предприятий. В этот режим работы перешли магазины одежды, мебели, косметики, инструментов и т.д. Такой вариант максимально правильный для обеих сторон, как для продавца, так и для покупателя. Так как человек может заказать нужную вещь, не выходя из дома, таким образом минимализируя контакт с другими людьми и не нарушая изоляцию.

Таким образом, мы можем сделать вывод, что пандемия коронавируса – ужасное событие, которое потрясло весь мир и нанесло непоправимый урон экономическому положению. К сожалению лишь единицы предприятий смогли достойно справиться с появившимися проблемами, а мировая экономика еще долго будет «приходить в норму».

Список использованных источников

1. Официальный сайт Гражданское [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://hromadske.ua/ru/posts/kak-karantin-i-koronavirus-izmenili-malyj-i-srednij-biznes>

2. Официальный сайт Экономическая Правда [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/04/2/658857/>

Научный руководитель: Э.Н. Лимонова, кандидат экономических наук, доцент.

FOOD CRISIS

One of the most global economic problems is the food crisis due to overpopulation and deterioration of human quality of life. It is the level and quality of nutrition of the population that characterizes the degree of socio-economic development of any country and by 70% determines the health and life expectancy of a person. The demand for food will always grow as the world population increases by 80 million people annually. The number of poor and hungry people is increasing by about the same amount. Each year there are more hungry people, and the increase in food production is less.

Although there are quite many problems that accompanied the globalization process, the food crisis is the most important one, for it directly affects the survival of human beings. Today, the rise in food prices globally has turned into a global crisis. Stimulated by the political and economic instabilities in various regions, this situation has become even more chronic in many regions. There are lots of factors which stimulate the food crisis, in particular:

- global urbanization;
- rapid population growth;
- industrialization.
- geographical conditions.
- political situation.
- ecological situation.
- lack of technical, financial, land resources.
- deficit of fresh water.
- land degradation.

Asia remains home to the greatest number of undernourished (381 million). Africa is second (250 million), followed by Latin America and the Caribbean (48 million). The global prevalence of undernourishment – or overall percentage of hungry people – has changed little at 8.9 percent, but the absolute numbers have been rising since 2014. This means that over the last five years, hunger has grown in step with the global population (As more go hungry and malnutrition persists, achieving Zero Hunger by 2030 in doubt, UN report warns, 2020).

Recently, the problem of hunger has ceased to be relevant only to developed countries, which fully cover the needs of their society. But in

general, the population of the planet is noticeably suffering from this problem. And the diagram shows it clearly.

Each person in the world accounts for 0.1 hectares of crops sown, which is half as much as in the early 60's. If during that period, world grain production increased by an average of 2.2%, then in subsequent years it was reduced by half. This is the result of the fact that more and more countries rely on imported grain rather than on their own, thus increasing demand and causing price increases. Approximately one in ten people in the world are now malnourished and about 40,000 children die of hunger every day (data as of June 1992). One in three of those who die from hunger or from causes related to malnutrition (Иванович, 2020).

But still there are some ways of solution of food shortage:

While there are irreversible processes such as overpopulation, urbanization and industrialization, experts believe that it is better to focus on land degradation. First of all, the deteriorating conditions for growing crops are an environmental problem. The most developed and environmentally friendly countries in the world like Switzerland, Sweden, Norway and Denmark have decided to approach this problem from several angles. Firstly, a very significant role for the environment was played by waste disposal, as it prevents soil poisoning. Only 0.7% of domestic waste in Sweden is disposed of by burial in special landfills, while in the European Union as a whole this figure is as much as 34%. In total, 290 municipalities across Sweden are responsible for the organization of waste collection and recycling. Secondly, transition from fossil resources such as coal, oil and gas to renewable energy sources: sun and wind to avoid ozone layer pollution. For instance – the Swedish government has already invested over 400 million kroons in research and development in the field of ecology and environmental protection. Among the most famous developers are biofuels, smart grids, and carbon capture and storage. In 2013, expenditures on research and development amounted to 3.3% of GDP, which is the fourth highest in the OECD. For comparison: EU member states in 2018 have already spent almost 2% of GDP on environmental protection (Луиджи Йорно, 2020).

Also, in the modern world, most companies work on the quantity, not on the quality of products. This leads to the deterioration of ecology and physical condition of the population.

Transition to natural resources through environmentally friendly measures also remains a way to solve the problem. The obstacle to this is the lack of desire to build production facilities in a non-traditional way in specially designated places, as this may affect not only the infrastructure of the city, but also the profit from tourist places. For example, the situation

with the Hell Canyon in the U.S., where it was planned to build a hydroelectric power plant. The request for construction was denied, as the canyon was a local landmark, and the city could lose income from tourists. Although studies have shown that the benefits from the hydroelectric power plant could have been greater.

State subsidies to agriculture occupy an important place in the food problem. In countries with well-developed agricultural production, significant financial support is provided to agricultural producers. In the United States, the federal budget allocates \$50 billion or more annually for these purposes. Agricultural cooperatives, corporations and farmers receive soft loans. The countries of Western Europe allocate funds to the agricultural sector depending on the natural and climatic conditions. The more difficult and severe the climate in the country, the more part of the GDP is used for agriculture. Denmark accounts for 17.7 percent of the industry's GDP; the UK for 27.2 percent; and Norway for 32.5 percent. Thus, in the U.S. the share of state subsidies in profits is 30 percent, in the EU – 50 percent; in Sweden – 59 percent; in Japan – 75 percent. Stable financial support for agricultural production makes it possible to maintain relatively stable food prices. The government constantly monitors price levels and does not allow significant spikes. In France, for example, if there is a price drop below the guaranteed level on the market, the producer is compensated by the state. However, the situation in developing countries is not so favorable. Grants to agriculture are minimal, if any, and peasant farms in these countries are unable to compete with the agricultural sector of developed countries. While agriculture in already prosperous countries receives significant subsidies from the state, the agricultural sector of developing countries suffers losses, even despite the small financial assistance from developed countries. Substantial subsidies to agriculture of the world's wealthy states allow them to export their products at low prices.

Reducing losses during harvesting, transportation, and storage of crops. Now on the way from the field to the consumer about 10% of the world grain harvest is lost. If we could reduce losses to at least 8%, it would save annually about 22 million tons of grain (this amount is enough to feed 60 million people).

Restrictions on the use of grain in feed production and biofuel production.

In countries suffering from hunger, **use of arable land to grow food for the local population** rather than for export products.

To sum up, in order to solve the food problem, it is important to understand the ways of its origin and the end result. Many examples of the world food problem are associated with high inflation, when

groups of people who lag behind in an inflationary race die hungry. Thus, preventing severe and uneven inflation is an important part of the policy aimed at achieving food security. Taking care of this must be complemented by a commitment to avoid significant levels of unemployment. It is important to create an ideal strategy linked to economic processes that produces hunger and death that continues to kill and destroy millions of people.

In the current situation, efforts need to be made on at least four fronts. It is necessary to provide the poor who are undernourished with a social protection system. The need to increase investment in agriculture to stimulate productivity growth to promote economic development and reduce poverty also plays a role. To end hunger on their own, the hungry need control over resources. Similarly, the international trading system needs to be strengthened so that measures to protect individual countries do not destabilize international markets or harm other countries.

The world food problem is one of the most important problems in the world, which is at the level of such problems as natural disasters, wars, terrorism, human health and new methods to cure the most serious diseases.

References

1. Spravochnik.ru. 2020. Проблема Продовольствия. [online] Available at: <https://spravochnik.ru/geografiya/globalnye_problemy_chelovechestva/pr oblema_prodovolstviya/> [Accessed 14 November 2020].

2. Who.int. 2020. *As More Go Hungry And Malnutrition Persists, Achieving Zero Hunger By 2030 In Doubt, UN Report Warns*. [online] Available at: <<https://www.who.int/news/item/13-07-2020-as-more-go-hungry-and-malnutrition-persists-achieving-zero-hunger-by-2030-in-doubt-un-report-warns>> [Accessed 17 November 2020].

3. Иванович, А., 2020. Мировой Продовольственный Кризис: Причины И Последствия. [online] КиберЛенинка. Available at: <<https://cyberleninka.ru/article/n/mirovoy-prodovolstvennyy-krizis-prichiny-i-posledstviya>> [Accessed 14 November 2020].

4. Луиджи Ёорио, П., 2020. *Энергетика Швейцарии: Какие Есть Проблемы?*. [online] SWI swissinfo.ch. Available at: <<https://www.swissinfo.ch/>> [Accessed 17 November 2020].

Scientific supervision by Alisa Mahdich, PhD in Economics, Associate professor.

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ УКРАЇНИ У 2014–2019 РОКАХ

Найскладнішим роком для історії незалежної України був 2014 через кризу в майже всіх сферах економіки та соціуму. Населення охопило нове прагнення – Євроінтеграція. Всеукраїнський страйк охопив всю країну: підприємства відмовлялися працювати, люди не хотіли жити буденним життям, інвестори почали виводити гроші з України, а анексія Криму та окупація одного з найважливіших промислових районів почали вести за собою катастрофічні наслідки.

Донбас є центром вугледобування, а ця галузь була однією з основних доходів в економіку, яка виробляла 15% ВВП країни і приносила у казну 240 млрд. гривень на рік. До кінця 2014 року кількість добутого вугілля в країні, у порівнянні з 2013 роком впала, за офіційними даними, на 22,3% і доволі швидко йде у низ до сучасного часу. У 2019 за рік добули 31 212 753 тонни вугілля, а це на 1 881 347 тонн менше, ніж було заплановано і на 31 913 211 тонн менше, ніж у 2014 році [1]. Падіння відображено на рис. 1.

Другий важливий стратегічний район України – Крим. З 2014 року, після його анексії до кінця 2019 року, Україна втратила 3,7% ВВП, а за підрахунками аналітичного центру AtlanticCouncil – \$27 млрд. доларів. Найбільших втрат анексія завдала енергетичної незалежності України. Адже щорічно з кримських родовищ добували майже 2 млрд кубометрів газу. Також втрата підприємства “Крименерго” та “ActivSolar” зменшило кількість отриманої енергії на 327 МВт, якщо порівняти з 2013 роком. Беручи добування газу в Україні загалом, у 2014 році приватні підприємства наростили виробництво газу на 18%, а виробництво державними компаніями скоротилося на 26%. Основною причиною різниці між показниками приватних видобувачів і державних компаній, що працюють на контрольованій Україні території, є встановлені ціни реалізації видобутого газу. По інформації сайту “NaftogazEurope”, підприємства продають свій газ за ціною 5900 грн (~207\$) за тис. куб. м. Для державних виробництв була встановлена гранична ціна, яка становила 530 грн. (~18,63\$) за тис. куб.м [2].

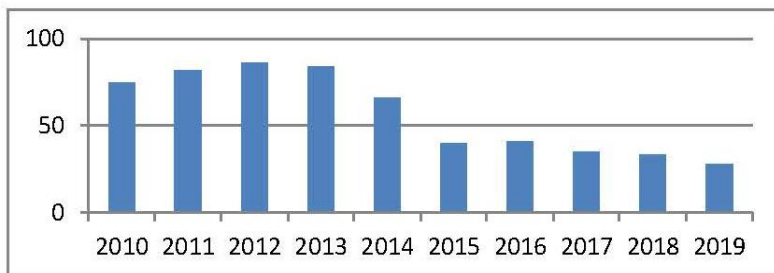

Рис. 1. Показники видобутку вугілля в Україні з 2010 по 2019 роки (у тоннах)

Складено автором за даними [3].

Також дуже неприємним фактором зі сторони не тільки економіки, але й соціального становища є стрімка втрата працездатного населення. Війна на сході забирає молодих хлопців та чоловіків у віці від 20 до 40 років, політичні перевороты та “Євромайдан” змусили велику кількість людей емігрувати з країни заради безпеки. На квітень 2014 р. населення України складало 45,4 млн осіб, а вже в січні 2015 р. популяція країни впала на 5,42% – до 42,9 млн і стабільно падала кожен рік на ~200 тисяч осіб до 2019 р. включно (рис. 2) [3].

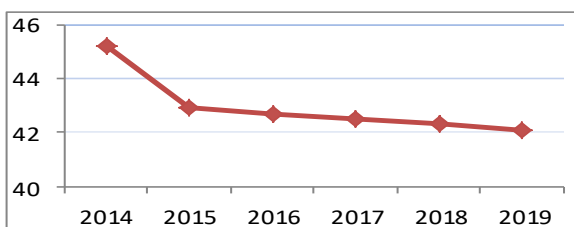

Рис. 2. Падіння рівня населення України (млн осіб) [3]

З огляду на це, ми можемо зробити прикрий висновок, що революція в Україні, як результат, дуже сильно вдарила по її економічній самостійності, дозволивши розгойдати ще сильніше й до цього нестійке положення країни. Але ще не все втрачено, і я вірю, що доклавши великих зусиль та розуму, можливо повернутися на рівень топ-держави з приростом населення й ВВП.

Список використаних джерел

1. Громадське.ua. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua> – вільний. Мова рос.
2. “NaftogazEurope”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://naftogaz-europe.com> – вільний. Мова рос.
3. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – вільний. Мова укр.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент.*

В. Донченко

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПРИЧИНИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗРИВУ МІЖ РОЗВИНУТИМИ КРАЇНАМИ І КРАЇНАМИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Останні десятиліття позначилися кількісно-якісними зрушеннями світової економіки, сформувався кардинально новий простір, з'явилися нові прояви конкуренції на світових ринках та були створені нові принципи взаємодії економік між країнами. Окремим чином у ХХІ столітті почали виділятися нерівномірності та суперечності економічного розвитку між окремими країнами та регіонами.

Найбільший системний фактор, який визначає об'єктивну закономірність нерівномірності світового економічного розвитку, та є основою подібної нерівномірності – технологічний фактор. Саме здатність національних економік залучити сучасні технології у повній мірі багато у чому сьогодні вказує на місце окремої країни у світовому економічному товаристві та життєвий рівень її населення. Розвиненість або відсталість технологічної системи, її здатність або нездатність постійно оновлюватися на інноваційній основі у 2020 році є одним із найбільш впливових чинників лідерства або не конкурентоспроможності країни у глобальному економічному змаганні.

На сьогодні виникає гостра потреба переосмислення старих поглядів на світову економіку в її теперішньому вигляді та з'ясування ознак нерівномірності технологічного розвитку у ХХІ столітті.

Місце країни у світовій економіці визначається технологічним прогресом, використанням наукових і технологічних інновацій у виробництві. Американський учений Дж. Сакса вважав, що на зміну ідеологічним розмежуванням між країнами прийшло ще більше технологічне розмежування. Близько 15% населення (менша частина планети), забезпечує весь світ новими технологіями. Друга частина (приблизно половина населення Землі) засвоює ці інновації в процесі власного виробництва і споживання. І приблизно одна третя населення – повністю відірвана від технологій і не здатна як самостійно створити щось нове, так і використати вже відомі технічні новинки. Саме високий рівень технологічного прогресу виконує роль каталізатора, за допомогою якого прискорюється економічний розвиток [1].

Обмеження поширення технологій між країнами, які накладаються країнами-новаторами з метою зберегти свої лідируючі позиції у сфері стратегічно вагомих технологій, формують технологічний розрив між державами. Країни-новатори та їх величезні бізнес-структури вводять подібні обмеження. Серед таких лімітувань – посилення захисту інтелектуальної власності країн, у військовій сфері – режими нерозповсюдження ядерних технологій і матеріалів [2]. Останнім часом також набувають поширення негласні, або неформальні обмеження на продаж «проблемним» країнам певних ключових технологій, а також створення умов доступу до технологій чи активів у високотехнологічній сфері, які для них зараз неможливі.

Країни, які розвиваються, зараз копіюють найкращі зразки систем, необхідних для економіки знань: перенесення на свій ґрунт технології Кремнієвої та Силіконової долин, проекти Гарварда. Країни, які зможуть швидко перейняти їх досвід, у майбутньому почнуть самі задавати темп економічному розвитку.

Список використаних джерел

1. Безчасний Л., Онишко С. Тенденції на світовому ринку капіталів та їх вплив на інвестиційну діяльність в Україні [Текст] / Л. Безчасний, С. Онишко // Економіка України. 2001. – №3. – С. 4–10.

2. Глобальный экономико-политический баланс в XXI веке: смена вектора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.socionauki.ru/journal/articles/241949/> – вільний. Мова рос.

*Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент.*

ЦИКЛИЧНОСТЬ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ И ПУТИ ВЫХОДА ИЗ КРИЗИСА

Цикличность развития экономики и пути выхода из кризиса являются одной из наиболее актуальных тем исследования в связи с необходимостью анализа экономического цикла, как на национальном, так и на международном уровне, а также поиска новых методов выхода из кризиса. Для более корректных результатов исследования стоит проанализировать взаимосвязь циклов экономической активности, их влияние на разные отрасли экономики, влияние безработицы, инфляции и деловой активности предприятий на развитие национальной экономики. Также необходимо проанализировать влияние COVID-19 на развитие международных экономических отношений.

Так как экономический цикл является совокупностью периодически повторяющихся колебаний уровня экономической активности [1. с. 88], стоит определить его стадии и причины с целью поиска новых путей выхода из кризиса. Наиболее обоснованным является распределение на 4 этапа: спад, депрессия, оживление и подъём [1. с. 88]. Как известно, спад характеризуется снижением экономической активности, совокупного и предельного дохода предприятий, возможно, даже банкротством компаний, спрос на товары и услуги которых не является абсолютно неэластичным или, как минимум, слабоэластичным [2]. Удачным примером может быть резкое падение на вторичном рынке жилья, причиной которого стало увеличение уровня безработицы, вызванное введением наиболее строгого карантина в марте этого года за всю историю независимости нашей страны и, как следствие, падением спроса на рынке жилья (в то же время первичный рынок жилья не снизит цены, так как в таком случае расходы не покроются, а о чистой прибыли не может быть и речи, тем более, многие застройщики позиционируют товар как предмет роскоши). Продолжительность этого этапа, как, прочим, и всех остальных, невозможно измерить с высокой точностью, так как это зависит от многих изменчивых факторов, таких как уровень пандемии, от которого прямо пропорционально зависит введение мер предосторожности, последствием которых становится прекращение предоставления товаров и услуг сферы развлечения, что, в свою очередь, влечёт за собой потерю работы многими дееспособными

гражданами и, как следствие, резким снижением покупательской способности и наступлением этапа депрессии в регионах, основной доход которых составляет сфера туризма. Фаза депрессии же характеризуется наиболее низким уровнем доходов и развития экономики в целом, циклической безработицей, стремительно увеличивающейся инфляцией. Но так называемое «дно» затрагивает также промышленность, что проявляется в критически низких объёмах производства, причиной чего, естественно, является уже упомянутое падение спроса, происходит массовое закрытие предприятий, функционирующих в малом и среднем бизнесе. Во время этого этапа экономического цикла наиболее часто проводятся разные виды реструктуризации.

Одним из самых ярких примеров этой фазы является Великая Депрессия в США в 1929–1933 гг., признаки которой довольно типичны и, в некоторой степени, напоминают современный кризис: одной из наиболее ярко черт стало резкое падение курса доллара, то же самое происходит в наши дни с гривной, падение промышленного производства, что упоминалось ранее, разорение предпринимателей и финансистов, как результат, снижение зарплат и безработица (более 13 млн), что также схоже с современным кризисом в нашей стране, перепроизводство в сельском хозяйстве и практическое отсутствие управления государством. Более глобальным является наступление этой фазы на международном уровне, что автоматически исключает иностранные инвестиции, которые способны предупредить усугубление ситуации, поддерживая на плаву экономику страны, в которую вкладываются инвестиции, и, тем самым, увеличивая свои доходы.

Следующий этап, оживление, характеризуется увеличением объёмов производства, постепенным уменьшением уровня безработицы, повышением деловой активности, увеличением покупательской способности, о чём свидетельствует повышение спроса на товары и услуги сильноэластичного и слабоэластичного спроса, повышением реального ВВП.

Анализируя данную фазу, стоит обязательно упомянуть о необходимых для её достижения шагах. Одним из наиболее важных пунктов является перезапуск промышленности, ведь в такой ситуации важно вдохнуть новую жизнь в потенциально успешные предприятия, совершая набор действий для их стабилизации. Одним из наиболее ярких примеров является введение Рузвельтом «Кодексов честной конкуренции», что помогло США выйти из «Великой Депрессии», достигнув предкризисных показателей. Также нужным шагом для

преодоления кризиса является корректировка социальной политики (гуманитарная помощь наименее защищённым слоям населения, кардинальный пересмотр ценовой политики и постоянный её мониторинг, привлечение разных слоёв населения к общественным работам, так называемые «субботники», которые помогут увеличить сознательность граждан и, тем самым, уменьшить затраты на проведение ремонтных работ в местах государственного значения). Также, по нашему мнению, одним из самых важных пунктов является проведение жёсткой антикоррупционной политики среди чиновников на высоких государственных должностях (наказанием в зависимости от масштабов, уместным будет не пожизненное заключение в тюремных камерах класса «люкс» на содержании страны, а полная конфискация имущества без права занимать руководящие должности) в связи с большими финансовыми потерями нашего государства по этой причине. Следующим, по нашему убеждению, необходимым шагом может быть разрешение продажи земли только гражданам нашей страны в фиксированном количестве и на социальных ценах, чтобы приобрести участок земли могли не только магнаты-скупщики, а и среднестатистические украинцы, которые, непосредственно, и будут работать на своей земле, не выжимая из неё все соки, а рационально используя ее. Таким образом, можно не только уменьшить уровень безработицы, поднять доход населения, но и повысить уровень национальной экономики, занимаясь производством и продажей сельскохозяйственных товаров. В ситуации, вызванной кризисом по причине пандемии COVID-19, наиболее важным решением остаётся поддержка промышленности, что поможет обеспечить стабильность доходов большинства граждан, оставить курс валют на том же уровне, стабилизировать инфляцию и уровень безработицы на приемлемом уровне. Что касается сферы услуг и туризма, то предприятия данной сферы следует поддержать государственными льготами, но, тем не менее, обязывать их обеспечить безопасность клиентов и сотрудников под угрозой тотального закрытия без права возобновления работы. На международном уровне, с целью избежать печальных последствий развития ситуации с эпидемией, развитым странам следует незамедлительно оказать помощь менее развитым в укреплении их систем здравоохранения и их потенциала реагирования [3].

Этап «подъёма», как известно, является пиковой точкой экономического цикла. Для этой фазы характерно: получение наибольшей чистой прибыли отдельных предприятий (за счёт расширения производства) и государства в целом, что влечёт за собой

значительное снижение уровня безработицы, рост инвестиций, повышение покупательской возможности. Всё это способствует развитию сферы услуг и туризма, как национального, так и международного, в связи с чем может наблюдаться повышение цен, что даёт предпосылки к повторению каждого из этапов цикла. Длительность данного этапа полностью зависит от сферы деятельности, которая и стала причиной наступления данного этапа цикла: если данная фаза наступила за счёт промышленности, она продлится значительно дольше, чем за счёт сезонного туризма.

Подводя итоги, стоит отметить важность анализа наименьших деталей каждого из этапов экономического цикла, что поможет хоть приблизительно предвидеть продолжительность каждой из фаз для принятия необходимых мер в нужный момент, для максимизации прибыли или минимизации убытков отдельного человека, любого предприятия, не зависимо от масштабов производства или предоставления услуг, национальной и даже международной экономики в целом.

Список использованных источников

1. А.А. Задоя, Ю.Е. Петруня. Макроэкономика: Учебник. – 3-е изд., пераб. и доп. – К.: О-во «Знання», КОО, 2008.– 381 с.

2. Р.Р. Галяутдинов. Экономический цикл: причины, фазы и виды [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://galyautdinov.ru/post/ekonomicheskij-cikl-fazy-i-vidy> – свободный. Язык рус.

3. А. Гутерриш «COVID-19: ответные действия» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.un.org/ru/coronavirus/launch-report-socio-economic-impacts-covid-19> – свободный. Язык рус.

Научный руководитель: А.А. Задоя, кандидат экономических наук, доцент.

Є. Другова

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

НЕВІДПОВІДНІСТЬ СИСТЕМИ ОСВІТИ ЗАПИТАМ РИНКУ ПРАЦІ: ПРИЧИНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У період глобалізації ринок праці стає постійно змінюється, а тому його запит на кваліфіковані кадри постійно зростає. Сучасний економічний розвиток базується на знаннях, які задовольняє інститут

освіти, що має характерну модель взаємного пристосування системи вищої освіти до потреб ринку праці.

Ситуація в освітньому просторі відображає тенденцію вибору спеціальності і вищого навчального закладу, що часто не пов'язується з подальшим працевлаштуванням (або орієнтованим на нього лише частково). В зв'язку з цим, виникає певна суперечність між задоволенням соціально-економічних потреб в кваліфікованій робочій силі на ринку праці загалом і системою освіти, яка задовольняє особисті потреби окремих індивідів в отриманні вищої освіти.

Процес трансформації українського суспільства привів до значних змін у всіх сферах життєдіяльності людей. Відтак, зростання інтелектуальної праці у сучасному виробництві та загострення конкуренції підвищили значимість інтелектуальної діяльності в сучасній економіці. Сьогодні, знання стають основним джерелом економічного зростання суспільства, що призводить до розвитку інституту освітніх послуг. Спостерігається приріст числа робочих місць в сфері інтелектуального виробництва та скорочення в промисловій сфері, тобто відбувається процес усвідомлення важливості не тільки рівня освіти населення, але й мотивації до здобуття нових знань і навичок, професійної мобільності, що допомагають при адаптації до мінливих умов на ринку праці.

Разом з тим, сьогодні складається ситуація, коли рейтинг спеціальностей затребуваних серед абітурієнтів та рейтинг спеціальностей, які будуть користуватись попитом на ринку праці через 5-10 років, не збігаються. Відповідно, розбіжність, що виникає між інститутом освіти та попитом на ринку праці формує безробіття. Ліквідація такого штучного безробіття вимагає соціальної допомоги з боку держави. Негативним наслідком такої розбіжності є також те, що робочі місця заповнюються некваліфікованими кадрами, в результаті чого, суспільство несе значні економічні і соціальні витрати та втрати.

З огляду на це важливим є пошук ефективних заходів зі згладжування дисбалансу між підготовкою кадрів в навчальних закладах та їх попитом з урахуванням динаміки економічного розвитку і структурних змін в економіці.

Причин невідповідності між пропозицією, що дає інститут освітніх послуг та попитом на ринку праці достатньо багато. Серед найбільш значущих слід назвати наступні:

1. Відсутність ґрунтовної роботи Міністерства освіти та науки щодо правильного прогнозування перспектив перебудови тих чи інших професій в економіці України. Як наслідок – необґрунтовані

цифри прийому абітурієнтів, які не завжди відповідають потребам соціально-економічного комплексу держави.

2. Здійснюючи підготовку фахівців (починаючи від навчальних закладів середньої ланки до вищих), система професійної освіти враховує, перш за все, попит серед молоді. Останні, в свою чергу, не завжди керуються власним вибором та розумінням майбутньої професії, а враховують престижність професії та поточні зміни на ринку праці у статичному її вигляді. Таким чином, відбувається «автономне функціонування інституту освіти», що підсилює проблему кадрів в країні.

3. Сьогоднішні реалії диктують необхідність поєднувати працю та навчання, ще на бакалаврському рівні освіти, що призводить до того, що навчальні заклади змушені враховувати цю особливість організації сучасного навчального процесу.

4. Для відкриття нових спеціальностей (професій) потрібен певний час, а ринок праці вже надає запит на певних фахівців, а отже, освітні установи більш інертні до потреб ринку праці, що призводить до невідповідності між ними.

Інтелектуальний капітал і людський капітал сьогодні залишаються головними факторами економічного розвитку. Основна особливість ринкового попиту на освітні послуги, що обмежується та регулюється значенням для розвитку сфери освіти – це його принципова нездатність транслювати освітній системі перспективні потреби щодо масштабів і структури освітніх послуг. Тут необхідна розробка науково обґрунтованого прогнозу розвитку на середньостроковий та довгостроковий періоди.

Структура ринку праці є визначальним фактором кон'юнктури ринку освітніх послуг. Держава, в свою чергу, зацікавлена у здійсненні політики підготовки кадрів з вищою освітою в інтересах національної економіки. Збільшення доходів надає можливість населенню здобувати освіту, підвищувати якість життя, що в результаті призведе до збільшення середнього класу, а також відтворення робочої сили. В той же час тривале безробіття обертається тим, що у людей (особливо тих, які щойно закінчили ВНЗ), втрачається цінність професійної кваліфікації та готовності до оволодіння новими професіями, знаннями, з'являється психологічний страх перед ринком праці.

Світова практика використовує різноманітні моделі взаємодії ринків праці та освітніх послуг. Характеристика деяких закордонних моделей, представлена в табл. 1.

**Національні моделі взаємодії ринку праці
та ринку освітніх послуг***

Країна	Характеристика моделі
Німеччина	Освіта максимально наближена до запитів ринку праці за рахунок посилення практичної компоненти.
Великобританія	Наявність великої кількості посередницьких структур, які забезпечують взаємозв'язок освітніх установ і бізнес – структур.
Швеція	Значна присутність держави як на ринку праці, так і ринку освітніх послуг. Механізм впливу за рахунок регулятивної та інституційної діяльності.
Франція	Значна роль держави в питаннях працевлаштування молоді, розвитку практики стажувань на державних і приватних підприємствах.
США	Інтеграція науково-освітніх організацій і виробничих структур у формі технопарків або державно-приватного партнерства.
Японія	Значна профорієнтаційна діяльність на ринку освітніх послуг.

**Систематизовано автором.*

На наш погляд, використовуючи зарубіжний довід на ринку освітніх послуг, необхідно доповнювати ринковий механізм інструментарієм державного регулювання. Це слід мати на увазі при вивченні попиту і пропозиції освітніх послуг. Вищі та середні навчальні заклади пропонують споживачам загальноосвітню і професійну освіту різних рівнів та спеціальностей, надаючи свободу вибору людям, охочим отримати ті чи інші освітні послуги. Як і на будь-якому іншому ринку присутня конкуренція освітніх установ із залучення учнів.

З посиленням конкуренції виникає необхідність в обґрунтуванні підходів та моніторингу відповідних потреб. Вищі навчальні заклади зацікавлені в підготовці затребуваних ринком праці фахівців за якісними освітніми програмами. Подолання дисбалансу між інститутом освітніх послуг і ринком праці вимагає на державному рівні створити більш ефективну систему моніторингу і прогнозування потреб ринку в працівниках у професійному розрізі на основі збору і аналізу статистичної інформації та складання прогнозів для навчальних закладів та органів управління освітою.

Сьогодні розв'язання поставленої проблеми в нашій країні можливе шляхом взаємодії між навчальними закладами та представниками бізнесу у формі: організацій стажувань на підприємстві; допомоги в модернізації навчального обладнання; участі в навчальному процесі роботодавців; реалізації програм спільної

підготовки фахівців; сприяння працевлаштуванню випускників шляхом розподілу їх за допомогою служб зайнятості вищів та інше.

Основними рисами європейської моделі взаємодії освіти і ринку праці є формування єдиного механізму забезпечення співпраці між даними сферами на принципах соціального партнерства при активному сприянні держави. Однак на практиці ці форми застосовуються недостатньо, перш за все, через слабе фінансування та законодавче забезпечення, а також відсутність прагнення до трансформації вже сталої системи накопиченого досвіду регулювання ринку праці.

На цьому підґрунті виникає протиріччя: з одного боку, технологічні зміни, що вимагають висококваліфікованих кадрів з певним рівнем знань і навичок, а з іншого боку, економічні процеси як і раніше вимагають кваліфікованих робітників, службовців та фахівців середньої ланки.

Згідно з результатами, отриманими «McKinsey Global Institute» (MGI), до 2030 р від 75 до 375 млн працівників будуть змушені змінити професію, а це від 3 до 14% всіх трудових ресурсів. Так само аналіз фахівців MGI показав, що відсоток поточних видів діяльності, які можуть бути замінені завдяки автоматизації до 2030 року в Україні мають скласти приблизно 17% [1]. За прогнозами спільноти, до 2030р з'являться 186 нових, в той час як застаріють 57 існуючих інтелектуальних і робітничих професій [2].

Згідно зі статистичними даними та прогнозами можна зробити наступний висновок: з боку держави необхідна розробка програм, в яких будуть позначені нові підходи до навчання і масового перенавчання кадрів, а з боку бізнесу буде потрібна активна співпраця з освітніми та дослідницькими інститутами. Розвиток освіти веде до ускладнення видів праці, що призводить до поділу праці в суспільстві між спеціальностями для якісного їх виконання, тобто виникає так зване «дерево професій» в кожній сфері, де розвиток знань породжує нові питання та завдання, які треба комусь виконувати. Це стимулює попит на нових робітників у ці галузі, а також з'являються нові робочі місця. Тому фінансування освіти є як процесом підвищення продуктивності праці, так і вирішенням проблеми зайнятості в країні.

Все вищенаведене дозволяє зробити висновок про те, що в сучасному суспільстві ускладнюється взаємодія системи освіти та ринку праці. При цьому особливістю ринку освітніх послуг є його неоднорідність. Остання обумовлена наявністю безлічі сегментних, взаємопов'язаних ринків, які формуються під впливом різних

обставин: рівня і ступеня освіти, типу навчального закладу, рівня підготовки, статі, віку, сімейного стану та інших факторів.

Можна вважати, що мультиплікаційний ефект від взаємозв'язку вищої освіти з ринком праці досягається тоді, коли одне покоління, здобувши вищу освіту та реалізувавши себе у професійній діяльності, завдяки своїм доходам має можливість допомогти в здобутті вищої освіти своїм дітям.

Список використаних джерел

1. Jobs Lost, Jobs Gained: Workforce Transitions in a Time of Automation. McKinsey & Company [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mckinsey.com/mgi/overview/2017-in-review/automation-and-the-future-ofwork/jobs-lost-jobs-gained-workforce-transitions-in-a-time-of-automation> – вільний. Мова англ.

2. Атлас новых профессий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvitanova.com.ua/posts/2361-yscheznut-57-professyi-a-roiaviatsia-novye-186-atlas-novykh-professyi> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: В.М. Щенко, доктор економічних наук, професор.

А. Дудка

Університет імені Альфреда Нобеля, г. Дніпро

ОФШОРНЫЙ БИЗНЕС И ЕГО РОЛЬ В УКРАИНЕ

По состоянию на октябрь 2020 г. весь крупный бизнес в Украине принадлежит либо олигархическим кланам, либо международным корпорациям. Таким образом, 80% экономики Украины контролируются конечным числом ФПГ (финансово-промышленных групп), таких как ДСН, СКС, Интерпайп, Мироновсий Хлебопродукт, Johnson & Johnson., Procter & Gamble и другими известными корпорациями с мировыми именами.

Учитывая тот факт, насколько тесно политизирован крупный бизнес в Украине и сколько его представителей находится в рядах наших законодотворцев, несложно предположить, что большинство, так называемых подзаконных актов, призваны защищать, в первую очередь, именно интересы данных ФПГ и корпораций, через присутствие их лоббистов в высшем политикуме Украины.

На фоне всего вышесказанного финансовый инструмент, под названием «офшор», выступает чуть ли не главным составляющим протекания любого крупного финансового процесса.

Рассмотрим основные аспекты использования офшоров:

1. Минимизация налогового обложения (оптимизация).

Рассматривая тот факт, что налоговая нагрузка при прохождении финансовых операций через офшорные компании иногда в десятки раз меньше (в зависимости от зоны регистрации офшора), чем аналогичные действия в Украине, то на сегодняшний день 90% крупных покупок/продаж происходят посредством использования офшорных компаний. Чем же интересен офшор в данном вопросе? Как пример, можем рассмотреть вариант, когда офшорная компания совершает продажу украинской компании импортного товара по завышенной стоимости. На долю украинской компании, впоследствии реализации данного товара на территории Украины, остается лишь минимальная прибыль, с которой и оплачиваются налог на прибыль и НДС. В тоже время, основная прибыль, от реализации данного товара «остается» в офшорной компании, и, впоследствии, используется по различным назначениям. Содержание офшорной компании, в зависимости от ее формы и зоны регистрации, обходится ее владельцу от 1500 до 3000 евро в год, в то время как количество финансовых потоков через нее не ограничено. Получается, что при оплате минимального налога в Украине, прибыль, без налогообложения, остается в распоряжении собственника офшора, что позволяет значительно увеличить доходную часть от реализации товаров на территории Украины.

2. Защита компании от рейдерских захватов.

Часто офшорным компаниям передают контрольный пакет акций в крупных объединениях (компаниях) Украины. Это сделано для усложнения процесса рейдерства (захвата компании для смены собственников) конкурентными структурами. Крайне сложно, при наличии в структуре собственников предприятия сторонних офшорных компаний, произвести документальный подлог документов для смены руководства или собственников. А присутствие в структуре украинской компании нескольких офшорных образований, причем из разных офшорных зон – например, зарегистрированных на Вирджинских островах и в Европейской части континента, с разными долями во владении компании – вообще отбивает охоту на рейдерские действия в отношении данной корпорации.

3. Возможность открытия банковского счета в любой стране мира.

Наличие офшорной компании позволяет крайне оперативно зарегистрировать и открыть банковский счет в любой стране для осуществления финансовых операций на ее территории (за исключением страны регистрации офшора). Есть немало случаев, когда для конкретной сделки необходимо использование р/с только в стране осуществления операции. Для украинских компаний сделать подобных действия крайне проблемный вопрос – наше банковское законодательство очень «не гибко» в данном аспекте.

4. Соккрытие конечных бенефициаров офшорных компаний.

Скандалы в нашем политикуме, связанные с наличием ассоциированных офшорных компаний у руководящих лиц, вызывают постоянные дискуссии на эти темы. Банковские законы Украины требуют раскрытия информации о конечных бенефициарах (собственниках) компаний, которые стоят за теми или иными крупными сделками, в частности при приобретении через фонд Государственного имущества или же при наличии необходимости разрешения НБУ на проведения той или иной покупки/продажи. Если грамотно подойти к выбору зоны регистрации офшорной компании, вида офшорной компании – то можно получить вариант ее использования, без указания конечного собственника, что в данное время очень выгодно владельцам ФПГ, которые имеют необходимость не афиширования данных действий.

5. Возможность оперативного привлечения финансовых средств.

При необходимости, через офшорные компании, можно оперативно осуществить оплаты товаров и услуг, не заводя финансовые потоки в Украину. Офшорная компания может смело выступать только плательщиком на внешних рынках, при конечном получателе товара или услуги в Украине. Тем самым отпадает необходимость декларирования источника происхождения средств перед контролирующими органами Украины.

Исходя из вышеописанных имеющихся фактов, можно сделать вывод – офшорный бизнес в Украине стал одним из главенствующих инструментов проведения финансовых сделок, защиты корпоративных интересов, оптимизация налоговой нагрузки для среднего и крупного бизнесов.

Научный руководитель: А.А. Задоя, кандидат экономических наук, доцент.

B. Dziura

University of Economics in Bratislava

A. Mahdich

Alfred Nobel University, Dnipro

OVERVIEW OF SELECTED GREEN INFRASTRUCTURE PROJECTS OF THE EUROPEAN UNION

The EU has set itself a target on halting the loss of biodiversity in Europe by 2020. At the heart of its efforts, is the establishment of an EU-wide network of protected areas spanning all 28 EU countries –

called the Natura 2000 network? Natura 2000 is under Habitats Directive. The Habitats Directive does not refer to green infrastructure directly, but requires the Member States to contribute under Article 3(1) to forming ‘a coherent ecological network’, referred to as the Natura 2000 network, which forms the cornerstone of nature legislation in the EU (Natura2000. 2020).

Natura 2000 sites may not be seen as isolated ecological hot spots that can survive on their own, but as elements of a broader network with numerous functional links amongst sites, proving consistent with the green infrastructure concept. Projects presenting the Habitats Directive and the Natura 2000 network as the reference framework are mostly government driven initiatives that seek to implement the EU legislation on national level. Such projects often design a network of protected areas and other landscape structures to ensure the connectivity of habitats on landscape level.

Today, there are over 27 000 sites included in the network, covering approximately 18% of EU land territory as well as important marine areas.

Natura 2000 lies at the very core of Europe’s Green Infrastructure. It not only acts as an important reservoir for biodiversity and healthy ecosystems, which can be drawn upon to revitalize degraded environments across the broader landscape, but also delivers many ecosystem services to society, the value of which has been estimated at €200-300 billion per annum (Natura2000. 2020).

In forming the hubs of a European Green Infrastructure, Natura 2000 sites provide a strategic focus for improving natural environment and enhancing the quality of people’s lives.

The EU Biodiversity Action Plan, LIFE+ program.

The EU Biodiversity Action Plan (COM 2006/216) places a high priority on enhancing the coherence and connectivity of protected areas, incorporating both Natura and non Natura sites. In particular, it recognizes that as well as ‘structural tools’ (such as flyways, stepping stones and ecological corridors), enhancing best practice as a basis for an EU strategy on green infrastructure. The White Paper on Adaptation to Climate Change, and the Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) process both call for the development of a green infrastructure in Europe. The latter study shows how the loss of biodiversity and ecosystem services is having a negative economic impact both locally and globally (LIFE, 2020; Environment LIFE, 2020). Infrastructure projects, distinguished by sector are presented in Table 1.

Table 1

Infrastructure projects, distinguished by sector

Sector(s) addressed	Project/ Initiative	Duration	Scale	Short description
Nature protection; fishery; tourism (built environment)	Setting up the first coastal nature reserve in Malta (Dwejra, Malta)	2004-2007	Local/ regional	The project sought to establish a coastal nature reserve at Dwejra (Malta's first such protected area). Activities included stakeholder consultations, dissemination, developing an environmental management plan and conducting capacity building exercises as well as restoration and conservation activities.
Water	The Netherlands Live with Water (Netherlands)	2003-ongoing	National	One of three major communication campaigns related to raising awareness of the risk of flooding in the Netherlands and the natural solutions that can be employed to address this risk, such as integrated coastal management. The durability aspect of solutions is emphasized, looking for example at green vs the historically used grey infrastructure ideas.
Agriculture; nature protection	Sustainable Doñana (Doñana National Park, Spain)	2001-2004	Local/ regional	The project aimed to (1) strengthen the active participation of farmers in adopting environmentally friendly agronomic techniques; (2) improve the sustainability of woodland farms through efficient management of land/water resources; (3) reduce water contamination from pollutants coming from agricultural soils; and (4) increase civil participation in the conservation of important sites/Natura 2000.
Forestry	The Mersey Forest (UK)	2003-ongoing	Local/ regional	The aim is to create 8,000 hectares of new community woodlands and associated environmental, economic and social benefits through sustainable landscape improvements to The Mersey Forest area. Interventions include new tree planting, land

				reclamation, bringing woodland into management, creating access to green space and recreational facilities, managing and improving habitats, engaging local communities and business support activity for forestry businesses.
Fishery	Baltic Marine Protected Areas (Estonia, Latvia and Lithuania)	2005-2009	Trans-national	The project objective was to secure the protection and sustainable use of marine biodiversity in the Eastern Baltic Sea. The project completed the Natura 2000 sites in the marine territories of Estonia, Latvia and Lithuania and assessed/reduced the impact of fishery by-catch on target bird and mammal species. The project also addressed other threats such as construction developments, economic or recreational activities and pollution.
Tourism	Vosges– Pfälzerwald Cross– Border Biosphere Reserve (France, Germany, Italy)	1993-2007	Trans-national	The initiative improved the links between two territories that share a natural area, but are separated by regional and national boundaries. Signage was improved and cross-border tours were established.
Urban and regional planning	Development of open space standards (Slovakia)	2009-ongoing	National	The Ministry for Construction and Regional Development commissioned a group of experts in 2009 to update the set of national standards for land use planning. The standards include guidance for planning of open spaces and green areas and describe not only the aspects relating to the quantity of open space in towns or in a green development, but also include aspects relating to the quality and character of open spaces.
Transport (forestry; water; regional planning)	Bulgaria de-fragmentation (Bulgaria)	2008 (1-year study)	National	Research project to analyze species migration needs and bottlenecks in Bulgaria as well as associated costs, which should lead up to the Development of a National Policy Plan for Habitat De-fragmentation across Transport Corridors in the

				Republic of Bulgaria.
Health; urban and regional planning	Combating heat island and poor air quality with green aeration corridors (Stuttgart, Germany)	2008	Local/ regional	This project aimed to facilitate air exchange in the city and enhance cool air flow from the hills towards the urban areas on the valley floor by enhancing open spaces and providing vegetation. Development regulations and promotion of green roofs and green facades were used to this end. Ultimately, air flow was improved, protected areas were created and citizen health improved.
Built environment (energy; health)	Block 103 (Berlin, Germany)	1987-1991	Local/ regional	A framework of pilot projects in energy generation, water and refuse recycling, the use of environmentally sensitive building materials and greening. Nearly 40 per cent of Block 103's roofs have now been planted, bringing a variety of benefits, including a beneficial increase in humidity and improved insulation.

Source: authors' own contribution based on Green Infrastructure (2020) and Building a green infrastructure for Europe (2020)

The LIFE+ program has a key role to play in generating substantial learning (best practices) and innovation. It can also promote success stories in the reduction of fragmentation of species and habitats in Europe. Moreover, LIFE+ Nature and Biodiversity projects in particular, but also LIFE+ Environment projects, can provide useful examples for assisting the construction of green infrastructure (LIFE, 2020). Evaluation of impacts of the projects is presented in Table 2.

According to our previous research we came to the conclusion, that most of mentioned projects can be described as the part of green infrastructure. With some parts of the projects (UK project) that are focused on support of biodiversity and ecosystem conservation and climate change adaptation. Almost all of them are also focused on the support of sustainable development and the Dutch and Bulgarian projects are also oriented towards the water quality monitoring. Energy efficiency plays the most important part of the Block 103 (German project and the protection and enhancement of human health/quality of life/well – being in Slovak, German and Bulgarian project as well. All results are to be found in the above tables. Both charts are own authors elaboration.

Table 2

Evaluation of impacts of the projects

Type of activity Project name/directive	Green infrast ructur e	Climate change adaptati on and mitigati on	Biodive rsity and ecosyst em conserv ation	Energy efficien cy	Sustai nable devel opme nt	Water quality and supply	Protecti on and enhance ment of Human health/q uality of life/well- being	Environm ental tax reform
Natura 2000	✓							
EU Biodiversity Action Plan (COM 2006/216)	✓							
Transformation of the banks of the Rhone	✓							
National Forest	✓							
Setting up the first coastal nature reserve in Malta	✓							
The Netherlands Live with Water	✓					✓		
Sustainable Doñana	✓				✓			
The Mersey Forest	✓	✓	✓		✓			
Baltic Marine Protected Areas	✓				✓			
Vosges- Pfälzerwald Cross-Border Biosphere Reserve	✓						✓	
Development of open space standards	✓				✓		✓	
Bulgaria de- fragmentation	✓	✓				✓	✓	
Combating heat island and poor air quality with green aeration corridors	✓				✓		✓	
Block 103	✓			✓			✓	
Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB)			✓					
LIFE+ program		✓	✓					

Source: authors' own contribution based on Green Infrastructure (2020); LIFE (2020); Environment LIFE (2020) Natura2000 (2020) and Building a green infrastructure for Europe (2020)

References

1. Building a green infrastructure for Europe. *Ec.europa.eu* [online] [accessed. 13. April 2020]. available: https://ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/docs/green_infrastructure_broc.pdf

2. Natura2000 data. *Natura2000.eea.europa.eu* [online] [accessed. 13. April 2020]. available: <http://natura2000.eea.europa.eu>
3. LIFE building up Europe's green infrastructure. *Ec.europa.eu* [online] [accessed. 13 . April 2020]. available : http://ec.europa.eu/environment/archives/life/publications/lifepublications/lifefocus/documents/green_infra.pdf
4. *Environment LIFE* [online] [accessed. 13 . April 2020]. available: <http://ec.europa.eu/environment/life/funding/lifepius.htm>
5. Environmental economics – Environment – European Commission. *The economic benefits of environmental policy* [online] [accessed. 13 . April 2020]. available na: https://ec.europa.eu/environment/enveco/economics_policy/
6. EGB: Home. *Europeangreenbelt.org* [online] [accessed. 3 . April 2020]. available: <http://www.europeangreenbelt.org/>
7. Greening the Economy Compendium. *Lup.lub.lu.se* [online] [accessed. 9 . April 2020]. available: https://lup.lub.lu.se/search/ws/files/7509153/201604_Course_Compendium.pdf
8. *Green Infrastructure*. [online] Available at: https://www.fhwa.dot.gov/environment/sustainability/resilience/ongoing_and_current_research/green_infrastructure/index.cfm [Accessed 15 April 2020].
9. *Structure And Function Of The Environmental Industry*. [online] Available at: https://www.researchgate.net/publication/228320253_Structure_and_Function_of_the_Environmental_Industry_The_Hidden_Contribution_to_Sustainable_Growth_in_Europe [Accessed 15 April 2020]
10. *Carpathianconvention.org*. 2020. *Projects* – *Carpathianconvention.Org*. [online] Available at: <http://www.carpathianconvention.org/projects.html> [Accessed 6 April 2020].

К. Єлизаренко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ ЧЕХІЇ ЯК КРАЇНИ – ЧЛЕНА ЄС

Чехія – країна Центральної Європи, офіційна назва Чеська Республіка – *Česká republika (ČR)*. За останні 30 років економіка країни зазнала як періоди спаду, так і підйому. Сучасна Чехія утворилася в результаті (так званої «оксамитової революції») розпаду

Чехословаччини 1 січня 1993 року на дві незалежні держави Чехію та Словаччину. Саме цей момент є «поворотним» у житті Чеської республіки: починається значна перебудова економічного життя держави. Слід зазначити, що після зникнення «залізної завіси» та відмови від планових методів ведення господарства, країни Східної та Центральної Європи почали проводити економічні перетворення за більш-менш схожими сценаріями, але найбільші результати отримали Польща та Чехія. Звичайно, кожна країна мала свої недоліки та переваги на старті реформ. До безперечних «плюсів» Чехії (на той момент ще Чехословаччина) слід віднести високий рівень кваліфікації населення, розвинена транспортна інфраструктура, відносно високий рівень життя та потужний промисловий сектор, продукція якого була головним чином орієнтована на експорт: асортимент продукції був вкрай широким – від парових турбін до канцелярських принад. В той же час, 45% експорту було призначено для ринку СРСР, з розпадом якого був втрачений і значний обсяг експортного ринку. Інші країни Східної Європи не мали такої залежності від зовнішньої торгівлі. Ще однією відмінною особливістю Чехії була майже повна відсутність приватного підприємницького сектору та висока централізація економіки. Для порівняння: на початку реформ доля приватного сектору у ВВП Польщі становила 26%, Угорщини – 14%, а Чехословаччини – всього 1,5% [1]. Таким чином, перший План стратегічного розвитку, який було прийнято Урядом у 1990 році, ставив за мету перехід до ринкової економіки якомога скоріше та без значного зниження рівня життя населення. Вже в 1991–1993 роках була проведена так звана «мала приватизація», в результаті якої у приватну власність перейшли більше 80% невеликих підприємств, магазинів, організацій з побутового обслуговування населення, тощо. «Велика приватизація», проведена за ваучерною схемою, передала в приватні руки великі державні підприємства. Аналіз всіх перетворень цього періоду виходить за межі есе, але можна сказати, що в цілому курс переходу до ринкової системи, обраний Урядом Чеської республіки, дозволив уникнути глибоких економічних потрясінь. Так, починаючи з 1994 року ВВП Чехії показує виключно позитивну динаміку (за винятком кризових років). Звичайно, двократне зниження експорту машин та обладнання до колишніх країн соціалістичного блоку не було компенсоване переорієнтацією експорту до економічно розвинених країн. Так, впродовж 90-х років доля експорту цієї товарної групи залишалася на рівні 80-х років.

Головним досягненням періоду 1990-2000 роки є переорієнтація виробництва до галузей інноваційного характеру. Так, в результаті перетворень, економіка країни позбулася нерентабельних підприємств: згортається виробництво тих видів продукції і матеріалів, де Чехія не в змозі ефективно конкурувати в умовах глобалізації ринків (загальне

машинобудування, чорна металургія, окремі галузі сільського господарства). У той же час розвивається група галузей інноваційного характеру: це галузі, пов'язані з автомобілебудуванням, електротехнікою та електронікою, хімічної та харчової промисловості, спеціальної металургією і туризмом. При цьому в цих галузях спостерігається збільшення випуску конкурентоспроможної високотехнологічної, наукомісткої продукції з високою часткою доданої вартості.

Таким чином, на початку 2000-х років Чехія пододала основні трансформаційні процеси переходу до ринкової економіки та зустріла нове століття та тисячоліття з відносно економічною стабільністю. Це дозволило Чехії вступити в 1999 році вступити до НАТО та наблизити строк вступу до Європейського Союзу, точна дата якого була визначена в грудні 2002 року на саміті ЄС в Копенгагені. З 2004 року країна є членом ЄС. Інтеграція Чеської республіки до ЄС мала позитивний вплив на її економічний розвиток.

В якості підтвердження стабільного економічного розвитку наведемо динаміку основних показників економічного розвитку держави: обсяг ВВП, обсяг ВВП на душу населення, рівень безробіття та рівень інфляції за останні 20 років. Наочно динаміку цих показників представлено на рис. 1, 2, 3, 4.

Доволі вдалим виявився й чеський шлях залучення прямих іноземних інвестицій. Так, після консультацій з органами управління ЄС було прийнято Закон «Про інвестиційні винагороди». Імплементация нормативів цього закону дозволило забезпечити приплив ПІІ до Чехії на рівні 5-6 млрд дол. на рік. Свої інвестиції направили до країни такі компанії як Panasonic, Philips, Toyota-Peugeot-Citroën, IBM.

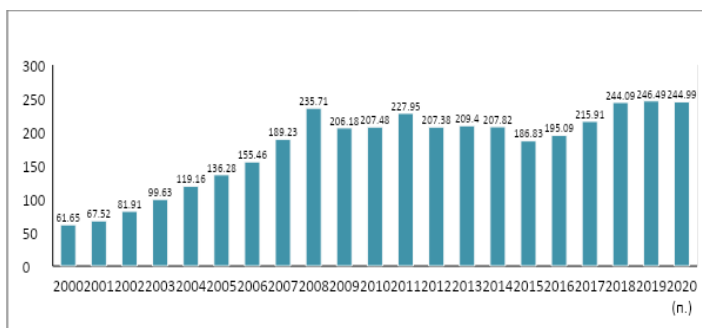

Рис. 1. ВВП Чеської Республіки за період з 2000 по 2020* роки [2]

*Прогнозні дані.

Завдяки цьому, по-перше, створено більш 50 тис. нових робочих місць та по-друге, Чехія перетворюється на помітний центр сучасного виробництва в області комп'ютерної технології та електроніки.

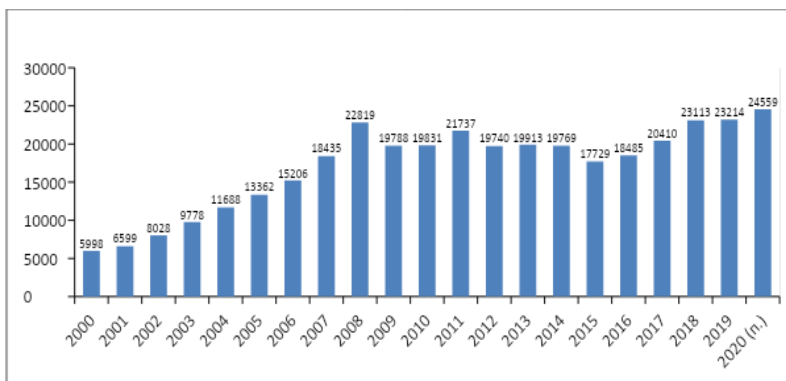

Рис. 2. ВВП на душу населення Чеської Республіки за період з 2000 по 2020* роки [2]

**Прогнозні дані.*

Звичайно, пандемія COVID-19 матиме негативні наслідки на стан економіки держав всього світу, в тому числі й Чехії. Так, ВВП Чехії впав на 8,4% у першому кварталі 2020 року порівняно з попереднім кварталом. Вочевидь, прогнозні дані зросту ВВП не будуть досягнуті. Скоріш за все, спостерігатиметься падіння ВВП у порівнянні з 2019 роком. Також зниження економічної активності через епідемію COVID-19 вже позначилися на рівні безробіття. Згідно останнім даним, які було оприлюднено МВФ за період січень-вересень 2020 року рівень безробіття зріс з 3,0% до 3,8 % [2]. Хоча згідно з прогнозами на 2020 цей показник мав бути на рівні 2,1%.

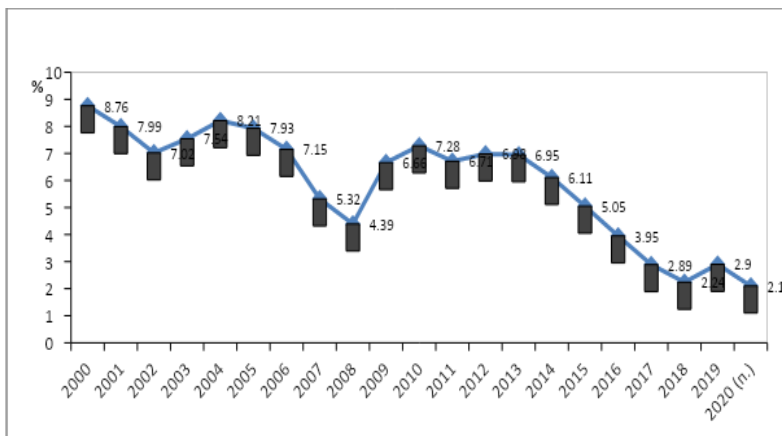

Рис. 3. Рівень безробіття Чеської Республіки за період з 2000 по 2020* роки [3]

**Прогнозні дані.*

Приєднання Чеської республіки до Європейської спільноти поставило також питання про необхідність прийняття нового стратегічного плану економічного розвитку держави, який мав назву Національна Інноваційна стратегія (НІС) та підпорядковувався базовим принципам, встановленим керуючими органами ЄС, необхідним для переходу до економіки знань. Цей документ був розроблений в найкоротші терміни та затверджений Урядом в березні 2004 року. Обмеженість у часі не дозволила створити повноцінну концепцію та НІС-2004 мав більш декларативний характер. Головне, що під час підготовки цього документу було виявлено такі проблеми існуючої інноваційної структури Чехії:

- недостатнє фінансування наукових досліджень, розробок та інноваційної діяльності;
- слабкий взаємозв'язок між наукою та бізнесом (слабкий попит на результати досліджень з боку бізнесу, нестача спін-офф компаній).

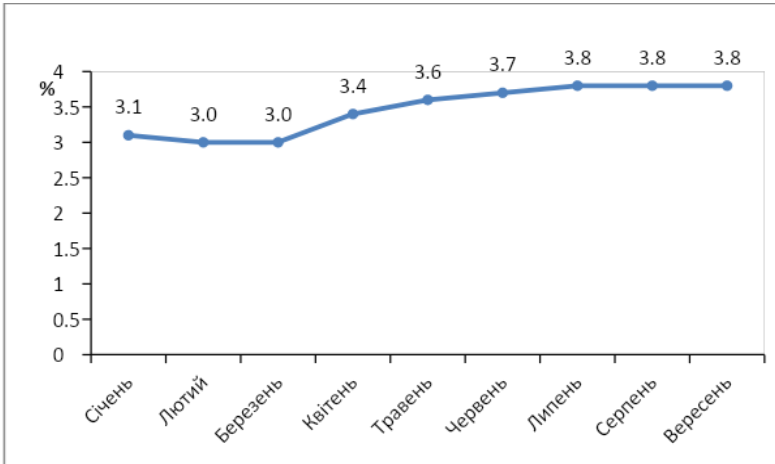

Рис. 4. Рівень безробіття в Чеській Республіці за період січень-вересень 2020 року [3]

Головним показником інноваційного розвитку країни є відсоток ВВП на НДДКР. Його динаміку за період 2000–2019 роки наведено на рис. 5. Згідно Лісабонської стратегії цей показник має бути на рівні 3%. На жаль, на цей час Чехія ще не досягла цього рівня. Але Уряд Чеської республіки не має наміру зупинятися та 4 лютого 2019 року «Інноваційну стратегію Чеської Республіки 2019–2030».

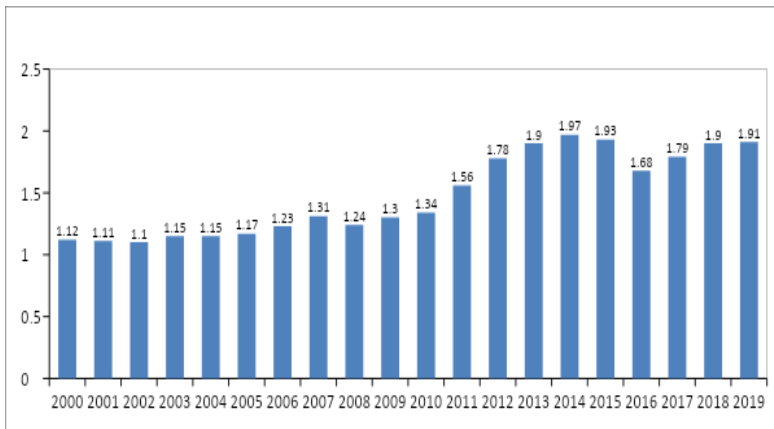

Рис. 5. Витрати на НДДКР у % до ВВП за період 2000-2019 роки [4]

Підготовлена Радою з НДДКР, очолюваною прем'єр-міністром Андреем Бабішем, у тісній співпраці з командою підприємців, науковців та представників державного управління, стратегія визначає нові пріоритети, які, якщо будуть досягнуті, повинні поставити Чехію до найбільш інноваційної країни Європи до 2030 року. Частиною стратегії є також запровадження нового брэнда «Чеська Республіка: країна майбутнього». Уряд зобов'язався протягом наступних десяти років збільшити державні витрати у цій галузі з 65 млрд. крон до 70 млрд. крон. У 2025 році вони повинні досягти 2,5% валового внутрішнього продукту, ще через п'ять років 3% ВВП [5].

Крім того, уряд приймає зміни, відомі як Індустрія 4.0, і підтримуватиме дослідження та розробки, що зміцнять позиції Чехії у світі, особливо у галузі штучного інтелекту та оцифрування галузей економіки. Також будуть скориговані шкільні освітні програми, а також навчання вчителів на практиці, щоб впоратися з новими проблемами, що вимагають «ефективної системи політехнічної та цифрової освіти».

Нам здається, що такі амбітні наміри Чехії цілком природні: країна вже давно відрізняється своєю здатністю до інновацій та творчості. Врешті-решт, це батьківщина письменника Карела Чапека, який ввів слово "робот" у 1921 році.

Ця вроджена здатність до винаходів – це більше, ніж легенда. Вже в XIX столітті Чеська Республіка славилася технічними та промисловими навичками свого народу, а також великими знаннями з природничих наук. Зараз це одна з країн Європи та ОЕСР з найбільшою часткою промисловості у ВВП. Сьогодні часто кажуть, що, щоб з'ясувати, чи працює новий мобільний додаток добре чи його варто завантажити, його слід протестувати в Чехії.

Ця думка підтверджується вступним словом Прем'єр Міністра Чехії Андрія Бабіша під час презентації Стратегії: «Ви тримаєте в руках важливий документ. План, який поверне нашу країну до лідируючих в Європі. Де ми колись були і куди хочемо повернутися. Конкретний план. Країни, які мають обрані для сприяння науці, дослідженням та інноваціям як ключові національні пріоритети зараз процвітають. Швейцарія, Фінляндія, Швеція та Данія, які мають географічний та економічний характер близький до нас і які вирішили деякий час тому вирушити на шлях масової підтримки інновації. Завдяки цьому вони зараз серед світових лідерів. І Чехія має все передумови робити те саме. Винятковий потенціал знань. Ми технологічно орієнтовані країна та відповідають найсуворішим економічним критеріям. Коли настане час наважитися на такі сміливі

зміни якщо не зараз, коли ми серед найстабільніших економік Європи, коли наші компанії досягають рекордних результатів і коли наші вчені завойовують постійно зростаючу повагу у світі» [5].

Отже, наведені вище показники економічного розвитку Чеської Республіки свідчать про сталий розвиток економіки держави впродовж останніх 20 років. Історичний екскурс до економічного розвитку будь-якої держави світу показує, що лідируючі позиції у світовому економічному просторі займали саме ті країни, які були «озброєні» ефективною національною стратегією. Чехія на кожному з етапів свого розвитку мала таку «зброю» з чіткими цілями та конкретними методами їх досягнення.

Список використаних джерел

1. Большой взрыв: Как Чехия через «шоковую терапию» смогла не заметить «лихие 1990-е.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://realt.onliner.by/2020/06/29/kak-chexiya-smogla-ne-zametit-lixie-1990-e> – вільний. Мова рос.

2. OECD Data [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm#indicator-chart> – вільний. Мова англ.

3. International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Countries/CZE> – вільний. Мова англ.

4. Кноема: Мировой атлас данных [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knoema.com/atlas/ranks/RandD-expenditure?baseRegion=CZ> – вільний. Мова рос.

5. Innovation Strategy of the Czech Republic 2019 – 2030. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/policy-document/%C4%8Desko/innovation-strategy-czech-republic-2019-%E2%80%93-2030> – вільний. Мова англ.

Науковий керівник: С.В. Кузьмінов, доктор економічних наук, професор.

Д. Єрмоленко
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Україна є членом багатьох міжнародних організацій, причому вона входить до більшості найавторитетніших глобальних організацій. Це насамперед ООН та її спеціалізовані установи, а також ОБСЄ, Рада

Європи, ВООЗ. Власні програми та проекти в Україні здійснюють представництво ЄС, низка міжнародних економічних організацій, що є асоційованими організаціями ООН (учасники Групи Світового банку та місія МВФ), а також недержавні міжнародні фонди та іноземні урядові й неурядові організації.

Провідна роль у взаємодії органів ООН з урядовими структурами та громадськими організаціями України належить Представництву ООН у Києві, яке забезпечує реалізацію проектів Програми розвитку ООН в Україні (ПРООН). Загальні орієнтири проектів ПРООН для України такі: подолання бідності, забезпечення доступу до якісної освіти впродовж життя, сталий розвиток довкілля, поліпшення здоров'я матерів та зменшення дитячої смертності, подолання поширення ВІЛ/СНІДу та туберкульозу, забезпечення гендерної рівності.

На нашу думку, проекти Ради Європи, окрім адаптації законодавства та впровадження антикорупційних стандартів, значну увагу приділяють верховенству права, втіленню демократичних стандартів у різних сферах життя суспільства, питанням реформування судової влади та поширенню екологічних підходів у політиці органів державної влади.

Важливу роль у реалізації цілей та завдань зовнішньої політики відіграє участь держави в Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), до якої Україна приєдналася 30 січня 1992 року. Головні напрями співпраці України з ОБСЄ стосуються зміцнення превентивної ролі ОБСЄ, пом'якшення міжнародної напруженості, сприяння врегулюванню «заморожених» конфліктів [1].

Потрібно виділити, що через кризу в українсько-російських відносинах та збройний конфлікт на Донбасі в діяльності міжнародних організацій з українського питання істотно зросла вага безпекових та економічних чинників, зокрема пошук коштів на відновлення інфраструктури та економіки районів, які постраждали внаслідок бойових дій. У вересні 2014 року ООН, Світовий банк і ЄС створили спільну місію з метою оцінки короткострокових і середньострокових потреб у відбудові районів Донбасу, звільнених від сепаратистів.

Серед міжнародних організацій, діяльність і проекти яких стосуються проблем міжнародної безпеки та зміцнення обороноздатності України, провідну роль відіграють ОБСЄ та НАТО [2].

Потрібно також відмітити, фінансову допомогу МВФ, яка є найприйнятнішим джерелом фінансування для забезпечення фінансової стабільності та сприяння сталому економічному розвитку.

Україна мала можливість отримати доступ до ресурсів МВФ за трьома фінансовими інструментами: програмою “стенд-бай”, інструментом прискореного фінансування та шляхом розширеного кредитування. Відповідно до потреб було обрано програму “стенд-бай” [3].

Співробітництво України з ВООЗ – одна з важливих складових міжнародного співробітництва спрямована на забезпечення конституційного права кожного громадянина України на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування. Особливого значення таке співробітництво набуває в умовах глобалізації. Але на нашу думку в умовах пандемії ВООЗ не виконала свій основний обов’язок і не запобігла пандемії COVID-19.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновки, що ефективність діяльності міжнародних організацій в Україні проявляється через соціальний, політичний та фінансовий напрям. Насамперед це соціальний напрям, в якому найбільшу вагу займають проєкти ПРООН для України. В політичному напрямі ефективності міжнародних організацій для України можна відмітити ОБСЄ, через пом’якшення міжнародної напруженості, сприяння врегулюванню «заморожених» конфліктів. Фінансовий напрям можна охарактеризувати допомогою МВФ, яка є маркером та позитивним сигналом для інших потенційних донорів, в тому числі і іноземних інвесторів, кошти яких вкрай необхідні Україні для розбудови окремих галузей та економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. Принята Резолюцией № 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/tu/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml – вільний. Мова укр.

2. Участь України у міжнародних організаціях / Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations> – вільний. Мова укр.

3. Батковський В.А. Реструктуризація банківської системи України у контексті стратегії подолання наслідків світової фінансової кризи. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. 2009. Випуск 112. С. 39–43.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ ЯК МІЖНАРОДНОГО ПЛАТІЖНОГО ЗАСОБУ

Криптовалюта, яка є відносно новою концепцією в фінансовому світі, за останні 10 років активно привернула увагу фінансистів, інвесторів і всіх, хто мріє швидко заробити гроші. Роль віртуальної цифрової валюти швидко виросла, ставши не лише мірою вартості товарів і послуг, але і функцією інвестування, зберігання і накопичення.

Криптовалюта – це зашифрований, нерегульований цифровий актив, який використовується як аналог валюти в обмінних операціях. Криптовалюта існує тільки в електронній мережі у вигляді даних, не маючи фізичної форми. Обмін криптовалюти більш-менш аналогічний обміну електронною поштою, тому час обробки транзакції набагато коротший, ніж через банк, мінімальні комісії і відсутність посередників. Облік криптовалюти називається блокчейном і ведеться спільно всіма учасниками мережі, в якій є ця валюта. Кожна з яких запрограмована і ідентифікується складним кодом.

Стати власником криптовалюта може кожен зареєстрований в системі. Необхідно лише створити власний електронний гаманець, верифікувати особистий кабінет і зберегти в безпечному місці облікові дані [1].

Все більше країн дозволяють використання криптовалюта в якості фінансового, ділового інструменту і звичайного платіжного засобу. Практичне застосування криптовалюти як грошей багато в чому залежить від політики держави. Євросоюз розглядає біткоїни як універсальний договірний засіб, Японія прийняла його офіційно, а Китай обмежив використання аж до повної заборони на володіння монетами [2].

На даний момент біткоїн все ще залишається нішевим платіжним засобом, розвиток якого, може продовжитися з двох напрямків. Він має можливість стати аналогом основної валюти, яка буде широко використовуватися для купівлі/продажу та накопичення, без необхідності обміну на державну валюту в певному регіоні. Другий шлях – використання цього протоколу в якості всесвітньо визнаної електронної валюти, що допоможе проводити оплату в будь-якій країні. Експерти не приховують, що у цифрових грошей є серйозні проблеми, але саме молодість ринку дає надію на те, що все ще можна

вирішити. Бо за останні роки індустрія сильно змінилася, стала більш серйозною, тож уряди і корпорації більше не можуть її ігнорувати [3].

«Цифрове золото» має масу переваг, але варто врахувати і те, що цей актив має вагомю кількість недоліків.

До сильних сторін біткоінів можна віднести такі фактори:

1. Децентралізація. Валюта не контролюється приватною компанією або урядом великого держави.
2. Комісії за транзакції в мережі біткоінів і швидкість їх проведення не залежить від відстані, на яке потрібно зробити переклад, тож перекази по всьому світу вважаються дешевими.
3. Мережа криптовалюти працює без помилок вже довгі роки. Навіть якщо хтось зважиться атакувати мережу першої криптовалюта, це не зруйнує її, а максимум призведе до збоїв, які можна буде усунути, випустивши екстрене оновлення.
4. На відміну від долара США, який випускається в безмежних масштабах, біткоіни не схильні до інфляції. Навпаки, з часом пропозиція криптовалюти на ринку буде скорочуватися, навіть за умови збереження попиту, її ціна буде рости.
5. Біткоіни можуть замінити золото, так як дорогоцінний метал має великі запаси, його нелегко ділити і перевозити. Тому перша криптовалюта відмінно підходить на роль «цифрового золота».
6. Незважаючи на шалену волатильність, вони несхильні до інфляції і гіперінфляції, тому є відмінним варіантом для інвестування.

Слабкі сторони:

1. Волатильність. Ціна BTC в будь-який момент може різко подорожчати або подешевшати через будь-якої новини, навіть побічно пов'язаної з самої монетою.
2. Високі комісії (2-5% і вище) за виведення активів контрагентам, наприклад, бірж або обмінників.
3. Внесок в майбутньому може опинитися поза законом, якщо уряд заборонить криптовалюту і здійснення з неї операцій. Користувач ризикує втратити весь капітал або його частину, тому що перевести в готівку цифрові монети значно дорожче і складніше.
4. За допомогою криптовалюти можуть купуватися заборонені речовини або відмиватися злочинні доходи.
5. Складна у використанні система
6. Криптовалюту використовують в злочинних схемах: відмивання грошей, покупка незаконних речовин або при побудові фінансових пірамід [4].

Проте поява в світовій фінансовій системі нового інструменту, який здатний спрощувати проведення платіжних операцій, здешевлення їх шляхом усунення посередників і при цьому надавати анонімність операціям, була очікуваною і закономірною. Цей новий вид валют впевнено входить в повсякденне життя бізнесу і населення, і це може означати те, що в даний час світова економіка перебуває на порозі непередбачуваних революційних змін.

Список використаної літератури

1. Что такое криптовалюта [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://www.avatrade.ru/education/trading-for-beginners/chto-takoe-kriptovalyuta>

2. Криптовалюта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://alpari.com/ru/beginner/glossary/cryptocurrency/>

3. Феномен Биткойн – преимущества и недостатки криптовалюты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lemarbet.com/razvitie-internet-magazina/fenomen-bitkojn-preimushhestva-i-nedostatki-kriptovalyuty/>

4. 14 главных «за» и «против» биткойна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ru/crypto/news/5ef32adf9a794737b468126c>

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

В. Живага

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОЛЬЩІ ТА ЧЕХІЇ

Необхідність аналізу економічних явищ і процесів, ефективності ведення бізнесу в національній економіці і регулювання його розвитку породжує необхідність розробки і застосування системи ефективних макроекономічних показників. Макроекономічні показники – це зведені показники обсягів виробництва і споживання, доходів і витрат, експорту й імпорту, рівня добробуту населення, темпів економічного зростання та ін. [1].

Усі макроекономічні показники мають велике значення; макроекономіка використовує поняття не попиту, пропозиції, рівноважних цін і кількості, а саме сукупного попиту, сукупної пропозиції, сукупного рівня цін, макроекономічної рівноваги, зайнятості, норми безробіття та рівня інфляції. До основних

макроекономічних показників відносять: валовий внутрішній продукт (ВВП); валовий національний продукт (ВНП); чистий національний продукт (ЧНП); рівень безробіття та інфляції; темпи економічного росту; стан державного бюджету. Показники системи національних рахунків (СНР) застосовуються в багатьох країнах світу та розглядаються міжнародними статистичними організаціями як стандарти та умови для порівняльного аналізу економічної динаміки в різних країнах [2].

Одними з кращих представників Південно-Східної Європи є Польща і Чехія. З моменту вступу цих двох країн до Європейського Союзу вони продемонстрували неймовірний економічне зростання. Подальші вхідні макроекономічні дані підтверджують, що економічна ситуація в Польщі знаходиться в гарному стані. Однак іншим ключовими економікам регіону також є чим похвалитися. Тож розглянемо, як справи в Польщі в порівнянні з Чехією.

Згідно з дослідженням, проведеним в 2018 році Allianz Euro Monitor, Чеська Республіка та Польща займають четверте і п'яте місце серед найбільш стабільних економік в Європейському Союзі [3].

Чехія сьогодні – це розвинена держава, економіка якого побудована на принципах відкритого вільного ринку. Фахівці прогнозують економіці Чехії блискуче майбутнє. Їх прогнози базуються на державній легальній системі, яка залучає іноземних інвесторів твердими гарантіями збереження їх вкладень, на розвиненій в країні інфраструктурі і наявній кваліфікованій робочій силі.

ВВП Чехії в 2019 р. зріс на 2,4%. Переглянута оцінка зростання внутрішнього валового продукту за 2019 рік підтвердила уповільнення зростання чеської економіки в річному обчисленні з 2,8 до 2,4%. Такі дані опублікувало Чеське статистичне управління (ЧСУ). Разом з тим, річне зростання ВВП за четвертий квартал 2019 року виявився вище на 0,1% (1,8% замість 1,7%). У минулому році продовжилося зростання споживання домогосподарств і валове нагромадження основного капіталу, як і зовнішньоторговельний баланс. Зросли також капітальні інвестиції, вкладення в інтелектуальну власність [4].

Станом на червень 2019 р. рівень безробіття в Чеській Республіці був найнижчим в ЄС – 1,9%, на сьогоднішній день кількість вакансій становить приблизно 316 900 місць і це не межа – роботодавці відкривають все більше нових робочих місць, а рівень бідності – другий найнижчий серед членів ОЕСР. У січні 2020 р. зростання цін у республіці склав, у порівнянні з аналогічним торішнім періодом, 3,6%, що стало найвищим показником з березня 2012 р. Такий високий показник інфляції пов'язане з подорожчанням продуктів харчування

(фруктів, алкогольних напоїв і комунальних послуг). Крім того, порівняно із січнем 2019 року орендна плата зросла в середньому на 4,2%, природний газ подорожчав на 2,9%, а електроенергія на 10%. [5]

Польща йде відразу після свого чеського сусіда, головним чином завдяки дуже високим оцінкам при рівні безробіття нижче 4%, значному приросту продуктивності і стійкому зростанні зайнятості. Станом на 2019 рік, польська економіка стабільно росла протягом останніх 28 років, що є рекордним показником в ЄС. Таке зростання було експоненціальним: ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності в середньому на 6% в рік за останні 20 років, що є найбільш вражаючим показником в Центральній Європі, в результаті чого країна подвоїла свій ВВП з 1990 року. Подібне зростання обумовлений цілою низкою чинників, серед яких доцільно згадати: вигідне географічне розташування; швидкий і ефективний перехід від застарілої економічної моделі до вільного ринку; розвиток промисловості, економіки, формування робочих місць. У січні 2020 року зростання цін на споживчі товари та послуги в Польщі склало 4,4% проти 3,4% у грудні [3].

Важливо відзначити, що Польща – єдина посткомуністична країна, економіці якої привласнений рейтинг розвиненої.

Отже, порівнявши основні макроекономічні показники двох країн, можемо дійти висновку, що до 2020 року обидві країни мали активне зростання і розвиток, тим самим ще раз доводячи, що Чехія і Польща мають гарне майбутнє на Європейській арені.

Список використаних джерел

1. Макроекономические показатели [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.calc.ru/Макроекономичесkiye-Pokazateli.html>
2. Макроекономічні показники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://helpiks.org/7-60550.html>
3. Czech Republic and Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kafkadesk.org/2019/03/04/czech-republic-and-poland-among-most-stable-economies-in-the-eu/>
4. ВВП Чехии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ruski.radio.cz/vvp-chehii-v-2019-godu-vyros-na-24-8106553>
5. Экономический прогноз на 2019 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ruski.radio.cz/ekonomicheskiy-prognoz-na-2019-god-nizkaya-bezrabotica-i-ee-posledstviya-8142137>

Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук, доцент.

ОСНОВНІ ВИДИ КРЕДИТУ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ І ШЛЯХИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Під впливом найжорсткішої конкуренції фірми змушені обмежити основний капітал до мінімуму та максимізувати оборот коштів, мобілізованих для здійснення їх діяльності. З метою підвищення ефективності вкладеного капіталу промислові і зовнішньоекономічні підприємства та організації використовують можливості кредитування для своєї діяльності. І це дозволяє їм формувати свої оборотні кошти за рахунок позик, отриманих під заставу реалізованих товарів, на весь період їх руху від продавця до покупця і до завершення розрахунків між ними. Роль торгового фінансування в міжнародній торгівлі дуже важлива. Фактично, до 90% світової торгівлі залежить від інструментів торгового фінансування.

Міжнародний кредит, як і будь-яку економічну категорію, слід визначати в комплексі економічних відносин, чинників і об'єктів, яким він служить. З цих позицій можна дати наступне науково-теоретичне визначення міжнародного кредиту. Міжнародний кредит – це рух позичкового капіталу в сфері міжнародних економічних відносин, що полягає в наданні валютних і товарних ресурсів на умовах повернення, погашення та виплати (сплати відсотків) [1]. Об'єктивною основою виникнення і розвитку міжнародного кредиту став випуск продукції для національних рамок під впливом розвитку зовнішньої торгівлі, посилення інтернаціоналізації економічних зв'язків, міжнародної усунювання капіталу, спеціалізації та кооперування виробництва, науково-технічний прогрес.

У наш час основними видами кредитуваннями в міжнародній торгівлі є: фірмові позики, банківське кредитування, факторинг та форфейтинг. Але найбільшої популярності в використанні набувають факторинг і форфейтинг. Отже, розглянемо усі основні види кредитування більш детальноше.

Фірмові позики являються формою комерційного кредиту у зовнішній торгівлі та надаються експортером однієї країни імпортеру іншої країни у вигляді розстрочки за товари, що продаються від їх імені за власні (або позикові) кошти. Умови надання фірмових позик різні залежать від виду товарів, кон'юнктури світових товарних ринків та політичної ситуації.

Фірмові позики, надані постачальниками для експорту складного обладнання, кораблів та техніки, ніколи не покривають повну вартість експортованих товарів, частина замовлення оплачується покупцем готівкою або навіть передоплатою. Звичайно, що фірмові позики мають деякі недоліки, через які знижується конкурентоспроможність цього виду кредитування в міжнародній торгівлі. Мається на увазі, цільовий характер позик, пов'язаність лише з одним постачальником, складнощі у виборі придбаного обладнання, а також залежність від фінансового стану постачальника та його можливості отримувати позики в банку. Останній аспект складає незручності, особливо в контексті підвищення процентних ставок на національних грошових ринках. Це змушує експортера знайти відсутні кошти та звернутися до приватних компаній, щоб застрахувати ризики на залишок кредиту, а це призводить до зростання вартості фірмових позик. Тому фірмові позики у зовнішній торгівлі поступилися місцем прямим банківським позикам.

Банківські позики мають важливу роль у сучасних умовах міжнародної торгівлі. Вони надаються банком країни-експортера безпосередньо банку імпортера або, рідше, самому імпортеру. У цьому випадку банк-кредитор виплачує експортерові повну вартість відвантажених товарів за умови пред'явлення торгових документів. Звільнення експортера від необхідності надавати позику за свій рахунок, дозволяє продавцю поставляти товари за нижчими цінами.

Банківське кредитування передбачає кілька видів участі банків у кредитуванні зовнішньоекономічної діяльності:

- банківський кредит, коли банки-позикодавці купують кредитні зобов'язання (векселі, банківські гарантії) у експортерів або набувають права на них. У цьому випадку банківська позика здійснюється у формі коротко- та середньострокового фінансування корпоративних позик;

- банківська позика, коли імпортер або його банк виписує боргові зобов'язання безпосередньо банку-кредитору. При такому виді кредитування банки-позикодавці вкладають власні ресурси у кредитні операції, надаючи позику безпосередньо імпортеру, його банку або спеціальній кредитно-фінансовій компанії;

- прийняття банками векселів, виданих експортерами або імпортерами. У цьому випадку акцепт банків є засобом отримання позики, оскільки учасники національних грошових та валютних ринків вкладають тимчасові вільні кошти в акцепти банків [2].

Привабливість банківської позики для імпортера пов'язана насамперед із нижчими ставками, що стягуються банками (порівняно з

відсотками за фірмову позику) та не пов'язаність з конкретними фірмами. Недоліком такої форми фінансування є те, що будь-які затримки підписання контракту на поставку машин та обладнання можуть суттєво скоротити термін позики, а також призвести до її подорожчання через стягнення комісії за зобов'язанням, яку боржник змушений платити банку-кредитору за невикористану частину кредиту.

Під **факторингом** у міжнародній торгівлі розуміється ряд комісійних та посередницьких операцій, пов'язаних з присвоєнням банку несплачених рахунків-фактур постачальником-клієнтом за поставлені товари, виконану роботу, надані послуги та, відповідно, право на отримання плати за них, тобто зі стягненням дебіторської заборгованості клієнта (надходження коштів на платіжні документи). Факторинг використовується при експорті споживчих та серійних товарів з розстрочкою оплати протягом 90-120 днів. Підприємства, особливо середні, з великою часткою експортної продукції, мають можливість перетворити за допомогою факторингу поставки з розстрочкою платежу в операції з умовно негайною оплатою готівкою. Експортні факторингові комерційні банки пропонують своїм клієнтам потрібну вигоду, тобто бере на себе послуги з обліку боргів, контролю та стягнення боргів, ведення статистики продажів.

Експортний факторинг відіграє важливу роль, перш за все, для малих і середніх підприємств, які прагнуть збільшити обсяг продажу своїх товарів або зацікавлені в нових ринках збуту своєї продукції. Послуги, що надаються банками з факторингових операцій, також привабливі для підприємств, які мають невелику частку експорту в загальному обороті і для яких не вигідно утримувати спеціальний штат робітників, зайнятих обробкою зовнішньоекономічних документів, питаннями отримання виручки від поставлених товарів для експорту та валютних проблем.

Факторинг вигідний експортерам насамперед за рахунок прискорення оборотності коштів у зовнішньоторговельних операціях. Але й імпортери, у разі використання міжнародного факторингу, отримують можливість погоджувати з експортерами прийнятні для них терміни відстрочки платежу.

Форфейтинг на даний момент – найпоширеніший вид кредитування в міжнародній торгівельній діяльності і являє собою придбання банком або форвартором на повний термін на заздалегідь узгоджених умовах векселів (тратт) та інших фінансових документів. Таким чином, експортер передає форварду комерційні ризики, пов'язані з неплатоспроможністю імпортера. У результаті продажу

портфеля боргових вимог спрощується структура балансу компанії-експортера, скорочуються строки стягнення претензій, бухгалтерські та адміністративні витрати.

Форфейтинг зазвичай використовується при доставці інвестиційних товарів на великі суми та при довгостроковій оплаті частинами, які з тих чи інших причин не можуть бути профінансовані звичайними методами. Як доповнення до традиційних методів кредитування зовнішньої торгівлі, форфейтинг знайшов широке застосування в експорті машин та обладнання.

Послуги форфейтингу для експорту включають середньострокове (від 6 місяців до 3-5 років) кредитування і, на відміну від факторингу, банк бере на себе всі ризики експортера, тобто операція не передбачає зворотного регресу [2]. Крім того, форфейтинг – це разова операція, пов'язана зі збором коштів на конкретний документ, тоді як експортний факторинг, як правило, передбачає постійний зв'язок між сторонами та наявність інтегрованої системи обслуговування. Ще одна характерна особливість форфейтинга полягає в наявності вторинного ринку, на якому можливий перепродаж придбаних комерційних векселів.

У підсумку варто зазначити, що в умовах посиленої конкуренції на світових ринках кредитування зовнішньоекономічної діяльності стає не лише необхідною, але іноді неминучою умовою продажу товарів, головним чином машин та обладнання. Це положення повністю застосовується до позики у зовнішньоекономічних відносинах України.

Об'єктивною основою розвитку міжнародного кредитування є випуск продукції за національні межі, посилення інтернаціоналізації економічних зв'язків із поглибленням спеціалізації та кооперації виробництва в різних країнах.

Міжнародний кредит є важливим фактором у створенні великих акціонерних компаній і ускладнює доступ малих та середніх фірм до ринку позичкового капіталу.

Список використаних джерел

1. Давлеткильдинова Р.С., Быльнь В.Р., Цельковская Н.П. Международные отношения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/669/44669/21447?p_page=4 – вільний. Мова рос.

2. Кредитование международной торговли [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studizba.com/lectures/139-jekonomika-i-finansy/2315-osnovy-vneshnejekonomicheskoy-deyatelnosti/43885-7-kreditovanie-mezhdunarodnoj-torgovli.html> – вільний. Мова рос.

Науковий керівник: О.А. Задоя, кандидат економічних наук, доцент.

**WHY UKRAINE HAS THE STATUS THE POOREST COUNTRY
IN EUROPE, DESPITE IT WAS ONE OF THE MOST
DEVELOPING REPUBLICS IN THE USSR?**

When the Soviet Union collapsed and Ukraine has had independent, it was considered one of the most developing republics in economic development in the USSR. Also, after the USSR has disintegrated, people have high expectations when economic stagnation has imposed on Ukraine by the communist system will become a thing of the past. Ukrainians believed that thanks to many natural resources and human potential, Ukraine will raise the economy from its knees and become a prosperous European country. However, now Ukraine, overtaking Moldova, came out on top and received the title of the poorest country in Europe (Рамблер, 2018).

So, why Ukraine, which recently was one of the most highly, developed republics of the USSR subsequently surrendered its positions?

When the Soviet Union collapsed, Ukraine could not be called a poor country, moreover, the military-industrial complex was called progressive and now, sadly, we have to ask for ammunition from other countries.

Undoubtedly, the economic system of the USSR was unified, it was on this system that the division of labour was planned. Despite the fact that after the collapse of the Soviet Union Ukraine received quite a few enterprises and places where it is possible to extract minerals, the problem was that many of them, almost all were closely associated with the Russian Federation and several other Union republics.

But a bigger problem was the lack of money. One of the best solutions for Ukraine would be its conjugation with the international market however it never happened; in this case, Ukraine had to invest huge sums on the modernization of the country, to adjust to the new standards and new market economy. Ukraine did not have money to fulfill the IMF conditions, but the problem still had to be solved and then our government again made a mistake. They hoped for the help of Western countries. However, Western countries were not going to grow a competitor. Instead, they decided to do what they called "demographic education." They did this to turn Ukraine into a tool of containment of Russia.

One of the factors that Ukraine has lost the opportunities that were given to it in 1991 and loses them until today I also want to mention the oligarchs

One of the first decisions regarding the oligarchy Ukraine borrowed from its neighbours, the Russian Federation, namely began to carry out so-called "shock therapy" (Baltnews, 2019). Ukraine has carried out a set of radical economic reforms, which were aimed at improving the economy of our country and bringing it out of the crisis. The state introduced instant price liberalization, reduced money supply and privatization of unprofitable state-owned enterprises. However, it was another mistake.

When Leonid Kravchuk became president, he felt the absurdity and stupidity of this system more than anyone else. From economic stagnation and crisis, Ukraine's economy plunged into complete chaos. The consequence of this 'treatment' was: the rise in prices, which of course did not please the residents of the country and so lost a large number of funds after the independence of Ukraine, began the devaluation of currencies, began to close the enterprises – all this also caused indignation of the people of Ukraine. Together with these problems began to grow another, which all Ukraine to this day blame in the low economy and the new status of our country, as the poorest country in Europe is the dawn of the oligarchy

After all the reforms adopted by Leonid Kravchuk failed, he was replaced by Leonid Kuchma. This change of president led to a slight improvement in our economy, but still, most of the enterprises were in the state sector because of mismanagement or corruption, most enterprises closed the rest of the work at a loss.

Today, the average salary of a Ukrainian is \$225 per month, which is an order of magnitude less than in other European countries. Ukraine also lags far behind many countries in terms of GDP. According to the MP, compared to 1991, Ukraine's GDP fell by more than 30%.

As proof to my words I want to attach a diagram, clearly showing the GDP of Ukraine (Fig. 1) (minfin, 2020).

During the years of subsequent presidents, none of them has succeeded in creating a "Singapore scenario" to eliminate corruption in the country. On the other hand, no steps have been taken to create a big economic leap following the example of the People's Republic of China

Today, Ukraine has many problems, the main ones of which prevent to raise the economy of this country.

I want to start with the armed conflict in eastern Ukraine, which led to the death of thousands of residents, the decline in living standards of the population, the destruction of civilian infrastructure and the huge flow of refugees. Ukraine had to re-create an army. In the 2020 budget, the expenditure on the armed forces of Ukraine is 117 mln hryvnia.

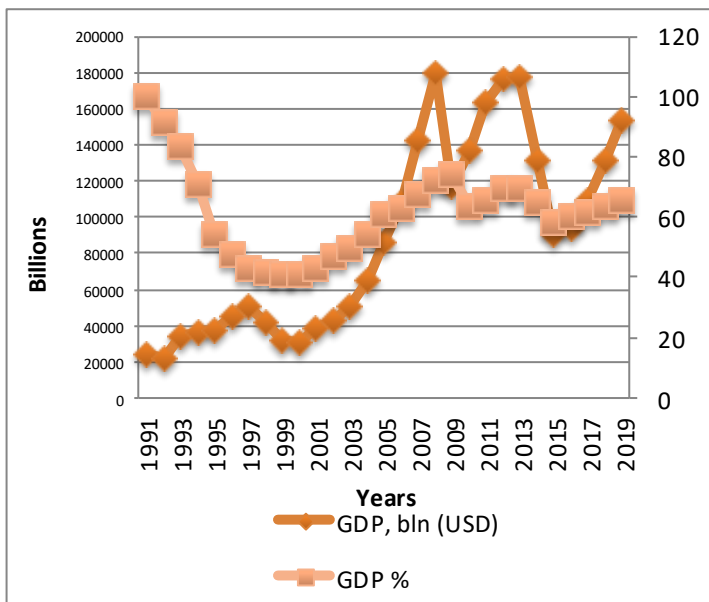

Fig.1. Data on the dynamics of the Ukraine’s GDP in 1991-2019

I also want to highlight the global covid 19 pandemics. The Government of Ukraine has allocated 92 billion hryvnias to the fund to combat the covid. In March, Ukraine began a lockdown, which lasted 3 months and reduced the receipt of taxes to the treasury, as a result of the deficit of the state budget in Ukraine for September 2020 amounted to 94 billion hryvnias.

I also want to attach a chart showing income, expenses, lending and budget deficit (Fig.2) (minfin, 2020).

However, there are rays of light in the Ukrainian economy. The Government of Ukraine is looking for a way out of the current difficult economic situation and conducted an audit of the state according to which Prime Minister Denis Shmygal said that the size of Ukraine’s unrealized potential over the last 10 years is 1 trillion dollars. The largest share in this figure is occupied by minerals. According to the head of the government, the correct use of the subsoil can bring Ukraine 409 billion dollars (Елена Среда, 2020).

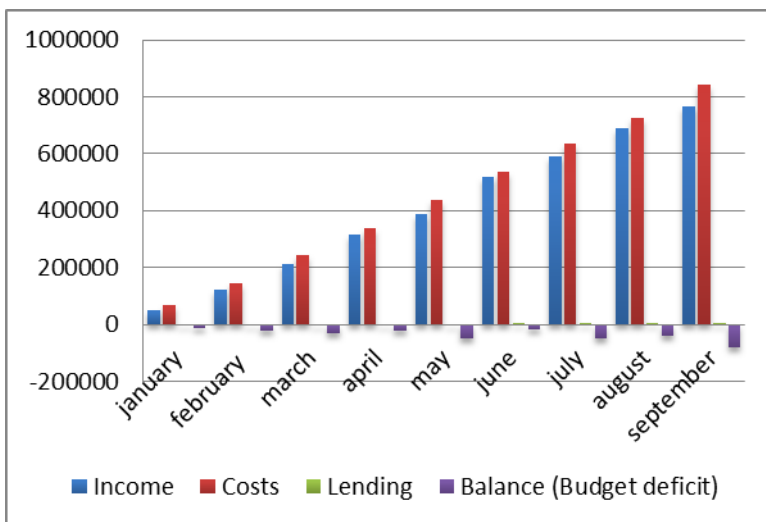

Fig.2.Implementation of the state budget of Ukraine in 2020 (UAN, million)

In conclusion, I want to say that at this stage Ukraine has quite a lot of problems preventing the growth of the economy, but the government has begun to act towards improving the situation by increasing the development of minerals, which will have a positive impact on the economy in the future. In conclusion, I want to say that despite the fact that Ukraine is a country rich in natural resources, black soil and hard-working people, but at the moment it is successfully hindered by military actions in the East of Ukraine, Olegarkhia and corruption, but the government is acting in the direction of improving the situation, which will positively affect the economy in the future.

References

1. Рамблер/финансы. 2020. «Развод По-Советски»: Какие Республики Выиграли Больше Всего. [online] Available at: < <https://finance.rambler.ru/economics/39617913-kakie-respubliki-sssr-bolshe-vsego-vyigrali-posle-ego-raspada/> > [Accessed 14 November 2020].
2. Naspravdi.info. 2020. Упадок України. Як Промышленная Держава Оказалась На Задворках Европы И СНГ | Насправді. [online] Available at: < <https://naspravdi.info/novosti/upadok-ukrainy-kak-promyshlennaya-derzhava-okazalas-na-zadvorkah-evropy-i-sng> > [Accessed 14 November 2020].

3. 8. Index.minfin.com.ua. 2020. *ВВП України [2020]* ▷ *ВВП На Душу Населення В Україні*. [online] Available at: < <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/> > [Accessed 14 November 2020].

4. 9. Index.minfin.com.ua. 2020. *Бюджет України [2020]* ▷ *Государственный Бюджет Украины – Минфин*. [online] Available at: < <https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/> > [Accessed 14 November 2020].

5. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. 2020. *Шмыгаль Оценил Потенциал Международной Торговли Украины*. [online] Available at: < <https://zn.ua/ECONOMICS/-shmyhal-otsenil-potentsial-mezhdunarodnoj-torhovli-ukrainy-.html> > [Accessed 16 November 2020].

Scientific supervision by Ruslan Kliuchnyk, PhD in Politology, Associate Professor.

Language supervision by Ruslana Stetsenko, lecturer.

О. Задоя

кандидат економічних наук, доцент

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ СТАБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ І ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Початок 2020 р. ознаменувався входженням економіки України у стадію рецесії, яка була викликана як суб'єктивними (спад виробництва, військові дії, зміна політичної влади і неузгодженість дій різних інституцій), так і об'єктивними факторами (світова пандемія COVID-19, черговий виток середньострокового економічного циклу, криза перевиробництва в глобальному масштабі, спад сукупного попиту, торгові конфлікти між провідними економіками світу). На тлі появи перших випадків зараження новим вірусом людей на території України, держава в особі органів виконавчої і законодавчої влади постала перед складним вибором: з одного боку необхідно було приймати непопулярні рішення щодо обмеження ділової активності бізнесу та свободи пересування громадян з метою не допустити різкого збільшення захворюваності, з іншого боку, для виходу з рецесії економіка потребувала застосування інструментів експансії для підвищення сукупного попиту і поживлення економічної активності господарюючих суб'єктів країни. Варто відзначити, що перші втрати

економіка України почала нести вже в IV кварталі 2019 р. Промислове виробництво скорочувалося з 2017 р., проте 2019 р. було закінчено з рекордним падінням – 9,3%, а введення жорсткого карантину в березні 2020 р. обрушило індекс промислового виробництва ще на 13% [1]. Україна зіткнулася з ситуацією, коли стало можливим повторення сценарію 90-х років XX століття – стагфляцією. Неспроможність вітчизняних виробників наповнити внутрішній ринок продукцією (навіть сільське господарство за IV квартал 2019 р. впало на 39%) [1], більш складні і обмежені логістичні маршрути через закриття кордонів із зарубіжними країнами могли привести до різкого стрибка цін. Складна ситуація складалася і на валютному ринку України: негативне сальдо зовнішньоторговельного обороту в IV кварталі 2019 р. зросло на 230% в порівнянні з I кварталом цього року, і цей дисбаланс міг чинити сильний тиск на курс національної валюти. Виходячи з ситуації, що склалася, уряду необхідно було використовувати традиційні інструменти регулювання, але з урахуванням специфіки розвитку економічних і соціальних взаємин в суспільстві, які були продиктовані пандемією і карантинними обмеженнями.

Традиційним інструментами в період економічних спадів вважається фіскальна політика. Зниження податкового тягаря має збільшити рівень наявних доходів економічних суб'єктів і тим самим підвищити сукупний попит. Однак в Україні цей інструмент не був використаний через небезпеку занадто сильного зниження надходжень до бюджету, невиконання дохідної і, відповідно, видаткової частин. Необхідність виконувати свої соціальні зобов'язання перед суспільством і обслуговувати зовнішній борг підштовхнуло уряд до шляху розміщення облігацій державної позики в національній валюті. Цей процес повинен був проходити при узгодженій політиці Міністерства фінансів і НБУ з метою не допустити ревальвації гривні. Але цього зроблено не було. НБУ не став знижувати облікову ставку та виходити з інтервенціями на валютний ринок, розміщення облігацій призвело до різкого збільшення припливу валюти в країну, гривня ревальвувала на 15% за 2019 р. і трималася в районі 24 грн/дол. до березня 2020 р. Таке сильне зміцнення національної валюти відразу позначилося на структурі зовнішньої торгівлі – експорт впав, імпорт зріс. Таким чином, стає очевидним, що застосування вищевказаних інструментів в нашій країні було вкрай неефективним через неузгодженість дій двох незалежних органів влади.

Якщо розглядати ще один інструмент, який застосовують під час економічної кризи для активації ділової активності на внутрішньому ринку, то це протекціонізм і його елементи. В даному випадком,

враховуючи сприятливу обстановку для імпортерів, яка склалася внаслідок зміцнення курсу гривні, потрібно було шукати можливість скоротити потік товарів іноземних виробників на український ринок і тим самим підтримати вітчизняного виробника, тим більше в період карантинних заходів. Існує два найбільш ефективних інструменту протекціонізму: тарифне і нетарифне обмеження. З огляду на ревальвацію гривні, тарифне обмеження не тільки не зменшить обсяг товару, що ввозиться з-за кордону, але і за рахунок зменшення бази оподаткування при декларуванні митної вартості в перерахунку на гривню, різко знизить надходження до бюджету. В результаті в 2020 р. дефіцит бюджету досяг 300 млрд грн. [2]. Тому необхідно було вносити зміни до Митного кодексу та переорієнтуватися на кількісне обмеження імпорту – квотування. Розподіл квот здійснювати за допомогою ліцензування через аукціони, тим самим наповнюючи бюджет. Неможливість збільшення кількості імпортного товару призвело б до зростання інфляції, але через низький сукупний попит це зростання було б в межах необхідного рівня для активації бізнес процесів серед вітчизняних підприємців, що в свою чергу дозволило б зберегти робочі місця і не допустити такого сильного зростання безробіття. Цього не було зроблено і, очевидно, що не в останню чергу через корупційну складову, характерну для функціонування митниці в Україні.

Наступний інструмент – монетарна політика. Для спрощення доступу до фінансових ресурсів уряди держав в особі їх центральних банків йдуть на зниження облікової ставки. Це і було зроблено в Україні, але з великим запізненням. З 2019 р. по жовтень 2020 р. облікова ставка була знижена з 18 до 6% [3]. Основні етапи зниження припадають на 2020 р., однак сенсу в цьому вже особливо не було – весь бізнес пішов на карантин, а перед цим він не встиг досить зміцнитися, щоб безболісно перенести витрати, пов'язані з переорієнтацією на дистанційну роботу і обслуговування клієнтів. За даними Національного банку України кредити нефінансовим корпораціям в період 2019 – вересень 2020 рр. не те що не зросли, а впали на 8% [4]. Це говорить про невідповідності, в першу чергу з інформаційної та мотиваційної частини, застосування цього механізму. Залишається відкрите питання правого забезпечення захисту прав позичальників і кредиторів.

Підводячи підсумки, можна відзначити неузгодженість дій при використанні стабілізаційних інструментів і відчуття відсутності цілісної стратегії. Наслідки падіння індексу ділової активності, причому не тільки в промисловому секторі (-24%, січень-вересень

2020 р.), а й у внутрішній торгівлі (-25%, січень – вересень 2020 р.) [5], знаходять своє відображення в невирішених і актуальних проблемах сучасної України, а саме: зростання рівня безробіття, проблеми із забезпеченням навчальних закладів засобами дистанційного навчання, неукомплектованість медичного персоналу, зростання соціальної напруженості, інші негативні соціальні та економічні явища сьогодення. Тому дуже важливо, щоб управлінські рішення в масштабах національної економіки приймалися узгоджено, на професійному рівні і зі спільним баченням стратегії розвитку.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистик України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – вільний. Мова укр.
2. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua> – вільний. Мова укр.
3. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stages/archive-rish> – вільний. 05.10.2020 – вільний. Мова укр.
4. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms> – вільний. Мова укр.
5. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#1> – вільний. Мова укр.

T. Zayats

Alfred Nobel University, Dnipro

IMPLICATIONS OF GLOBALIZATION FOR THE US ECONOMY

Globalization is the term used to describe the growing of interdependence of the world's economies, cultures, and populations. It is caused by cross-border trade in goods and services, technology, and flows of investment, human capital, and information. The main problem is to understand if more of a positive or negative effect globalization has brought to the US economy.

It can be said that the process of international economic globalization, gradually increasing the mutual influence and interdependence of national economies, has reached a level where its quantitative growth has led to noticeable qualitative consequences both for the American economy and for the economies interacting with it. Also, it has generated serious

socioeconomic challenges. At the same time, advantages can be identified such as the exchange of technology and knowledge between countries, expanding the range of goods and services of the domestic market through international trade, and so on. Although, along with this there are also disadvantages: the interdependence between the capitals and resources of countries is increasing, as a result, the country's external debt increases, and the economy is threatened with a total crisis (What is Globalization | IGI Global, 2020).

Globalization causes completely ambiguous consequences for both economic and social spheres of the country. They can be both positive and negative. It already depends on the level of development of the national economy. We can say that the power of the economy is directly proportional to the scale of positive processes from its (economy) globalization: the more one, the more the other. However, along with this, there are many problems and negative consequences for the economy and population of the country, which are generated by globalization. The example of the United States fully confirms this. The globalization of the economy is manifested in the growth of the scope and importance of foreign trade and international movement of capital, the expansion of the movement of labor resources between countries, the strengthening of economic integration and cooperation, and the growth of information exchanges.

The main driving force behind the globalization of the economy is technical progress, state economic policies aimed at liberalizing international economic relations, as well as the activities of TNCs abroad. It is TNCs that determine the balance between US direct investment abroad and foreign investment in the US in favor of US investment. At the same time, one can observe a rather large involvement of the biggest American TNCs in foreign activities. In 2013, employment in them reached 35 million people (23 million people in the United States and 12 million people in foreign branches). Thus, globalization solves one of the main economic problems – it reduces the unemployment rate in the country. Technological innovations, primarily in the field of transport, communications, processing and transmission of information, have significantly reduced the cost of doing international business and, as a result, have expanded the opportunities for foreign trade and investment.

State policy also plays a significant role in the globalization of the economy. Since the mid-1950s, the attitude of many governments, including the American one, to tariff policy has begun to change. Politicians and businessmen are aware of the benefits of the international division of labor, international economic specialization and cooperation. With many advantages over its competitors, the United States began to actively support

the ideas of free trade, capital movement and labor force. Significant efforts by the American government were aimed at lowering its own trade tariffs and stimulating other countries to take similar measures.

The main advantages of globalization for the US economy are: more efficient use of the country's economic resources, introduction of innovations, technology transfer and attraction of scientific and technical resources from abroad, reduction of production costs by transferring enterprises abroad to countries with cheap labor, attraction of cheap labor force (often undocumented migrants) into the country's economy, and as a result – accelerated economic growth and improved living standards for its population.

More specifically, the following positive consequences of globalization for the American economy can be noted. First, cheap imports from third world countries keep inflation in check, boost incomes and increase consumer demand (and hence economic growth). Second, the openness of the American economy and its dynamic development contribute to the inflow of capital and skilled labor from abroad. This has a positive effect on economic growth and, accordingly, on employment. Capital inflows keep lending rates low, which has a positive effect on investment growth. Third, the growth in the export of American goods leads to the creation of additional jobs (which **were** indirectly mentioned earlier). Fourth, the export of capital abroad, especially direct investment, contributes to the creation of favorable conditions for the functioning of American companies in global market (due to lower production costs). Thereby, the rate and value of profit increases, and competitiveness improves. As a result, economy of the state is strengthening. Prosperity of the population is also increasing. Access to international capital market is opening more widely. As a result of foreign capital usage, a country at any given moment can consume more than it produces.

While the correlation between economic openness and economic growth is difficult to quantify, the evidence suggests the following. Countries that have conducted open economic activities since the 70s of the twentieth century demonstrate higher rates of economic growth per capita than those that preferred the isolation of the national economy (autarky).

In general, globalization of the American economy in many ways has a positive effect on the economic development of the state. At the same time, ambiguous consequences and problems arise. It is especially possible to single out three spheres of the country's socio-economic life, where the results of globalization are manifested negatively. To begin with, this is the impact on employment, especially on a number of sectors of the economy where international competition is more pronounced or where the export of

productive resources abroad has taken a significant turn. Another problem is the possibility of a sudden outflow of capital, as was the case with the countries of Southeast Asia and the former socialist republics in 1997-1998, in Russia during the crisis of 2008-2009. Such processes can significantly destabilize world markets, including the US market. What is more, for the United States, globalization has manifested itself in a growing trade deficit, which has contributed to the reduction in the cost of imports. But at the same time, there were such negative processes as an increase in the balance of payments deficit and increased external debt. Thus, it is well traced that the globalization of the economy has led to a serious and more than ever urgent for the issue of country's large external debt, and it is as serious as it might seem at first glance (Supyan, 2020).

External debt sustainability analysis shows the country's suitability for foreign investment. What matters is not the size, but the ratio of debt to GDP. Accordingly, the lower the GDP and the higher the debt, the less attractive the country becomes for investors. And this may already have a negative impact on the domestic economy. In other words, countries are becoming dependent on foreign investment and capital from each other. In 1982, the US national debt was only \$1 trillion. Over the past thirty years, it has grown almost 20 times. In the 90s, the balance of payments deficit was constantly growing, reaching record levels in relation to GDP. (The deficit, for example, of the balance of payments in 2012 reached almost \$500 billion – 3.3% of GDP) (Padaneva, 2016). Thus, the US national debt as a percentage of GDP from 2002 to 2019 has more than doubled (more detailed data are presented in the fig. 1). Currently, the main reason for the deficits is the faster growth of the American economy compared to other countries, which attracts foreign capital and foreign importers to the American market. External deficit means that a country is consuming more than it is producing. The difference between production and consumption is covered by imports (Galochkin, 2019).

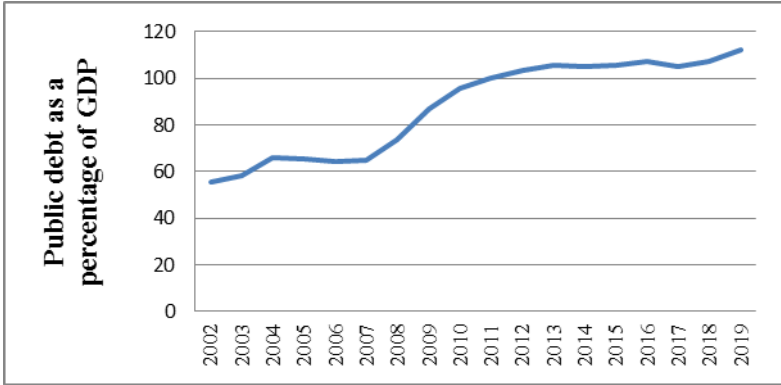

Fig.1. Public debt growth dynamics

Hence, the US national debt of 27,13 trillion (which is 116 percent of the country’s GDP) has already exceeded the size of the American economy (Public debt of the U.S. by month, 2019-2020 | Statista, 2020). This figure is 10 times higher than the current debt burden. Accordingly, the US financial sector is on the verge of collapse, and the economy itself is at risk of facing a debt crisis or default (Will the United States Ever Default on Its Debt?, 2020).

There are several ways to reduce public debt. These are, for example, the redirection of budget funds from social needs to the real sector of the economy (transition to an active budget form), privatization or borrowing foreign funds in the form of various kinds of investments, and so on. These actions will not lead to a significant reduction in debt, and as practice shows, there is still no example in history when a country with a colossal external debt would be able to pay it off. But even in spite of the aforementioned possible problems, there will be no default in the US. As a rule, foreign investors and exporters invest the dollars received in the United States into the American economy. When the demand for domestic investment in the United States exceeds the scale of domestic saving, foreign borrowing is carried out and national debt consequently rises. If savings exceed investment demand, their surplus rushes abroad. Therefore, many countries exporting to the country are interested in the growth and accumulation of external debt. The latter, in turn, allows you to continue importing goods and maintain a high paying capacity of the population. Hence, we can conclude that the increasing figures of the state’s external debt are equally beneficial for other countries and for the United States in particular (Galochkin, 2019).

To summarize, the growth of the economic interdependence of countries requires a special handling of the financial interaction of states. The task of preventing or at least minimizing the consequences of possible global or regional financial crises for national economies has become very urgent in many countries. Globalization has a predominantly positive impact on the United States economy. Thanks to such a process, many problems can be solved both in the economic and social spheres: unemployment, lack of state budget, expansion of domestic market etc. Even significant, at first glance, problems imminent default type, in fact, are not so troubling and have rather positive impact. Therefore, using the example of the United States, one can observe that the leading capitalist countries are increasing their national debt without worrying about reducing it. In the final analysis, the process of globalization ends up being beneficial to the economy of the state in question.

References

- Padaneva, A., 2016. Analysis of the US National Debt Structure.
- Supyan, V., 2020. Globalization of the US Economy: Scope, Achievements and Problems. Russian Foreign Economic Bulletin, [online] Available at: <<https://cyberleninka.ru/article/n/globalizatsiya-ekonomiki-ssha-masshtaby-dostizheniya-i-problemy>> [as of November 8, 2020].
- Galochkin, V., 2019. The public debt of the leading countries of the world. Chronoeconomics, [online] (6). Available at: <<https://cyberleninka.ru/article/n/gosudarstvennyy-dolg-veduschih-stran-mira/viewer>> [as of November 8, 2020].
- Igi-global.com. 2020. What Is Globalization | IGI Global. [online] Available at: <<https://www.igi-global.com/dictionary/education-literature-development-responsibility/12284>> [Accessed 13 November 2020].
- Statista. 2020. Public Debt Of The U.S. By Month, 2019-2020 | Statista. [online] Available at: <<https://www.statista.com/statistics/273294/public-debt-of-the-united-states-by-month/>> [Accessed 13 November 2020].
- The Balance. 2020. Will The United States Ever Default On Its Debt?. [online] Available at: <<https://www.thebalance.com/u-s-debt-default-3306295>> [Accessed 13 November 2020].

*Scientific supervision by Ruslan Kliuchnyk, PhD in Politology,
Associate Professor.*

*Language supervision by Natalia Polishko, PhD in Philology,
Associate Professor.*

УЧАСТЬ КНР У ПРОЄКТАХ ОСВОЄННЯ АРКТИКИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ У СВІТІ

У сучасному глобальному порядку денному Арктиці належить пріоритетне місце, що впливає на зростання її геополітичної та економічної ваги. Арктичний регіон, багатий на величезні природні ресурси, потенційні ресурси нафти і газу, перетворився на об'єкт довгострокових геополітичних інтересів провідних держав світу, до яких належить й Китайська Народна Республіка.

У ХХІ столітті кардинально змінюється сфера арктичних зацікавлень впливових держав світу. Якщо раніше першочерговий інтерес становили оборонні та військові переваги, то на сьогоднішній день на перший план вийшли економічні та гуманітарні можливості, які відкриває Арктика перед державами, які долучилися до проєктів її освоєння. Доцільно зауважити, що геополітичне значення Арктики збільшується не лише через зростання попиту на стратегічні ресурси, такі як нафта та газ, а й наявність транспортних коридорів, що зумовлює посиленням інтересу до регіону транснаціональних консорціумів, а також інноваційних підприємств, які створюють технології, що полегшують видобування ресурсів у складних арктичних умовах. Саме ці два аспекти видаються найбільш перспективними з огляду на те, що згідно з дослідженням групи учених з геологічних служб США і Данії, під льодами Арктики знаходиться приблизно 83 млрд бар. нафти, або 13% від світових нерозвіданих запасів, і 1550 трлн куб. м природного газу [4] .

Слід виділити 4 групи держав, для яких характерними є відносини суперництва-співробітництва в Арктиці. До першої належать власне арктичні держави, які мають прямий вихід в Північний Льодовитий океан (Російська Федерація, США, Канада, Данія, Норвегія). Другу групу формують приарктичні держави (Швеція, Фінляндія, Ісландія). До третьої відносять міжнародні організації (НАТО, ЄС, організації країн Північної Європи), а до четвертої можна віднести неарктичні держави, до яких належить і КНР [3, с. 112]. Важливо акцентувати увагу на тій обставині, що саме неарктичні держави здійснюють активні

кроки з розширення своєї науково-дослідної, економічної і навіть військової присутності в Арктиці.

Найбільший інтерес серед неарктичних країн до Арктичного регіону проявляє Китай, для якого 20 відсотків ще не відкритих світових запасів вуглеводнів арктичного шельфу становлять стратегічний інтерес у зв'язку з стрімким збільшенням потреби країни в енергетичних ресурсах. Саме з цією метою КНР просуває програми двостороннього і багатостороннього співробітництва з північними країнами у сфері вивчення ресурсів Арктики, розвиває торгово-економічні зв'язки з приарктичними країнами, будує власний криголамний флот. З метою розширення сфер впливу як на глобальному, так і на регіональному рівнях, офіційний Пекін докладає чимало зусиль для ефективною адаптації до нових міжнародних реалій задля повноцінної реалізації власного потенціалу й посилення своїх міжнародних позицій в Арктиці, формування прозорих принципів освоєння цієї території. У цьому напрямку КНР активно намагається зміцнити свої позиції та заручитися підтримкою інших впливових гравців, зокрема міжнародних організацій. Провідною міжнародною організацією, яка займається питаннями Арктики, є Арктична рада. Протягом 2009-2013 рр. КНР провела масштабну дипломатичну роботу щодо приєднання до цієї організації у статусі спостерігача.

У процесі освоєння Арктики та використання її важливих переваг, Китай активно співпрацює з арктичними державами. Оскільки значна частина території КНР розташована вздовж кордонів Російської Федерації, зміцнення китайсько-російського співробітництва в Арктиці є стратегічно важливим та першочерговим для Китаю. Таке співробітництво дозволить забезпечити «енергетичне підживлення» КНР, знизить економічні ризики, сприятиме стратегічному коригуванню енергетичної структури країни і забезпечить енергетичну безпеку [5].

Важливу роль для Китаю має державний проект «Один пояс, один шлях», який має надати новий імпульс розвитку міжнародних відносин [1]. Китайська ініціатива зі створення глобальної транспортної та інвестиційної інфраструктури «Один пояс, один шлях» об'єднує два проекти – «Економічний пояс Шовкового шляху» і «Морський Шовковий шлях XXI століття». Проекти будуть сприяти подальшому зміщенню центру ваги світового господарства і розширення міжконтинентальних торгових потоків. Китай офіційно оголосив про намір розвивати

ініціативу Полярного Шовкового шляху в Арктиці, створюючи морські торгові шляхи і зміцнюючи торговельні відносини з різними країнами регіону. Полярний Шовковий шлях буде частиною більш широкої китайської програми «Пояс і шлях» [2].

Окрім державних проектів та планів, активно у процес освоєння Арктичного регіону включився китайський бізнес. У 2014 р. мільярдер Хуан Нубо купив велику ділянку землі на острові Шпіцберген для розвитку північного туризму. Деякі держави побоювались, що це є лише прикриттям для зміцнення позицій КНР в Арктиці, оскільки Шпіцберген, розташований за 800 км на північ від континенту, є стратегічно важливим для отримання доступу до арктичних територій. До здійснення до цього проекту КНР повністю залежала від російських портів у питанні отримання доступу до Арктики. Також, в Канаді китайські компанії придбали великі пакети акцій двох нафтових фірм, за допомогою яких можуть отримати доступ до буріння в Арктиці.

Для реалізації своєї політики Китай розвиває наукові дослідження в регіоні. Дослідження проводяться в області вивчення атмосфери, океанографії, біології, крижаного покриву та інших. Арктичними дослідженнями займаються провідні «мозкові центри» КНР, наприклад, інститути Китайської академії наук, що є частиною державного апарату, Інститут аерофізики, Інститут географічних наук та природних ресурсів, Інститут океанології та інші [6].

Незважаючи на входження до Арктичної ради, посилення позицій і зростання інтересів КНР в Арктичному регіоні неоднозначно сприймається світовою спільнотою і зокрема арктичними державами. Пекін вже заручився підтримкою Ісландії, Данії і Швеції, але, наприклад, в Канаді та США вважають, що КНР загрожує суверенітету арктичних країн. Наприклад, політика КНР, націлена на розвиток транспортного потенціалу Північного Льодовитого океану і його морів. Згідно з даними, наведеними в стратегічного прогнозі Берегової охорони США, в 2017 році близько 40% судів, що здійснювали прохід по Північному морському шляху, були пов'язані з Китаєм. Спроби Китаю поширити свій вплив на Арктику, на думку американських аналітиків, можуть в майбутньому привести до ускладнення свободи судноплавства в Північному Льодовитому океані за аналогією з Південно-Китайським морем [7].

Таким чином, в умовах зростаючої геополітичної конкуренції в світі за володіння ресурсами та можливостями Китай не залишає без уваги стратегічно важливий арктичний регіон. КНР активно втручається в арктичні справи, формує проекти, долучається до співробітництва з державами та організаціями для повноцінної реалізації власного потенціалу й посилення своїх позицій на території Арктики.

Список використаних джерел

1. Инициатива «Один пояс и один путь». Какие цели в действительности преследует Китай? URL: <http://svom.info/entry/765-iniciativa-odin-royas-i-odin-put-kakie-celi-v-dejs/> (дата звернення: 20.10.2020).

2. Китай опубликовал Белую книгу о своей политике в Арктике URL: http://www.trud.ru/article/26-012018/1358666_kitaj_opublikoval_beluju_knigu_o_svoej_politike_v_arkti_ke.html (дата звернення: 20.10.2020).

3. Конышев В., Сергунин А. Стратегии иностранных государств в Арктике: общее и особенное. RUSSIANCOUNCIL.RU: Российский совет по международным делам. URL: <http://russiancouncil.ru/common/upload/Arctic%20Anthology%20Vol%201-2.pdf> (дата звернення: 20.10.2020).

4. Малышева М. Запасы, которые трудно извлечь. Оценки углеводородных запасов Арктики. Газета.ш. 2012.26.05. URL: http://www.gazeta.ru/science/2012/05/26_a_4602393.shtml (дата звернення: 20.10.2020).

5. Хэ Имин, Чжао Юйсюэ. Анализ стратегии российско-китайского энергетического сотрудничества в Арктике. URL: <http://wenku.baidu.com/link?url=uW-NGSpxE0tIRNOD19rYPc9wWnyKT0FY5msJNrKSbg5ffoASeuGC8uuPNUQeePxaspGyD1nCuF80LIYoYnAIfB05TkZwILzrk60D5hFxFH> (дата звернення: 20.10.2020).

6. Jakobson L, Peng J. China's Arctic Aspirations. SIPRI Policy Paper, No 34 (November 2012). URL: <https://arcticportal.org/images/PDFs/SIPRIPP34.pdf> (дата звернення: 20.10.2020).

7. United States Coast Guard Arctic Strategic Outlook 2019. URL: https://climateandsecurity.files.wordpress.com/2019/04/uscg-arctic-strategic-outlook_22-apr-2019-release-date.pdf (дата звернення: 20.10.2020).

Науковий керівник: Т.О. Грачевська, кандидат історичних наук, доцент.

ІНТЕГРАЦІЯ І ДЕЗІНТЕГРАЦІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Інтеграція має на увазі зближення саме держав, що фіксується в міжнародних договорах. Це міждержавний процес. Окремі люди, недержавних гравців і т.д. інтегруються, умовно кажучи, разом з державою.

Глобалізація, на відміну від інтеграції, не передбачає міждержавних договорів. Вони з'являються лише в тих чи інших областях (наприклад, пов'язаних з інформаційними та комунікаційними технологіями, екологією і т.п.) для регулювання виникаючих нових явищ. Крім того, якщо глобалізація може протікати по-різному для різних регіонів одного і того ж держави (одні внутрішньодержавні регіони стають «воротами в глобальний світ», в той час як інші опиняються поза глобалізаційного простору), то в інтеграцію держава включається цілком. Хоча в самому інтеграційному утворенні можуть виділятися держави, що утворюють інтеграційне ядро, і держави, які потрапляють на його периферію. Ще одна відмінність інтеграційних та глобалізаційних процесів – роль недержавних акторів: в процесах глобалізації вони виходять на перший план, а в процесах інтеграції відіграють важливу, але все ж вторинну роль. Без сумніву, глобалізація, роблячи міждержавні кордони прозорими, стимулює процеси інтеграції. Але в той же час породжує і протилежний процес. Негативні моменти відкритості кордонів змушують громадян виступати проти інтеграції. Прикладом тут можуть служити складнощі, що виникли з прийняттям Конституції ЕС. Процеси інтеграції, що йдуть з тією або іншою часткою інтенсивності, сьогодні можна спостерігати в різних регіонах світу, зокрема, в Північній і Центральній Америці, в Азії – в АСЕАН. Однак найбільшою мірою розвитку вони досягли в рамках ЕС. Що спонукає держави до інтеграції? Перш за все – наявність загальних проблем, вирішити які легше, а в ряді випадків тільки і можливо, спільними зусиллями.

Ще однією причиною, що спонукає до інтеграційних процесів, є зацікавленість «середніх» і «малих» держав в збільшенні свого міжнародного впливу. Для цих країн об'єднаними зусиллями впливати на міжнародні процеси значно легше, ніж поодиночі.

Для розвитку інтеграційних процесів необхідні наступні умови: географічна близькість, стабільний економічний розвиток, схожість політичних систем, підтримка громадською думкою інтеграції,

відносна однорідність в області культури, внутрішня політична стабільність, схожість історичного і соціального розвитку, які можна порівняти форми правління і економічних систем, близький рівень військового розвитку і економічних ресурсів, схоже сприйняття загальних зовнішніх загроз, порівнянна бюрократична структура, наявність досвіду співпраці.

Важливим і поки маловивченим залишається питання про те, які особливості інтеграційних процесів в різних регіонах світу. Роботи в цьому напрямку ведуться в різних наукових центрах, в тому числі в МДІМВ.

Склалися дві теоретичні школи, або два підходи до проблем інтеграції: функціоналізм (неофункціоналізм) і федералізм. Засновником функціоналізму вважається Девід Митрані. Він проаналізував причини, за якими Ліга Націй виявилася неспроможною, і зробив висновок, що інтеграційні процеси не можна починати з політичних аспектів. У цьому випадку держави починають побоюватися за свій суверенітет. Д. Митрані робить акцент на початковому розвитку економічної, соціальної, науково-технічної інтеграції. Політична ж інтеграція залишається на другому плані. Д. Митрані, а за ним і його послідовники, наполягали на тому, що важливо виробити в людей звичку до співпраці і показати одержувані від спільної діяльності переваги.

Представники федералізму, навпаки, висунули на перший план політичну інтеграцію, вважаючи, що міждержавні відносини відразу повинні будуватися на передачу частини повноважень наддержавним утворенням спочатку.

Для цього напрямку характерний особливий акцент на створенні політичних інститутів. Фактично, якщо процес інтеграції у функціоналістів йде за принципом «знизу вгору», то у федералістів, навпаки, – «зверху вниз».

Федералізм, представниками якого є, зокрема, такі дослідники, як А. Етціоні, А. Спінеллі та ін., В цілому отримав менше поширення. Проте, як пише П.А. Циганков, «ідеї федералізму стали помітними з перших загальних виборів в Європарламент в 1979 г.».

Під впливом федералізму функціоналізм змінився і в сучасному світі існує у вигляді неофункціоналізму. Цей напрямок, базуючись на основних посилках функціоналізму, включило в себе деякі риси федералізму. У неофункціоналізму пріоритет віддається практичним проблемам в галузі охорони здоров'я, технологічних змін, правових та інших питань, які мають значення для всього людства. При цьому підкреслюється важливість політичних рішень. Саме вони – з питань,

які важливі в загальному масштабі, – сприяють, відповідно до даної точки зору, інтеграційним процесам і підштовхують учасників до подальшого об'єднання. Неофункціоналісти зазвичай використовують як модель для ілюстрації своїх теоретичних поглядів розвиток ЄС.

Інтеграційні процеси суперечливі. Національні інтереси одних держав стикаються з інтересами інших. Крім того, учасники інтеграції часто знаходяться на різних стадіях економічного і соціального розвитку. Тому, незважаючи на взаємну вигоду від інтеграції, внесок одних в тій чи іншій сфері виявляється більшим, ніж інших. Існують і інші витрати інтеграції. Як у випадку з глобалізацією, інтегруються не тільки позитивні моменти, якими володіють країни, але і негативні. Так, на початку 1990-х років Венесуела виявила, що після відкриття кордону з Колумбією її територія стала використовуватися для провезення наркотиків.

Все це змушує поряд з традиційними теоріями інтеграції – функціоналізму, неофункціоналізму, федералізму – обговорювати питання і, відповідно, пропонувати теоретичні схеми, пов'язані з обмеженням інтеграційних процесів. Так, С. Хантінгтон в 1996 р. висловив сумнів у можливості і доцільності якоїсь світової «інтеграції». На його думку, інтеграційні процеси повинні бути обмеженими рамками цивілізації. Світ, як зазначає дослідник, не обов'язково приймає цінності, властиві західноєвропейській цивілізації. Тому США, вважає С. Хантінгтон, повинні тісно співпрацювати і, відповідно, входити в інтеграційні освіти зі своїми західноєвропейськими партнерами, що допоможе збереженню і розвитку тієї цивілізації, до якої вони всі належать, але триматися на відстані від інших цивілізацій. У більш вузькому плані, якщо говорити, наприклад, про розширення НАТО, ця організація, згідно С. Хантінгтоном, повинна тісно взаємодіяти і включати до складу своїх членів такі близькі в цивілізаційному відношенні країни, як держави Балтії, Словенія, але не ті, які орієнтовані на іслам або православ'я. У майбутньому ж, на його думку, зв'язку НАТО з «далекими» в цивілізаційному відношенні країнами – Туреччиною і Грецією – ослабнуть.

Чи дійсно цивілізаційний принцип є обмежувальним моментом у розвитку інтеграції? Слід визнати, що в сучасному світі інтеграційні процеси йдуть, насамперед, в рамках регіонів і, в якомусь сенсі регіони стверджують свою специфіку саме через регіональне співробітництво. Тому все частіше можна зустріти термін «регіоналізація» як близький поняттю інтеграції, але підкреслює саме регіональну специфіку. У той же час виявляється спрощенням твердження, що інтеграційні процеси

взагалі обмежені регіонами. Ряд фактів суперечать цьому. Наприклад, активна роль Японії (що належить, за С. Хантінгтоном, до окремої цивілізації) в діяльності «Групи восьми» виявляється погано зрозуміло в рамках «цивілізаційної» інтеграції. І таких прикладів багато.

Явища, які ведуть до протилежних порівняно з інтеграцією результатами – розпаду держав або міждержавних утворень, – являють собою дезінтеграційні процеси. Дезінтеграція, як і інтеграція, ставиться до відносин між державами. Так, в 1991 р., коли стався розпад СРСР, на місці якого утворилися 15 нових держав, розпалися і деякі міжнародні організації, де СРСР грав ключову роль, зокрема РЕВ, ОВД. У 1990-х роках розпалася Чехословаччина. На відміну від мирного або, як його називають, «оксамитового розлучення» Чехословаччини, колишня Югославія розпалася довго, з рядом збройних конфліктів.

Чому розпад держав і міжурядових утворень наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. виявився настільки значущим навіть для Європи, де рівень інтеграційних процесів високий? Чому Чехословаччини треба було спочатку розділитися на Чехію і Словаччину, щоб потім кожної окремо інтегруватися в ЄС? Дивно, але питання дезінтеграції порівняно з інтеграційними процесами залишаються практично неопрацьованими. Ними займаються в основному фахівці в галузі конфліктів. У результаті процеси інтеграції та дезінтеграції виявляються погано порівнюваними.

Науковий керівник: О.Г. Холод, кандидат технічних наук, доцент.

Н. Зорин

Університет імени Альфреда Нобеля, г. Дніпро

СОВРЕМЕННЫЕ МАРКЕТИНГОВЫЕ СТРАТЕГИИ И ПУТИ ИХ РЕАЛИЗАЦИИ

В ХХІ веке очень выгодно и свойственно для большинства компании выходить на международный рынок, чтобы этим повышать конкурентоспособность бизнеса и привлекать новых клиентов. Для этого компания формирует маркетинговую стратегию, в которой учитывают рыночные условия.

Одна из первых стратегии, которую хотелось бы обсудить, – это стратегия инновации. Само слово инновации дает понять, что данная стратегия предполагает продукт, который не имеет аналогов. Данная стратегия слишком рискованна и для ее реализации нужно искать

более рискованных инвесторов, так как результаты могут быть неопределенными. Эта стратегия переводит компанию из старого состояния в новое и должна повышать конкурентный статус продукта, выпускаемой фирмы [1].

Однако есть стратегия инновационной имитации, которая лучше, чем оригинальная инновационная. Она считается более успешной, из-за того, что компания не несет крупные издержки и не принимает высокие риски из-за того, что способствует широкому распространению и доступности скопированной уже существующей продукции с собственными улучшениями (псевдоинновациями) [2]. Данная стратегия дает возможность оставаться на рынке и давать отпор конкурентам. Имитация может являться уже существующим продуктом, но для другого рынка может быть с существенными отличиями, выступая как основным фактором ценности. Для того чтобы реализовать такую стратегию, потребуются огромные ресурсы и наладка качественного производства для массового выпуска.

Если компании нужно внедрить на рынок новую продукцию, сформировать новые потребности у потребителей и расширить свое влияние на рынке, она использует стратегию завоевания доли рынка [3]. Данная стратегия предполагает расширения сбыта уже традиционной продукции, когда уже все товарные рынки разделены, за счет вытеснения из рынка конкурента. При такой стратегии компания должна держать свою позицию за счет охвата всего рынка продукции, которую они будут выпускать.

Не только стратегия завоевания предполагает формирование новых потребностей у потребителей. Если заговорить о стратегии дифференцировании продукции, то в этом случае используется более простая схема действий. Данная стратегия предполагает улучшить или модифицировать традиционную продукцию [4]. В результате повышается рост продаж за счет удовлетворения разных групп потребителей из-за широкого ассортимента и таким способом снижается конкурентоспособность аналогичных товаров других фирм. Так же эффективность данной стратегии подкрепляется своими низкими тратами, а уникальность продукта обеспечивает хороший прирост прибыли. Однако в последнее время сеть примеры неудачного использования этой стратегии. Например, компания Oreo выпустила в виде ЛГБТ флага новые печенье, позиционируя и ассоциируя его с новым вкусом и толерантным поведением. Но целевая аудитория не отреагировала ростом потребления, прироста прибыли не было, а наоборот компания начала нести убытки.

Когда потребительский спрос и положение на рынке не определены, уместна стратегия выжидания [3]. Данную стратегию используют крупные компании, чтобы при случае устойчивого роста спроса развить массовое производство и вытеснить малые инновационные фирмы. Так же для этой стратегии характерно воздержаться от внедрения продукта и изучения конкурентов на рынке.

Чтобы иметь значительную экономию на издержках производства, можно применить стратегию снижения издержек, которая позволяет снизить расходы на оборудование, рекламу и исследовательские и опытные конструкторские работы [3]. Данная стратегия используется для целевой аудитории с большим количеством потребителей, которые любят экономить. Преимущества этой стратегии: уменьшение рыночной доли других компании с таким же продуктом, но с завышенной ценой. Такую стратегию можно наблюдать у масс-маркетов или китайских производителей, которые делают аналогии дорогих брендов, но с более низкой ценой.

Последняя стратегия, на которую стоит обратить внимание – это стратегия индивидуализации потребителя, которая ориентируется на индивидуальные заказы покупателей [3]. Компания выделяет каждого потребителя, чтобы их индивидуализировать. В таком случае покупатель может выступать больше как заказчик, финансируя проект или продукт.

Список использованных источников

1. Виды маркетинговых стратегий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://studopedia.org/1-40778.html> – свободный. Язык рус.

2. Инновационная стратегия развития предприятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://studme.org/15941024/investirovanie/innovatsionnaya_strategiya_razvitiya_predpriyatiya – свободный. Язык рус.

3. Виды маркетинговых стратегий международного рынка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://biz-books.biz/book-marketing/vidyi-marketingovyih-strategiy-mejdunarodnogo.html> – свободный. Язык рус.

4. Формирование маркетинговой стратегии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bibl.rusoil.net/base_docs/UGNTU/ODPMO/3MNB/umk_2/teor/t3/t3_2.htm – свободный. Язык рус.

Научный руководитель: А.А. Задоя, кандидат экономических наук, доцент.

ДИНАМІКА ТА ПРИЧИНИ БЕЗРОБІТТЯ В США

У сучасних умовах динамічний розвиток світової економіки вимагає постійного аналізу ситуації на міжнародному ринку праці. Одним з основних показників, що характеризує стан ринку праці, виступають рівень безробіття, на величину якого значний вплив здійснюють стан життєвого рівня населення, впровадження результатів передових технологій, зміна розміру допомоги по безробіттю, реалізації інших соціальних програм, зростання конкуренції на ринку праці тощо [1]. Сфера праці є ключовою та багатоплановою галуззю економічного життя США. Саме тому питання зайнятості, безробіття та розвитку людських ресурсів виділяють як один із пріоритетів соціально-економічної політики країни.

На безробіття в США впливає велика кількість внутрішніх та зовнішніх факторів. Вони можуть характеризуватися як циклічні або структурні (пов'язані з базовими економічними характеристиками), наприклад[2]:

- Економічні умови: так, США зіштовхнулися з кризою субстандартного іпотечного кредитування і, як наслідок, рецесією 2007–2009 років, що призвело до зростання рівня безробіття до 10% у жовтні 2009 року.

- Демографічні тенденції: старіння населення США призводить до звільнення великої кількості людей.

- Рівень освіти: із зростанням рівня освіти рівень безробіття в США знижується.

- Технологічні тенденції: автоматизація замінює робітників в одних галузях, і створює робочі місця в інших.

- Тенденції глобалізації: роботодавці створюють робочі місця на зарубіжних ринках, щоб знизити витрати на робочу силу й уникнути регулювання.

- Міжнародна торгова політика.

- Імміграційна політика: впливає на кількість робітників, що приїжджають до США.

- Грошово-кредитна політика.

- Фіскальна політика.

- Профспілки.

Як можна побачити на графіку (рис.1) [3], найвищі рівні безробіття спостерігалися в 2007–2009 роках, після кризи іпотечного кредитування, та з квітня 2020, у зв'язку з пандемією COVID-19. Наразі ситуація з кількістю безробітного населення почала поступово налагоджуватися, й у вересні 2020 року рівень безробіття склав 7,9%.

Рис. 1. Кількість безробітних у США (%)

Основні напрямки політики США в боротьбі з безробіттям [2]:

- стимулювання зростання зайнятості та збільшення кількості робочих місць – ці програми означають нарощування виробничого потенціалу та створення нових робочих місць, збільшення інвестицій для збільшення виробництва, що призводить до зростання зайнятості;
- підготовка й перепідготовка робочої сили, відбувається у вищих та середніх школах, центрах приватних корпорацій та на навчальних курсах;
- сприяння найму робочої сили – Служби працевлаштування США реєструють безробітних, шукають вільні вакансії, надають виплати по безробіттю;
- соціальне страхування від безробіття;
- підтримка малого бізнесу.

Безперечно, зараз правлячі кола США роблять все можливе для того, щоб ситуація в країні поліпшилася, проте у вересні 2020 року кількість безробітних була близько 12,9 млн чол. Відтоді цей показник поступово скорочується. Втім, потрібно приділяти більше зусиль на підвищення економічного зростання країни, щоб вплинути на рівень безробіття навіть в часи пандемії COVID-19.

Список використаних джерел

1. Панчишин С.М. Макроекономіка: навчальний посібник / С.М. Панчишин. – К. : Либідь, 2005. – 616 с.
2. Петровська Н.Є. Проблеми зайнятості населення в США / Н.Є. Петровська // Вісник НБУ. – 2007. – № 11. – С. 2–8.
3. Офіційний сайт TheCentralIntelligenceAgency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cia.gov, вільний.

***Науковий керівник: Е.М. Лимонова, кандидат економічних наук,
доцент.***

Наукове видання
XXIX Міжнародна науково-практична конференція
молодих вчених і студентів

**ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИБІР УКРАЇНИ
ТА ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ**

Тези доповідей

Том 1

30 листопада – 1 грудня 2020 р.

Електронне видання

(українською, російською, польською та англійською мовами)

ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля».
49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.
Тел. (056) 720-71-54, e-mail: rio@duan.edu.ua
Свідоцтво ДК № 5309 від 20.03.2017 р.